

Στρατηγικό & Επιχειρησιακό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Α.Μ.Θ.

(Νοέμβριος 2015)

ΕΤΑΜ^{α.ε.}
επιχειρησιακό συμβούλιο

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ε.Π. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ 2007-2013

Με στόχο την ανάπτυξη και σεβασμό
στον άνθρωπο και το περιβάλλον

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Α΄ ΦΑΣΗ του «Στρατηγικού και Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Α.Μ.Θ.» περιλαμβάνει τις ενότητες 1-5 του αντικειμένου της με Α.Π. 1175/24-02-2015 σύμβασης ανάμεσα στην Ε.Υ.Δ.Ε.Π.-Π.Α.Μ.Θ. και την εταιρία συμβούλων ΕΤΑΜ Α.Ε. Πρόκειται για το 18^ο υποέργο της Πράξης με τίτλο «Μελέτες – Εμπειρογνωμοσύνες – Έρευνες για την εξειδίκευση των παρεμβάσεων της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. στο ΠΕΠ ΜΑ.ΘΡΑ» με κωδικό MIS 215283. Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και από Εθνικούς Πόρους στο πλαίσιο του Άξονα 11 «Τεχνική Υποστήριξης Εφαρμογής ΠΑΜΘ» του Ε.Π. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ» 2007-2013.

ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ:

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ε.Π. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

(Ε.Υ.Δ.Ε.Π.-Π.Α.Μ.Θ.)

Ηροδότου 28, 69100 Κομοτηνή

Τηλ: (+30) 25310 52300, Φαξ: (+30) 25310 81601

vpitsinigkos@mou.gr

www.eydamth.gr

ΑΝΑΔΟΧΟΣ:

ΕΤΑΜ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ

& ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Γ. Παπανδρέου 5, 71306 Ηράκλειο Κρήτης

Τηλ: (+30) 2810 361242, Φαξ: (+30) 2810 361152

info@etam.gr

www.etam.gr

εταμ α.ε.
εταιρεία συμβούλων

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ε.Π. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ – ΘΡΑΚΗΣ 2007-2013

Με στόχο την ανάπτυξη και σεβασμό
στον άνθρωπο και το περιβάλλον

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	3	
Μεθοδολογία Προσέγγισης Προορισμού ΠΑΜΘ	9	
ΚΕΦ. 1	Μελέτες, εμπειρογνωμοσύνες και λοιπές εργασίες που αφορούν στον τουρισμό και πολιτισμό της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	13
ΚΕΦ. 2	Το προφίλ της Περιφέρειας ΑΜΘ	23
ΚΕΦ. 3	Καταγραφή και αξιολόγηση των τουριστικών, πολιτιστικών, ιστορικών, φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων, μνημείων και αξιοθέατων	30
3.1	Καταγραφή Τουριστικής Προσφοράς	30
3.1.1	Υποδομές Μεταφορών	31
3.1.2	Γενικές τουριστικές υποδομές	39
3.1.3	Ειδικές Τουριστικές Υποδομές	53
3.1.4	Φυσικοί Πόροι	58
3.1.5	Πολιτιστικοί Πόροι	69
3.1.6	Εκδηλώσεις – Δρώμενα	79
3.1.7	Τοπικά Προϊόντα και γαστρονομικός χάρτης Περιφέρειας ΑΜΘ	92
3.2	Αξιολόγηση, Βαθμολόγηση και Ιεράρχηση Τουριστικών Πόρων	98
3.2.1	Μεταφορικές και Συγκοινωνιακές Υποδομές	113
3.2.2	Γενικές Τουριστικές Υποδομές	116
3.2.3	Ειδικές τουριστικές Υποδομές	122
3.2.4	Φυσικοί πόροι	123
3.2.5	Πολιτιστικοί πόροι	128
3.2.6	Εκδηλώσεις - Δρώμενα	131
3.2.7	Τοπικά Προϊόντα	133
3.3	Καταγραφή Τουριστικής ζήτησης	146
3.3.1	Διεθνείς τάσεις και εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού	146
3.3.2	Οι τάσεις στον εναλλακτικό τουρισμό	153
3.3.3	Καταγραφή τουριστικής ζήτησης στην Περιφέρεια ΑΜΘ	165
3.4	Ανάλυση (Swot)	190
ΚΕΦ. 4	Περιφερειακός Σχεδιασμός 2014-2020, Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και κατευθύνσεις της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής στον τομέα του τουρισμού	195
ΚΕΦ. 5	Προσδιορισμός και τεκμηρίωση της τουριστικής Ταυτότητας της ΠΑΜΘ	209
ΚΕΦ. 6	Αναπτυξιακές Ανάγκες και Προτάσεις Στρατηγικής	214
6.1	Η έννοια της στρατηγικής	214

6.2	Λογική της Παρέμβασης	215
6.3	Αναπτυξιακές Ανάγκες	217
6.4	Συστατικά της στρατηγικής του σχεδίου	225
6.5	Χρηματοδοτικά μέσα	243
6.6	Στρατηγικές επιλογές και αποτελέσματα	244
ΚΕΦ. 7	Επιχειρησιακό Σχέδιο - Πρόγραμμα	256
7.1	Ειδικοί στόχοι (specific objectives)	256
7.2	Άξονες προτεραιότητας και επιχειρησιακό σχέδιο	259
7.2.1	Άξονες προτεραιότητας – πεδία παρέμβασης	259
7.2.2	Περιγραφή δράσεων ανά άξονα προτεραιότητας	261
7.2.3	Πίνακας δράσεων ανά άξονα προτεραιότητας	279
7.2.4	Δείκτες αποτελεσμάτων - επιδόσεων	307
ΚΕΦ. 8	Διαδικασία Μετεξέλιξης της Π-ΑΜΘ σε Τουριστικό Προορισμό Αριστείας	312
ΚΕΦ. 9	Σενάρια – Προτάσεις για τον τρόπο διαχείρισης του Τουριστικού Προορισμού Π- ΑΜΘ	328
ΚΕΦ. 10	Χρονοδιάγραμμα ενεργειών, προϋπολογισμού και ιεράρχηση δράσεων	334
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ		346
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		365

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη με τίτλο «Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης» στοχεύει στην εξέταση των προϋποθέσεων και των προοπτικών διαφοροποίησης, αναβάθμισης και εντέλει βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του προορισμού «Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης» (Π.Α.Μ.Θ.). Στα περιεχόμενα της περιλαμβάνεται ο προσδιορισμός της τουριστικής ταυτότητας της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και η ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, που ενισχύουν την ελκυστικότητα του τόπου και την ανταγωνιστικότητα του, καθώς και η διερεύνηση των ωφελειών που προκύπτουν στην περιφερειακή οικονομία και ειδικότερα σε τομείς όπως η επιχειρηματικότητα, η έξυπνη εξειδίκευση και οι ανθρωπίνοι πόροι.

Απώτερος στόχος της μελέτης είναι η βελτίωση της θέσης του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. στην τουριστική αγορά, η οποία θα επιτευχθεί :

1. αναβαθμίζοντας τη συνολική εικόνα,
2. αναδεικνύοντας τη μοναδικότητα του τουριστικού προϊόντος,
3. αξιοποιώντας το πολιτισμικό και τουριστικό απόθεμα,
4. καθιστώντας μακροπρόθεσμα το τουριστικό προϊόν πολυτιμότερο,
5. αυξάνοντας τον κύκλο εργασιών του τουριστικού τομέα,
6. διευρύνοντας την τουριστική περίοδο,
7. προσελκύοντας περισσότερους τουρίστες με υψηλή εισοδηματική στάθμη,
8. στηρίζοντας ενέργειες και πρωτοβουλίες επιχειρηματιών του τουρισμού,
9. βελτιώνοντας τις τουριστικές υποδομές,
10. ενισχύοντας την αλυσίδα αξίας του τουρισμού της Π-ΑΜΘ.

Η μεθοδολογία στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. λαμβάνει υπόψη και εναρμονίζεται τόσο με το Σχέδιο κατευθύνσεων της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής στον τομέα του Τουρισμού 2014-2020 (Υπουργείο Τουρισμού, Επικαιροποίηση: Νοέμβριος 2013), όσο και με το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης 2014-2020, αλλά και την Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας και Έξυπνης Εξειδίκευσης.

Η πρώτη φάση της μελέτης (κεφ. 1-5) αποτυπώνει την υφιστάμενη κατάσταση, τις πραγματικές δυνατότητες, τις ρεαλιστικές προοπτικές και τις προϋποθέσεις για την ανάδειξη του τουρισμού σε ισχυρό αναπτυξιακό πόλο της Περιφέρειας Α.Μ.Θ., μέσω μιας σε βάθος SWOT Ανάλυσης, προσδιορίζοντας με τον τρόπο αυτό τα ισχυρά και ασθενή σημεία και κυρίως τις ευκαιρίες που παρέχονται σήμερα προς την κατεύθυνση αυτή. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί (σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της μελέτης) στις θεματικές μορφές τουρισμού, αλλά και στην εφικτότητα ή μη του οράματος για τη μετεξέλιξη της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. μακροπρόθεσμα, σε τουριστικό προορισμό αριστείας.

Η ενδεδειγμένη μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης και η αξιολόγησή της αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία γεγονός που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή σε επίπεδο μεθοδολογίας και προσέγγισης, αξιοποιώντας πολυκριτηριακά εργαλεία και εισάγοντας πολυτομεακή θεματολογία, δεδομένου ότι: «η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας επηρεάζει το σύνολο σχεδόν της εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής οικονομίας υποδοχής τουριστών, στο βαθμό που αποτελεί ένα πολυσύνθετο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο»¹.

Η τουριστική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Α.Μ.Θ., εν προκειμένω, είναι ένα σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, που χρειάζεται τη δέουσα προσοχή και αντιμετώπιση. Αυτό, τέλος, είναι σημαντικό γιατί όπως διαπιστώνεται σε επίπεδο βιβλιογραφικής έρευνας «ο τουρισμός όπως και άλλες κοινωνικές ή οικονομικές δραστηριότητες δεν προκύπτουν τυχαία ή έστω ομοιόμορφα. Στην πράξη υπάρχουν περιοχές, τοποθεσίες που είναι περισσότερο κατάλληλες για τουριστική ανάπτυξη από άλλες»².

Η παραπάνω διαπίστωση προσδιορίζει το δυναμικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας ειδικά ως προς το μέλλον και τη διαμόρφωσή της σε ανταγωνιστικό τουριστικό προορισμό συνολικά. Η ιδιαίτερη γεωμορφολογία, τα ξεχωριστά περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά είναι εκείνα που την καθιστούν δυναμικά και μάλλον βάσιμα, ένα δυναμικό και αναπτυσσόμενο τουριστικό προορισμό. Το τελευταίο διαπιστώνεται και από μια πρώτη ανάγνωση μελετών, ερευνών, κειμένων και εμπειρικών εκτιμήσεων αναφορικά με την Τουριστική Ταυτότητα της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. μέσα στο

¹ Ζαχαράτος & Τσάρτας. 1999. Στο: Παρθενώπη Συμεονίδου. 2008. «Στρατηγικές Ανάπτυξης Ορεινής Περιοχής Νέστου Ξάνθης. Ήπιες Μορφές Παρεμβάσεων». Διδακτορική Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Θεσσαλονίκη. Σελ. 68.

² Ιωάννης Καραμανίδης. 2006. «Η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της περιφέρειας Αν. Μακεδονίας και Θράκης». Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη. Σελ. 48.

χρόνο. Ενδεικτικά, παρατίθενται ορισμένες θέσεις – διαπιστώσεις – παραδοχές αναφορικά με τον προορισμό «Π.Α.Μ.Θ.», οι οποίες θα πρέπει να επανατοποθετηθούν στο πλαίσιο συνδιαμόρφωσης μιας νέας ταυτότητας και στρατηγικής για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή:

Διαπιστώσεις :

- Ιδιαίτερης διεθνούς και παγκόσμιας οικολογικής σημασίας είναι η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης στο σύνολο της, καθώς διαθέτει τέσσερα εθνικά πάρκα, το εθνικό πάρκο Δαδιάς, Έβρου, Λευκίμης και Σουφλίου, το εθνικό πάρκο Δέλτα Έβρου, το εθνικό πάρκο οροσειράς Ροδόπης και το εθνικό πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης με προστατευόμενες περιοχές το Δέλτα Νέστου, τις Λίμνες Βιστωνίδας και Ισμαρίδας. Λόγω λοιπόν της οικολογικής αξίας που της δόθηκε κατάφερε να παραμείνει ουσιαστικά ανέγγιχτη διατηρώντας τη φυσιολογία του «παρθένου»³ προορισμού.
- Στα δυο νησιά, το όρος Σάος στη Σαμοθράκη και το όρος Υψάριο στη Θάσο προσελκύουν πλήθος επισκεπτών. Ανεβαίνοντας στο όρος Σάος οι βάθρες και η άγρια ομορφιά αποτελούν μοναδικό πόλο έλξης, ενώ το Υψάριο τα τελευταία χρόνια αποτελεί σημείο συνάντησης αστρονόμων και φίλων της αστρονομίας για αστροπαρατήρηση.
- Η Π.Α.Μ.Θ. συνδυάζει μια ποικιλία από παραδοσιακά χαρακτηριστικά παράλληλα με ένα ευρύ φάσμα στοιχείων που εισάγονται από τη Δυτική Ευρώπη, ενώ η τοπική αρχιτεκτονική παράδοση αντανακλά την πλούσια πολιτική, κοινωνική και οικονομική ιστορία της περιοχής.⁴
- Σημεία αναφοράς αποτελούν οι φημισμένοι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία βυζαντινής, μεσαιωνικής και οθωμανικής περιόδου, καθώς και η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, την οποία χαρακτηρίζει η αρμονική συνύπαρξη της χριστιανικής και της μουσουλμανικής παράδοσης.⁵
- Η Θράκη είναι μια προικισμένη περιοχή που διαθέτει ιδιαίτερου κάλλους τοπία, ατμοσφαιρικές παλιές πόλεις κι ένα ιδιαίτερο πολιτιστικό χαρμάνι που ορίζει κάθε σου βήμα (για Ξάνθη και Κομοτηνή)⁶ μέσα από την καθημερινότητα ενός τόπου βαθιά

³ ΕΟΤ. 2003. «Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης για τη Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης».

⁴ Panagopoulos and Avramopoulos. 2008. "Tourism in the Region of Eastern Macedonia and Thrace. A Statistical Forecasting Model. Archives of Economic History".

⁵ ΕΟΤ. 2012. «Θράκη: Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα». Ταξιδιωτικός Οδηγός.

⁶ Αθηνόραμα. 2012. «Road trip εμπειρία στη Θράκη. Για ταξιδιώτες με εξερευνητική διάθεση».

«πολιτισμένου»⁷, η οποία μάλιστα ταυτίζεται με τη μυθολογική γη του Ορφέα. Η γεωγραφική θέση της Κομοτηνής σε συνδυασμό με την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης τουριστών και να αναδειχθεί σε σημαντικό τουριστικό κέντρο.⁸

Προτάσεις :

- Διατήρηση του δίπτυχου «ήλιος και θάλασσα»...⁹ φροντίζοντας για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών.
- Ισχυροποίηση εκείνων των στοιχείων (φυσικών, πολιτιστικών και γαστρονομικών) που θα καταστήσουν την Π.Α.Μ.Θ. έναν τουριστικό προορισμό τεσσάρων εποχών και θα προσδιορίσουν την τουριστική του ταυτότητα δίνοντας έμφαση στη διάρκεια και την εδαφική διασπορά.¹⁰
  - ✓ Έμφαση στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ώστε ν' αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης της περιοχής.¹¹
  - ✓ Προώθηση και προβολή των προστατευόμενων περιοχών της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στην εθνική και διεθνή τουριστική αγορά¹² προκειμένου να στραφεί σε μορφές τουρισμού ή διακοπών που είναι στενά συνδεδεμένες με την απόλαυση ενός γνήσιου και «παρθένου» φυσικού περιβάλλοντος.¹³
  - ✓ Ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων, της ιστορίας, της παράδοσης και της κουλτούρας του τόπου.
- Ανάπτυξη τακτικών εκπαίδευσης και παιδείας που θα ενισχύσουν την τουριστική συνείδηση της κοινωνίας και των επιχειρηματιών, ώστε όλοι μαζί να συμβάλλουν στην ανάδειξη του τόπου που μακροπρόθεσμα θα τον αναδείξουν σε περιοχή αριστείας.

⁷ ΕΚΒΥ, 2012. «Φυσικός και πολιτιστικός πλούτος του νομού Ροδόπης».

⁸ Καρά Γιουσούφ Χαμζά. 2013. «Τοπικό Αναπτυξιακό Σχέδιο Δήμου Κομοτηνής». Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

⁹ ό.π. Ιωάννης Καραμανίδης. 2006.

¹⁰ ΥΠΕΚΑ. 2013.

¹¹ ό.π. ΥΠΕΚΑ. 2013.

¹² ό.π. Panagoroulos and Avramopoulos. 2008.

¹³ ό.π. Ιωάννης Καραμανίδης. 2006.

- ενθάρρυνση υιοθέτησης ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των φορέων¹⁴, ώστε όλοι μαζί να εργαστούν για να φέρουν εις πέρας βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οργανωμένα σχέδια βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται ως αξίωμα το γεγονός ότι ο τουρισμός στην Ελλάδα, κατ' επέκταση και στην Περιφέρεια Α.Μ.Θ., δύναται να αποτελέσει μεταβλητή οικονομικής μεγέθυνσης, αύξησης της απασχόλησης και περιβαλλοντικής αειφορίας στην εποχή της παρατεταμένης κρίσης. Όπως αναφέρεται και στο «Σχέδιο Κατευθύνσεων της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020 στον τομέα του Τουρισμού», ο τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό επιταχυντή ανάπτυξης που δύναται να επηρεάσει το 60% των κλάδων της οικονομίας, αφού εκτιμάται ότι για κάθε ευρώ που καταναλώνεται ο πολλαπλασιαστής είναι 2,184 Ευρώ, κάτι που μπορεί να δημιουργήσει υπερδιπλάσια δευτερογενή κατανάλωση.

Η Β' Φάση της μελέτης (κεφ. 6-10), αποτυπώνει τις προτάσεις στρατηγικής υπό το πρίσμα των αναπτυξιακών αναγκών της περιφέρειας στον τομέα του τουρισμού και το επιχειρησιακό σχέδιο με τα πεδία παρέμβασης, τις δράσεις και το σύστημα δεικτών.

Αναλυτικότερα, η Φάση αναπτύχθηκε αποτυπώνοντας καταρχήν την έννοια της στρατηγικής στο ειδικό πλαίσιο του παρόντος σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης και τη λογική της παρέμβασης υιοθετώντας την ακολουθία «ανάγκες – στρατηγική – αποτελέσματα» που συστήνουν ως προσέγγιση προγραμματικού σχεδιασμού οι Κανονισμοί της Πολιτικής Συνοχής.

Εν συνεχεία διατυπώνονται περιεκτικά τα μείζονα ζητήματα – ανάγκες, αλλά και το «σύνολο» τους ως σύστημα αναπτυξιακών αναγκών και κατάκτησης επιθυμητών θέσεων και συνθηκών.

Η στρατηγική περιγράφεται ως ένα σύνολο αναπόσπαστων συστατικών στοιχείων που αναλύονται διεξοδικά ένα προς ένα και συνοψίζονται στο τέλος κωδικοποιημένα.

¹⁴ ΥΠΕΚΑ. 2013. «Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρεια ΑΜΘ».

Σε ότι αφορά το επιχειρησιακό σχέδιο διατυπώνονται οι ειδικοί στόχοι με χαρακτηριστικά SMART¹⁵, δηλαδή συγκεκριμένοι, μετρήσιμοι, εφικτοί, ρεαλιστικοί και χρονικά προσδιορισμένοι.

Ακολούθως παρουσιάζονται τα πεδία παρέμβασης ως άξονες προτεραιότητας και κατόπιν οι προτεινόμενες δράσεις περιγράφονται ανά άξονα. Οι δράσεις στη συνέχεια παρουσιάζονται κωδικοποιημένες και με τη μέγιστη δυνατή προεκτίμηση κόστους, τις δυνητικές πηγές χρηματοδότησης, το χρονοδιάγραμμα και τις απαιτούμενες ενέργειες.

Τέλος περιγράφονται οι όροι προοδευτικής μετεξέλιξης της περιφέρειας σε τουριστικό προορισμό αριστείας, καθώς και προτάσεις σχετικές με τη διαχείριση του προορισμού «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη».

¹⁵ Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Time-bound.

Μεθοδολογία προσέγγισης προορισμού ΠΑΜΘ

Η σύγχρονη προσέγγιση της **έννοιας του «προορισμού»** παρουσιάζεται μέσα από τη λογική ενός «τόπου διαχείρισης του τουρισμού», εντός του οποίου συντελείται η διασύνδεση της προσφοράς με τη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων, δίδοντας έμφαση στα διακριτικά χαρακτηριστικά που ενισχύουν τη μοναδικότητα του προορισμού, έναντι και του ανταγωνισμού, εφαρμόζοντας στρατηγικές τμηματοποίησης της αγοράς. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την απαίτηση προσδιορισμού και ανάδειξης των παραγόντων εκείνων που καθιστούν τον προορισμό ελκυστικό στις διαφορετικές αγορές – στόχους, δημιουργώντας συγκεκριμένους συνειρμούς πριν από τη μετάβαση σε αυτόν που μεταφράζονται στην επιθυμία επίσκεψης στον τόπο («προορισμό»). Στην πραγματικότητα ο προορισμός εμπεριέχει το σύνολο των ωφελειών, τις οποίες προσδοκούν και φαντάζονται ότι θα βιώσουν οι πελάτες (τουρίστες) κατά την επίσκεψη ή και διαμονή τους σε αυτόν. Κατά συνέπεια, οι άνθρωποι δεν αγοράζουν απλώς τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες, αλλά την προσδοκία μιας εμπειρίας. Επομένως το κρίσιμο ζητούμενο για κάθε προορισμό είναι η δυνατότητα διαμόρφωσης εμπειριών με χαρακτηριστικά υψηλής ποιότητας και άριστης εξυπηρέτησης.

Η **έννοια της «εμπειρίας» στον τουρισμό** υπερβαίνει τη λογική της ψυχαγωγίας. Στόχος κάθε προϊόντος και υπηρεσίας είναι η ανάδειξη της υψηλής συμβολικής ποιότητας, του αξιοσημείωτου δηλαδή γεγονότος που θα δημιουργήσει ένα ισχυρό δεσμό με τον πελάτη, ο οποίος θα θέλει να επαναλάβει αυτό το βίωμα και να μεταφέρει την εμπειρία του σε όλους τους γνωστούς και φίλους. Οι εμπειρίες εξελίσσονται σε μετασχηματισμούς που διατηρούνται μέσα στο χρόνο και αποτελούν πηγή έμπνευσης για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Οι ιδιότητες του προορισμού, στο πλαίσιο ενός σύγχρονου μοντέλου ανάλυσης, συνδέονται με σαφή οφέλη (λειτουργικά, συναισθηματικά ή συμβολικά) που προσθέτουν αξία και βελτιώνουν την εμπειρία του επισκέπτη.

Η προσέγγιση του προορισμού «Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης» (ΠΑΜΘ) στοχεύει στη διερεύνηση των παραμέτρων εκείνων που αποτελούν μέρος της συλλογικής εικόνας και αυθεντικότητας του τόπου, συνθέτουν το χαρτοφυλάκιο της τουριστικής προσφοράς υπό το πρίσμα της «προσδοκώμενης εμπειρίας» και μπορούν, υπό

προϋποθέσεις, να στηρίξουν ένα ρεαλιστικό, ανταγωνιστικό και ελκυστικό στρατηγικό όραμα προς την κατεύθυνση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

Ο **αιιφορικός χαρακτήρας του προορισμού** εμπεριέχει το στοιχείο της εξισορρόπησης ανάμεσα στην περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική / πολιτιστική διάσταση του τόπου και στη διαχείριση του συνόλου των πόρων κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του. Αυτό προϋποθέτει την εξέταση του βαθμού με τον οποίο συντελείται:

- η βέλτιστη χρήση των περιβαλλοντικών πόρων που αποτελούν ένα βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και η διατήρηση των απαραίτητων οικολογικών διεργασιών που συμβάλλουν στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας του προορισμού
- ο σεβασμός της αυθεντικότητας των τοπικών κοινωνιών και η διατήρηση της ακεραιότητας και των ιδιαίτερων πολιτιστικών χαρακτηριστικών και αξιών, υπό το πρίσμα της διαπολιτισμικής κατανόησης και ανοχής
- η εξασφάλιση μιας ανταγωνιστικής και βιώσιμης οικονομίας που θα παρέχει πολλαπλασιαστικά οφέλη, προσελκύνοντας επενδύσεις, ενισχύοντας την επιχειρηματικότητα και την απασχόληση, παρέχοντας ευκαιρίες απόκτησης εισοδήματος χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς.

Ταυτόχρονα, η βιωσιμότητα του προορισμού σχετίζεται άμεσα με τη δυνατότητα διασφάλισης του υψηλού επιπέδου ικανοποίησης των επισκεπτών, αλλά και της εξάλειψης των παραμέτρων που μπορεί να επιφέρουν την υποβάθμιση της ποιότητας της εμπειρίας του επισκέπτη.

Σε αυτό το πλαίσιο, η αειφόρος ανάπτυξη του τουρισμού απαιτεί τη συνεργασία όλων των εμπλεκομένων μερών, καθώς και ισχυρή πολιτική ηγεσία ούτως ώστε να εξασφαλισθεί με κάθε τρόπο η συμμετοχή και η επίτευξη συναίνεσης και συνεργασίας.

Για τον καθορισμό των ορίων του προορισμού αντλούνται και εξετάζονται, από την αντικειμενική σκοπιά του εξωτερικού παρατηρητή, δεδομένα από μια πλειάδα διαθέσιμων και αξιόπιστων καταγραφών, ερευνών, μελετών και στρατηγικών κειμένων που έχουν εκπονηθεί για την Περιφέρεια ΑΜΘ, καθώς και για τον κλάδο του τουρισμού. Επίσης, η

ανάλυση βασίζεται στην υφιστάμενη εμπειρία όλων των άμεσα και έμμεσα εμπλεκομένων μερών, στο παραγόμενο τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας ΑΜΘ, η οποία θεωρείται δεδομένη και διαθέσιμη. Για το λόγο αυτό βαρύνουσα σημασία κατέχει η καταγραφή των θέσεων, των απόψεων, των λογικών και των προτάσεων τοπικών φορέων μέσα από τη διαδικασία των συνεντεύξεων πρόσωπο-με-πρόσωπο, καθώς και των διαβουλεύσεων.

Στόχος είναι η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας ΑΜΘ προς την κατεύθυνση της παρουσίασης και της ιεράρχησης διαφορετικών προτάσεων που θα ενισχύουν τη δυναμική του προορισμού και ταυτόχρονα θα διαχειριστούν κατάλληλα τις μεταβλητές εκείνες που καθίστανται ανεπίκαιρες.

Η μελέτη επιδιώκει να δώσει **ποιοτικές και αξιόπιστες απαντήσεις σε καίρια ερωτήματα** για τον προορισμό της Περιφέρειας ΑΜΘ. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ➔ Γιατί έχει μείνει πίσω η Περιφέρεια ΑΜΘ;
- ➔ Δικαίως ο τουρισμός έχει τοποθετεί στο επίκεντρο της αναπτυξιακής δυναμικής της Περιφέρειας;
- ➔ Ποια είναι τα οφέλη που θα προκύψουν από την ενίσχυση της δραστηριότητας στον τουριστικό κλάδο; ποιοι οι απαιτούμενοι πόροι και προς ποια κατεύθυνση πρέπει να κινηθούν, τι θα αποδώσουν και πότε; θα επηρεαστεί και πόσο η τοπική οικονομία;
- ➔ Ποια είναι τα στοιχεία της προσφοράς και της ζήτησης;
- ➔ Ποιες είναι οι προτιμήσεις των επισκεπτών;
- ➔ Από πού αντλεί ο δυνητικός επισκέπτης πληροφορίες για τον προορισμό;
- ➔ Ποιο είναι το υφιστάμενο προφίλ του προορισμού;
- ➔ Πως οι τοπικοί πόροι θα μετατραπούν σε εμπειρίες και θα βοηθήσουν στη διαμόρφωση της πλήρους εικόνας του προορισμού, η οποία μπορεί να ενταχθεί στα σχέδια εμπορικής προώθησης και επικοινωνίας, καθώς και στην κατάρτιση μακροπρόθεσμης στρατηγικής και πολιτικής;
- ➔ Υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης του επισκέπτη με τον προορισμό (π.χ. αξιοθέατα, μνημεία, διαδρομές, δραστηριότητες στην ύπαιθρο, πολιτιστικά γεγονότα κ.λπ.);

- Ποια είναι τα κρίσιμα στοιχεία που θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη, ο οποίος θα θελήσει να ανακαλύψει τον προορισμό και να παρατείνει τη διαμονή του σε αυτόν, θα δαπανήσει χρήματα σε τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες, θα επιδιώξει να επιστρέψει μελλοντικά σε αυτόν, αλλά και θα τον συστήσει σε φίλους και γνωστούς;
- Ποια είναι τα είδη (π.χ. εγχώριος, εξερχόμενος, εισερχόμενος, διεθνής, εσωτερικός, εθνικός, μαζικός) και οι μορφές (π.χ. εναλλακτικός, αγροτουρισμός, αθλητικός, οικοτουρισμός, χειμερινός, θεραπευτικός, περιηγητικός, αστικός, πολιτιστικός, κοινωνικός, τουρισμός τρίτης ηλικίας) τουρισμού που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προοπτικές ανάπτυξης για την Περιφέρεια;
- Ποιο είναι το επίπεδο επάρκειας και καταλληλότητας του προορισμού; (π.χ. ο προορισμός διαθέτει την απαιτούμενη και κατάλληλη υποδομή και φέρουσα ικανότητα, το υποστηρικτικό οργανωτικό και θεσμικό πλαίσιο, το κατάλληλο μίγμα προϊόντων και υπηρεσιών σε συνδυασμό με την καινοτομία και την υψηλή ποιότητα, τις αναγκαίες συνέργιες ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη, το εξειδικευμένο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό)
- Ποια είναι τα κίνητρα που θα παρασχεθούν στα ενδιαφερόμενα μέρη για την ανάληψη περαιτέρω δράσεων με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του προορισμού;
- Κάτω από ποιες προϋποθέσεις ο προορισμός μπορεί να εκπληρώσει τις αρχές της αριστείας ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη διακυβέρνηση, τις δραστηριότητες και τις υπηρεσίες, οι οποίες εφαρμόζονται τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και διεθνές επίπεδο για την αξιολόγηση των προορισμών;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μελέτες, εμπειρογνωμοσύνες και λοιπές εργασίες που αφορούν στον τουρισμό και πολιτισμό της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης

Το παρόν κεφάλαιο αφορά στην έρευνα, εντοπισμό και καταγραφή μελετών, εμπειρογνωμοσυνών και λοιπών εργασιών που έχουν εκπονηθεί στο πρόσφατο παρελθόν και αφορούν στους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού με περιοχή αναφοράς την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η έρευνα εστιάζει σε δεδομένα της τελευταίας πενταετίας, όπως ορίζει η σύμβαση. Εντούτοις, η ομάδα έργου επέκτεινε την έρευνά της σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου εντοπίζοντας έτσι πολύτιμο υλικό τόσο για τις ανάγκες του παρόντος έργου, όσο και για την Περιφέρεια στο πλαίσιο του τουριστικού σχεδιασμού.

Τα μεθοδολογικά βήματα που υιοθετήθηκαν είχαν ως βασική επιδίωξη να συντάξουν αρχικά μια (εξαντλητική) λίστα πιθανών πηγών πληροφοριών (π.χ. ΕΟΤ, ΞΕΕ, ΙΤΕΠ, επιμελητήρια, φορείς διαχείρισης, ενώσεις ξενοδόχων, Αναπτυξιακές Εταιρίες, Ομάδες Τοπικής Δράσης, Δίκτυα επιχειρήσεων, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών κ.α.). Στη συνέχεια ακολούθησε βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα γραφείου με αποτέλεσμα τον εντοπισμό και τη συγκέντρωση ενός σημαντικού όγκου μελετών. Επόμενο βήματα αποτέλεσε η αξιολόγηση των πληροφοριών και η διάκριση των ευρημάτων σε εκείνα που εμφανίζουν άμεση - υψηλή σχέση με την Περιφέρεια και σε εκείνα που εμφανίζουν χαμηλότερη ή μέτρια σχέση δηλαδή άπτονται των αντικειμένων του τουρισμού και του πολιτισμού σε εθνικό ή άλλο περιφερειακό επίπεδο.

Συνολικά καταγράφηκαν εβδομήντα (70) μελέτες της τελευταίας πενταετίας με υψηλή και μέτρια συνάφεια με την περιοχή της Περιφέρειας ΑΜΘ και δεκάξι (16) μελέτες προ του 2009 που ωστόσο έχουν υψηλή συνάφεια με τους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού.

Τα ευρήματα της έρευνας αποτυπώνονται παρακάτω:

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΠΟΜΑΚΡΥΣΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ – TOURAGE ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG IVC	ΕΤΑΜ ΑΕ	2014	ΠΑΜΘ	ΥΨΗΛΗ
ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ/ΠΑΜΘ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	2013	ΠΑΜΘ	ΥΨΗΛΗ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΜΘ	Θ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, ΔΙΚΤΥΟ Α.Ε. ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΡΩΤΕΚ»	2013	ΥΠΕΚΑ	ΥΨΗΛΗ
ΤΟΠΙΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΗΜΟΥ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	ΚΑΡΑ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ΧΑΜΖΑ	2013	ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΥΨΗΛΗ
SAMOTHRACE: EXPLORING LOCAL OPPORTUNITIES AND BARRIERS FOR A SUSTAINABILITY TRANSITION ON A GREEK ISLAND	PANOS PETRIDIS • RAFFAEL HICKISCH • MILENA KLIMEK • REBEKKA FISCHER • NINA FUCHS • GIORGOS KOSTAKIOTIS • MAIKE WENDLAND • MICHAEL ZIPPERER • MARINA FISCHER-KOWALSKI	2013	SOCIAL ECOLOGICAL PAPER	ΥΨΗΛΗ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ: ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΙ ΤΟΠΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ ΑΕ	2013	ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ ΑΕ	ΥΨΗΛΗ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ: 2Η ΈΚΘΕΣΗ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ	ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ ΑΕ	2013	ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ ΑΕ	ΥΨΗΛΗ
ΈΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕ ΔΡΑΜΑΣ	METROSTAT RESEARCH	2012	ΠΑΜΘ	ΥΨΗΛΗ
ΦΥΣΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΕΚΒΥ	2012	ΕΚΒΥ	ΥΨΗΛΗ
ΘΡΑΚΗ: ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΕΟΤ	2013	ΕΟΤ	ΥΨΗΛΗ
ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ICAP	2012	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΥΨΗΛΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ	INTERVIEW	2012	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΥΨΗΛΗ
ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΔΕΛΤΑ ΈΒΡΟΥ	ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
ΟΙΝΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΛΜΠΑΝΗΣ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΔΑΔΙΑΣ	ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΜΕΡΙΔΗΣ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	ΔΡ. ΜΑΝΟΣ ΚΟΥΤΡΑΚΗΣ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΜΘ	ΕΥΑΝΘΙΑ ΤΖΗΜΟΥ	2012	ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»	ΥΨΗΛΗ
NETWORKING CITIES IN GREECE: THE TRI-POLE ΚΑΒΑΛΑ, ΔΡΑΜΑ, ΧΑΝΘΙ IN BRIEF	KONSTANTINOS LALENIS AND THEODORE METAXAS U.	2012	MPRA PAPER NO. 41190, POSTED 11. SEPTEMBER 2012 11:28 UTC	ΥΨΗΛΗ
REGIONAL ASSESSMENT: EAST MACEDONIA AND THRACE	ALASDAIR REID, NICOS KOMNINOS, JORGE-A. SANCHEZ-P., PANAYIOTIS TSANAKAS	2012	EXPERT TEAM REVIEW FOR DG REGIO	ΥΨΗΛΗ
ASSESSING TOURISM INFRASTRUCTUR	V. ANDREA1, TAMPAKIS S., SKANAVIS C. AND G.	2012	PROTECTION AND RESTORATION OF	ΥΨΗΛΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
E IN THE PROTECTED AREAS OF DADIA AND THE EVROS DELTA: THE VIEWS OF THE LOCAL POPULATION	ΤΣΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ		THE ENVIRONMENT XI. SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
ΜΙΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ & ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2011	ICAP	2011	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΥΨΗΛΗ
Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΝΕΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	2011	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	ΥΨΗΛΗ
ΛΙΜΝΗ ΙΣΜΑΡΙΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	2011	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	ΥΨΗΛΗ
ΛΙΜΝΗ ΒΙΣΤΩΝΙΔΑ ΚΑΙ Η ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	2011	ΊΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ	ΥΨΗΛΗ
ΦΥΣΙΚΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟ ΤΟΠΙΚΟ ΘΕΡΜΑΛΙΣΤΙΚΟ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	ΔΡ. ΖΗΣΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ	2011	ΈΡΓΟ SHIFT	ΥΨΗΛΗ
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΈΛ. ΧΑΤΖΗΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ	2011	ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ/ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ-ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ	ΥΨΗΛΗ
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ : ΘΑΣΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΕΤΡΕΑΣ	2011	ΈΡΓΟ SHIFT	ΥΨΗΛΗ
TRANSFORMING THE GREEK ISLAND OF SAMOTHRAKI INTO A UNESCO BIOSPHERE RESERVE	PROF.DR. MARINA FISCHER-KOWALSKI, LAZAROS XENIDIS, SIMRON JIT SINGH, IRENE PALLUA	2011	AN EXPERIENCE IN TRANSDISCIPLINARY GAIA 20/3 (2011): 181–190	ΥΨΗΛΗ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΛΑΔΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ICAP	2010	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΥΨΗΛΗ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟ ΔΑΣΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ (2Η ΕΚΔΟΣΗ)	ΚΑΚΟΥΡΟΣ ΚΑΙ ΝΤΑΦΗΣ	2010	ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ/ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ-ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ	ΥΨΗΛΗ
THE SUSTAINABLE	OURANIA VRONDOU,	2010	ΕΡΕΥΝΑ	ΥΨΗΛΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
REGENERATION OF LAGGING REGIONS THROUGH SPORT RELATED TOURISM FORMS: DEVELOPMENTAL CHALLENGES AND POTENTIAL FOR TOURISM ENTERPRISES AT THE REGION OF THRACE	KRIEMADIS			
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ	Α. ΔΕΦΝΕΡ ΚΑΙ ΜΕΤΑΞΑΣ Α.	2010	9Ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ	ΥΨΗΛΗ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΧΩΡΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ. ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΕΛΙΚΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ	Λ. ΧΑΤΖΗΟΡΔΑΝΟΥ	2010	ΕΚΒΥ- ΈΡΓΟ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΟΡΘΩΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΝΟΜΟΥ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΥΨΗΛΗ
RESIDENTS' PERCEPTION OF THE ECONOMIC IMPACTS OF TOURISM IN ΚΑΒΑΛΑ, GREECE	DIMITRIOS STYLIDIS, DR. EDITH SZIVAS, DR. AVITAL BIRAN	2010	UNIVERSITY OF SURREY	ΥΨΗΛΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΡΑΜΣΑΡ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΑΜΘ)	WWF HELLAS	2009	WWF HELLAS	ΥΨΗΛΗ
Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ	ΔΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΔΡ. ΚΑΡΑΣΑΒΒΟΓΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	2009	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	ΥΨΗΛΗ
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΟΥ Ν. ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΛΥΣΕΩΝ	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	2009	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	ΥΨΗΛΗ
MUSEUMS, MARKETING AND TOURISM DEVELOPMENT: THE CASE OF THE TOBACCO MUSEUM OF ΚΑΒΑΛΑ	ALEX DEFFNER Θ. ΜΕΤΑΞΑΣ Κ. ΣΥΡΑΚΟΥΛΗΣ Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΧΑΡΗ	2009	DISCUSSION PAPER SERIES, 15(10): 191-208	ΥΨΗΛΗ
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟ 2014 - ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ	Α. ΙΚΚΟΣ	2015	ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
GUIDE ON EU FUNDING FOR THE TOURISM SECTOR	EUROPEAN COMMISSION	2014	EUROPEAN COMMISSION	ΜΕΤΡΙΑ
ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	2014	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΜΕΤΡΙΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ 2014-2020, ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ		ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ	ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΆΓΚΥΡΑ-ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	2014	ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΆΓΚΥΡΑ-ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	ΜΕΤΡΙΑ
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	ΙΤΕΠ/ΣΕΤΕ	2014	ΙΤΕΠ/ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΖΑΧΑΡΑΤΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗ, ΠΑΝΟΥΣΗ, ΣΩΚΛΗΣ, ΧΡΙΣΤΙΔΟΥ	2014	ΙΤΕΠ/ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ Ο ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΜΕΤΡΙΑ
STATE OF TRAVEL 2014	SKIFT TRAVEL IQ	2014	STATE OF TRAVEL IQ	ΜΕΤΡΙΑ
ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	2014	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	ΜΕΤΡΙΑ
VISA FACILITATION: STIMULATING ECONOMIC GROWTH AND DEVELOPMENT THROUGH TOURISM	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	2013	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	ΜΕΤΡΙΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ 2021 ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΕΤΕ	2014	ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΙΑΣ ΤΟ 2012	ΙΤΕΠ/ΣΕΤΕ	2013	ΙΤΕΠ/ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΙΟΒΕ	2013	ΙΟΒΕ	ΜΕΤΡΙΑ
MEASURING THE REGIONAL INEQUALITIES IN GREEK TOURISM DEVELOPMENT	ΓΑΚΙ, ΛΑΓΟΣ, ΚΟΣΤΟΡΟΥΛΟΥ	2013	ERSA CONGRESS 53	ΜΕΤΡΙΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ. ΔΕΣΜΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	2013	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	ΜΕΤΡΙΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΑΤΕΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	ΥΠΕΚΑ	2013	ΥΠΕΚΑ	ΜΕΤΡΙΑ
VISA FACILITATION: STIMULATING ECONOMIC GROWTH AND DEVELOPMENT	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	2013	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	ΜΕΤΡΙΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
THROUGH TOURISM				
ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΟΤΑ ΣΤΗ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΈΡΓΟ "ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ - ACCESSIBILITY FOR ALL" - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ 2007-2013	Σ. ΜΙΖΑΜΤΣΗ, Ε. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Α. ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ	2012	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΣΚΟΒΟ	ΜΕΤΡΙΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΡΙΣΤΟΣ ΔΟΞΙΑΔΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΤΣΑΠΗ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ	2012	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ	ΜΕΤΡΙΑ
Η ΕΛΛΑΔΑ 10 ΧΡΟΝΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΕΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	MCKINSEY COMPANY	2011	MCKINSEY COMPANY	ΜΕΤΡΙΑ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΩΤΗΣ	2012	11 ^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
ΚΡΟΥΑΖΕΙΡΑ: ΕΝΑΣ ΚΛΑΔΟΣ ΜΕ ΔΥΝΗΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΎΨΟΥΣ €2 ΔΙΣ.	ΠΑΥΛΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ	2012	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ/ ΚΛΑΔΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	ΜΕΤΡΙΑ
NEEDS THAT DETERMINES SPORTS TOURISM IN GREECE	GEORGIA YFANTIDOU, OURANIA MATSOUKA, GEORGE COSTA, MARIA MICHALOPOULOS	2012	ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΜΕΤΡΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ	2011	ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ	ΜΕΤΡΙΑ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΙΕΡΙΑΣ	Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ	2011	Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ	ΜΕΤΡΙΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2009-2015				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΜΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ/ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΤΟΥ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΥΑΙΣΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΕΦΑΛΙΔΗΣ	2011	ΈΡΓΟ SHIFT	ΜΕΤΡΙΑ
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	2011	WORLD TOURISM ORGANIZATION-UN	ΜΕΤΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ 2014-2020	ΣΕΤΕ	2010	ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Γ. ΥΦΑΝΤΙΔΟΥ ΣΠΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΥ	2010	ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	ΜΕΤΡΙΑ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΤΗΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΑΣ	ΥΦΑΝΤΙΔΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	2009	ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	ΜΕΤΡΙΑ
Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΡΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΚΑΦΕΖΑ	2009	ΙΤΕΠ	ΜΕΤΡΙΑ
Η ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΣΕΤΕ	2009	ΣΕΤΕ	ΜΕΤΡΙΑ

Επίσης, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης κρίνεται σκόπιμη η παράθεση συναφών μελετών, ερευνών και λοιπών εργασιών που έχουν εκπονηθεί πριν το έτος 2009, εντούτοις το περιεχόμενο και τα συμπεράσματά τους είναι διαχρονικά και κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν υπόψη.

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ, ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΡΟ ΤΟΥ 2009				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
ΔΙΑΤΡΙΒΗ : ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΝΕΣΤΟΥ ΞΑΝΘΗΣ. ΗΠΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	ΠΑΡΘΕΝΩΠΗ ΣΗΜΕΩΝΙΔΟΥ	2008	ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΥΨΗΛΗ
TOURISM IN THE REGION OF EASTERN MACEDONIA AND THRACE (A	PANAGOPOULOS-A. AVRAMOPOULOS	2008	ARCHIVES OF ECONOMIC	ΥΨΗΛΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ, ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΡΟ ΤΟΥ 2009				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
STATISTICAL FORECASTING MODEL)			HISTORY	
«ΜΕΛΕΤΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΠΡΩΘΗΣΗ, ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ, ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ) ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ»	ΑΤΛΑΝΤΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ	2007	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	ΥΨΗΛΗ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	ΛΟΥΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	2007	ΙΤΕΠ	ΥΨΗΛΗ
3Ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	Ε. ΒΑΡΖΟΠΟΥΛΟΣ	2007	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ	ΥΨΗΛΗ
CULTURAL ITINERARIES IN THE REGION OF ΧΑΝΤΗ USING WEB-BASED GIS TECHNOLOGIES	A. BALLA1, G. PAVLOGEORGATOS1, D. TSIAFAKIS2, G. PAVLIDIS2	2007	ΑΕΓΕΑΝ UNIVERSITY, ATHENS ΧΑΝΤΗ	ΥΨΗΛΗ
CLIMATE AND BIOCLIMATE INFORMATION FOR TOURISM – THE EXAMPLE OF EVROS PREFECTURE	A. MATZARAKIS	2007	ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, UNIVERSITY OF FREIBURG, D-79085 FREIBURG, GERMANY	ΥΨΗΛΗ
ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ	N. ΡΙΤΣΑΚΗΣ, Γ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Γ. ΠΕΚΟΣ	2007	ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΥΨΗΛΗ
ΟΙ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ, ΜΕΣΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Κ. ΤΥΡΟΛΟΓΟΣ, Φ. ΝΤΑΣΙΟΥ	2007	ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΥΨΗΛΗ
A PRACTICAL GUIDE TO TOURISM DESTINATION MANAGEMENT	WORLD TOURISM ORGANIZATION UN	2007	WORLD TOURISM ORGANIZATION UN	Μέτρια
METHODOLOGICAL WORK ON MEASURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM. PART 1: TECHNICAL REPORT	EUROPEAN COMMISSION	2006	EUROPEAN COMMISSION	Μέτρια
METHODOLOGICAL WORK ON MEASURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM. PART 2: MANUAL ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS OF TOURISM	EUROPEAN COMMISSION	2006	EUROPEAN COMMISSION	Μέτρια

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ, ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΡΟ ΤΟΥ 2009				
ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ	ΈΤΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	Ι. ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΗΣ	2006	ΔΙΑΤΡΙΒΗ, ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΜΑΚ	ΥΨΗΛΗ
ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	Ε. ΧΑΤΖΗΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ	2006	ΑΜΦΙΒΙΟΝ, ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΚΒΥ	ΥΨΗΛΗ
Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙ ΚΑΒΑΛΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Ε. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, Π. ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ, Β. ΜΑΔΥΤΙΝΟΣ	2003	16Ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ, ΚΑΒΑΛΑ	ΥΨΗΛΗ
Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ICOMOS	2002	ICOMOS	Μέτρια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το προφίλ της Περιφέρειας ΑΜΘ

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης (ΠΑΜΘ) αποτελεί το ανατολικότερο ηπειρωτικό σημείο της Ελλάδας που μετασηματίστηκε γεωγραφικά από «ακριτική περιοχή», σε σταυροδρόμι και «πύλη της χώρας, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Ο προσδιορισμός της ως το επίνειο των ανατολικών Βαλκανίων την καθιστά στρατηγική και σημαντική γεωγραφικά και γεωπολιτικά για την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Από το 2007 με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Περιφέρεια ΑΜΘ αποτελεί ένα «ανοικτό χώρο» εμπορικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων που συνδέει τις βορειότερες και τις υπόλοιπες χώρες των Βαλκανίων με την Ελλάδα.

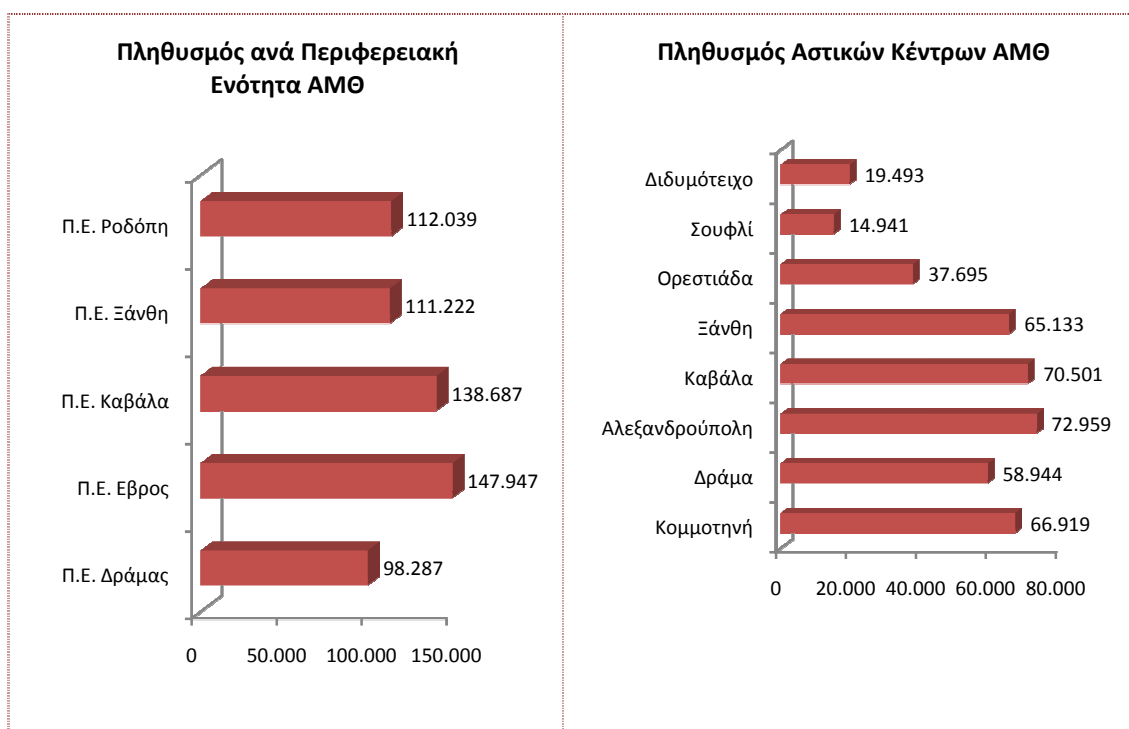

Βάσει του Προγράμματος Καλλικράτης Ν.3852/2010 η Περιφέρεια ΑΜΘ αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Έβρου, Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης και Ροδόπης.

Η Περιφέρεια καταλαμβάνει το 10,7% της συνολικής έκτασης της χώρας με μόνιμο πληθυσμό 608.182 κατοίκους (ΕΛ. ΣΤΑΤ., 2011) που αποτελούν το 5,6% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας.

Βασικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας είναι η πληθυσμιακή της διάρθρωση της οποίας το 66,8% συγκεντρώνεται στα επτά (7) μεγαλύτερα πληθυσμιακά κέντρα της (Ορεσιτιάδα, Διδυμότειχο, Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη, Δράμα, Καβάλα) τα οποία όμως κατανέμονται (σχεδόν) ισόρροπα στη γεωγραφική της επικράτεια. Η ύπαρξη των δύο νήσων, της Θάσου με 13.770 κατοίκους και της Σαμοθράκης με 2.859 κατοίκους συμπληρώνουν την πληθυσμιακή εικόνα της Περιφέρειας.

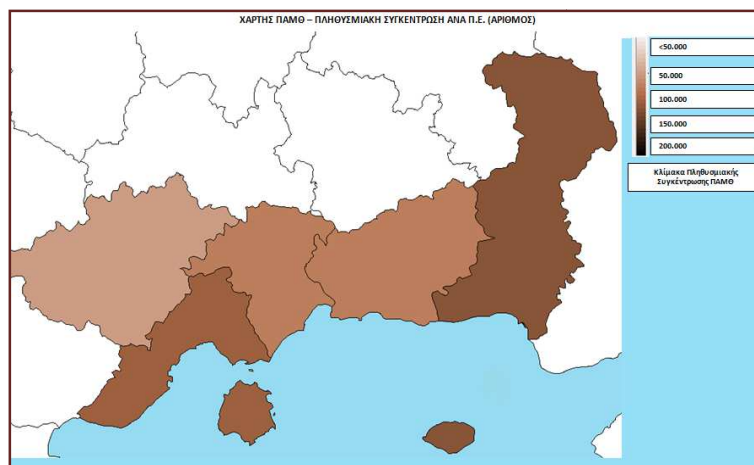

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2011

Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, η Π.Ε. Έβρου συγκεντρώνει τον περισσότερο πληθυσμό της ΠΑΜΘ (24,33% του συνολικού πληθυσμού) με 147.947 κατοίκους εκ των οποίων στο Δήμο Αλεξανδρούπολης συγκεντρώνονται 72.959 κάτοικοι, στο Δήμο Ορεσιτιάδας 37.695 κάτοικοι, στο Δήμο Διδυμότειχου 19.493 κάτοικοι, στο Δήμο Σουφλίου 14.941 κάτοικοι και στο νησί της Σαμοθράκης 2.859 κάτοικοι. Δεύτερη σε πληθυσμιακό μέγεθος είναι η Π.Ε. Καβάλας (22,80%) με 138.687 κατοίκους.

Ο Δήμος Καβάλας που είναι ταυτόχρονα το σημαντικότερο οικονομικό και αναπτυξιακό κέντρο της περιοχής έχει 70.501 κατοίκους. Ο νησιωτικός Δήμος Θάσου που αποτελεί το σημαντικότερο τουριστικό θέρετρο

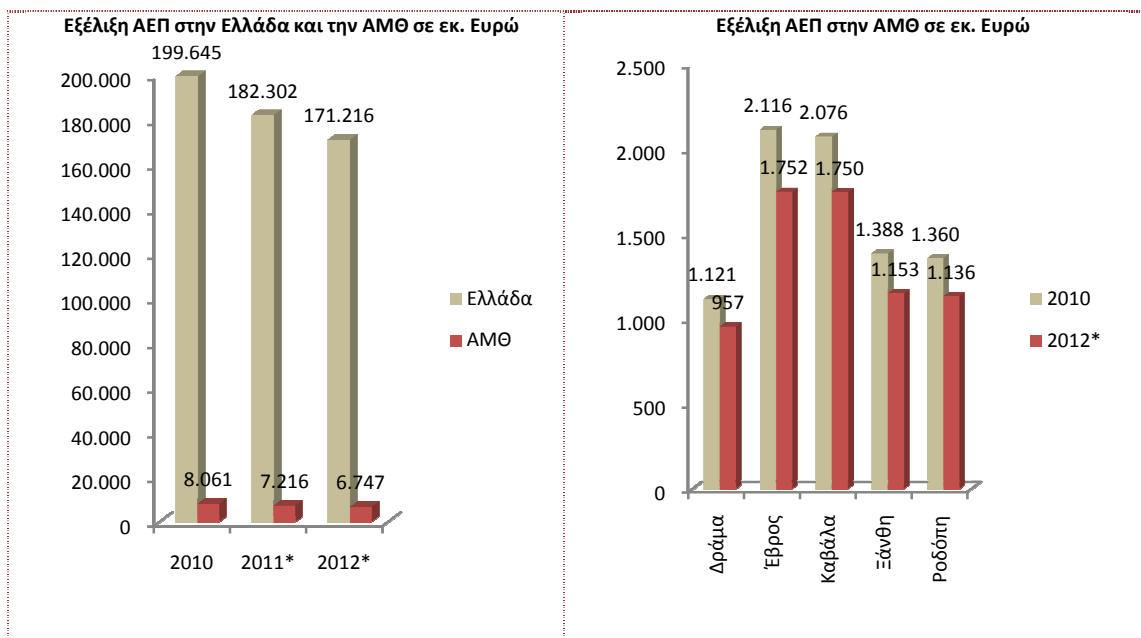
της Βόρειας Ελλάδας και συνολικά της ΠΑΜΘ έχει 13.770 κατοίκους. Η Π.Ε. Ροδόπης συγκεντρώνει, επίσης, σημαντικό μέρος του πληθυσμού, ήτοι 112.039 κατοίκους (18,42%) με το Δήμο Κομοτηνής να συγκεντρώνει 66.919 κατοίκους. Όσον αφορά την Π.Ε. Ξάνθης συγκεντρώνει το 18,29% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας (111.222 κάτοικοι), ενώ χαρακτηρίζεται από την παρουσία του μεγάλου αστικού Δήμου της Ξάνθης (65.133 κάτοικοι). Η Π.Ε. Δράμας που αποτελεί ένα πολύ σημαντικό χειμερινό τουριστικό θέρετρο της Βορείου Ελλάδος είναι η μικρότερη από πλευράς πληθυσμιακού μεγέθους (16,16%) με 98.287 κατοίκους.

Η οικονομία της Περιφέρειας παρά τη σταδιακή τάση – επιθυμία τριτογενοποίησης παραμένει έντονα αγροτική με αξιόλογες επίσης δραστηριότητες στον δευτερογενή τομέα (μεταποίηση και βιομηχανία). Η προσφορά ευνοϊκότερων όρων επιχειρηματικής δραστηριότητας γειτονικών χωρών όπως της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προκάλεσε τη μετακίνηση βιομηχανικών μονάδων στις γειτονικές περιοχές με μικρότερο λειτουργικό κόστος και μεγαλύτερη απόδοση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απορρύθμιση της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας και της αγοράς εργασίας με αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, στην αύξηση της ανεργίας και την απώλεια εσόδων για το κράτος.

Όσον αφορά στην κατανομή του περιφερειακού ΑΕΠ σε σχέση με το εθνικό ΑΕΠ, αυτό αποτελεί το 3,9% του συνολικού Εθνικού προϊόντος για το 2012, τοποθετώντας την ΑΜΘ στην 8^η θέση ως προς τη συνεισφορά της στον εθνικό ΑΕΠ.

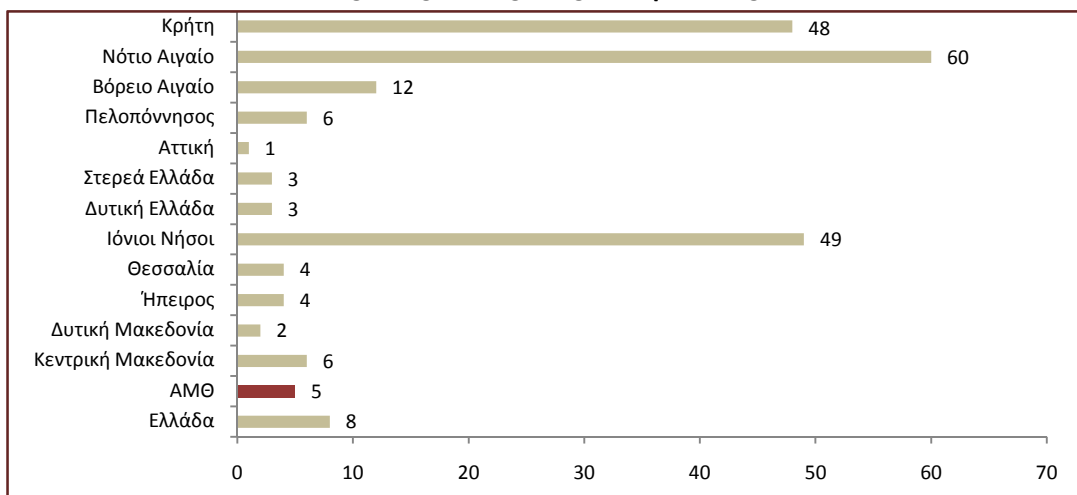
Οι Περιφερειακές Ενότητες συμμετέχουν άνισα στη διαμόρφωση του περιφερειακού ΑΕΠ με την Π.Ε. Δράμας να έχει τη μικρότερη συμμετοχή (957 εκ. Ευρώ) και την Π.Ε. Έβρου τη μεγαλύτερη συμμετοχή (1.752 εκ. Ευρώ).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013

Από τα παραπάνω γραφήματα διαπιστώνεται η αρνητική εξέλιξη του συνολικού περιφερειακού ΑΕΠ ειδικά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Η συμβολή, τέλος, του τουρισμού στο περιφερειακό ΑΕΠ της ΑΜΘ είναι μικρή, της τάξης του 5% σε αντίθεση με κλασσικούς παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς όπως η Κρήτη, το Νότιο Αιγαίο και τα Ιόνια Νησιά των οποίων η συμβολή στο περιφερειακό ΑΕΠ υπερβαίνει το 45%.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΑΕΠ

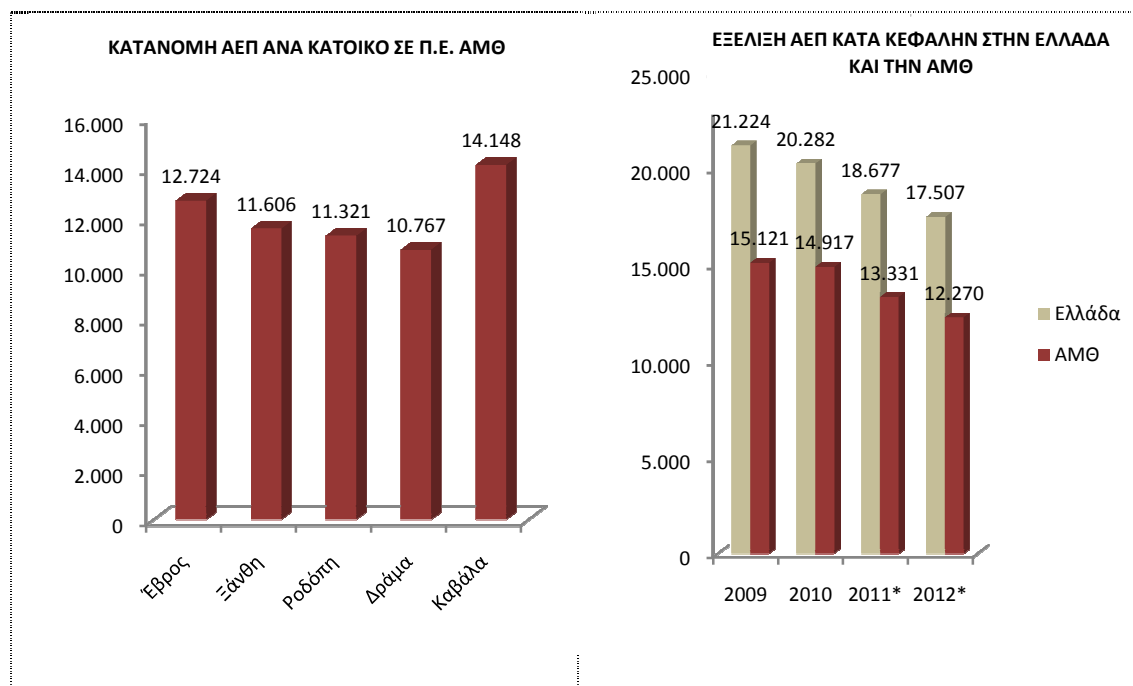

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ., ΣΕΤΕ, 2014

Όσον αφορά την εξέλιξη της κατανομής του περιφερειακού ΑΕΠ ανά κάτοικο, αυτή ακολουθεί συνώνυμη τροχιά με εκείνη του περιφερειακού ΑΕΠ. Οι επιπτώσεις της κρίσης στο εισόδημα και την αγοραστική δύναμη των κατοίκων της περιφέρειας είναι εμφανής, ενώ η θέση ανά Περιφερειακή Ενότητα ακολουθεί την ίδια σειρά όπως και σε αυτό του ΑΕΠ με εξαίρεση την πρώτη θέση που αλλάζει σε αυτή της Καβάλας από εκείνη του Έβρου.

Στην Π.Ε. Καβάλας καταγράφεται το μεγαλύτερο ΑΕΠ ανά κάτοικο, στοιχείο που οφείλεται στην τουριστική δραστηριότητα των θερινών μηνών που συμβάλουν σημαντικά στο τοπικό εισόδημα. Συνοψίζοντας, το ΑΕΠ ανά κάτοικο στην ΑΜΘ είναι αισθητά μικρότερο από εκείνο άλλων Περιφερειών. Η ΑΜΘ κατέχει την προτελευταία θέση, με τελευταία την Περιφέρεια Ηπείρου και αποκλίνει κατά 5.237 από τον αντίστοιχο μέσο όρο σε επίπεδο χώρας.

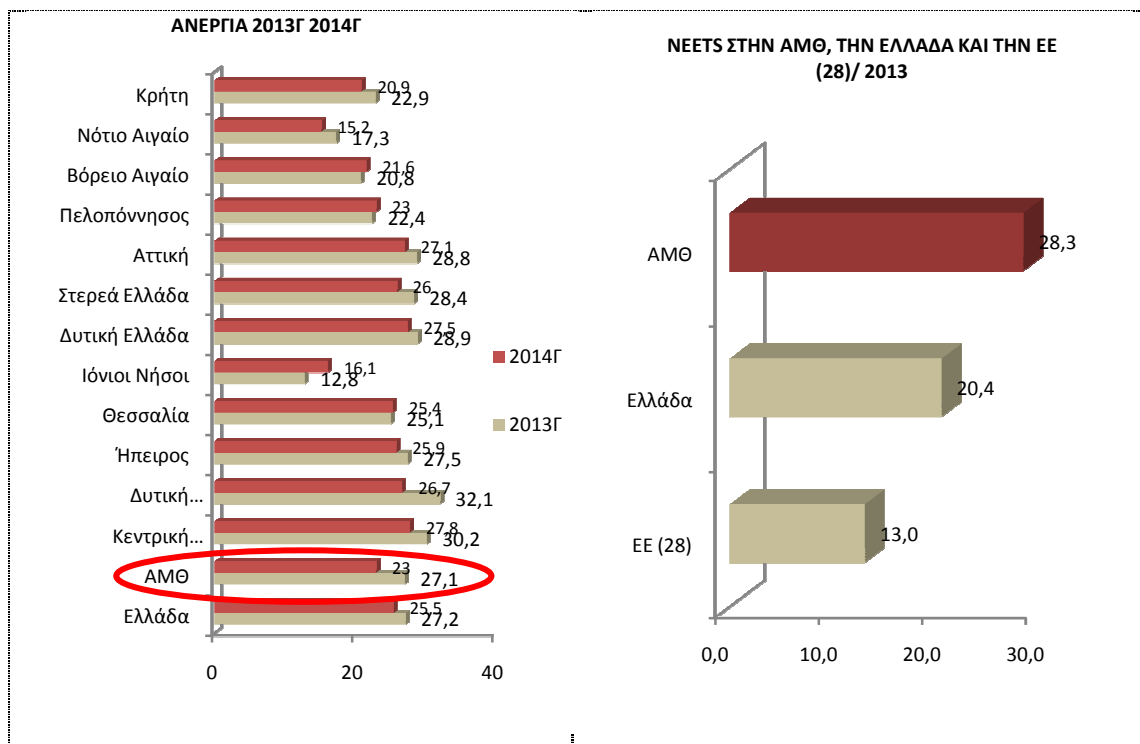
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013

Ως προς τα μεγέθη της απασχόλησης σημειώνεται ότι το 53,4% των εργαζομένων απασχολείται στον τριτογενή τομέα εκ των οποίων ποσοστό της τάξης περίπου του 21% απασχολείται στον τουριστικό κλάδο ήτοι, καταλύματα, εστίαση, μεταφορές κ.α.

Δεύτερος από πλευράς σημαντικότητας παραγωγικός τομέας είναι ο πρωτογενής απασχολώντας το 1/3 περίπου του τοπικού παραγωγικού πληθυσμού (32,2%). Ο δευτερογενής τομέας παρά τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης εξακολουθεί να έχει αξιόλογη συνεισφορά στο μέγεθος της απασχόλησης απορροφώντας το 14,3% των εργαζομένων της Περιφέρειας.

Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και για την Περιφέρεια ΑΜΘ δεδομένου ότι κινείται σε υψηλά επίπεδα το Γ' τρίμηνο του 2014 (23%). Το παρήγορο, ωστόσο, είναι ότι παρουσιάζει μείωση σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2013, και ότι είναι κάτω του εθνικού μέσου όρου, αλλά και από τις μικρότερες τιμές στην Ελλάδα για το 2014. Αυτή η εικόνα ωστόσο, δεν καθιστά την ανεργία διαχειρίσιμη δεδομένου ότι αποτελεί ένα κρίσιμο μέγεθος στην περιφερειακή κοινωνική συνοχή, αλλά και στην έκθεση της στην εποχικότητα της απασχόλησης. Η ανεργία πλήττει εντονότερα τον νεανικό πληθυσμό όπως καταγράφεται και στο δείκτη NEET, που απεικονίζει τον πληθυσμό ηλικίας 15-24 ετών που δεν είναι ούτε στην απασχόληση, ούτε στην εκπαίδευση. Το ποσοστό αυτό στην ΑΜΘ είναι αισθητά υψηλότερο (28,3%) από τον εθνικό μέσο όρο (20,4%) και φυσικά από την ΕΕ (28) (13%).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014; Eurostat, 2015

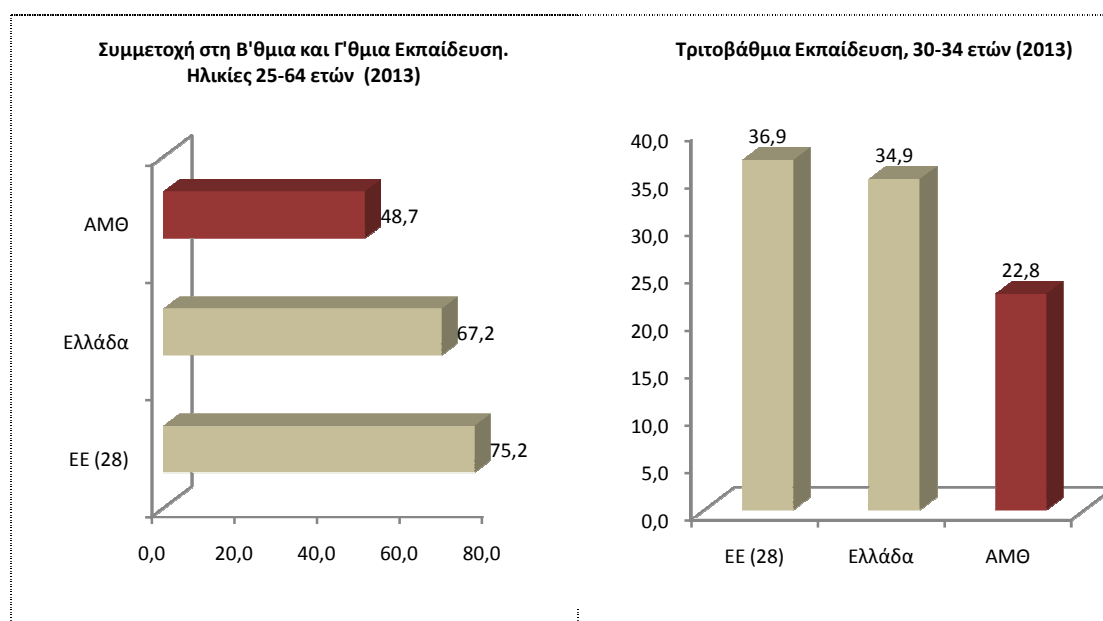

Το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό και αποτυπώνεται σε τρεις κρίσιμους δείκτες όπως της σχολικής διαρροής που είναι υψηλός (21,8%) σε σχέση με εκείνο της Ελλάδας (10,1%), αλλά και το στόχο που έχει τεθεί στα πλαίσια της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 (10%).

Πηγή: Eurostat, 2015

Ο δείκτης της εκπαίδευσης σε Β' θμιο και Γ' θμιο επίπεδο καταγράφει σε σχέση πάντα με τον εθνικό μέσο όρο (67,2%) και την ΕΕ (75,2%) υστέρηση του παραγωγικού πληθυσμού της περιφέρειας (48,7%) σε μαθησιακές δεξιότητες και εξειδίκευση. Η Περιφέρεια ΑΜΘ (22,8%) αποκλίνει σημαντικά τόσο από τον εθνικό μέσο όρο (34,9%), όσο και από τον αντίστοιχο της ΕΕ των 28 (36,9%).

Πηγή: Eurostat, 2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Καταγραφή και αξιολόγηση τουριστικών, πολιτιστικών, ιστορικών, φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων, μνημείων και αξιοθέατων

3.1 Καταγραφή Τουριστικής Προσφοράς

Η ανάλυση της προσφοράς του τουριστικού προϊόντος επικεντρώνει το ενδιαφέρον της αποκλειστικά στον τόπο προορισμού και περιλαμβάνει όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία άμεσα ή έμμεσα επηρεάζουν τον επισκέπτη και αφορούν στην εικόνα που θα σχηματίσει για τον τόπο προορισμού του. Η τουριστική προσφορά προσαρμόζεται στη ζήτηση μέσω της δημιουργίας προϊόντων που επιδιώκουν να ικανοποιήσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τις προτιμήσεις των επισκεπτών.

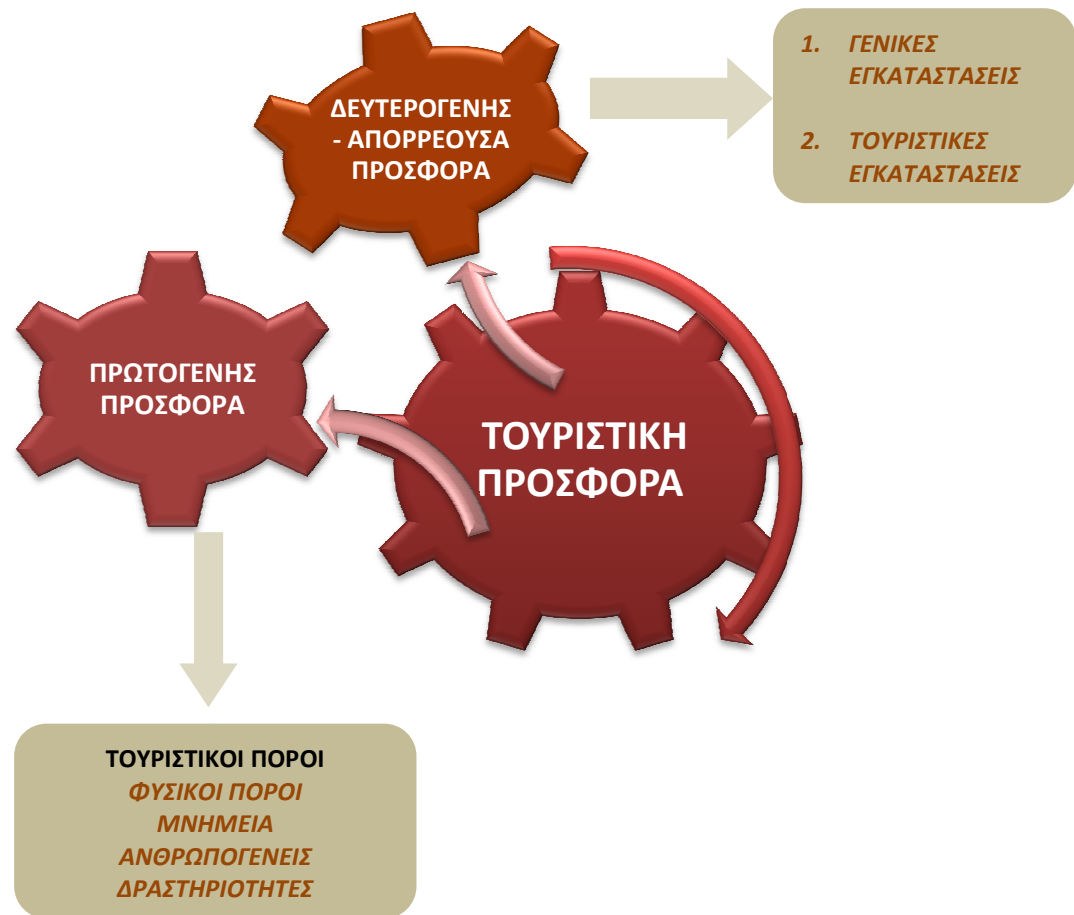
Δεδομένης δε της ετερογένειας που την χαρακτηρίζει, διακρίνεται σε δύο κατηγορίες : την πρωτογενή τουριστική προσφορά και την δευτερεύουσα ή απορρέουσα τουριστική προσφορά.

Ειδικότερα, η πρωτογενής προσφορά αποτελείται από τους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους (φυσικοί πόροι, πολιτιστικοί πόροι, ανθρώπινες δραστηριότητες, δρώμενα, ήθη και έθιμα, εκδηλώσεις, κλπ.) και καθορίζει κατεξοχήν το βαθμό ελκυστικότητας μιας περιοχής, καθώς και τη δυνατότητά της να αναπτυχθεί τουριστικά.

Η δευτερογενής τουριστική προσφορά αποτελεί δυναμικό στοιχείο του τουριστικού συστήματος, το οποίο ενεργοποιεί την τουριστική ζήτηση και προσαρμόζεται συνεχώς στις μεταβολές της. Περιλαμβάνει, αφενός το γενικό εξοπλισμό ή γενικές εγκαταστάσεις (επικοινωνίες και μεταφορικά μέσα, τηλεπικοινωνίες, εμπορικά καταστήματα, διοικητικές υπηρεσίες, υπηρεσίες υγείας, δημόσιας ασφάλειας, δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, αποκομιδής απορριμμάτων, κ.α.) και αφετέρου, τις τουριστικές εγκαταστάσεις ήτοι καταλύματα, κέντρα εστίασης, εγκαταστάσεις αναψυχής (π.χ. πολιτιστικές εγκαταστάσεις, εγκαταστάσεις που σχετίζονται με τη φύση, κ.α.), καθώς και ειδικές τουριστικές υποδομές όπως π.χ. χιονοδρομικά κέντρα, πίστες αναρρίχησης, πίστες ανεμοπτερισμού, κ.ά.

Συνοψίζοντας, ως τουριστική προσφορά ορίζεται η ποσότητα, η ποιότητα και η διάρκεια των τουριστικών προϊόντων που διατίθενται στην τουριστική αγορά, σε συγκεκριμένες τιμές και σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

3.1.1 Υποδομές Μεταφορών

Οι υποδομές μεταφορών διαμορφώνουν τις συνθήκες προσβασιμότητας και συνιστούν το κυριότερο εργαλείο ανάπτυξης μιας περιφέρειας. Συμβάλουν στην τουριστική δημοφιλία ενός προορισμού και στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξή του δεδομένου ότι η συχνή και οικονομική μετακίνηση ανθρώπων, προϊόντων και υπηρεσιών είναι αναγκαία και δεδομένη. Οι καλές μεταφορικές υποδομές ευνοούν το σχεδιασμό αναπτυξιακών δραστηριοτήτων όπως του τουρισμού και συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης είχε πάντοτε την ανάγκη για σύγχρονες και μεγάλου επιπέδου υποδομές μεταφορών κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αλλά και της γεωμορφολογίας της. Η γειτνίαση με αρκετές χώρες, αλλά και το γεγονός ότι αποτελεί σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνή κόμβο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη έχει ξεχωριστή σημασία δεδομένου ότι σημαντικές ενεργειακές, εμπορικές, βιομηχανικές και τουριστικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα. Η γεωγραφική της θέση ανάμεσα σε τρία μεγάλα αστικά κέντρα των Βαλκανίων (Θεσσαλονίκη, Σόφια, Κωνσταντινούπολη) έχει στρατηγική σημασία και ευνοεί μια σειρά από αναπτυξιακές παραμέτρους μεταξύ των οποίων τον τουρισμό. Οι υποδομές μεταφορών της Περιφέρειας ΑΜΘ αφορούν στο οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, σε αεροδρόμια και λιμάνια.

Οδικό Δίκτυο

Η Εγνατία Οδός¹⁶ αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα υποδομής της Ελλάδας, των Βαλκανίων, αλλά και της Ευρώπης δεδομένου ότι διασχίζει οριζόντια τις Περιφέρειες της ΑΜΘ, της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, αλλά και της Ηπείρου και θέτει την προσπελασιμότητα των περιοχών αυτών στο επίκεντρο. Αποτελεί ένα έργο πνοής, όντας ο μεγαλύτερος αυτοκινητόδρομος (Α2) της Ελλάδας (670 χλμ.) που ξεκινάει από την Ηγουμενίτσα και καταλήγει στους Κήπους του Έβρου. Το σημαντικότερο, όμως, είναι ότι αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Διαδρομής Ε90 (6.441 χλμ.) που ξεκινάει από την Πορτογαλία, διασχίζει την Ισπανία, την Ιταλία, την Ελλάδα και καταλήγει στην Τουρκία.

¹⁶ Εγνατία Οδός: <http://www.egnatia.eu/page/default.asp?la=1&id=23>

Η Εγνατία Οδός εκτός του ότι συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της Βόρειας Ελλάδας, συμβάλει και στη βελτίωση της προσβασιμότητας στα αστικά κέντρα και την ύπαιθρο της ΑΜΘ. Το τελευταίο αποτελεί σημαντικό στοιχείο δεδομένου ότι καθιστά την περιφέρεια της ΑΜΘ ένα κοντινό τουριστικό προορισμό από το δεύτερο μεγαλύτερο αεροδρόμιο της χώρας, τη Θεσσαλονίκη. Η Εγνατία Οδός εκτείνεται στην ΑΜΘ από τον ποταμό Στρυμόνα μέχρι τους Κήπους Έβρου, ενώ στο τμήμα από Χρυσούπολη έως Βανιάνο (περίπου 17 χλμ.) διασχίζει την προστατευόμενη από τη συνθήκη Ramsar περιοχή του βιότοπου του Νέστου. Η Εγνατία Οδός στο σύνολό της, συνδέεται με κάθετους οδικούς άξονες, εκ των οποίων ορισμένοι βρίσκονται στα όρια της Περιφέρειας ΑΜΘ :

- 1) Αλεξανδρούπολη – Αρδάνιο - Ορμένιο (135 χλμ.),
- 2) Καβάλα – Δράμα - Εξοχή (80 χλμ.),
- 3) Σέρρες - Δράμα – Καβάλα,
- 4) Κομοτηνή – Νυμφαία – ΕλληνοΒουλγαρικά σύνορα (24 χλμ.),
- 5) Ξάνθη – Εχίνος – Ελληνοβουλγαρικά σύνορα (48 χλμ.).

Η κινητικότητα ως προς την τουριστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια είναι εντονότερη σε σχέση με το παρελθόν όπως καταγράφεται και από το παρατηρητήριο της Εγνατίας (2013)¹⁷, καθώς πλέον εξασφαλίζει εξαιρετικά βελτιωμένες χρονοαποστάσεις, όπως παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

ΧΡΟΝΟΑΠΟΣΤΑΣΗ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ			
ΑΠΟ	ΠΡΟΣ	ΠΡΙΝ	ΜΕΣΩ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ
Ηγουμενίτσα	Κήποι	11 ώρες και 30'	6 ώρες
Ηγουμενίτσα	Ιωάννινα	1 ώρα και 45'	40'
Ιωάννινα	Θεσσαλονίκη	5 ώρες	2 ώρες και 15'
Θεσσαλονίκη	Καβάλα	2 ώρες και 15'	1 ώρα και 15'
Καβάλα	Αλεξανδρούπολη	2 ώρες και 20'	1 ώρα και 15'
Αλεξανδρούπολη	Κήποι	30'	20'

Πηγή: Εγνατία Οδός

Το εθνικό οδικό δίκτυο στα όρια της Περιφέρειας ΑΜΘ διαμορφώνεται ως εξής:

¹⁷ Εγνατία Οδός (2013): Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι Τόποι Τουριστικού Ενδιαφέροντος.

- Η Εθνική Οδός 2 (ΕΟ2) συνδέει την ανατολική με τη δυτική Ελλάδα που ξεκινώντας από την Κρυσταλλοπηγή, στα σύνορα με την Αλβανία, διασχίζει την πόλη της Θεσσαλονίκης και την Περιφέρεια ΑΜΘ μέσω Καβάλας και Αλεξανδρούπολης καταλήγοντας στη Γέφυρα του Έβρου. Με το συγκεκριμένο οδικό άξονα συνδέονται οι παραλιακές περιοχές όλων των Περιφερειακών Ενοτήτων, τα αεροδρόμια και τα σημαντικότερα λιμάνια της Περιφέρειας.
- Η Εθνική Οδός 12 (ΕΟ 12) διασχίζει την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Μεσορράχη) και καταλήγει στην Ανατολική Μακεδονία (Δράμα-Καβάλα).
- Η Εθνική Οδός 14 (ΕΟ 14) διασχίζει την ΑΜΘ μέσα από τη Δράμα, το Παρανέστι, τη Σταυρούπολη και την Ξάνθη.
- Η Εθνική Οδός 51 (ΕΟ 51) αποτελεί τον άξονα Βορά - Νότου με αφετηρία την Αλεξανδρούπολη, το Αρδάνιο, το Διδυμότειχο, την Ορεστιάδα, τις Καστανιές και συνεχίζει μέσω της επαρχιακής Οδού Καστανιών Ορμενίου, τον τριεθνές κόμβο Ελλάδας, Βουλγαρίας, Τουρκίας στα σύνορα. Με τον οδικό αυτό άξονα εξασφαλίζεται η διασύνδεση της Περιφέρειας ΑΜΘ με την Τουρκία μέσω από τους Κήπους Έβρου, την Κεντρική Βουλγαρία μέσω του Ορμενίου, και τις Παρευξείνιες περιοχές μέσω των Καστανιών.
- Η Εθνική Οδός 53 (ΕΟ 53) ξεκινά από την Αλεξανδρούπολη, διασχίζει την Αισύμη και το Δέρειο καταλήγοντας στα Ελληνο-βουλγαρικά σύνορα.
- Η Εθνική Οδός 55 (ΕΟ 55) ξεκινά από την Ξάνθη διασχίζει τον Εχίνο και καταλήγει στα Βουλγαρικά σύνορα.
- Η Εθνική Οδός 57 (ΕΟ 57) έχει αφετηρία τη Δράμα, διασχίζει το Κάτω Νευροκόπι και καταλήγει στα Βουλγαρικά σύνορα.
- Η Εθνική Οδός 69 (ΕΟ 69), αποτελεί τον εθνικό δρόμο της Θάσου που διασύνδεει τις λιμενικές εγκαταστάσεις του νησιού.

Σιδηροδρομικό Δίκτυο

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης εξυπηρετείται από το σιδηροδρομικό δίκτυο της Γραμμής Θεσσαλονίκης-Ορμενίου που διέρχεται από τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες της ΑΜΘ πλην της Καβάλας. Το συνολικό δίκτυο μήκους περίπου 410 χιλιομέτρων, κατά το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελεί μέρος του διαδρόμου Θεσσαλονίκης - Αλεξανδρούπολης συνδέοντας την Περιφέρεια ΑΜΘ με την Βουλγαρία, ενώ επίσης εκτείνεται από τον Μεθοριακό Σταθμό Ορμενίου στα σύνορα με την Τουρκία. Η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου με κορωνίδα της εξέλιξης τους σιδηροδρόμους Intercity λειτουργεί θετικά ως προς την προσπελασιμότητα της Περιφέρειας, στοιχείο που τεκμηριώνεται και από την πυκνότητα των σιδηροδρομικών δικτύων του 2012 εμφανίζοντας την Περιφέρεια ΑΜΘ ως μία από τις περιοχές της Ελλάδας με υψηλή πυκνότητα μεταφορών συγκριτικά με άλλες Περιφέρειες.

Υποδομές Αερομεταφορών

Στην Π.Ε Έβρου λειτουργεί ο Διεθνής Αερολιμένας «Δημόκριτος», 7 χλμ. ανατολικά της Αλεξανδρούπολης επί της Εθνικής Οδού Ε90 που συνδέει την Ελλάδα με την Τουρκία¹⁸. Το αεροδρόμιο χαρακτηρίζεται ως μέσης δυναμικότητας σε σχέση με τη διενέργεια πτήσεων και τη διακίνηση επιβατών και έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη τα τελευταία είκοσι χρόνια. Οι υποδομές του αεροδρομίου θεωρούνται επαρκείς και αξιόλογες, αλλά για το ρόλο που καλούνται και φιλοδοξούν να διαδραματίσουν, ως διεθνή κόμβου, εκτιμάται ότι απαιτούνται περαιτέρω ενέργειες αναβάθμισης. Παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίζεται διεθνές αεροδρόμιο, οι πτήσεις εσωτερικού αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των πτήσεων. Συγκεκριμένα τα εσωτερικά δρομολόγια λαμβάνουν χώρα από τις εταιρείες Aegean Airlines, Olympic Air και Sky Express για Αθήνα, Σητεία και Λήμνο. Όσον αφορά τις δύο πρώτες εταιρείες οι πτήσεις είναι απευθείας από Αλεξανδρούπολη προς Αθήνα και αντίστροφα με τρεις πτήσεις καθημερινά, ενώ το Σαββατοκύριακο περιορίζονται σε δύο. Η τρίτη εταιρεία πραγματοποιεί τη σύνδεση του Νότου της Ελλάδας με τον Βορρά

¹⁸ Διεθνής Αερολιμένας «Δημόκριτος»: <http://www.alxd.gr/Airport/AirportG.html>

μέσα από το αεροδρόμιο της Σητείας στην Π.Ε. Λασιθίου κάθε Πέμπτη και Σάββατο. Με βάση την αξιολόγηση του ΥΠΕΚΑ για την αιεφόρο ανάπτυξη στην Περιφέρεια ΑΜΘ (2013)¹⁹ το Αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης παρά το ότι έχει χαρακτηριστεί με Κοινή Υπουργική Απόφαση στο παρελθόν ως Αεροδρόμιο «Κοινοτικού Ενδιαφέροντος», ο στρατηγικός στόχος δεν έχει επιτευχθεί. Η φιλοδοξία της Πολιτείας σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο είναι το διεθνές αεροδρόμιο «Δημόκριτος» να λειτουργήσει ως πύλη της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η αξιολόγηση μάλιστα που έλαβε χώρα στη μελέτη του ΥΠΕΚΑ δείχνει ότι τα αποτελέσματα κινούνται στον αντίποδα των επιθυμητών στόχων, καθώς χάνει σταδιακά τον στρατηγικό του χαρακτήρα και βασίζεται αποκλειστικά στην επιβατική κίνηση εσωτερικού.

Στην Καβάλα λειτουργεί ο αερολιμένας «Μέγας Αλέξανδρος» που εξυπηρετεί πτήσεις εσωτερικού και εξωτερικού. Βάσει του εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού χαρακτηρίζεται ως «Ευρύτερης Περιφερειακής Σημασίας» αεροδρόμιο (ΥΠΕΚΑ, 2013). Οι πτήσεις εξωτερικού τύπου charter τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται δυναμικά τους θερινούς μήνες εξαιτίας κυρίως του τουριστικού προορισμού της Θάσου, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Καβάλας. Κατά τους θερινούς μήνες λαμβάνουν χώρα εβδομαδιαία δρομολόγια για την Καβάλα από ευρωπαϊκούς προορισμούς όπως Άμστερνταμ, Βαρσοβία, Βιέννη, Γκρατς, Ελσίνκι, Κολωνία, Κοπεγχάγη, Λάρνακα, Λονδίνο-Γκάτγουϊκ, Μάντσεστερ, Μόναχο, Μπέρμιγχαμ, Μπρατισλάβα, Μπρνο, Ντίσελντορφ, Οστράβα, Πράγα, Στοκχόλμη, Στουτγάρδη και Φρανκφούρτη.

Παρά τα δυναμικά και ποιοτικά στοιχεία των δύο αεροδρομίων, η έλλειψη σύγχρονων υποδομών και ο ορθός συντονισμός με στρατηγικό προσανατολισμό τον τουρισμό και την τοπική οικονομική ανάπτυξη αποτελούν ένα καίριο ζήτημα. Τα αεροδρόμια της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης με βάση την αξιολόγηση του ΥΠΕΚΑ (2013) δείχνουν να κινούνται στον αντίποδα των επιθυμητών στόχων του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Ο δείκτης, ωστόσο, της Eurostat για τον αριθμό επιβατών αερομεταφορών καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια ΑΜΘ κινείται σε σχετικά υψηλά επίπεδα σε σχέση με άλλα ηπειρωτικά μέρη της Ελλάδας με εντονότερο τουριστικό προφίλ.

¹⁹ ΥΠΕΚΑ (2013): Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας ΑΜΘ. Α' Στάδιο. Α2 Σύνοψη Πορισμάτων της Έκθεσης Αξιολόγησης.

Λιμενικές Υποδομές

Στην Περιφέρεια λειτουργούν δύο (2) εμπορικά και επιβατικά λιμάνια, της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης των οποίων η επιβατική κίνηση θεωρείται υψηλή, και ερμηνεύεται από την έντονη τουριστική κίνηση στις Π.Ε. Καβάλας και Έβρου ειδικά κατά τους θερινούς μήνες. Το λιμάνι της Καβάλας εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο την επιβατική κίνηση με καθημερινά δρομολόγια από και προς τη Θάσο. Επίσης συνδέει την Καβάλα με τακτικά δρομολόγια με τη Λήμνο, τη Μυτιλήνη, τη Χίο και τη Σάμο. Το λιμάνι συμβάλει σημαντικά στην τουριστική ανάπτυξη της Καβάλας και της Θάσου, καθώς προσεγγίζεται από κρουαζιερόπλοια²⁰ και σκάφη αναψυχής. Στις λιμενικές υποδομές της Καβάλας περιλαμβάνεται, ακόμη, το εμπορικό λιμάνι «Φίλιππος ο Β΄» στη Νέα Καρβάλη που συνδέεται άμεσα με την Εγνατία οδό. Στα ανατολικά βρίσκεται το λιμάνι της Κεραμωτής που αποτελεί το πλησιέστερο σημείο στη Θάσο από όπου και διακινείται ο κυριότερος όγκος επιβατών και εμπορευμάτων από και προς το νησί, ενώ χρησιμοποιείται και ως καταφύγιο. Το λιμάνι Ελευθερών, βρίσκεται δυτικά της Καβάλας σε απόσταση 17 χλμ., εξυπηρετεί τη διακίνηση φορτίων και τον αλιευτικό στόλο, ενώ χρησιμοποιείται και ως αλιευτικό καταφύγιο για ιδιωτικά σκάφη αναψυχής με θετικές επιπτώσεις στον τουρισμό. Τέλος, στην Καβάλα λειτουργούν τρία (3) αλιευτικά καταφύγια: στην Κάριανη, στη Νέα Ηρακλείτσα και στο Περιγιάλι.

Λιμάνι επίσης υπάρχει στη Θάσο που αποτελεί το δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό της Περιφέρειας ΑΜΘ και της Π.Ε Καβάλας από το οποίο εκτελούνται τα συχνότερα και οικονομικότερα δρομολόγια του νησιού διάρκειας μόλις 40 λεπτών. Επιπρόσθετα άλλος προορισμός είναι η Σκάλα Πρίνου όπου τα δρομολόγια είναι λιγότερο συχνά, αλλά εξυπηρετούν τους επισκέπτες που έχουν ως προορισμό τη Νότια Θάσο. Στο νησί της Θάσου υπάρχουν, τέλος, τα αλιευτικά καταφύγια Παναγιάς, Σωτήρα, Καλλιράχης, Λιμεναρίων, Ποταμιών και Ραχωνίου.

Στη Σαμοθράκη λειτουργεί ένας σημαντικός επιβατικός λιμενικός σταθμός (Καμαριώτισσα) σε απόσταση 29 ναυτικά μίλια από το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης και επίσης υπάρχει και το λιμάνι των Θερμών.

²⁰ Περιοδικό Αυτοδιοίκηση (2012). «Ανατολική Μακεδονία – Θράκη: Το κρουαζιερόπλοιο «Μινέρβα» στο λιμάνι της Καβάλας». <http://www.aftodioikisi.gr/perifereies/anatoliki-makedonia-thraki-to-krouazieroploio-minerva-sto-limani-tis-kavalas>

Στην Π.Ε. Ξάνθης υπάρχει το λιμάνι του Πόρτο Λάγος που βρίσκεται στη λίμνη Βιστωνίδα η οποία προστατεύεται από τη Συνθήκη Ramsar αποτελώντας ένα διαχρονικό και φυσικό αγκυροβόλιο. Σύμφωνα με τη Περιφέρεια ΑΜΘ²¹, το λιμάνι στο Πόρτο Λάγος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά, θαλαμηγά και αλιευτικά λιμάνια της Περιφέρειας με ελάχιστο βάθος τα 5,5 μέτρα. Όσον αφορά τη δυναμικότητα του σε αριθμό σκαφών αυτή ποικίλει ανάλογα με το μέγεθος των σκαφών. Στο λιμάνι υπάρχουν όλες οι απαραίτητες υποδομές όπως η παροχή νερού, καυσίμων, εφοδίων και συνεργεία επισκευής. Το δυνατό σημείο του λιμανιού όπως περιγράφεται στη δικτυακή πύλη www.agro-tour.net²² είναι ότι βρίσκεται στο ομώνυμο γραφικό ψαροχώρι και οι ψαράδες υποδέχονται τους επισκέπτες μυώντας τους στην τέχνη του ψαρέματος. Στην Ξάνθη υπάρχει, επίσης, το μικρό λιμάνι στα Άβδηρα που δέχεται κυρίως μικρά αλιευτικά (ερασιτεχνικά – επαγγελματικά), αλλά και θαλαμηγά σκάφη. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι το βάθος των λιμένων στην Ξάνθη είναι αποτρεπτικό ως προς την άφιξη μεγάλων επιβατικών πλοίων.

Η Π.Ε. Ροδόπης δε διαθέτει ιδιαίτερες λιμενικές εγκαταστάσεις όπως οι άλλες Περιφερειακές Ενότητες παρά το ότι έχει πρόσβαση στο Αιγαίο και το Θρακικό Πέλαγος. Οι λιμενικές υποδομές της αφορούν στα αλιευτικά καταφύγια Άγιου Χαράλαμπου Μαρώνειας, Ίμερου και Φαναρίου. Το Φανάρι αποτελεί έναν παραθαλάσσιο γραφικό οικισμό που τους θερινούς μήνες προσελκύει τουριστική κίνηση από θαλαμηγούς που τα τελευταία χρόνια αυξάνεται.

²¹ Λιμάνι Πόρτο Λάγος: <http://www.pamth.gov.gr/index.php/2012-10-09-06-08-25/138-2012-10-09-08-54-27>

²² Δικτυακή Πύλη www.agro-tour.net: [http://www.agro-tour.net/web/guest/activities/~topicarts/view/47630/194?_topicarts_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Factivities%2F%257E%2Ftopic%2F194](http://www.agro-tour.net/web/guest/activities/~/topicarts/view/47630/194?_topicarts_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Factivities%2F%257E%2Ftopic%2F194)

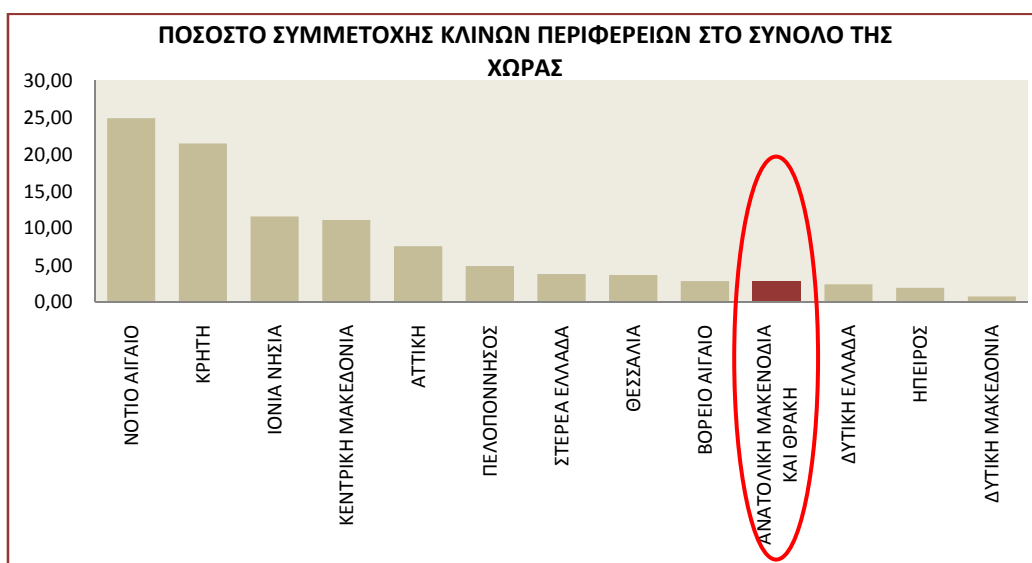
3.1.2 Γενικές τουριστικές υποδομές

Ξενοδοχειακό Δυναμικό

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης λειτούργησαν συνολικά το 2013 21.360 ξενοδοχειακές κλίνες οι οποίες αντιστοιχούν στο 2,7% των κλινών της χώρας κατατάσσοντας την Περιφέρεια στις τελευταίες θέσεις σε επίπεδο χώρας.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ		ΜΟΝΑΔΕΣ, ΔΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΝΕΣ ΚΑΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ					ΣΥΝΟΛΟ
		5*****	4****	3***	2**	1*	
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	ΜΟΝΑΔΕΣ	3	2	20	31	10	66
	ΔΩΜΑΤΙΑ	376	142	665	709	144	2.036
	ΚΛΙΝΕΣ	762	293	1.260	1.318	291	3.924
ΕΒΡΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	3	2	14	27	8	54
	ΔΩΜΑΤΙΑ	376	142	425	666	132	1.741
	ΚΛΙΝΕΣ	762	293	792	1.233	265	3.345
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	0	6	4	2	12
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	0	240	43	12	295
	ΚΛΙΝΕΣ	0	0	468	85	26	579
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	2	2	9	4	2	19
	ΔΩΜΑΤΙΑ	127	62	326	170	34	719
	ΚΛΙΝΕΣ	244	125	660	332	66	1.427
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	6	12	3	1	22
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	317	391	112	11	831
	ΚΛΙΝΕΣ	0	645	744	194	22	1.605
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	5	14	39	141	57	256
	ΔΩΜΑΤΙΑ	451	1.171	1.366	2.918	864	6.770
	ΚΛΙΝΕΣ	920	2.326	2.655	5.776	1.683	13.360
ΘΑΣΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	3	10	30	116	47	206
	ΔΩΜΑΤΙΑ	272	862	951	2.350	710	5.145
	ΚΛΙΝΕΣ	561	1.791	1.869	4.690	1.358	10.269
ΚΑΒΑΛΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	2	4	9	25	10	50
	ΔΩΜΑΤΙΑ	179	309	415	568	154	1.625
	ΚΛΙΝΕΣ	359	535	786	1.086	325	3.091
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	3	10	3	4	20
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	173	173	119	59	524
	ΚΛΙΝΕΣ	0	365	352	217	110	1.044
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΘ	ΜΟΝΑΔΕΣ	10	27	90	182	74	383
	ΔΩΜΑΤΙΑ	954	1.865	2.921	4.028	1.112	10.880
	ΚΛΙΝΕΣ	1.926	3.754	5.671	7.837	2.172	21.360

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2013

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία (Φεβρουάριος 2015) στο σύνολο της Περιφέρειας ο αριθμός των ξενοδοχειακών κλινών μειώθηκε ελαφρώς, κατά 0,40% συγκριτικά με το 2013. Σε επίπεδο περιοχών, μόνο στη Θάσο, τη Σαμοθράκη και την Π.Ε. Δράμας αυξήθηκαν οι κλίνες κατά 2,61%, 6,74% και 1,05% αντίστοιχα.

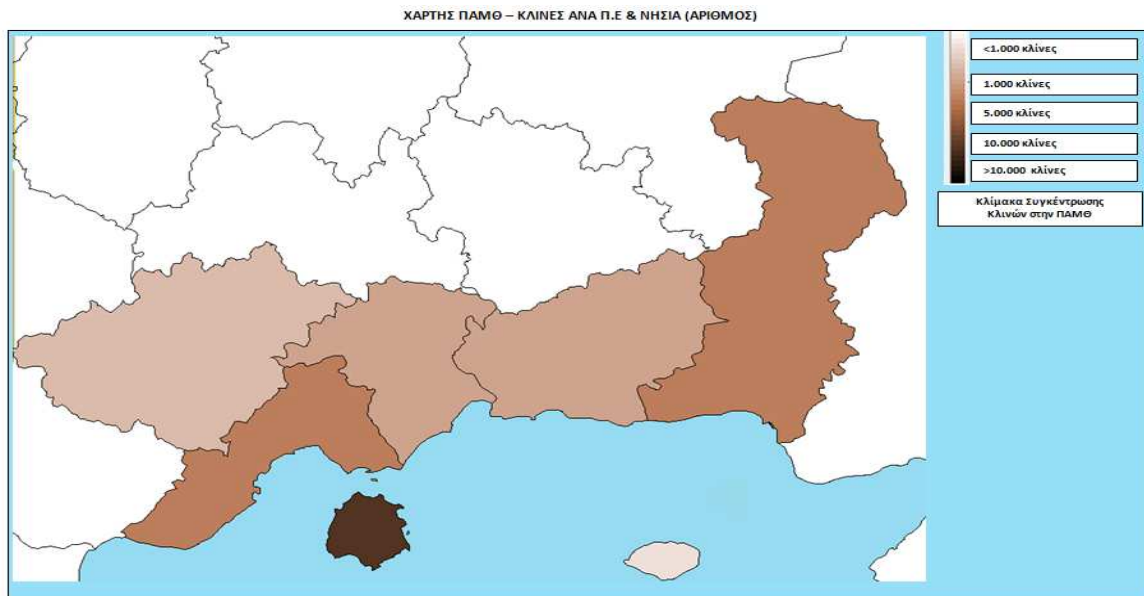
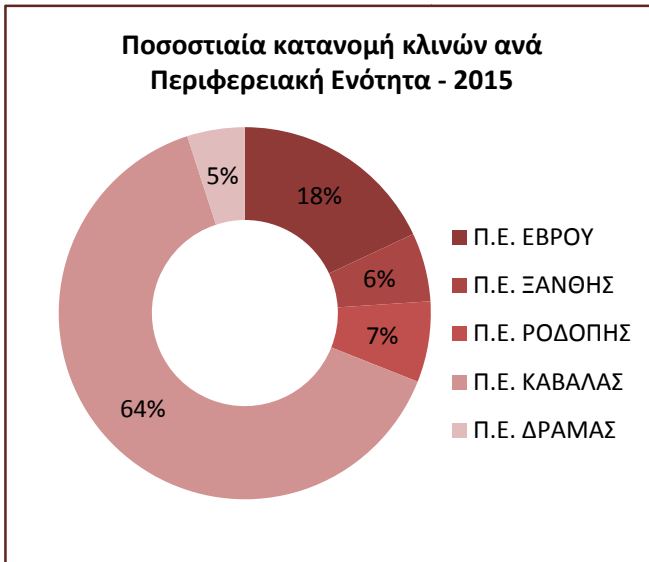
ΚΛΙΝΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ-2015

	ΑΣΤΕΡΙΑ						ΣΥΝΟΛΟ	% 2013-2015
	LUX	5*****	4****	3***	2**	1*		
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	0	762	293	1217	1199	292	3763	-4,10
ΕΒΡΟΣ	0	762	293	710	1.114	266	3.145	-5,98
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	0	0	0	507	85	26	618	6,74
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	0	244	125	649	332	66	1.416	-0,77
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	0	0	621	599	196	22	1.438	-10,40
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	60	873	2420	2638	5955	1656	13.602	1,81
ΘΑΣΟΣ	0	574	1.854	1.852	4.867	1.390	10537	2,61
ΚΑΒΑΛΑ	60	299	566	786	1.088	266	3065	-0,84
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	0	0	365	341	247	102	1.055	1,05
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΜΘ	60	1879	3824	5444	7929	2138	21.274	-0,40

Πηγή: Περιφέρεια ΑΜΘ

Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας δεν είναι ομοιόμορφα κατανεμημένο. Καταγράφεται υπερσυγκέντρωση κλινών στην Περιφερειακή Ενότητα Καβάλας (64%) και μάλιστα στο νησί της Θάσου όπου η προσφορά σε κλίνες αγγίζει περίπου το 50%. Ακολουθεί η Π.Ε. Έβρου όπου λειτουργεί το 18% των κλινών της Περιφέρειας εκ των οποίων το σύνολο σχεδόν βρίσκεται στην περιοχή του Έβρου (14,78%). Στις υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες το ποσοστό των ξενοδοχειακών κλινών είναι μικρό και δεν υπερβαίνει το 7% επί του συνόλου της Περιφέρειας.

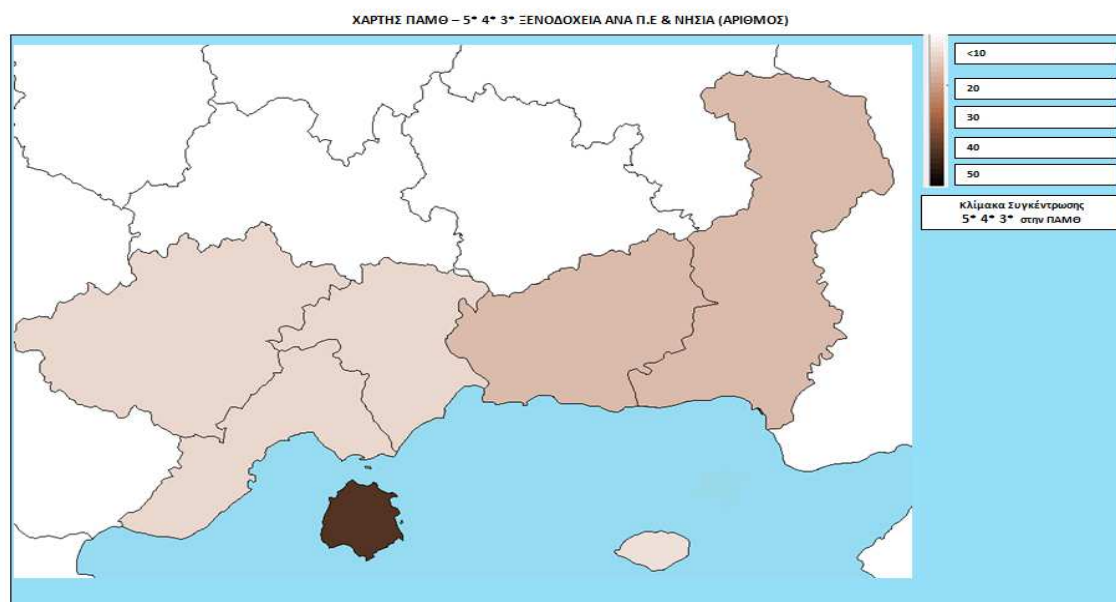
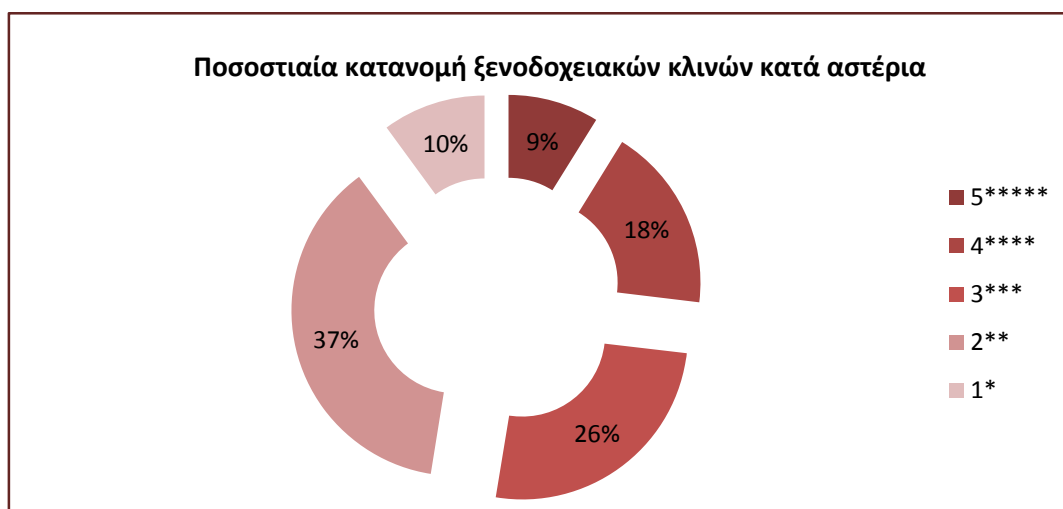

Αναφορικά με την ποιότητα των ξενοδοχειακών κλινών αναφέρεται ότι οι κλίνες 5**** αποτελούν σχεδόν το 9% των συνολικών κλινών της Περιφέρειας με σημαντική σχετικά απόκλιση από το αντίστοιχο ποσοστό σε σύνολο χώρας που είναι περίπου 15% (2013). Όπως φαίνεται στον πίνακα, κυριαρχούν οι κλίνες 2** και 3**.

	5*****	4****	3***	2**	1*
ΕΤΟΣ 2013					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΜΘ	9,02	17,57	26,55	36,69	10,17
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	15,20	25,08	23,75	28,95	7,01
ΕΤΟΣ 2015					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΜΘ	8,83	17,97	25,59	37,27	10,05

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2013

Πηγή: Επεξεργασία ETAM Α.Ε.

Εξετάζοντας την ποιότητα των προσφερόμενων κλινών στο εσωτερικό της Περιφέρειας ΑΜΘ προκύπτει ότι στις Περιφερειακές Ενότητες Ροδόπης και Δράμας όπως και στη Σαμοθράκη δε λειτουργούν κλίνες 5****. Αντίθετα, τέτοιες κλίνες προσφέρονται στην περιοχή του Έβρου, της Θάσου, της Καβάλας και της Π.Ε. Ξάνθης.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΛΙΝΕΣ ΚΑΤΑ ΑΣΤΕΡΕΣ				
	5****	4****	3***	2**	1*
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	3,58	1,38	5,72	5,64	1,37
ΕΒΡΟΣ	3,58	1,38	3,34	5,24	1,25
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	0,00	0,00	2,38	0,40	0,12
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	1,15	0,59	3,05	1,56	0,31
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	0,00	2,92	2,82	0,92	0,10
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	4,10	11,38	12,40	27,99	7,78
ΘΑΣΟΣ	2,70	8,71	8,71	22,88	6,53
ΚΑΒΑΛΑ	1,41	2,66	3,69	5,11	1,25
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	0,00	1,72	1,60	1,16	0,48
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΘ	8,83	17,97	25,59	37,27	10,05

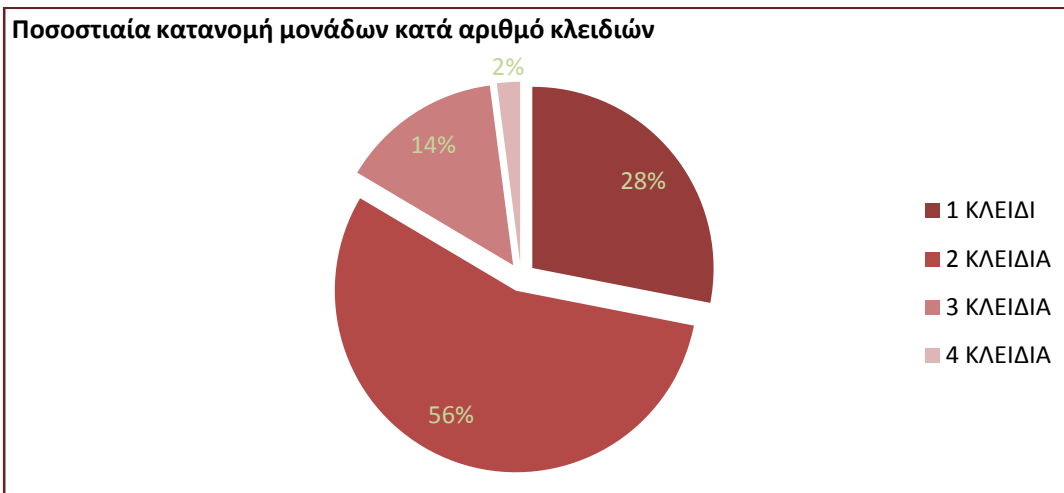
Πηγή: Περιφέρεια ΑΜΘ, Στοιχεία Φεβρουάριος 2015

Ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια και τουριστικές κατοικίες

Πέραν των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων, στην Περιφέρεια λειτουργούν και άλλοι τύποι καταλυμάτων όπως ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και ενοικιαζόμενα δωμάτια τα οποία συνολικά αριθμούνται σε 927 μονάδες. Η ποιότητα αυτών των καταλυμάτων που τεκμηριώνεται με τον αριθμό κλειδιών δεν είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική, καθώς περισσότερα από τα μισά (56%) έχουν δύο κλειδιά και ακολουθούν τα καταλύματα με ένα κλειδί (28%). Το ποσοστό των καταλυμάτων με τρία κλειδιά είναι μικρό της τάξης του 14%, ενώ μόλις το 2% των καταλυμάτων έχουν τέσσερα κλειδιά.

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	ΚΛΕΙΔΙΑ				ΣΥΝΟΛΟ
	1 ΚΛΕΙΔΙ	2 ΚΛΕΙΔΙΑ	3 ΚΛΕΙΔΙΑ	4 ΚΛΕΙΔΙΑ	
ΕΝ. ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	25	117	66	3	211
ΕΝ. ΔΩΜΑΤΙΑ	223	345	42	13	623
ΕΝ. ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ & ΔΩΜΑΤΙΑ	11	50	25	3	89
ΣΥΝΟΛΟ	259	513	133	22	927

Πηγή: Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων Θάσου

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνεται η προσφορά καταλυμάτων τύπου ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων κατά Περιφερειακή Ενότητα. Διαπιστώνεται ότι κύριος πάροχος τέτοιων καταλυμάτων είναι η Π.Ε. Καβάλας όπου είναι συγκεντρωμένο σχεδόν το σύνολο (90,18%) αυτών των καταλυμάτων.

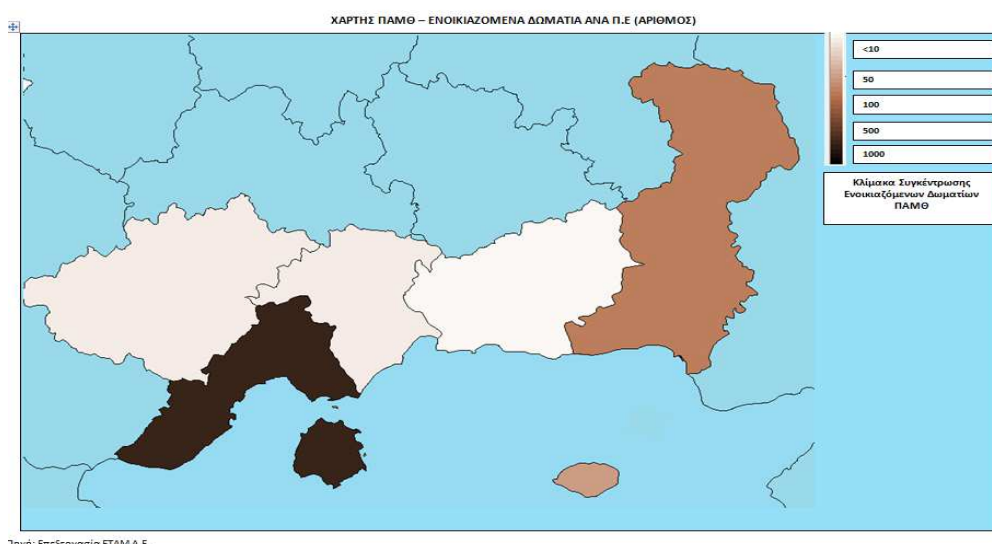
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ					
	1 ΚΛΕΙΔΙ	2 ΚΛΕΙΔΙΑ	3 ΚΛΕΙΔΙΑ	4 ΚΛΕΙΔΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	0	3	2	1	6
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	0	1	0	0	1
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	0	1	0	0	1
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	25	112	63	2	202
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	0	1	1	3	5
ΣΥΝΟΛΟ	25	118	66	6	215

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ					
	1 ΚΛΕΙΔΙ	2 ΚΛΕΙΔΙΑ	3 ΚΛΕΙΔΙΑ	4 ΚΛΕΙΔΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	43	15	4	0	62
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	1	1	0	4	6
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	0	0	0	0	0
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	179	328	37	6	550
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	0	1	1	3	5
ΣΥΝΟΛΟ	223	345	42	13	623

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΩΜΑΤΙΑ					
	1 ΚΛΕΙΔΙ	2 ΚΛΕΙΔΙΑ	3 ΚΛΕΙΔΙΑ	4 ΚΛΕΙΔΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	3	0	0	0	3
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	0	0	0	0	0
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	0	1	0	0	1
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	8	48	25	3	84
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	0	1	0	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	11	50	25	3	89

Η προσφορά της Περιφέρειας σε τουριστικά καταλύματα περιλαμβάνει επίσης τη λειτουργία 75 τουριστικών κατοικιών η πλειονότητα των οποίων (78,6%) βρίσκεται στη Θάσο.

Παραδοσιακά Καταλύματα

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται καταλύματα όπως παραδοσιακοί ξενώνες και αγροτουριστικές μονάδες και τα οποία έχουν συνυπολογιστεί ήδη στον αριθμό των συνολικών κλινών της Περιφέρειας. Τέτοια καταλύματα δεν υπάρχουν πολλά και είναι συγκεντρωμένα κυρίως στην Περιφερειακή Ενότητα Έβρου, ενώ λίγες μονάδες λειτουργούν επίσης στις Π.Ε. Δράμας, Ξάνθης, Καβάλας και Ροδόπης.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	9
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	2
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	2
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	1
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	1

Πηγή: Περιφέρεια ΑΜΘ, 2015

Κάμπινγκ

Στην Περιφέρεια ΑΜΘ λειτουργούν συνολικά δεκαπέντε (15) οργανωμένα κάμπινγκ η γεωγραφική κατανομή των οποίων αποτυπώνεται στον χάρτη.

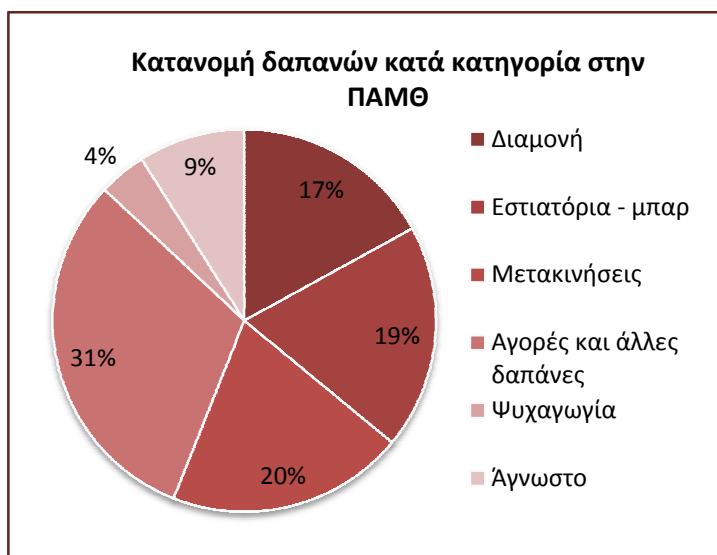

Πηγή: www.e-camping.gr

Επιχειρήσεις Μαζικής εστίασης και αναψυχής

Η γαστρονομία και η τοπική κουζίνα συνιστούν μέρος του τουριστικού προϊόντος και μάλιστα για πολλούς επισκέπτες συμπεριλαμβάνεται στα κίνητρα για την επιλογή ενός προορισμού. Από μόνη της η γαστρονομία συχνά αποτελεί αφορμή για τουρισμό. Στα κίνητρα των Ευρωπαίων επισκεπτών και στο πλαίσιο αναζήτησης τουριστικών προορισμών, η γαστρονομία (11,3%) και οι επιλογές διασκέδασης (16%) κατέχουν σημαντική θέση. Οι επισκέπτες της Περιφέρειας ΑΜΘ αφιερώνουν ένα σημαντικό

μέρος των τουριστικών δαπανών τους σε επισκέψεις εστιατορίων και μπαρ (19% : 2013).

Στην Περιφέρεια συνολικά, αλλά και ανά Περιφερειακή Ενότητα οι επισκέπτες μπορούν να καλύψουν με επάρκεια τις ανάγκες τους σε εστίαση, καθώς λειτουργούν πολλές επιχειρήσεις τέτοιου τύπου : ταβέρνες, εστιατόρια, μεζεδοπωλεία, ψητοπωλεία, fast food.

Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 7% των επιχειρήσεων εστίασης επί του συνόλου της χώρας.

Περιφερειακή Ενότητα	ΚΕΝΤΡΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ (ταβέρνες, εστιατόρια, πιτσαρίες, ψητοπωλεία, τσιπουράδικα/ουζερί/ μεζεδοπωλεία)	ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ (καφενεία, καφετέριες, καφέ μπαρ, μπαρ, ζαχαροπλαστεία)
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	432	295
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ	216	276
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	178	229
Π.Ε. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	138	166
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	193	257
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	417	336
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΜΘ	1.574	1.559

Πηγή: www.xo.gr

Επίσης μεγάλος είναι ο αριθμός των σημείων αναψυχής και ανάπαυσης όπως καφενεία, καφετέριες, καφέ μπαρ και ζαχαροπλαστεία. Οι περιοχές που αποτελούν τουριστικούς θύλακες και πόλους προσέλκυσης επισκεπτών συγκεντρώνουν και τις περισσότερες επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής.

Υποδομές Υγειονομικής Περίθαλψης

Σημαντικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την ποιότητα και τη δημοφιλία ενός τουριστικού προορισμού είναι το αίσθημα ασφάλειας που παρέχεται σε επίπεδο υπηρεσιών και υποδομών στον επισκέπτη. Η ανάπτυξη και η εξασφάλιση σύγχρονων και αξιόπιστων υποδομών υγείας αποτελεί κύριο στοιχείο διαφοροποίησης ενός τουριστικού προορισμού. Η απουσία δομών εξυπηρέτησης και υποδομών υγείας μπορεί να μετατρέψουν ένα τουριστικό ταξίδι σε «περιπέτεια» για τον επισκέπτη.

Νοσοκομειακές Υποδομές υπάρχουν σε όλη την Περιφέρεια και ειδικότερα λειτουργούν Γενικά Νοσοκομεία σε Δράμα, Ξάνθη, Καβάλα, Κομοτηνή, Διδυμότειχο και Αλεξανδρούπολης το οποίο μάλιστα αποτελεί μια από τις σημαντικότερες υποδομές υγείας στην Περιφέρεια.

Εκτός από τις νοσοκομειακές υποδομές λειτουργούν επίσης Κέντρα Υγείας και Περιφερειακά Ιατρεία. Στην Π.Ε. Δράμας λειτουργούν τρία (3) Κέντρα Υγείας αυτό της Προσοτσάνης, του Κάτω Νευροκοπίου και του Παρανεστίου.

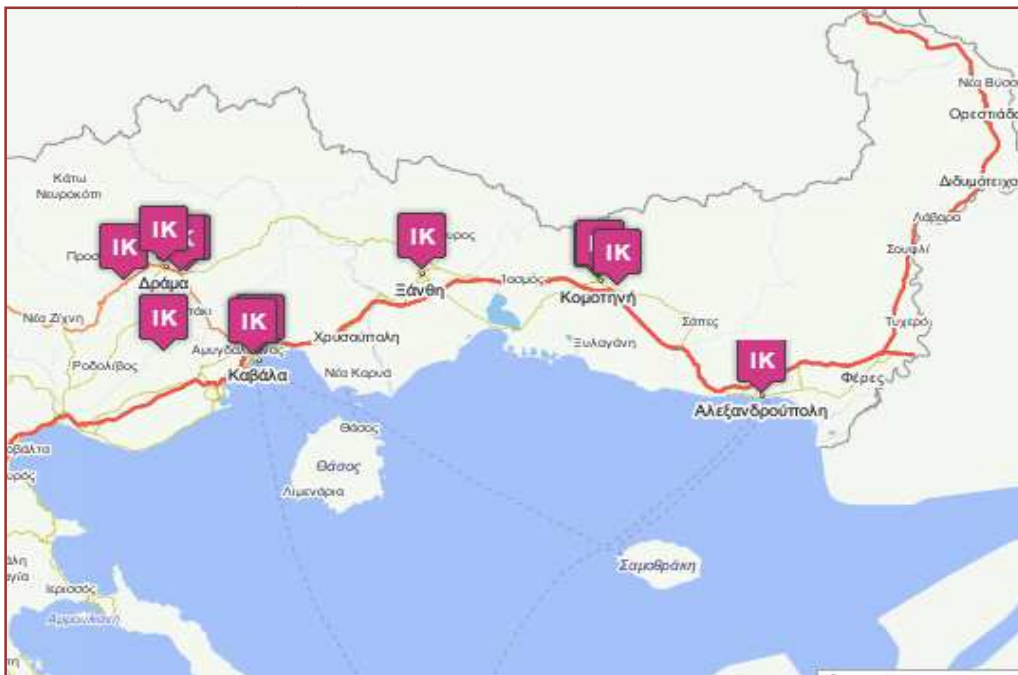

Στην Π.Ε. Καβάλας παράλληλα με το Νοσοκομείο της πόλης λειτουργούν τρία (3) Κέντρα Υγείας, της Χρύσουπολης, της Ελευθερούπολης και του Πρίνου που αποτελεί τη βασική υποδομή Υγείας στη Θάσο. Όσον αφορά την Π.Ε. Ξάνθης λειτουργούν επίσης τρία (3) Κέντρα Υγείας του Εχίνου, της Σταυρούπολης και των Αβδήρων. Στην Π.Ε. Ροδόπης υπάρχουν δυο (2) Κέντρα Υγείας του Ιάσμου και των Σαπών, ενώ στην Π.Ε. Έβρου υπάρχουν τέσσερα (4) αυτά του Σουφλίου, της Ορεστιάδας, των Δικαίων και της Σαμοθράκης.

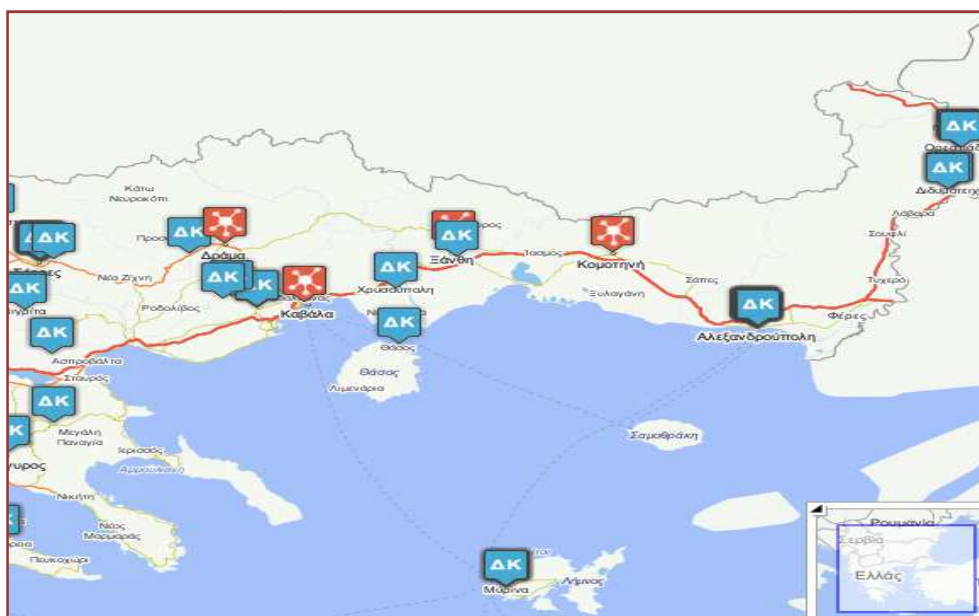
Παράλληλα, στην Περιφέρεια ΑΜΘ καταγράφονται σημαντικές υποδομές και υπηρεσίες ιδιωτικής περίθαλψης οι οποίες είναι διάσπαρτα κατανεμημένες στα γεωγραφικά της όρια και αφορούν σε Διαγνωστικά Κέντρα (ΔΚ), Ιδιωτικές Κλινικές (ΙΔ) και Ιδιωτικά Ιατρεία τα οποία αποτυπώνονται στους παρακάτω χάρτες.

Ιδιωτικές Κλινικές (ΙΔ) στην ΠΑΜΘ

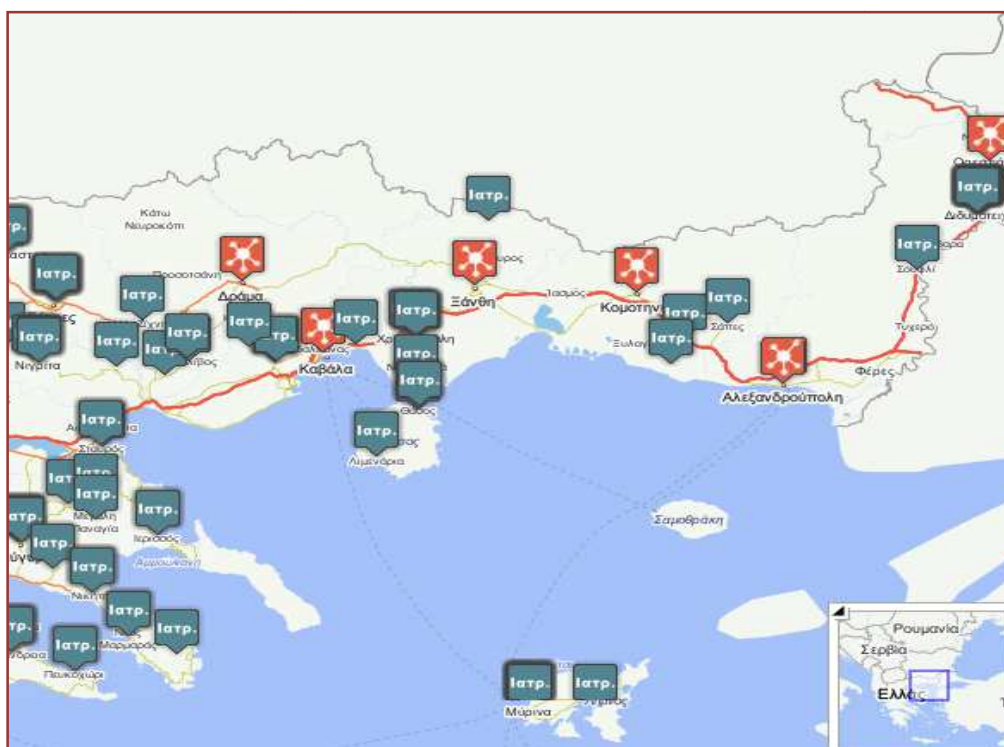

Διαγνωστικά Κέντρα (ΔΚ) στην ΠΑΜΘ

Ιδιωτικά Ιατρεία στην ΠΑΜΘ

Λοιπές Υποδομές

Σημαντικό συστατικό της τουριστικής κίνησης για έναν προορισμό είναι η δυνατότητα του επισκέπτη - καταναλωτή να έρθει σε επαφή με την τοπική κοινωνία και την αγορά. Αυτό που έχει σημασία στην ανάπτυξη της σχέσης αυτής είναι να υπάρχει κατάλληλο περιβάλλον καταναλωτικό και εμπορικό, έτσι ώστε ο επισκέπτης να είναι σε θέση να επιλέξει και να αγοράσει τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες. Με βάση τα στοιχεία του ΕΤΕΠ (2013) φαίνεται ότι ο μέσος επισκέπτης καταναλώνει το 30,93% του εισοδήματός του στην Περιφέρεια ΑΜΘ σε αγορές τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαιτέρως ενθαρρυντικό δεδομένου ότι η παρουσία επτά μεγάλων αστικών κέντρων στην Περιφέρεια διαμορφώνουν το προφίλ ενός ώριμου τουριστικού προορισμού.

Στις γενικές τουριστικές υποδομές, περιλαμβάνονται ακόμη τα οργανωμένα κέντρα πληροφόρησης επισκεπτών η λειτουργία των οποίων είναι καίρια για τη διάχυση των επισκεπτών στο χώρο μέσα από την παροχή έγκυρης τουριστικής πληροφορίας αναφορικά με τα αξιοθέατα, τις δυνατότητες ανάπτυξης δραστηριοτήτων και αξιοποίησης του χρόνου παραμονής των επισκεπτών, αλλά και ως προς την παροχή πληροφοριών γενικότερου ενδιαφέροντος όπως δυνατότητες διαμονής, εστίασης, υποδομές υγείας - περίθαλψης κλπ.

Τέτοιες υποδομές λειτουργούν σε όλη την Περιφέρεια. Ειδικότερα, στην Π.Ε Δράμας που αποτελεί ένα μοναδικό χειμερινό προορισμό στην Ελλάδα λειτουργεί το Κέντρο Ενημέρωσης Επισκεπτών Δράμας²³ στην Αγία Βαρβάρα καλύπτοντας ένα σημαντικό κενό που υπήρχε στην τουριστική προβολή της περιοχής. Στην Καβάλα που αποτελεί τον δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό της Περιφέρειας λειτουργεί αντίστοιχη δομή καλύπτοντας τις ανάγκες πληροφόρησης για τον τουριστικό προορισμό της Καβάλας, αλλά και της Θάσου. Το κέντρο πληροφόρησης πέραν της παροχής πληροφοριών και της διανομής εντύπων πραγματοποιεί επίσης κρατήσεις δωματίων και λειτουργεί μια ηλεκτρονική υπηρεσία αυτή του «e-corner» όπως και θυρίδα πώλησης εισιτηρίων για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της πόλης. Το Κέντρο Πληροφόρησης λειτουργεί καθημερινά όλο το χρόνο.

²³ Κέντρο Ενημέρωσης Επισκεπτών Δράμας:
http://www.dimosdramas.gr/portal/page/portal/dimosdramas/pliories/vphresies_dievthinseis

Στην Π.Ε. Ξάνθης λειτουργεί το Κέντρο Τουριστικής Ενημέρωσης Ξάνθης²⁴ που βρίσκεται στο κεντρικότερο σημείο της πόλης και λειτουργεί καθημερινά καθόλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να προμηθευτούν τουριστικά έντυπα και ενημερωτικά φυλλάδια, ενώ ταυτόχρονα διανέμεται ενημερωτικό υλικό για καταλύματα και δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού. Σημαντική είναι η πληροφόρηση και για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Ξάνθη. Οι νέες τεχνολογίες και η καινοτομία, επίσης, έχουν επιστρατευτεί στο Δήμο Ξάνθης προκειμένου ο επισκέπτης να έχει τη δυνατότητα της γνώσης για κάθε μέσο επικοινωνίας μέσα από την εφαρμογή “Xenagos”²⁵ αλλά και σημαντικές πληροφορίες για τον ταξιδιώτη σε real time²⁶ χρόνο.

Στην Π.Ε. Ροδόπης υπήρχαν για πολλά χρόνια τα InfoKiosks που δημιουργήθηκαν και εγκαταστάθηκαν σε κεντρικά σημεία της πόλης με σκοπό την άμεση ενημέρωση των κατοίκων και των επισκεπτών. Στη συνέχεια εγκαταλείφθηκαν, αλλά η ανάγκη για ενημέρωση των επισκεπτών τα καταδεικνύει ως νευραλγικά²⁷. Μέσα από το έργο Green Spots²⁸ αναβιώνει η σημασία των κέντρων ενημέρωσης και πληροφόρησης ειδικά με τη χρήση νέων τεχνολογιών μέσα από ψηφιακές ξεναγήσεις και παρουσιάσεις των ιδιαιτέρων σημείων της πόλης, των τοπικών προϊόντων και του πολιτισμού της περιοχής²⁹.

Στη Π.Ε. Έβρου³⁰ εντοπίζονται διάσπαρτες υποδομές ενημέρωσης σε επίπεδο Δήμων, καθώς επίσης δραστηριοποιούνται και Φορείς Διαχείρισης σε υψηλής περιβαλλοντικής αξίας πόρους. Συγκεκριμένα ως κέντρα πληροφόρησης στην Π.Ε. Έβρου³¹ είναι το Τμήμα Τουριστικών Πληροφοριών του Δήμου Αλεξανδρούπολης, το Κέντρο Πληροφόρησης Φορέα Δέλτα του Έβρου, το Τουριστικό Περίπτερο της Σαμοθράκης, το Τουριστικό Κέντρο του Δήμου Φερών, το Τουριστικό Περίπτερο στο Δήμο Διδυμότειχου και το Κέντρο Πληροφόρησης του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς. Αυτό, ωστόσο, που έχει σημασία και στην περίπτωση της Π.Ε. Έβρου είναι η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στον τουρισμό που

²⁴ Κέντρο Τουριστικής Ενημέρωσης Ξάνθης: <http://www.thracehotels.gr/portal/infopoints/el/xanthitic>

²⁵ Δήμος Ξάνθης “Xenagos”: http://xenagos.cityofxanthi.gr/xenagos/mobile/main_guest.aspx

²⁶ Δήμος Ξάνθης: <http://www.cityofxanthi.gr/enimerosi/episkeptes>

²⁷ Δήμος Κομοτηνής Info Kiosk: <http://www.eleftherovima.gr/aftodioikisi/4941-tha-epanaleitourgisoun-ta-info-kiosk-tou-dimou-komotiniis>

²⁸ Green Spots: <http://www.greenspotstourism.eu/index.php/el/component/k2/item/50-komotini>

²⁹ Δήμος Κομοτηνής: <http://www.komotini.gr/tomeis-drastiriotitas/toyrismos>

³⁰ Π.Ε Έβρου: <http://www.peevrou.eu/index.php/menu-tourismos/menu-tourismos-10>

³¹ Visit Evros: <http://www.visitevros.gr/index.php?lang=gr&sec=469&ctg=499>

επιτρέπουν στους επισκέπτες να έχουν άμεση πληροφόρηση από τον υπολογιστή ή το smartphone (π.χ. το εικονικό Διδυμότειχο³², Δήμος Αλεξανδρούπολης³³).

Είναι άλλωστε πλέον δεδομένο ότι στη σύγχρονη τουριστική αγορά εξέχοντα ρόλο έχει η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και η σύνδεσή τους με τον τουρισμό για την παροχή ηλεκτρονικής πληροφόρησης στους επισκέπτες πριν την επιλογή του προορισμού, αλλά και κατά την παραμονή τους σε αυτόν.

Η Περιφέρεια ΑΜΘ μέσα από την εφαρμογή «Οδηγός για τον Ταξιδιώτη³⁴» έχει συγκεντρώσει σημαντικό υλικό πληροφόρησης το οποίο είναι προσβάσιμο στο κοινό τόσο μέσα από το διαδίκτυο, όσο και μέσα από εφαρμογές smart phone (π.χ. iphone, android).

3.1.3 Ειδικές Τουριστικές Υποδομές

Σε όλη την Περιφέρεια συναντούμε οικοτουριστικές μονάδες, καταφύγια, αναρριχητικές πίστες, ορειβατικά μονοπάτια και ξενώνες δίπλα στη φύση, ενώ τα προσφερόμενα πακέτα υπηρεσιών περιλαμβάνουν πολλά είδη εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το βουνό και το ποτάμι (trekking, rafting, monoraft, kanoe-kayak, τοξοβολία, ιππασία, ορεινή ποδηλασία, αλεξίπτωτο πλαγιάς, flying fox, gorge zipline, 4X4, ATV, birdwatching κλπ.). Ακόμα, η ΠΑΜΘ διαθέτει υποδομές θαλάσσιου τουρισμού τόσο στο νησιωτικό (Θάσος, Σαμοθράκη), όσο και στο ηπειρωτικό της κομμάτι (Καβάλα).

Το ίδιο συμβαίνει και στον τομέα των υποδομών οινικού τουρισμού. Οινοποιεία και κτήματα καταγράφονται σε όλες τις περιφερειακές ενότητες. Σημειώνεται ότι από την

³² Δήμος Διδυμότειχου: <https://www.didymoteicho.gr/tours/el/> και <https://www.didymoteicho.gr/el/didymoteicho/ksenagisi.html>

³³ Δήμος Αλεξανδρούπολης: <http://www.alexpolis.gr/default.asp>

³⁴ JTI Οδηγός Ταξιδιώτη Περιφέρεια ΑΜΘ: <http://www.jti-rhodope.eu/index1.php?lang=el>

Περιφέρεια διέρχεται η Διαδρομή του Κρασιού του Διονύσου, τμήμα των Δρόμων του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος.

Πέρα από τα οινοποιεία και τους αμπελώνες, στον τομέα των αγροτουριστικών υποδομών, προστίθενται τρία Δασικά χωριά σε Ξάνθη και Δράμα και ορισμένες αγροτουριστικές μονάδες - ξενώνες σε Θάσο, Ξάνθη και Έβρο.

Στο πεδίο των αθλητικών εγκαταστάσεων η ΠΑΜΘ διαθέτει δύο χιονοδρομικά κέντρα (Δράμα, Καβάλα) εκ των οποίων το ένα είναι ανενεργό και δύο αθλητικές εγκαταστάσεις ικανές να φιλοξενήσουν προετοιμασίες ομάδων. Στον τομέα του συνεδριακού τουρισμού, σχετικές υποδομές βρίσκουμε σε όλες τις ΠΕ. Τέλος, στην Αλεξανδρούπολη υπάρχει το μοναδικό καζίνο της ΠΑΜΘ.

Πιο αναλυτικά:

Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας διαθέτει ισχυρό κεφάλαιο τόσο στον τομέα του οινοτουρισμού, με αρκετά επισκέψιμα κτήματα-οινοποιεία στις περιοχές της Ανδριανής, της Αγοράς, του Μικροχωρίου κα., όσο και στον τομέα των σπορ του βουνού. Σχετικές μονάδες συναντάμε στις πλαγιές του όρους Φαλακρού και στο Παρανέστι δίπλα στον ποταμό Νέστο, που αποτελούν τις πηγές του φυσικού πλούτου και του οικοτουριστικού κεφαλαίου της ΠΕ. Στις περιοχές αυτές βρίσκουμε το Χιονοδρομικό Κέντρο Φαλακρού, το Αναρριχητικό Πεδίο των Πύργων, τα Ιαματικά Λουτρά των Θερμιών και διάφορες οικοτουριστικές μονάδες, ενώ λίγο πιο δίπλα στο κέντρο του βουνού Ελατιά συναντάμε το Δασικό Χωριό Ελατιάς. Αξιοσημείωτες είναι επίσης οι διαθέσιμες υποδομές αιωροπτερισμού (Παρά Πέντε) που περιλαμβάνουν μια σειρά από πίστες απογείωσης στην

περιοχή του Φαλακρού, καθώς και την Αερολέσχη “Αίολος”. Τέλος, η ΠΕ διαθέτει μια σειρά από συνεδριακούς χώρους (ξενοδοχεία) όπως και ένα αθλητικό-προπονητικό κέντρο στο Βώλακα.

Οι αντίστοιχες πηγές φυσικού πλούτου και οικοτουριστικού κεφαλαίου για την Περιφερειακή Ενότητα Καβάλας, είναι χωρίς αμφιβολία το όρος Παγγαίο και η Θάσος. Μέσα και γύρω από το βουνό Παγγαίο βρίσκουμε μια σειρά από ορεινά καταφύγια, αναρριχητικές πίστες, αλλά και το παλιό χιονοδρομικό κέντρο το οποίο σταμάτησε τη λειτουργία του το 2005. Στην ίδια περιοχή συναντάμε επίσης και τα οινοποιεία της ΠΕ Καβάλας, μέρος και αυτά της Διαδρομής του Κρασιού του Διονύσου. Άλλα σημαντικά σημεία του συνολικού τουριστικού κεφαλαίου της ΠΕ είναι οι Ιαματικές Πηγές των Ελευθερών και το Πηλοθεραπευτήριο των Κρηνίδων, ενώ σε σχέση με τον θαλάσσιο τουρισμό στην Καβάλα, λειτουργεί ένα γραφείο παροχής σχετικών υπηρεσιών.

Από την άλλη, λόγω του πλούσιου βραχώδους βυθού ο καταδυτικός τουρισμός (scuba diving) φαίνεται να κατέχει σημαίνοντα ρόλο στην τουριστική δραστηριότητα της Θάσου, με σχετικές υποδομές σε αρκετά μέρη όπως το Πευκάρι, ο Ποτός, η Σκάλα Μαριών, η Χρυσή Αμμουδιά, η Σκάλα Ραχωνίου και τα Λιμενάκια, ενώ έντονη είναι η δραστηριότητα στον τομέα του θαλάσσιου τουρισμού με πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών που περιλαμβάνουν κρουαζιέρες, περιηγήσεις, ενοικιάσεις ιστιοπλοϊκών σκαφών, εκδρομές με σκάφος κλπ. Πιο συγκεκριμένα στη Θάσο προσφέρονται υπηρεσίες θαλάσσιας περιήγησης και κρουαζιέρας με προορισμούς όπως τη Σαμοθράκη, το Τσανάκαλε, την Τροία, το Άγιο Όρος, τη Λήμνο τις Σποράδες και τη Χαλκιδική. Υπάρχουν επίσης πακέτα υπηρεσιών που προσφέρουν περιηγήσεις γύρω από το νησί ή θεματικές εκδρομές ψαρέματος, με σημείο αναχώρησης τόσο την Κεραμωτή, όσο και το Λιμένα της Θάσου.

Εξίσου σημαντική είναι και η συμβολή του συνεδριακού τουρισμού στην τουριστική κίνηση του νησιού, ενώ στο πεδίο του αγροτουρισμού-οικοτουρισμού, μια σχετική μονάδα λειτουργεί στον οικισμό Πευκάρι.

Η Περιφερειακή Ενότητα Ξάνθης φαίνεται να κατέχει τις περισσότερες οικοτουριστικές και αγροτουριστικές υποδομές από οποιαδήποτε άλλη ΠΕ της ΠΑΜΘ. Με κέντρο τον ποταμό

Νέστο και σε μία αρκετά μεγάλη περιοχή που εκτείνεται από το Δάσος της Χαιντούς, μέχρι την Κεραμωτή, τη Λίμνη Βιστωνίδα και τα Πομακοχώρια (Σταυρούπολη, Τοξότες, Καταρράκτης Λειβαδίτης, Στενά του Νέστου, Δέλτα Νέστου-Κοτζά Ορμάν, Κόσυνθος, Γυφτόκαστρο, Κιμμέρια), δραστηριοποιούνται μία σειρά από οικοτουριστικές μονάδες (Σταυρούπολη, Καρυόφυτο, Ξάνθη) και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, που διοργανώνουν πλήθος δραστηριοτήτων κατά μήκος του ποταμού και στους γύρω ορεινούς όγκους (trekking, rafting, τοξοβολία, ορεινή ποδηλασία, gorge zip line, 4X4, ATV, birdwatching).

Αντίστοιχες μονάδες με υπηρεσίες ιππικού τουρισμού και αγροτουρισμού υπάρχουν στα Κομνηνά, στον Πετεινό, στην Παραλία Μυρωδάτου και στα Άβδηρα. Στα τελευταία, βρίσκεται και το κέντρο των οινοτουριστικών υποδομών της ΠΕ με αμπελώνες και κτήματα, που συνθέτουν άλλο ένα κομμάτι της Διαδρομής του Κρασιού του Διονύσου. Η ΠΕ Ξάνθης είναι η δεύτερη ΠΕ μετά τη Δράμα που διαθέτει πιστες αιωροπτερισμού (παρά πέντε) στο Νέο Ζυγό, ανάμεσα στην Ξάνθη και την Κομοτηνή.

Ένα πεδίο στο οποίο η ΠΕ συγκεντρώνει υψηλό κεφάλαιο υποδομών είναι ο θερμαλισμός. Στη ΠΕ Ξάνθης βρίσκονται τα πολύ γνωστά Ιαματικά Λουτρά των Θερμών (όπως και άλλες θερμές πηγές στην περιοχή των Πομακοχωρίων) και η Λουτρόπολη της Ποταμιάς στο δρόμο προς την Κομοτηνή. Τέλος, η Ξάνθη φιλοξενεί επίσης ένα πολύ σημαντικό κέντρο ειδικού τουρισμού, το Αθλητικό κέντρο Skoda που θεωρείται ένα από τα πιο σύγχρονα προπονητικά κέντρα της Ελλάδας.

Η Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης φαίνεται από τις λιγότερο ανεπτυγμένες ΠΕ στο επίπεδο των οικοτουριστικών υποδομών. Συγκεκριμένα, στο οικοτουριστικό της κεφάλαιο εντάσσεται μία οικοτουριστική μονάδα στη Μαρώνεια όπως και υποδομές παροχής σχετικών υπηρεσιών στις λίμνες Ισμαρίδα και Βιστωνίδα. Ο τομέας στον οποίο φαίνεται να διαθέτει τις περισσότερες υποδομές είναι εκείνος του οινικού τουρισμού. Η Διαδρομή του Κρασιού του Διονύσου περνάει και από την ΠΕ Ροδόπης με κύρια σημεία, τα οινοποιεία και τους αμπελώνες της Μαρώνειας και του Νέου Σιδηροχωρίου. Τέλος, η πόλη της Κομοτηνής διαθέτει τουλάχιστον έναν μεγάλο συνεδριακό χώρο.

Η Περιφερειακή Ενότητα Έβρου, φιλοξενεί πλούσια οικοτουριστική δραστηριότητα. Στο δυναμικό του ηπειρωτικού της τμήματος υπάρχουν υποδομές όπως το Κέντρο Πληροφόρησης στο Δέλτα του Έβρου όπου διοργανώνονται δραστηριότητες και περιηγήσεις στην περιοχή, τρεις οικοτουριστικές μονάδες στο χωριό Τυχερό, ένα οικοτουριστικό κέντρο στην περιοχή του Δάσους της Δαδιάς, δύο αγροτουριστικές μονάδες στον Πεντάλοφο και στην Λευκίμμη, καθώς και παραδοσιακοί ξενώνες σε Δαδιά, Σουφλί, Λευκίμμη, Βρυσικά Διδυμότειχου κλπ. Επίσης στις υποδομές της ΠΕ, περιλαμβάνεται μία πίστα motocross στις Καστανιές, δραστηριότητες όπως birdwatching και μηχανοκίνητα σπορ στη Δαδιά και ποδηλατικές διαδρομές μέσα από τα πέτρινα θολωτά γεφύρια και τις όχθες του Καμηλοπόταμου.

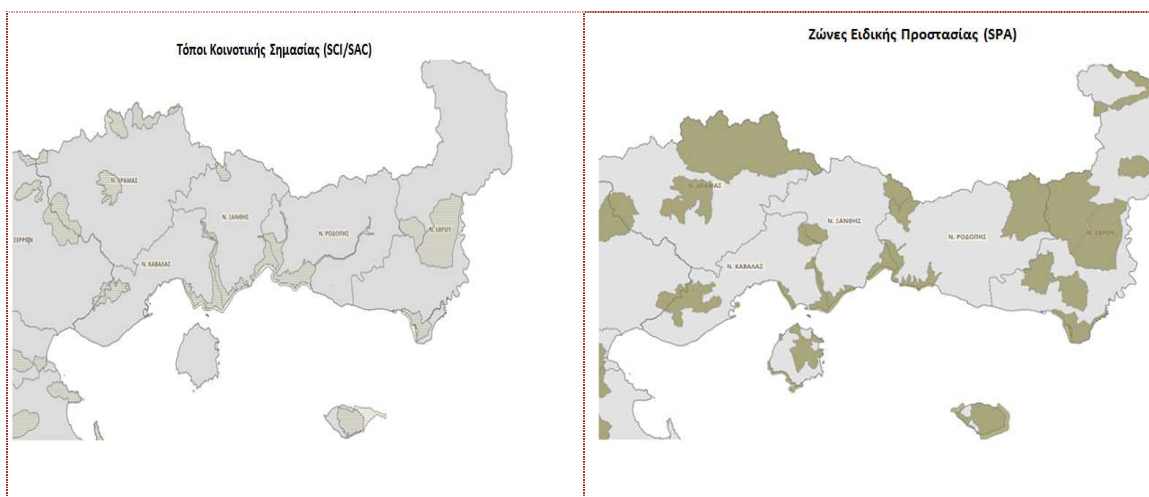
Ο Έβρος αποτελεί τον τελευταίο σταθμό της Διαδρομής του Κρασιού του Διονύσου, με αμπελώνες και οινοποιεία σε Αλεξανδρούπολη, Ορεστιάδα, Σουφλί και Δάφνες Σαμοθράκης. Στους υπόλοιπους τομείς των ειδικών τουριστικών υποδομών, συναντάμε τα Θερμά Λουτρά της Τραιανούπολης, συνεδριακούς χώρους, καθώς και το Καζίνο Θράκης που αποτελεί τη μεγαλύτερη υποδομή του τομέα στην ΠΑΜΘ, ενώ υπάρχει περιορισμένη μεν αλλά υπαρκτή δραστηριότητα θαλάσσιου τουρισμού με περιηγήσεις γύρω από το νησί. Σε ό,τι αφορά το νησιωτικό κομμάτι της ΠΕ, στο δυναμικό του νησιού περιλαμβάνεται μία εταιρεία διοργάνωσης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, δύο καταδυτικά κέντρα και μία ιαματική πηγή στα Θέρμα Σαμοθράκης.

3.1.4 Φυσικοί Πόροι

Το περιβαλλοντικό κεφάλαιο της Περιφέρειας ΑΜΘ είναι πλούσιο, υψηλής οικολογικής αξίας και ποικιλότητας δημιουργώντας ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ανταγωνιστικά στοιχεία της ως προς την τουριστική ανάπτυξη και δη την προώθηση του θεματικού τουρισμού με άξονα το περιβάλλον. Πρόκειται για σπουδαία και μοναδικά οικοσυστήματα σε εθνικό, αλλά και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο που διαμορφώνονται από δασικά συμπλέγματα, ορεινούς όγκους, υδάτινα οικοσυστήματα και υδροβιότοπους, ποικιλία ειδών πανίδας και χλωρίδας, ιδιαίτερους μορφολογικούς σχηματισμούς, κ.λπ.

Μεγάλο μέρος του περιβαλλοντικού κεφαλαίου βρίσκεται σε καθεστώς προστασίας. Στην περιοχή υπάρχουν Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) και Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του Ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000, υγρά τοποι Διεθνούς Σημασίας (Σύμβαση Ramsar), Εθνικά Πάρκα και Αισθητικά Δάση και πολλά καταφύγια άγριας ζωής. Για τις περιοχές αυτές έχουν συσταθεί φορείς διαχείρισης με σκοπό τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

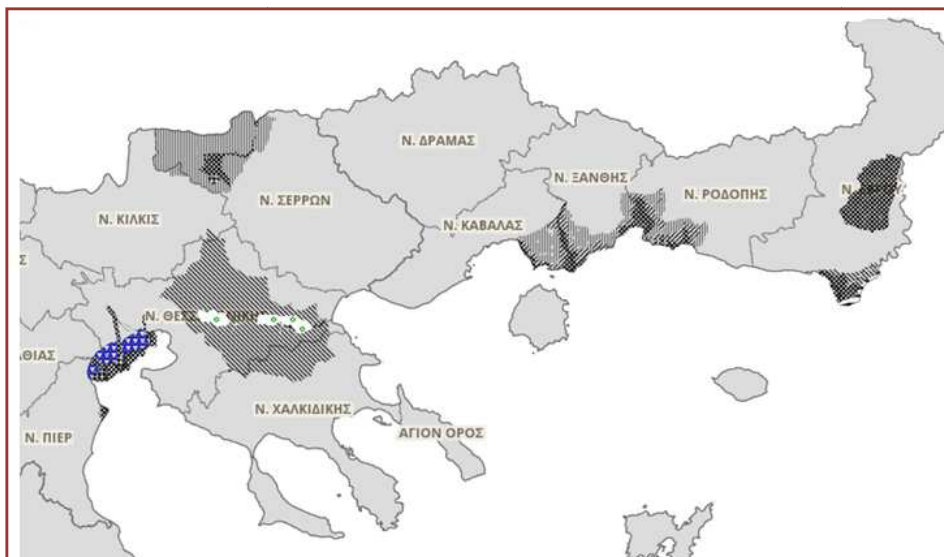
▪ Π.Ε. Έβρου: Δάσος Δαδιάς (ΖΕΠ), Τρεις Βρύσες Φεγγάρι Σαμοθράκης (ΤΚΣ), Ανατολικές Ακτές (ΤΚΣ), Βραχονησίδα Ζουράφα και θαλάσσια ζώνη (ΤΚΣ), Βουνά Έβρου (ΤΚΣ), Δέλτα Έβρου (ΖΕΠ), Δέλτα Έβρου και δυτικός βραχίονας (ΤΚΣ), Παραποτάμιο Δάσος βόρειου Έβρου και Άρδα (ΖΕΠ), Νότιο Δασικό Σύμπλεγμα Έβρου (ΖΕΠ), Ορεινός Έβρος και κοιλάδα Δερείου (ΖΕΠ). ▪ Π.Ε Ξάνθης: Όρος Χαινού Κουλά και γύρω κορυφές (ΤΚΣ), Στενά Νέστου (ΖΕΠ), Αισθητικό Δάσος Νέστου (ΤΚΣ).	▪ Π.Ε. Ροδόπης: Ποταμός Φιλιούρης (ΤΚΣ), Ποταμός Κομψάτος (ΤΚΣ), Μαρώνεια Σπήλαιο (ΤΚΣ), Λίμνες και Λιμνοθάλασσες Θράκης-ευρύτερη περιοχή και παράκτια ζώνη (ΖΕΠ), λίμνη Βιστωνίδα (ΖΕΠ), Ισμαρίς-Λιμνοθάλασσες Πόρτο Λάγος (ΖΕΠ), Αλυκή Πτελέα-Ξυρολίμνη-Καρατζά (ΖΕΠ), Κοιλάδα Φιλιούρη και Κομψάτου (ΖΕΠ). ▪ Π.Ε. Δράμας: Δάσος Φρακτού (ΤΚΣ), Ροδόπη Σήμουδα (ΤΚΣ), Περιοχή Ελατιά-Πυραμίδ-Κούτρα (ΤΚΣ), Κορυφές όρους Φαλακρού (ΤΚΣ), Παρθένο Δάσος Κεντρικής Ροδόπης (ΖΕΠ)

▪ Π.Ε. Καβάλας: Δέλτα Νέστου (ΖΕΠ), Λιμνοθάλασσες Κεραμωτής και νήσος Θασοπούλα (ΖΕΠ), Κορυφές όρους Παγγαίο (ΤΚΣ), όρμος Ποταμιάς- Πύργος έως Γραμβούσσα (ΤΚΣ), Κόλπος Παλαιού-όρμος Ελευθέρων Δέλτα Νέστου (ΤΚΣ), Λιμνοθάλασσες Κεραμωτής και ευρύτερη περιοχή παράκτιας ζώνης (ΤΚΣ).

Το **Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης** περιλαμβάνει τις προστατευόμενες περιοχές των υδροτόπων Δέλτα Νέστου, Λίμνης Βιστωνίδας, Λίμνης Ισμαρίδας και της ευρύτερης περιοχής τους. Είναι ένα από τα σημαντικότερα Εθνικά Πάρκα της Ελλάδας, αλλά και των Βαλκανίων λόγω της μεγάλης έκτασής του, της βιολογικής, αισθητικής, επιστημονικής, γεωμορφολογικής και παιδαγωγικής του αξίας.

Η υψηλή οικολογική αξία τεκμηριώνεται και από τη λειτουργία του Κέντρου Πληροφόρησης της Λίμνης Βιστωνίδας και Ισμαρίδας και του Κέντρου Πληροφόρησης του Δέλτα του Νέστου. Επιπρόσθετα στην περιοχή του Έβρου λειτουργεί ένα ακόμα Εθνικό Πάρκο αυτό του Δέλτα Έβρου³⁵ που προστατεύεται τόσο από την εθνική, όσο και από την Ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία.

Θέτοντας ως αφητηρία τα ορεινά σημεία της Περιφέρειας ΑΜΘ, οι ορεινοί όγκοι έχουν δεσπόζουσα θέση στα μορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής τόσο στο ηπειρωτικό της μέρος, όσο και το νησιωτικό που εντοπίζεται στη Θάσο και τη Σαμοθράκη. Στο ηπειρωτικό εξέχουσα θέση έχει η Οροσειρά της Δυτικής και Κεντρικής Ροδόπης που αποτελεί μία από

³⁵Εθνικό Πάρκο Δέλτα του Έβρου: <http://www.evros-delta.gr/gr/ethniko-parko/2012-05-02-10-00-35>

τις πιο ενδιαφέρουσες περιοχές της Ευρώπης εξαιτίας της μεγάλης βιοποικιλότητας που παρουσιάζει σε όλες τις βαθμίδες της. Για πολλά είδη πανίδας της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, η Ροδόπη σηματοδοτεί το καταφύγιο και το νοτιότερο όριο εξάπλωσής τους (ΠΑΜΘ, 2008)³⁶.

Η οροσειρά της Ροδόπης ως χώρος φυσικού κάλους, πλούσιας χλωρίδας και πανίδας βασίζεται στη λειτουργία του φορέα διαχείρισης «**Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης (ΕΠΟΡ)**»³⁷. Το Πάρκο αυτό περιλαμβάνει το κεντρικό και δυτικό τμήμα του ορεινού συγκροτήματος της Ροδόπης,

από τις βορειοανατολικές πλαγιές του όρους Φαλακρού και εν συνεχεία βορείως τού ποταμού Νέστου μέχρι τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και την ορεινή περιοχή της Ξάνθης. Αποτελεί μία από τις πιο ενδιαφέρουσες, από οικολογική άποψη, περιοχές της Ελλάδας, αφού εδώ μπορεί κανείς να συναντήσει όλες τις ζώνες βλάστησης της Ευρώπης.

Στο νησιωτικό μέρος της Περιφέρειας, στη Θάσο εντοπίζεται το Δάσος Ιψαρίου, με σπάνια χλωρίδα, ενώ η Σαμοθράκη παρουσιάζει, επίσης, έντονο ανάγλυφο με πλούσια πλατανοδάση. Το βουνό Σάος είναι το υψηλότερο στο Αιγαίο. Σε υψηλότερα υψόμετρα κυριαρχούν καστανιές και θαμνόκεδρα, ενώ υπάρχουν καταρράκτες και λίμνες (ΕΟΤ, 2003). Όσον αφορά το ηπειρωτικό τμήμα της Περιφέρειας ιδιαίτερης σημασίας είναι το όρος Φαλακρό όπου όπως έχει προαναφερθεί λειτουργεί χιονοδρομικό κέντρο κοντά στον οικισμό Βώλακα καλύπτοντας ανάγκες αναψυχής και άθλησης. Η υποδομή αυτή καθιστά τη Δράμα ως ένα από τους καλύτερους χειμερινούς προορισμούς στην Ελλάδα.

³⁶ Περιφέρεια ΑΜΘ (2008). «Οδοιπορικό στη Ροδόπη των Νομών Δράμας και Ξάνθης»

³⁷ Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης: <http://www.fdor.gr/index.php/el/>

Το Παγγαίο όρος³⁸ είναι, επίσης, ένας μεγάλος ορεινός όγκος που σε μεγάλο βαθμό βρίσκεται στις Π.Ε. Καβάλας και Π.Ε. Σερρών. Το βουνό αναφέρεται συχνά σε αρχαίες ελληνικές και λατινικές πηγές, και ήταν ιδιαίτερα φημισμένο για τα αργυρωρυχεία και χρυσορυχεία του, καθώς και για τη ναυπηγήσιμη ξυλεία, τα εκατόφυλλα τριαντάφυλλα και κυρίως για το μαντείο του Διονύσου που υπήρχε στην κορυφή του. Στην Π.Ε. Ροδόπης υπάρχει το Σπήλαιο του Κύκλωπα, νότια του οικισμού της Μάκρης, σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα και περίπου 11χλμ. δυτικά της Αλεξανδρούπολης. Το Παπίκιο όρος ανήκει στην οροσειρά της Ροδόπης και βρίσκεται στα βόρεια της Κομοτηνής, όπου ο τοπικός ορειβατικός σύλλογος διαθέτει καταφύγιο.

Τα Βουνά του Έβρου, τέλος, αποτελούν την απόληξη της ανατολικής Ροδόπης όπου και βρίσκεται το φημισμένο δάσος της Δαδιάς και συντηρείται ένας από τους σπουδαιότερους τόπους αναπαραγωγής ζώων και αρπακτικών πουλιών.

Το Δάσος της Δαδιάς αποτελεί ένα σημαντικό βιότοπο για την Περιφέρεια ΑΜΘ και μια από τις σημαντικότερες προστατευόμενες περιοχές σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (Natura 2000), είναι δε από τις πρώτες περιοχές στην Ελλάδα που τέθηκαν σε καθεστώς προστασίας, καθώς εδώ συμβιώνουν και ευδοκούν πολλά είδη της χλωρίδας και της πανίδας της Βαλκανικής χερσονήσου, της Ευρώπης και της Ασίας.

Το Δάσος Ελατιάς ή Καραντερέ³⁹ βρίσκεται στην Π.Ε. Δράμας⁴⁰ και αποτελεί τμήμα της οροσειράς της Κεντρικής Ροδόπης. Η ευρύτερη περιοχή της Ελατιάς, Πυραμίσ και Κούτρα

³⁸ Δήμος Παγγαίου: <http://www.dimospaggaiou.gr/paggaiio>

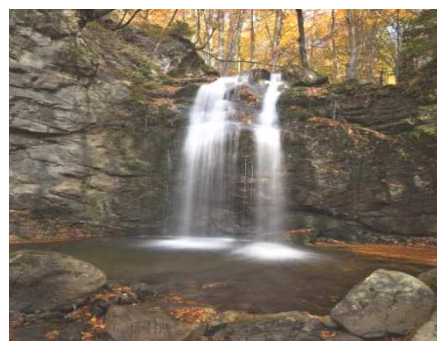
³⁹ Δάσος Καραντερές-Δασικό Χωριό Ελατιάς: Agrotournet http://www.agrotour.net/web/guest/companies/~/topicarts/view/40048/207?_topicarts_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fcompanies%2F%257E%2Ftopic%2F207

⁴⁰ Π.Ε. Δράμας: <http://www.pedramas.eu/index.php/el/menu-tourismos/2012-08-02-07-52-50/2012-07-31-09-50-11.html>

ανήκουν στο Δίκτυο Natura 2000, ενώ το δάσος είναι το μεγαλύτερο στην Ελλάδα σε έκταση (700 τετραγωνικά χιλιόμετρα). Στο δυτικό τμήμα του βουνού, στη θέση Μαγούλα, υπάρχει το Δάσος Σημύδας, το μοναδικό του είδους του στην Ελλάδα. Αυτό που γενικά διαπιστώνεται είναι ότι η χλωρίδα της Ελατίας είναι πλούσια σε είδη (πάνω από 700), με πολλά ενδημικά (τοπικά) της βαλκανικής περιοχής, καθώς και με πολλά σπάνια είδη για τη χώρα μας.

Το Παρθένο Δάσος του Φρακτού και αυτό της Κεντρικής Ροδόπης (Ζαγκραντένιας) αποτελούν μέρος του δικτύου Προστασίας NATURA 2000 και παράλληλα έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα μνημεία της φύσης⁴¹. Τα δυο αυτά παρθένα δάση είναι σημαντικοί βιότοποι και βρίσκονται υπό καθεστώς απόλυτης προστασίας από το 1980, μη επιτρέποντας καμιά ανθρώπινη δραστηριότητα πέραν της επιστημονικής έρευνας⁴².

Μικρότερο, αλλά εξίσου σημαντικό είναι το Δάσος Οξιάς στη Χαϊντού που απέχει περίπου 12 χλμ. από το Δασικό Χωριό του Ερύμανθου και έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο Μνημείο της Φύσης, λόγω των αδιατάρακτων συστάδων οξιάς και της οικολογικής,

βοτανικής και αισθητικής του αξίας (ΠΑΜΘ, 2008).

Το περιβαλλοντικό κεφάλαιο της Περιφέρειας ΑΜΘ, εμπλουτίζεται σημαντικά από τις περιοχές που χαρακτηρίζονται ως «Αισθητικά Δάση» και από τους ποταμούς. Η κατηγορία

αυτή περιλαμβάνει προστατευόμενες φυσικές περιοχές που ο σκοπός ύπαρξης τους είναι η ανθρώπινη αναψυχή και κατά δεύτερο λόγο η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στην περιφέρεια τα αισθητικά δάση εντοπίζονται στα Στενά του Νέστου μεταξύ των Π.Ε. Καβάλας και Ξάνθης και το Δάσος του Αμυγδαλεώνα στην Π.Ε. Καβάλας⁴³. Άλλα δάση ή φυσικά τοπία που έχουν ιδιαίτερη αισθητική και τουριστική σημασία είναι ο Μπάμπουρας

⁴¹ Π.Ε Δράμας: <http://www.pedramas.eu/index.php/el/menu-tourismos/2012-08-02-07-52-50/2012-07-31-09-50-11.html>

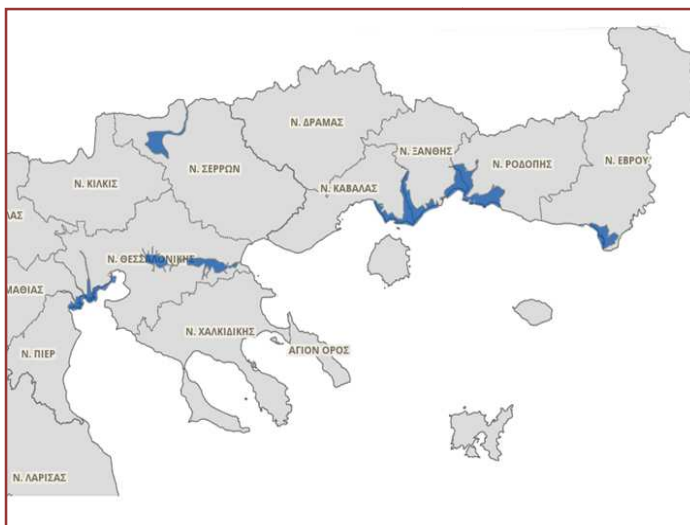
⁴² Πολιτιστικός Σύλλογος Παρανεστιωτών Θεσσαλονίκης «Νέστος»: <http://www.paranestiotes.gr/>

⁴³ WWF Οικοσκοπιο: <http://www.oikoskopio.gr/map/>

Αλυκής Θάσου, ο Λιμένας Θάσου, η Περιοχή Θεολόγου της Θάσου, το Παγγαίο Όρος και το Ακρωτήριο Βρασίδας.

Όσον αφορά στα υδάτινα οικοσυστήματα, ο **Αγγίτης** είναι ο μεγαλύτερος από τους παραπόταμους του Στρυμόνα ποταμού με περίπου 75 χλμ. μήκος και οι πηγές του βρίσκονται στην πόλη της Δράμας (πηγές Αγ.

Βαρβάρας) στα τενάγη των Φιλίππων, αλλά και στο χωριό Αγγίτης. Ακόμη 500 μ. από τον οικισμό του Αγγίτη βρίσκεται το ομώνυμο σπήλαιο. Πρόκειται για το μεγαλύτερο, γνωστό μέχρι στιγμής, καρστικό αγωγό της Ελλάδας, συνολικού μήκους άνω των 15 χλμ., από τα οποία έχουν χαρτογραφηθεί 10 χλμ. περίπου, έχοντας αναπτύξει μια τουριστική διαδρομή μήκους περίπου 500 μ.

Επίσης σημαντικός βιότοπος για 130 περίπου είδη πουλιών είναι ο ποταμός Κομφάτος που πηγάζει από την οροσειρά της Ροδόπης και καταλήγει στη λίμνη Βιστωνίδα.

Το **Δέλτα του Νέστου** είναι από τους πιο σημαντικούς υγροτόπους της χώρας, αλλά και της Ευρώπης λόγω της έκτασης και της ποικιλίας των βιοτόπων του. Έχει ενταχθεί στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας (Σύμβαση Ramsar⁴⁴), ανήκει στο δίκτυο Natura 2000⁴⁵, καθώς και στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας της Οрниθοπανίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι τμήμα του Εθνικού Πάρκου της ΑΜΘ που εκτείνεται από το Δέλτα του Νέστου μέχρι τις λίμνες Βιστωνίδας και Ισμαρίδας. Στα όριά του υπάρχει το Δάσος Κοτζά Ορμάν ή «Μεγάλο Δάσος» που κάποτε αποτελούσε το μεγαλύτερο του είδους του στα νότια Βαλκάνια και σήμερα παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα στη χώρα. Στο δάσος διαβιεί ο μοναδικός άγριος πληθυσμός κολχικού φασιανού στην Ευρώπη όπως και άλλα

⁴⁴ Σύμβαση RAMSAR: <http://www.ramsar.org/>

⁴⁵ NATURA 2000: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

απειλούμενα είδη. Αποτελεί σταθμό μετανάστευσης για περίπου 180 είδη πουλιών, ενώ σημαντικά θηλαστικά ζουν και προστατεύονται εντός αυτού.

Τα **Στενά του Νέστου** αποτελούν ένα από τα πιο διάσημα και αναγνωρίσιμα τοπία της Θράκης. Πρόκειται για μια φυσική περιοχή ποτάμιας κοιλάδας μεγάλης περιβαλλοντικής και αισθητικής σημασίας και αξίας που προστατεύεται από διεθνείς νόμους και συμβάσεις (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ,

Σύμβαση Βαρκελώνης, Ramsar 1971, Natura 2000). Είναι ένα αληθινό μνημείο της φύσης, ένας βοτανικός κήπος 23.800 στρεμμάτων, που έχει απόλυτα δικαιολογημένα χαρακτηριστεί ως «Αισθητικό Δάσος» προσφέροντας καταφύγιο σε 500 είδη χλωρίδας και 210 είδη πανίδας.

Τα Στενά του Νέστου αποτελούν περιοχή ιδιαίτερα αγαπητή για επισκέψεις από φίλους του περιβάλλοντος, εκπαιδευτικούς, μαθητές - φοιτητές, ερευνητές, εκδρομείς, πεζοπόρους της φύσης και οικοτουρίστες. Η διάσχιση των στενών του Νέστου από Σταυρούπολη προς Τοξότες είναι μια από τις ωραιότερες πεζοπορικές διαδρομές που μπορεί κανείς να πραγματοποιήσει στην Ελλάδα. Σε μεγάλο τμήμα της διαδρομής υπάρχει διαμορφωμένο μονοπάτι που οδηγεί στην πηγή του Κρωμνικού. Εκεί μπορεί κανείς να απολαύσει την ομορφιά του ποταμού Νέστου και να επιδοθεί σε εναλλακτικές δραστηριότητες που προσφέρουν πολλά γραφεία εναλλακτικού τουρισμού της περιοχής, όπως canoe- kayak, ιππασία, mountain bike, 4X4, parapente, flying fox, πεζοπορία. Εναλλακτικά μπορεί κανείς να επιλέξει αντί πεζοπορίας να διασχίσει τη διαδρομή, πιο ξεκούραστα, με το τρένο (διαδρομή 30 λεπτών), το οποίο και ξεκινά από τον σιδηροδρομικό σταθμό των Τοξοτών και διασχίζει όλα τα στενά του Νέστου.

Το **Δέλτα του Έβρου** είναι διεθνούς οικολογικής αξίας και αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους υγροτόπους της Ελλάδας, αλλά και της Ευρώπης αποτελώντας εδώ και πολλά χρόνια Προστατευόμενη Περιοχή (Συνθήκη Ramsar) με θεσμοθετημένο φορέα διαχείρισης. Στο Δέλτα του Έβρου βρίσκουν καταφύγιο και τροφή χιλιάδες πουλιά όλες τις εποχές του χρόνου. Αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πόρο για την τοπική κοινωνία, λόγω της αξίας που έχει για την αλιεία, την κτηνοτροφία, τη γεωργία, το κλίμα, την προστασία από τις πλημμύρες, την εκπαίδευση, την αναψυχή, τις επιστήμες.

Η **λίμνη Βιστωνίδα**⁴⁶ η **λίμνη Ισμαρίδα**, η **λιμνοθάλασσα του Πόρτο Λάγους** και οι **λιμνοθάλασσες Λάφρη και Λαφρούδα** αποτελούν έναν υδροβιότοπο που προστατεύεται από τη διεθνή συνθήκη Ραμσάρ και μαζί με το Δέλτα του Νέστου αποτελούν το Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η διαδρομή από τον περιφερειακό δρόμο της Κομοτηνής προς Ξάνθη οδηγεί στον υδροβιότοπο της λίμνης Βιστωνίδας, η οποία με τα γλυκά και υφάλμυρα νερά της αποτελεί σημαντικό τόπο ξεκούρασης για πολλά μεταναστευτικά, αλλά και σπάνια και απειλούμενα

⁴⁶ Λίμνη Βιστωνίδας, Φορέας Διαχείρισης: <http://www.epamath.gr/index.php/2012-01-11-16-16-46/2012-01-11-16-28-49>

με εξαφάνιση πουλιά. Η λίμνη Βιστωνίδα⁴⁷ ανάμεσα στις Π.Ε. Ροδόπης και Ξάνθης αποτελεί έναν διάσημο υδροβιότοπο λόγω της μοναδικής αποικίας των Ερωδιών. Στην περιοχή του Πόρτο Λάγος λειτουργεί το Κέντρο Πληροφόρησης της Λίμνης Βιστωνίδας και της Λίμνης Ισμαρίδας με δυνατότητα παρατήρησης πουλιών.

Πολύ κοντά στη λίμνη, μέσα στην Π.Ε. Ξάνθης βρίσκονται τα ιαματικά λουτρά της Ποταμιάς, τα οποία διαθέτουν ξενώνες. Τα ιαματικά νερά της Ποταμιάς (65 °C) έχουν θεραπευτικές ιδιότητες κυρίως για χρόνιες ρευματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις, νευραλγίες, νευρίτιδες, αλλεργικές δερματοπάθειες.

Η ακτογραμμή της Περιφέρειας ΑΜΘ αποτελεί ένα από τα ισχυρά και ενδιαφέροντα στοιχεία της περιοχής συνιστώντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ως τουριστικού

προορισμού. Το παραλιακό μέτωπο από την Π.Ε. Καβάλας μέχρι την Π.Ε. του Έβρου αποτελεί μοναδικό μεσογειακό προορισμό στην Ανατολική Ευρώπη, μαζί με την Κεντρική Μακεδονία που λειτουργούν συχνά ως συμπληρωματικοί προορισμοί (π.χ. Αεροδρόμιο Μακεδονίας,

Θεσσαλονίκη). Βασικό χαρακτηριστικό της παραλιακής τουριστικής ζώνης είναι ο χαρακτηρισμός «Ήμερες Γωνιές», καθώς η περιφέρεια δε φημίζεται για τις τεράστιες παραλίες της, αλλά για τους μικρούς και ήσυχους κολπίσκους. Σε όλη την Περιφέρεια πλην της Π.Ε. Δράμας, παρατηρούνται σημεία εξόδου προς το Αιγαίο και Θρακικό Πέλαγος, ενώ οι παραλιακές περιοχές εκτείνονται σε ένα μήκος 400 περίπου χιλιομέτρων από τις εκβολές του Στρυμόνα μέχρι το Δέλτα του Έβρου (ΕΟΤ, 2003).

Στη Δυτική Καβάλα από το Στρυμόνα μέχρι τη Νέα Πέραμο τα τελευταία είκοσι χρόνια σημειώθηκε σημαντική κατασκευαστική δραστηριότητα, ενώ μέχρι τη Νέα Καρβάλη η

47 Σύμφωνα με τη μυθολογία, το όνομά της το οφείλει στους Βίστονες που ήταν αρχαία θρακική φυλή και οι οποίοι κατοικούσαν στην περιοχή. Ο μυθικός βασιλιάς των Βιστόνων Διομήδης είχε ανθρωπόφαγα άλογα τα οποία συνέλαβε ο Ηρακλής, και σύμφωνα με την εντολή του Ευρυσθέα, τα έφερε στις Μυκήνες. Έτσι, ο Ηρακλής πραγματοποίησε στη Θράκη έναν από τους δώδεκα άθλους του.

ακτογραμμή αποτελείται από μια σειρά κόλπων με αμμουδιές που σχηματίζονται από χαμηλούς λόφους με έντονες κλίσεις προς τη θάλασσα. Μαγευτικές είναι οι παραλίες στη νησιωτική περιοχή της Θάσου και της Σαμοθράκης. Σημαντικό κριτήριο ποιότητας και δημοφιλίας ενός παραλιακού μετώπου αποτελεί η πιστοποίηση με Γαλάζια Σημαία⁴⁸. Από τις 408 παραλίες η Περιφέρεια ΑΜΘ έχει 23 παραλίες με γαλάζια σημαία εκ των οποίων οι 15 βρίσκονται στην Π.Ε Καβάλας. Ειδικότερα:

- Δήμος Αλεξανδρούπολης : Δημοτική πλαζ Αλεξανδρούπολης, Κυανή Ακτή
- Δήμος Κομοτηνής : παραλίες Αρωγής και Μέσης
- Δήμος Τοπείρου : παραλία Μάγγανα
- Δήμο Αβδήρων : παραλία Άβδηρα ή Πόρτο Μόλο, παραλία Μυρωδάτο και Μάνδρα
- Δήμος Θάσου : Μαρυάμμου, Χρυσή Αμμουδιά, Πευκάρι και Πρίνος-Δασύλιο
- Δήμος Νέστου : παραλίες Αμμόγλωσσα-Κεραμωτή
- Δήμος Παγγαίου : παραλίες Αμμόλοφοι, Νέα Ηρακλείτσα, Νέα Πέραμος, Σαρακήνα Οφρύνιο-Τούζλα
- Δήμος Καβάλας : παραλίες Μπάτης, Τόσκα, Καλαμίτσα και Περιγιάλλι

⁴⁸ Ελληνική Εταιρεία Προστασία της Φύσης: Η "Γαλάζια Σημαία", αποτελεί σύμβολο ποιότητας σε πάνω από 50 χώρες σήμερα και απονέμεται με αυστηρά κριτήρια σε οργανωμένες ακτές και μαρίνες που διαχειρίζονται παράκτιοι Δήμοι, ξενοδόχοι και άλλοι φορείς

3.1.5 Πολιτιστικοί Πόροι

Η Περιφέρεια διαθέτει αρκετά υψηλό κεφάλαιο στον τομέα της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς. Χαρακτηρίζεται εν γένει από πλήθος μνημείων ιστορικού, αρχαιολογικού και θρησκευτικού ενδιαφέροντος, εκ των οποίων ξεχωρίζουν τα αρχαία ιερά, καθώς και όσα σχετίζονται με το οθωμανικό στοιχείο. Παρόλα αυτά καταγράφεται σχετική έλλειψη, κατά βάση στο επίπεδο πολιτιστικών υποδομών όπως τα θέατρα, οι συναυλιακοί χώροι (μέγαρα μουσικής) και κατ' επέκταση και στην πολιτιστική παραγωγή.

Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η λιγότερο πλούσια σε επίπεδο αρχαιολογικής κληρονομιάς, σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφερειακές ενότητες. Από τα αρχαιολογικά της μνημεία ξεχωρίζει το Ιερό του Διονύσου και ο Ελληνιστικός τάφος της οδού Τροίας, ενώ συναντάμε και άλλα αξιοσημείωτα μνημεία όπως τα τμήματα των Βυζαντινών τειχών στο ιστορικό κέντρο της Δράμας, η Αρχαία ακρόπολη στον Πλατανιά και η Οχύρωση στον ποταμό Αγγίτη.

Δεσπόζον στην περιοχή, εμφανίζεται το ιστορικο-θρησκευτικό στοιχείο, με πλήθος μονών και ναών των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων, όπως ο Ιερός Ναός των Ταξιαρχών, ο ναός του Αγίου Θεοδώρου, ο ναός της Αγίας Σοφίας, η Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στους πρόποδες του όρους Παγγαίου, ο Άγιος Δημήτριος στο Νευροκόπι και η Ιερά Μονή Παναγίας Εικοσιφοινίσσης στο Παγγαίο όρος. Η τελευταία θεωρείται το αρχαιότερο μοναστηριακό κτίσμα της Μακεδονίας. Ανάμεσα στα θρησκευτικά μνημεία, ξεχωρίζει το Τέμενος 'Αράπ Τζαμί' στην πόλη της Δράμας.

Η Δράμα διαθέτει επίσης αρκετά μουσεία, τόσο μέσα στην πόλη, όσο και στα γύρω χωριά, γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια μιας αποκεντρωμένης αξιοποίησης των πολιτιστικών πόρων της περιοχής. Μέσα στη πόλη συναντάμε το Αρχαιολογικό και το Εκκλησιαστικό Μουσείο Δράμας, ενώ στη γύρω περιοχή βρίσκουμε το Στρατιωτικό Μουσείο Λίσσε στο χωριό Οχυρό, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Παρανέστι και το Λαογραφικό Μουσείο του χωριού Πτελέα.

Τέλος, υπάρχουν δύο παραδοσιακοί οικισμοί, αυτοί του Παγονερίου και του Περιθωρίου στα βόρεια και βορειοδυτικά της πόλης της Δράμας, δίπλα στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα.

Σε αντίθεση με τη Δράμα, η Περιφερειακή Ενότητα Καβάλας φαίνεται να έχει το μεγαλύτερο μερίδιο αρχαιολογικής κληρονομιάς από τις υπόλοιπες ενότητες της περιφέρειας. Πέρα από τους αμέτρητους αρχαιολογικούς χώρους που συναντάμε στο ηπειρωτικό της τμήμα, στην Καβάλα, στη Ν. Πέραμο, στη Ν. Κάρβαλη κ.λπ., η Π.Ε. Καβάλας διαθέτει ένα πολύ σημαντικό νησιωτικό κέντρο αρχαιολογικού και πολιτισμικού πλούτου: τη Θάσο. Εκεί συναντάμε πέρα από έναν θύλακα ανεξάντλητου φυσικού κάλους και ένα μέρος με πλούσιο αρχαιολογικό και ιστορικό παρελθόν, όπως μαρτυρούν μνημεία σαν την Ακρόπολη, το Αρχαίο Θέατρο, τον Πύργο της Θυμωνιάς, το Παλαιό Ελαιοτριβείο στην Παναγιά και το κτίριο του Ταρσανά στο λιμάνι, καθώς και μια σειρά από σπουδαία θρησκευτικά μνημεία.

Γυρνώντας στο ηπειρωτικό κομμάτι της Π.Ε., άλλοι αρχαιολογικοί χώροι που ξεχωρίζουν είναι το Κάστρο της Καβάλας στο κέντρο της πόλης, η Ανακτορόπολις στη Ν. Πέραμο και ο αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων με το Αρχαίο θέατρο, τη Ρωμαϊκή αγορά, το Βαπτιστήριο της Αγίας Λυδίας και τη Φυλακή του Αποστόλου Παύλου. Αναφέρονται επίσης τα Βήματα του Αποστόλου Παύλου στην Ελλάδα, μια πρωτοβουλία του ΕΟΤ Visit Greece που εμπλουτίζει το κεφάλαιο της Περιφέρειας, δεδομένου ότι οι περιοχές της ΠΑΜΘ από τις οποίες ο Άγιος Παύλος πέρασε είναι μεταξύ άλλων η Καβάλα (Νεάπολη), οι Φίλιπποι και η Σαμοθράκη.

Εντός του αστικού ιστού, συναντάμε επίσης τη γραφική συνοικία της Παναγίας με το επιβλητικό Ιμαρέτ, ένα από τα λίγα διασωθέντα κτίσματα κλασσικής ισλαμικής αρχιτεκτονικής που σήμερα λειτουργεί ως ξενοδοχείο, καθώς και άλλα μέρη ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας όπως το σπίτι του Μεχμέτ Αλί, ένα σπάνιο δείγμα οθωμανικής αρχιτεκτονικής του 18^{ου} αιώνα, το Τέμενος του Χαλίλ Μπέη, χτισμένο σε μία πανέμορφη γειτονιά δίπλα στο Κάστρο της Πόλης. Τέλος, ίσως το πιο αναγνωρίσιμο μνημείο της πόλης είναι το υδραγωγείο της χερσονήσου της Παναγίας (πάνω στην οποία είναι χτισμένη η συνοικία), γνωστό με την ονομασία «Καμάρες» πρόκειται για το τελευταίο τμήμα ενός

εκτεταμένου συστήματος ύδρευσης με μεγάλη ιστορία που παίρνει τη σημερινή του μορφή στα χρόνια του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς.

Στην Π.Ε. Καβάλας υπάρχουν περισσότεροι από εικοσιπέντε παραδοσιακοί οικισμοί - ο μεγαλύτερος αριθμός σε σχέση με τις άλλες τέσσερις Π.Ε. μεταξύ των οποίων το Χρυσόκαστρο, η Αλυκή, ο Θεολόγος, το Παλαιοχώρι κ.ά., καθώς και πολλά θρησκευτικά μνημεία από τα οποία ξεχωρίζει το Τέμενος του Χαλίλ Μπέη, χτισμένο σε μία πανέμορφη γειτονιά δίπλα στο Κάστρο της Πόλης.

Τέλος, σημαντικός είναι και ο αριθμός των μουσείων που διαθέτει η Π.Ε. Καβάλας: μόνο στη Θάσο συναντάμε τέσσερα μουσεία, το Λαογραφικό Μουσείο Λιμεναριών, το Δημοτικό Μουσείο Βαγή, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου και το Μουσείο Λαδιού-Ελιάς. Από την άλλη, στο ηπειρωτικό τμήμα της ΠΕ, υπάρχει ένα πλήθος μουσειακών και παραπλήσιων εγκαταστάσεων (αρχεία, πινακοθήκες) που εκτείνεται εκτός των ορίων της Καβάλας, από το οποίο ξεχωρίζουν το Μουσείο Φύσης Νέστου στη Χρυσούπολη, το Μουσείο Καπνού στην Καβάλα, το Ναυτικό Μουσείο Καβάλας και το Αρχαιολογικό Μουσείο Φιλίππων. Ιδιαίτερα σ'ότι αφορά τα δύο πρώτα, οφείλουμε να πούμε ότι πέραν της πρωτοτυπίας και του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους, είναι επίσης σημαντικά γιατί αντανακλούν και διαφυλάσσουν δύο ιστορικές πτυχές της ταυτότητας της περιοχής και ιδιαίτερα της πόλης της Καβάλας: τα επαγγέλματα του καπνεργάτη και του ναυτικού, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τοπικής ταυτότητας, αλλά και του κοινωνικο-πολιτικού γίνεσθαι του τόπου.

Λόγω της ιδιαίτερης ομορφιάς που χαρακτηρίζει τόσο το φυσικό, όσο και το δομημένο της περιβάλλον, ο πολιτιστικός πλούτος της Περιφερειακής Ενότητας Ξάνθης θα έλεγε κάποιος ότι αρχίζει και τελειώνει στην πρωτεύουσα. Το στοιχείο που καθορίζει την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης της Ξάνθης (και κατ'επέκταση όλης της ΠΕ) και ταυτόχρονα την κάνει

ξεχωριστή, είναι ο αρχιτεκτονικός πλούτος του δομημένου της περιβάλλοντος και φυσικά η άμεση σχέση του με το οθωμανικό-ανατολικό στοιχείο.

Άριστο δείγμα του παραπάνω πλούτου είναι η παλιά πόλη ένα σύμπλεγμα αρχοντικών, πλακόστρωτων, καφενείων και μικρών πλατειών που με την υποστήριξη της δημοτικής αρχής κρατάει ολοζώντανο το παρελθόν της περιοχής. Κάποια από τα πιο γνωστά ιστορικά-αρχιτεκτονικά μνημεία της Π.Ε. είναι το Κτίριο Δημοτικής Πινακοθήκης της Ξάνθης, η Οικία του Μάνου Χατζιδάκι (ή φρουραρχείο Ξάνθης) και η Οικία Παμουκτσόγλου στα Άβδηρα.

Αν και δεν είναι αρκετά γνωστό, η περιοχή έχει μία πολύ στενή σχέση με το υγρό στοιχείο και για αυτό διαθέτει σπάνια δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής οικημάτων που γειτνιάζουν με ποτάμια ή χρησιμεύουν για

(βιομηχανική ή μη) τη διαχείριση του νερού. Στην ευρύτερη περιοχή της Ξάνθης υπάρχουν περίπου εξήντα παραδοσιακοί Νερόμυλοι, καθώς και πάρα πολλά λίθινα γεφύρια όπως τα γεφύρια γύρω από τον ποταμό Κόσυνθο, τα γεφύρια της

Σταυρούπολης, την Τρίτοξη Γέφυρα του Σταμάτη και τη Δίτοξη Γέφυρα του Παπά στα

Πομακοχώρια, τις Δίτοξες Γέφυρες της Μέδουσας και του Δημαρίου και άλλα γεφύρια στο βόρειο τμήμα του ποταμού Κομψάτου. Πολλά απ'αυτά βρίσκονται εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης που εκτείνεται στις Π.Ε. Ξάνθης και Δράμας. Επίσης εντός της Π.Ε. Ξάνθης υπάρχει και ένας παραδοσιακός οικισμός, το Κάτω Καρυόφυτο.

Το πολιτιστικό κεφάλαιο της Π.Ε. όμως εκτείνεται και στο αρχαιολογικό πεδίο, περιλαμβάνοντας ένα πλήθος αρχαιοτήτων, από κάστρα μέχρι μακεδονικούς τάφους και αρχαίες πόλεις. Χαρακτηριστικά, στην Π.Ε. Ξάνθης αξιόλογα και επισκέψιμα είναι το Βυζαντινό κάστρο της Ξάνθειας, ο Αρχαιολογικός χώρος των Αβδήρων, το Κάστρο του Αερικού, ο Μακεδονικός τάφος των Κομνηνών στη Σταυρούπολη και τα Ερείπια της Αρχαίας Πόλης Τοπείρου.

Στην Π.Ε. Ξάνθης υπάρχουν τα περισσότερα μουσουλμανικά θρησκευτικά μνημεία, κάποια εκ των οποίων λειτουργούν ακόμα λόγω και της συνύπαρξης του μουσουλμανικού και χριστιανικού στοιχείου στον ντόπιο πληθυσμό. Εκείνα που ξεχωρίζουν είναι πέντε τεμένη, το Αχριάν Τζαμί, το Σούννε Τζαμί, το Σερβιλί Τζαμί, το Κασαμπά Τζαμί Γενισέας (Τσαρσί Τζαμί) και το Τσινάρ Τζαμί, ενώ από τα χριστιανικά ξεχωρίζουν η Ιερά Μονή Παναγίας Αρχαγγελιωτίσσης, η Ιερά Μονή Παναγίας Καλαμούς, η Μονή Αγίου Νικολάου στο Πόρτο Λάγος και ο Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών.

Στην Ξάνθη υπάρχουν τέλος και αρκετά Μουσεία λαογραφικού, αρχαιολογικού και εκκλησιαστικού ενδιαφέροντος όπως το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ξάνθης, το

Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων, το Εκκλησιαστικό Μουσείο Μητροπόλεως Ξάνθης, το Μουσείο Καπνού, το Λαογραφικό Μουσείο στη Σταυρούπολη, το Μουσείο Γραμμοφώνων και Νομισμάτων, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, κ.ά.

Όπως και στην περίπτωση της πόλης της Ξάνθης, έτσι και η πρωτεύουσα της **ΠΕ Ροδόπης** έχει να επιδείξει ένα δομημένο περιβάλλον υψηλού αρχιτεκτονικού και πολιτιστικού κεφαλαίου. Η διαφορά είναι ότι στην περίπτωση της Κομοτηνής το κεφάλαιο αυτό δεν εμφανίζει χωρική συγκέντρωση (π.χ. Παλιά Πόλη), αλλά βρίσκεται διασκορπισμένο μέσα στον αστικό ιστό. Η επισήμανση αυτή είναι σημαντική, καθώς λόγω της χωρικής διασποράς, το εν λόγω κεφάλαιο δεν είναι αρκετά ορατό και άρα η δυναμική αξιοποίησής του εμφανίζεται περιορισμένη. Κάποια από τα πιο αξιοσημείωτα μνημεία αρχιτεκτονικού και ιστορικού ενδιαφέροντος στην πόλη της Κομοτηνής είναι η Καπναποθήκη στην κεντρική πλατεία της πόλης, το Παλιό Δικαστικό Μέγαρο, το Αρχοντικό Στάλιου, η Ελληνική Αστική Σχολή Νέστωρος Τσανακλή, το Αρχοντικό Δερμερτζόγλου, ο Πύργος του Ωρολογίου και πλήθος μεμονωμένων κατοικιών στο ευρύτερο κέντρο της πόλης. Στο υπόλοιπο κομμάτι της ΠΕ από την άλλη, συναντάμε επίσης αρκετά μνημεία όπως το λιμάνι του Άγιου Χαράλαμπου στη Μαρώνεια, το Κτίριο του παλαιού Κοινοτικού Καταστήματος στον οικισμό Αγίασμα και το Κτίριο ιδιοκτησίας Λειβαδά στον Ίασμο.

Στο πεδίο των αρχαιοτήτων η Π.Ε. Ροδόπης έχει να επιδείξει πολλά αξιόλογα μνημεία της αρχαιοελληνικής και της βυζαντινής περιόδου με σημαντικότερα τα αρχαία ευρήματα στην περιοχή της Μαρώνειας, όπως το Αρχαίο Θέατρο και τη Μεγαλιθική πόλη της αρχαίας Ισμάρας. Άλλα αξιοσημείωτα μνημεία είναι η Αρχαιοελληνική πόλη Δίκαια, ο Αρχαιοελληνικός Τάφος στο χωριό Σύμβολα και μία σειρά από οικισμούς, τμήματα τειχών και ναούς της βυζαντινής περιόδου.

Παρόλο που στην περιοχή έχουν βρεθεί προϊστορικοί οικισμοί και αρκετά ευρήματα εντός αυτών, τα σημεία των οικισμών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν επισκέψιμα, καθώς το επιφανειακό υλικό – προϊόν των ανασκαφών είναι ελάχιστο και δυσδιάκριτο. Αντίστοιχα, το επίπεδο επισκεψιμότητας κρίνεται χαμηλό και σ’ότι αφορά τα πέτρινα γεφύρια που εντοπίζονται εντός της ΠΕ, καθώς τα περισσότερα, όπως και αυτά που των ΠΕ Ξάνθης και της Δράμας, βρίσκονται σε ερειπώδη κατάσταση. Ξεχωρίζει η Τοξωτή Γέφυρα στον ποταμό Κομψάτο η οποία χρονολογείται από τον 18^ο αιώνα και θεωρείται το μεγαλύτερο γεφύρι του ελληνικού τμήματος της Θράκης.

Στο πεδίο των θρησκευτικών μνημείων εντοπίζονται όπως και σε όλη την υπόλοιπη Θράκη τόσο χριστιανικά, όσο και μουσουλμανικά κτίσματα όπως το Παλιό (Έσκι Τζαμί) και το Νέο Τέμενος (Γενί Τζαμί), ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου του 19^{ου} αιώνα, η Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και η Ιερά Μονή της Παναγίας της Φανερωμένης Βαθυρρύακος, όλα στην πόλη της Κομοτηνής. Τέλος, μπορούμε να περιηγηθούμε σε μία σειρά από παλιά ερειπωμένα μοναστήρια στο Παπίκιο όρος.

Σ’ότι αφορά τις μουσειακές, αρχαιολογικές και άλλες πιο σύγχρονες δομές πολιτισμού, βρίσκονται σχεδόν στο σύνολό τους συγκεντρωμένες στην πόλη της Κομοτηνής με εξαίρεση τα Λαογραφικά Μουσεία σε Ίασμο και Ξυλαγανή. Πιο συγκεκριμένα, στην Κομοτηνή συναντάμε πλήθος μουσείων όπως το Αρχαιολογικό, το Στρατιωτικό και το Λαογραφικό Μουσείο Κομοτηνής, το Στρατιωτικό Μουσείο του Οχυρού της Νυμφαίας, το Μουσείο Καλαθοπλεκτικής Ρωμά, το Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Ειρωνείας και Κομοτηνής (Ιμαρέτ), το Μουσείο Παιδείας της Εταιρείας Παιδαγωγικών Επιστημών, το Μουσείο Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή κ.ά., καθώς και πολιτιστικούς χώρους όπως το Δημοτικό Θέατρο και το Μέγαρο Μουσικής της πόλης.

Πέρα από τα πληθυσμιακά κέντρα της Π.Ε. Ροδόπης που συγκεντρώνουν και το σύνολο σχεδόν των πολιτιστικών της πόρων (Κομοτηνή, Ίασμος, Ξυλαγανή), στην επικράτειά της υπάρχουν τέσσερις παραδοσιακοί οικισμοί: Μαυρομμάτι, Βάκος, Μίσχος και Μαρώνεια.

Η Περιφερειακή Ενότητα Έβρου ξεχωρίζει όπως και η Π.Ε. Καβάλας στα πλαίσια της Περιφέρειας ΑΜΘ, λόγω ενός πολύ ιδιαίτερου χαρακτηριστικού: της συνύπαρξης ηπειρωτικού και νησιωτικού μέρους στην επικράτεια τους (Σαμοθράκη και Θάσος αντίστοιχα), γεγονός που προσδίδει στις συγκεκριμένες ΠΕ άλλη δυναμική στα πεδία του τουρισμού και της αξιοποίησης πόρων. Η Σαμοθράκη λοιπόν, δεδομένου του σπουδαίου φυσικού και πολιτιστικού της πλούτου, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σημεία της Π.Ε. Έβρου με σταθερή και ήπια τουριστική κίνηση, τουρισμό μη μαζικού ρεύματος και καλά προστατευόμενο περιβαλλοντικό κεφάλαιο. Μαζί με τη Σαμοθράκη, το σύνολο σχεδόν των πολιτιστικών πόρων της Π.Ε. είναι διαμοιρασμένο μεταξύ των μεγαλύτερων πληθυσμιακών κέντρων του ηπειρωτικού της τμήματος (Αλεξανδρούπολη, Ορεσιτιάδα, Διδυμότειχο, Φέρες, Σουφλί, Νέα Βύσσα). Εξαιρέσεις στα παραπάνω, αποτελούν μεταξύ άλλων τα ερείπια του Βυζαντινού Κάστρου της Γκίμπραιννας μέσα στο Δάσος της Δαδιάς και η Βραχογραφία που έχει εντοπιστεί δίπλα στο χωριό Ρούσσα.

Κάποια από τα πιο επιφανή σημεία του αρχαιολογικού πλούτου της Π.Ε. Έβρου είναι το Βυζαντινό Κάστρο του Καλέ στο Διδυμότειχο, ο Αρχαιολογικός Χώρος Ζώνης Μεσημβρίας που περιλαμβάνει το Ναό του Απόλλωνα και το Ιερό της Δήμητρας, η Αρχαία Τραϊανούπολη, το Υδραγωγείο στις Φέρες, το Λουτρό Ψιθύρων, το Κάστρο στο Πύθιο και η Αρχαία Πλωτινόπολη στο Διδυμότειχο, ενώ στη Σαμοθράκη ξεχωρίζει ο Αρχαιολογικός Χώρος της Παλαιόπολης. Από την άλλη, εντός της αστικής ζώνης της πρωτεύουσας της ΠΕ,

ιδιαίτερη αρχιτεκτονική-ιστορική αξία φέρουν η Ζαρίφειος Παιδαγωγική Ακαδημία και ο γνωστός Φάρος στο λιμάνι της πόλης.

Το θρησκευτικό μνημειακό κεφάλαιο της Π.Ε. χαρακτηρίζεται εξίσου υψηλό, με σπουδαιότερα δείγματα την Εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων στην Αλεξανδρούπολη χτισμένη μέσα σε Σπήλαιο, το Ναό της Παναγίας της Κοσμοσώτειρας στις Φέρες, τον Αρμένικο Ναό του Αγίου Γεωργίου του Παλαιοκαστρίτου στο Διδυμότειχο και τον Τεκς του Κιζίλ Ντελή (ή Τεκές του Σεγίτ Αλή Σουλτάν ή Μοναστήρι της Ρούσσας) έξω από το χωριό Ρούσσα.

Σε σχέση με τις μουσειακές υποδομές της Π.Ε., ανάμεσα στα λαογραφικά, ιστορικά και αρχαιολογικά μουσεία που φιλοξενούνται στα αστικά της κέντρα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν το Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί, το Μουσείο Πέτρας στα Πετρωτά

Τριγώνου, το Στρατιωτικό Μουσείο στο Διδυμότειχο και το Εθνολογικό Μουσείο στην Αλεξανδρούπολη. Τέλος, η ΠΕ διαθέτει τρεις παραδοσιακούς οικισμούς τους Μεταξάδες και το Παλιούρι στο ηπειρωτικό της κομμάτι και τη Σαμοθράκη στο νησιωτικό.

Στο χάρτη που ακολουθεί αποτυπώνονται οι σημαντικότεροι πολιτιστικοί πόροι της Περιφέρειας.

Πηγή: Ευανθία Τζήμου

3.1.6 Εκδηλώσεις – Δρώμενα

Οι εκδηλώσεις και γενικότερα το άυλο πολιτιστικό κεφάλαιο της Περιφέρειας ΑΜΘ είναι ένα από τα σημαντικότερα στην Ελλάδα συνδυάζοντας παραδόσεις και εκδηλώσεις από τη Μακεδονία και τη Θράκη. Τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, ο πλουραλισμός σε ήθη και έθιμα, η λαογραφία και το πολιτισμικό κεφάλαιο είναι που την καθιστούν ως ιδιαίτερη τόσο για την Ελλάδα, όσο και την Ευρώπη. Το πολιτισμικό κεφάλαιο της περιφέρειας αναδεικνύεται μέσα από διάφορα είδη εκδηλώσεων που διοργανώνονται σε όλη τη διάρκεια του έτους εμπλουτίζοντας αφενός το τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας και αναβαθμίζοντας αφετέρου την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Ειδικότερα:

Περιφερειακή Ενότητα Δράμας

- **Ημέρα της Μπάμπως (Ιανουάριος):** γυναικεία γιορτή ανήμερα της Αγίας Δόμνας στο Βώλακα και την Πετρούσα από πρόσφυγες της Αν.Ρωμυλίας και την Ανατολική Θράκη.
- **Μεταμφιέσεις Δωδεκαημέρου (Ιανουάριος):** γιορτές Διονυσιακού χαρακτήρα. Ενδεικτικά αναφέρονται η Καμήλα στην Κρύα βρύση Δράμας, το Μπάμπιντεν στην Πετρούσα, το Ξηροπόταμο και το Μοναστηράκι, τους Ποτουρλίδες και τους Μπαμπούγερους.
- **Καρναβάλι Χωριστής:** φημισμένο καρναβάλι οι εκδηλώσεις του οποίου κορυφώνονται την Καθαρά Δευτέρα.
- **Επέτειος της Μάχης των Οχυρών Λίσσε (8 Απριλίου):** Οι επισκέπτες στην περιοχή του οχυρού ενημερώνονται για τη γενναιότητα και την αυταπάρνηση των στρατιωτών ενάντια στις γερμανικές και βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής.
- **Ιπποδρομίες Δοξάτου:** έθιμο που βασίζεται στην αναβίωση ιπποδρομιών και αποτελεί κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός που πραγματοποιείται στις 2 Μαΐου.
- **«Αναστενάρια» Πυροβασίες Μαυρολεύκης Δράμας:** παρουσιάζουν ενδιαφέρον τόσο από λαογραφική, όσο και από θρησκευτική άποψη. Λαμβάνουν χώρα στις 21 Μαΐου.
- **«Ελευθέρια»:** ετήσια πολιτιστική εκδήλωση, διάρκειας 7-10 ημερών που λαμβάνει χώρα στο Δήμο Δράμας στα τέλη Ιουνίου.
- **Αντάμωμα Σαρακατσάνων Ελατιάς (20 Ιουλίου):** πραγματοποιείται κάθε χρόνο το πρώτο σαββατοκύριακο μετά του προφήτη Ηλία στην περιοχή "Κούτρα" της Ελατιάς

Δράμας, όπου γίνεται η αναβίωση του εθίμου "Γκουρμπάνι" με τη συμμετοχή χορευτικών συγκροτημάτων από σαρακατσάνικους συλλόγους της ΑΜΘ.

- ➔ **Ακρίτεια Νευροκοπίου (Ιούλιος):** Αποτελεί μία από τις σημαντικότερες καλοκαιρινές εκδηλώσεις στη Δράμα με διάφορα δρώμενα όπως παραδοσιακοί χοροί, αθλητικοί αγώνες, μουσικές εκδηλώσεις.
- ➔ **Dramaica Youth Festival:** ετήσιο φεστιβάλ που πραγματοποιείται περί τα τέλη Ιουλίου αρχές Αυγούστου στις πηγές της Αγίας Βαρβάρας. Περιλαμβάνει συναυλίες από γνωστά μουσικά σχήματα πανελληνίας εμβέλειας, αλλά και από τοπικά μουσικά σχήματα.
- ➔ **Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας:** μια από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις στην Ελλάδα. Διαρκούν μία εβδομάδα και πραγματοποιούνται το Σεπτέμβριο στη Δράμα.
- ➔ **Ημέρα Πατάτας στο Νευροκόπι (Σεπτέμβριο):** σκοπό έχει την προβολή και προώθηση του τοπικού προϊόντος.
- ➔ **Γιορτή Κάστανου Μικρόπολης (Οκτωβριος):** πραγματοποιείται στην τοποθεσία της Παναγίας της Καστανιώτισσας στο καστανόδασος της Μικρόπολης στο πλαίσιο της οποίας προσφέρονται δωρεάν κάστανα, ούζο και κρασί, ενώ λαμβάνει χώρα διαγωνισμός μαγειρικής με βάση το κάστανο.
- ➔ **Ονειρούπολη, το Χωριό του Αι Βασιλή:** Κάθε χρόνο, για έναν ολόκληρο, μήνα από τις 4 Δεκεμβρίου η πόλη διαπνέει τη μαγεία των Χριστουγέννων με ξύλινα σπιτάκια και πολλές δραστηριότητες για παιδιά.

Περιφερειακή Ενότητα Καβάλας

- ➔ **Σάγια στη Νέα Καρβάλη (5 Ιανουαρίου):** Στην πλατεία της Ν. Καρβάλης οι κάτοικοι ανάβουν μεγάλη φωτιά για να διώξουν τους καλικάντζαρους και όλοι μαζί περιτριγυρίζουν τη φωτιά χορεύοντας και τραγουδώντας με σκοπό την ευημερία και την καλοχρονιά. Όταν χαμηλώνει η φωτιά τα παιδιά πηδούν από πάνω τρεις φορές και στους παραβρισκόμενους μοιράζεται κονιάκ και «χοσάφι» που είναι παραδοσιακό έδεσμα της Καππαδοκίας.

- ➔ **Αράπηδες στη Νικήσιανη (7 Ιανουαρίου):** Κατά την έναρξη του νέου χρόνου περιδιαβαίνουν τους δρόμους του χωριού κατά ομάδες οι άγριοι «Αράπηδες» φορώντας κουδούνια, ώστε με τον ήχο τους να διώξουν τα κακά πνεύματα.
- ➔ **Αλφαβητοπαρέλαση:** Καρναβαλική παρέλαση σχολείων με στόχο την ενεργοποίηση και τη συμμετοχή τους στο καρναβαλικό δρώμενο με την καθοδήγηση του Συλλόγου Εικαστικών και Φιλοτέχνων Ν. Καβάλας.
- ➔ **Αποκριές στην Παναγία-Ποταμιά-Μαριές-Ραχώνι-Λιμενάρια Θάσου:** Ο εορτασμός του καρναβαλιού είναι ένα από τα πιο διασκεδαστικά έθιμα του νησιού και περιλαμβάνει παρέλαση αρμάτων και διάφορες μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις.
- ➔ **«Βρεξ' Απρίλη μ'» (Πάσχα στα Καλύβια Λιμεναρίων):** Όλοι οι κάτοικοι του νησιού μαζεύονται για να παρακαλέσουν το Θεό να βρέξει ώστε να μην επηρεαστεί η παραγωγή των σταφυλιών και του γλυκού κρασιού της Θάσου.
- ➔ **Καθαρά Δευτέρα – Μένουμε Καβάλα:** Το παλιό έθιμο θέλει τους Καβαλιώτες να «πιάνουν το φίδι» στην Καλαμίτσα. Τα τελευταία χρόνια το ξεφάντωμα αυτό γίνεται στο Πάρκο Φαλήρου με μουσική, νησιόσιμα εδέσματα και εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά.
- ➔ **Ποντιακός γάμος στο Ζυγό (Κυριακή του Θωμά):** Παμπάλαιο έθιμο, που αναβιώνει κάθε χρόνο με αναπαράσταση του ποντιακού γάμου.
- ➔ **Airshow Καβάλας:** Το ετήσιο αεροπορικό υπερθέαμα KAVALA AIR SHOW πραγματοποιείται μπροστά από το λιμάνι της πόλης, τον Ιούνιο.
- ➔ **Έθιμο Κλύδωνα:** αναβιώνει στις 23 Ιουνίου στην Καβάλα.
- ➔ **Φεστιβάλ WOOD WATER WILD:** Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ πραγματοποιούνται πολλές και ποικίλες δραστηριότητες, περιβαλλοντικού, πολιτιστικού και αθλητικού ενδιαφέροντος (π.χ. αναρρίχηση, τοξοβολία, flying fox, συναυλίες, κ.ά.).
- ➔ **«Ελευθέρια» Καβάλας:** Κάθε χρόνο ο Δήμος διοργανώνει σειρά πολιτιστικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται κυρίως το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιουνίου στα πλαίσια του εορτασμού της απελευθέρωσης της Καβάλας.
- ➔ **Διεθνές Λαογραφικό Φεστιβάλ «Ήλιος και Πέτρα»:** Πρόκειται για το μοναδικό Διεθνές Λαογραφικό Θεσμό στην Βορειοανατολική Ελλάδα, ο οποίος φέρει τη σφραγίδα της CIOFF. Πραγματοποιείται κάθε Ιούλιο στο ανοιχτό θέατρο του παραδοσιακού οικισμού Ακόντισμα.

- ➔ **Φεστιβάλ Πλάι στο Κύμα:** Φεστιβάλ τραγουδιού στην παραλία Κεραμωτής. Πραγματοποιείται κάθε χρόνο το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουλίου και έχει συνήθως διάρκεια τριών ή τεσσάρων ημερών. Φιλοξενούνται σημαντικά ονόματα της ελληνικής μουσικής σκηνής.
- ➔ **Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής «Γ.Α. Παπαϊωάννου»:** Ετήσιες μουσικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται τους καλοκαιρινούς μήνες.
- ➔ **Καζαβτινά:** πολιτιστικές εκδηλώσεις που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, κονσέρτα κλασσικής μουσικής και λαϊκές παραδοσιακές μουσικοχορευτικές βραδιές. Πραγματοποιούνται στα τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου, κοντά στο Μικρό και στο Μεγάλο Καζαβίτι.
- ➔ **Φεστιβάλ Θάσου (Ιούλιος-Αύγουστος):** Διοργανώνεται από το δήμο Θάσου και φιλοξενεί παραστάσεις αρχαίου θεάτρου, παραδοσιακούς χορούς και μουσικές συναυλίες.
- ➔ **Φεστιβάλ Φιλίππων :** Αποτελεί κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός του καλοκαιριού. Λαμβάνει χώρα από τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο και στο μεγαλύτερο μέρος του πραγματοποιείται στο αρχαίο θέατρο Φιλίππων.
- ➔ **Γιορτή σταφυλιού στο Ελαιοχώρι Καβάλας:** Στο θέατρο του χωριού κάθε καλοκαίρι περί τα τέλη Αυγούστου έως τις αρχές Σεπτεμβρίου πραγματοποιείται η γιορτή σταφυλιού 10ήμερης διάρκειας.
- ➔ **Λαϊκό Πανηγύρι Χρυσούπολης:** Τον Αύγουστο στην Πλατεία Μακεδονίας στη Χρυσούπολη πραγματοποιείται Λαϊκό Πανηγύρι στα πλαίσια της επετειακής «θύμησης» των προσφύγων από τη Μικρά Ασία.
- ➔ **Θασίτικος γάμος στο Θεολόγο (15 Αυγούστου):** Από νωρίς το πρωί νέοι και νέες του χωριού κερνούν τους καλεσμένους ρακί και το παραδοσιακό γλυκό του Θεολόγου το σαραγλί.
- ➔ **Γιορτή Πατάτας στη Λεκάνη (αρχές Σεπτεμβρίου):** ένα πανηγύρι στο ορεινό χωριό Λεκάνη με εδέσματα που έχουν βάση την πατάτα.
- ➔ **Φεστιβάλ Βιομηχανικής Πληροφορικής:** Το Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας ΑΜΘ, το ΤΕΙ Καβάλας και η Π.Ε Καβάλας διοργανώνουν στο Εκθεσιακό Κέντρο «Απόστολος Μαρδύρης» το φεστιβάλ νέων τεχνολογιών με ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα δράσεων στη δυναμική βιομηχανία της πληροφορίας και των σημαντικών επιδράσεών της στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή.

- **Γιορτή της Κτηνοτροφίας στον Πλαταμώνα (Οκτώβριος):** Στους δρόμους του χωριού στήνεται παζάρι με διάφορα προϊόντα της περιοχής, ενώ κυριαρχούν χοροί και τραγούδια.
- **Γιορτή Κάστανου στο Παλαιοχώρι (τέλη Οκτωβρίου):** Διήμερες εκδηλώσεις με παραδοσιακούς χορούς, τραγούδια, άφθονο κρασί και κάστανα.
- **Γιορτή Τσίπουρου στη Ν. Πέραμο (τέλη Οκτωβρίου):** Άφθονο δωρεάν τσίπουρο και κρασί προσφέρονται κάθε χρόνο στους επισκέπτες της Ν. Περάμου συνοδευόμενο με ψαρομεζέδες, τραγούδια και χορούς.

Περιφερειακή Ενότητα Ξάνθης

- **Το Έθιμο της Μπάμπως:** Στη Νέα Κεσσάνη, στα Μάγγανα και σε άλλα χωριά της περιοχής στις 8 Ιανουαρίου τηρείται το βορειοθρακικό έθιμο της γυναικοκρατίας.
- **Μουτζουροδευτέρα:** Έθιμο της Κοινότητας Πολυσίτου που διοργανώνεται την Καθαρά Δευτέρα.
- **Το Έθιμο της Καμήλας ή Τζιαμάλας:** πραγματοποιείται κατά τις Αποκριές στη Σταυρούπολη και σε άλλα χωριά και έχει την καταγωγή του από την Ανατολική Ρωμυλία.
- **Θρακικές Λαογραφικές Γιορτές - Ξανθιώτικο Καρναβάλι:** Κάθε χρόνο την περίοδο της Αποκριάς η Ξάνθη γιορτάζει το Καρναβάλι της. Οι Θρακικές Λαογραφικές Γιορτές ανακαλούν εικόνες ιστορίας και πολιτισμού με αποκορύφωση την τελευταία Κυριακή του Καρναβαλιού που ο θεσμός κλείνει με το έθιμο της καύσης του ομοιώματος του Τζάρου.
- **Γιορτές Νεολαίας:** λαμβάνουν χώρα στα τέλη της Άνοιξης και είναι επικεντρωμένες στη δυναμική παρουσία των νέων στην πολιτιστική δράση της πόλης της Ξάνθης.
- **Το έθιμο των Μπεχλιβάνηδων:** Στο διαμέρισμα Ολβίου ανήμερα του Αγίου Γεωργίου παραδοσιακά όργανα με νταούλι και ζουρνά περιφέρονται στις γειτονιές του χωριού, όπου καλούν τους κατοίκους να παραβρεθούν σε αγώνες πάλης.
- **Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής Ξάνθης:** Το φεστιβάλ κλασικής μουσικής υλοποιείται σε συνεργασία με το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, των τοπικών ωδείων και μουσικών σχολείων.

- ➔ **Χατζιδάκειο Φεστιβάλ:** Είναι αφιερωμένο στο Μάνο Χατζιδάκι και φιλοξενεί συναυλίες Ελλήνων και άλλων Βαλκάνιων μουσικών.
- ➔ **«Δημοκρίτεια» Δήμου Αβδήρων:** αποτελεί έναν καταξιωμένο θεσμό με ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στις αρχές Ιουλίου σε διάφορους οικισμούς του Δήμου.
- ➔ **Έθιμο Τσάνια:** Κάθε χρόνο μια Κυριακή πριν την εορτή του Προφήτη Ηλία (20 Ιουλίου), οι νέοι του Παλιοχωρίου κατά παράδοση, πηγαίνουν στο καστανοδάσος που περιβάλλει τον οικισμό για να φέρουν ξύλα, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για να βράσει το «κουρμπάνι» που θα μοιραστεί την ημέρα της πανήγυρης του Προφήτη Ηλία.
- ➔ **Γιορτές Παλιάς Πόλης:** Αποτελούν μεγάλο πολιτιστικό θεσμό της Ξάνθης. Στο μεταίχμιο του καλοκαιριού και του φθινοπώρου και για δύο εβδομάδες η παλιά Ξάνθη γίνεται το επίκεντρο του πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Καλλιτεχνικές παραστάσεις, χορός, μουσική, θέατρο και εικαστικές εκδηλώσεις έχουν την τιμητική τους.
- ➔ **Μουσικός Αύγουστος:** Τα τέσσερα Σαββατοκύριακα του Αυγούστου η Π.Ε. Ξάνθης διοργανώνει τον Μουσικό Πολιτιστικό Αύγουστο στην παραλιακή ζώνη της Ξάνθης. Εκδηλώσεις, όπως θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες και παραδοσιακοί χοροί με συμμετοχή συγκροτημάτων και συλλόγων της Ξάνθης αναδεικνύουν τις πολιτιστικές δυνάμεις της περιοχής και συμβάλλουν στην προβολή του τοπικού πολιτισμού.
- ➔ **«Εράσμια» Δήμου Τοπείρου:** Τις τελευταίες μέρες του Αυγούστου και με αφορμή τον εορτασμό του πολιούχου του Δήμου πραγματοποιούνται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις «Εράσμια» με διάφορα πολιτιστικά δρώμενα (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις εικαστικών τεχνών).
- ➔ **«Πατατιάδα»:** Το δεύτερο με τρίτο δεκαήμερο του Αυγούστου στη Φελώνη γιορτάζεται η καλλιέργεια και οι μαγειρικές εκδοχές της πατάτας. Σε ένα τριήμερο εκδηλώσεων που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, αθλητικές δραστηριότητες και δημιουργικές κατασκευές με κύριο στοιχείο την πατάτα, συμμετέχουν ενεργά όλοι οι πολίτες και οι επισκέπτες του Δήμου.
- ➔ **Θρακιώτικος Γάμος:** στις 8 Σεπτεμβρίου, στον οικισμό Αβάτου γίνεται αναπαράσταση του Γάμου και συμμετέχουν όλοι οι κάτοικοι ντυμένοι με παραδοσιακές θρακιώτικες ενδυμασίες.

- ➔ **Ελευθέρια:** αφορά την απελευθέρωσή της πόλης και την ενσωμάτωσή της με την Ελλάδα.

Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης

- ➔ **Γυναικοκρατία:** Στα χωριά Ξυλαγανή, Στρώμη, Προσκυνητές και Νέα Πέτρα αναβιώνει το πανάρχαιο έθιμο της γιορτής της μαμής ή μπάμπως στις 8 Ιανουαρίου.
- ➔ **Το Καρναβάλι Σαπών:** Στο Δήμο διοργανώνονται οι εορταστικές εκδηλώσεις του καρναβαλιού οι οποίες ξεκινούν την Τσικνοπέμπτη και κορυφώνονται την Κυριακή της Αποκριάς.
- ➔ **Επέτειος της Μάχης του Οχυρού της Νυμφαίας:** Κάθε χρόνο στις 6 Απριλίου εορτάζεται η ηρωική αντίσταση των λίγων Ελλήνων αξιωματικών και στρατιωτών στην πολυάριθμη στρατιά των φασιστικών δυνάμεων και τον πάνοπλο ναζιστικό στρατό.
- ➔ **Πανελλήνια Εμπορική Έκθεση:** Κάθε Μάιο πραγματοποιείται στη βιομηχανική περιοχή η έκθεση «Θράκη» στην οποία εκτίθενται βιομηχανικά προϊόντα από βιομηχανίες όλης της χώρας.
- ➔ **Φεστιβάλ Ισπανόφωνου Κινηματογράφου:** Ο σύλλογος Alma Libre διοργανώνει κάθε καλοκαίρι (το μήνα Ιούλιο) «Αφιέρωμα στον Ισπανόφωνο Κινηματογράφο» και επαναλειτουργεί τον θερινό κινηματογράφο για φιλανθρωπικούς σκοπούς.
- ➔ **Παραδοσιακή γιορτή βυσσινάδας:** Πραγματοποιείται στην Κομοτηνή στις 7 Ιουλίου.
- ➔ **Αποχαιρετώντας το χρόνο με ένα Tango:** Είναι μια εκδήλωση θεσμός στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης, όπου οι παρευρισκόμενοι έχουν την ευκαιρία να χορέψουν και να απολαύσουν από κοντά ένα μοναδικό χορευτικό show από διεθνώς αναγνωρισμένα ζευγάρια.

Περιφερειακή Ενότητα Έβρου

- ➔ **Η μέρα της «Μπάμπως» ή της «Μαμής»:** Το έθιμο περιλαμβάνει δρώμενα με παραδοσιακές φορεσιές και γλέντι με θρακιώτικες μουσικές και τραγούδια αποκλειστικά για γυναίκες. Πραγματοποιείται στις 8 Ιανουαρίου.
- ➔ **Πίτες για τους χορευτές των εικόνων της Δαδιάς:** Έθιμο των φώτων που τηρείται μέχρι σήμερα στον Έβρο.

- ➔ **«Ο Τρύφωνας»:** Την 1η Φεβρουαρίου, γιορτάζει ο προστάτης των αμπελιών Άγιος Τρύφων. Οι αμπελουργοί κάνουν αρτοκλασία και μετά παίρνουν αγιασμό και ραντίζουν τα αμπέλια τους.
- ➔ **«Θεοδώρεια»:** Πολιτιστικές εκδηλώσεις στη γιορτή των Αγίων Θεοδώρων στην πόλη της Ορεστιάδας.
- ➔ **Το έθιμο του “Μπέη” ή “Κιοπέκ Μπέη”:** Τελείται στις περιοχές Διδυμότειχου, Ορεστιάδας και Τριγώνου, την περίοδο της Αποκριάς με διάφορες παραλλαγές. Στην βασική του μορφή, ένας άρχοντας ο “Μπέης” με τους ακολούθους του, επισκέπτεται τα σπίτια του χωριού, όπου δέχεται κεράσματα και δίνει ευχές. Ακολουθεί αναπαράσταση οργώματος, σποράς και γενετήσιας πράξης, ο συμβολικός θάνατος και η ανάστασή του.
- ➔ **Τα «Ελευθέρια» Αλεξανδρούπολης:** Στις 14 Μαΐου και για όλο το μήνα πληθώρα εκδηλώσεων υλοποιούνται σε ανάμνηση της απελευθέρωσης της πόλης από τους Βούλγαρους.
- ➔ **Ελευθέρια Διδυμότειχου:** Αποτελούν σειρά πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο το Μάιο για την επέτειο απελευθέρωσης του Διδυμότειχου.
- ➔ **«Ορέστεια»:** Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις για την ίδρυση της πόλης της Ορεστιάδας, υλοποιούνται κάθε Ιούνιο.
- ➔ **«Εμπορική Έκθεση» Αλεξανδρούπολης:** Λαμβάνει χώρα υπό την αιγίδα του Εμπορικού - Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Έβρου με τη συμμετοχή τοπικών εκθετών, καθώς και εκθετών από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και τα Βαλκανικά κράτη.
- ➔ **Γιορτή Μεταξιού στο Σουφλί:** Η πόλη τον Ιούνιο φιλοξενεί πολιτιστικές εκδηλώσεις με σημείο αναφοράς και επίκεντρο το μετάξι.
- ➔ **«Ποντιακό Πανηγύρι»:** Πραγματοποιείται στις 26 Ιουλίου, παραμονή του Αγίου Παντελεήμονος στην Παλαγία.
- ➔ **Φεστιβάλ Νέων Άρδας:** Φεστιβάλ που διεξάγεται στις όχθες του ποταμού Άρδα στον Έβρο, πενταήμερης διάρκειας και περιλαμβάνει συναυλίες και πληθώρα άλλων εκδηλώσεων όπως αγώνες moto cross, beach volley, ιππασία, αγώνες 4x4, θεατρικές παραστάσεις, κ.ά.
- ➔ **«Κύματα Πολιτισμού» Καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις Αλεξανδρούπολης:** Το πρόγραμμα των θερινών εκδηλώσεων διαρκεί ως τα τέλη Αυγούστου και περιλαμβάνει

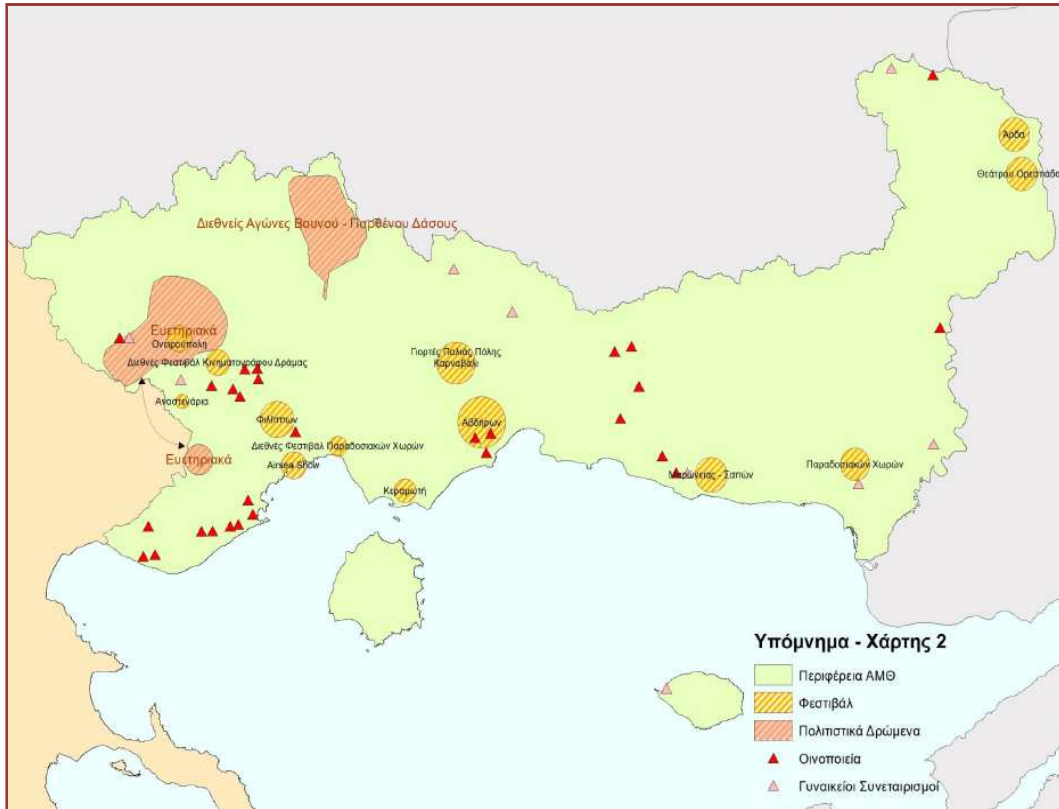

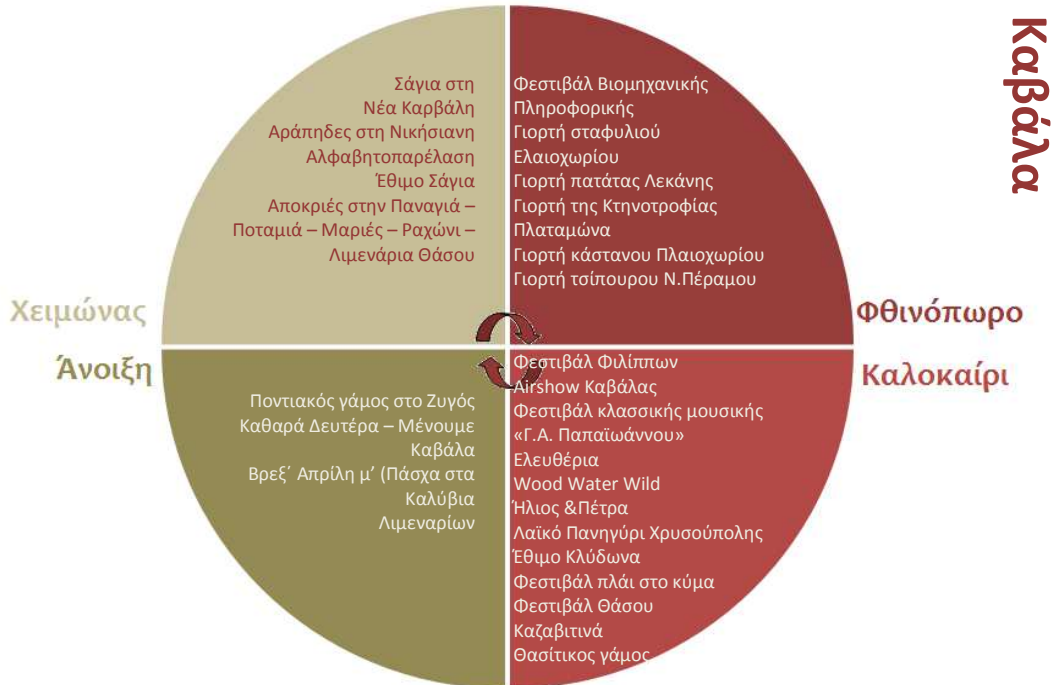
θεατρικές παραστάσεις, μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις, μουσικές συναυλίες, καθώς και πλήθος άλλων εκδηλώσεων από τοπικούς φορείς και συλλόγους. Ενδεικτικά αναφέρονται η Γιορτή Κρασιού στις 1 Αυγούστου, η Έκθεση Βιβλίου στις 18-27 Ιουλίου και το Φεστιβάλ Παραδοσιακών Χορών στις 18-20 Ιουλίου.

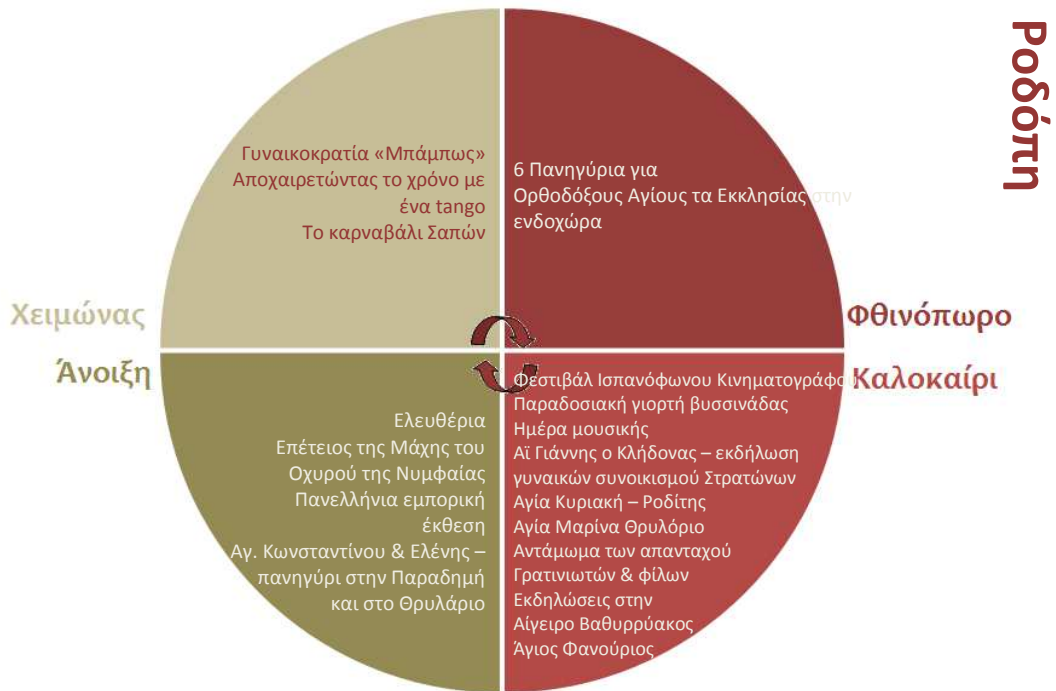
- ➔ **Αναπαράσταση ενός Σαρακατσάνικου καταυλισμού:** Η αναπαράσταση ενός παραδοσιακού θερινού οικισμού Σαρακατσάνων αποτελεί παράλληλα ζωντανό μουσείο και χώρο αναψυχής στη Λεπτοκαρυά.
- ➔ **«Παγκόσμιο Συνέδριο Θρακών»:** Υλοποιείται κάθε 2 χρόνια σε κάποια πόλη της Θράκης.
- ➔ **Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Σαμοθράκης:** Οι εκδηλώσεις «KABEIPIA» μαζί με το Pulsar Festival εμπλουτίζουν το τοπικό πολιτιστικό κεφάλαιο του νησιού τους καλοκαιρινούς μήνες.
- ➔ **Φεστιβάλ Νεολαίας Τυχερού:** Πρόκειται για το πιο δημοφιλές τριήμερο εκδηλώσεων που υλοποιείται στον Έβρο κάθε Αύγουστο.
- ➔ **Γιορτή Μάρηδων:** Στον βόρειο Έβρο, στην κοιλάδα του Ερυθροπόταμου, κοντά στο Διδυμότειχο, βρίσκονται τα 13 χωριά των Μάρηδων. Ο στόχος της εκδήλωσης είναι η προώθηση θεμάτων που έχουν να κάνουν με την παράδοση, το χορό, τη μουσική, τα ήθη και έθιμα τους.
- ➔ **«Γιορτή της Μιλίνας»:** Στις αρχές Σεπτεμβρίου στην Κίρκη οι κάτοικοι τιμούν την παράδοση με την αναβίωση ενός ξεχωριστού εθίμου, της πίτας, που θεωρούνταν το πιο σημαντικό έδεσμα και το οποίο προσφέρονταν στους φιλοξενούμενους.
- ➔ **Γιορτή Κυνηγιού:** Διοργανώνεται κάθε χρόνο σε διαφορετική πόλη του νομού Έβρου. Περιλαμβάνει αγώνες μορφολογίας, αγώνες trailer, σεμινάρια κυνολογίας κ.α., ενώ συγχρόνως υπάρχει και έκθεση με επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο χώρο του κυνηγιού. Παράλληλα διοργανώνονται μουσικοχορευτικές βραδιές.
- ➔ **Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου Ορεστιάδας:** Υλοποιείται το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρη, έχει διαγωνιστικό χαρακτήρα και απευθύνεται σε ερασιτεχνικά θεατρικά σχήματα από όλη την Ελλάδα.

Στο χάρτη που ακολουθεί αποτυπώνονται τα κυριότερα πολιτιστικά δρώμενα και φεστιβάλ, ενώ αποτυπώνονται επίσης ανά περιφερειακή ενότητα η χρονοκατανομή των διάφορων δρώμενων.

3.1.7 Τοπικά Προϊόντα και γαστρονομικός χάρτης

Ο διατροφικός πολιτισμός είναι μέρος της γαστρονομικής κουλτούρας και κληρονομιάς κάθε τόπου. Η παρασκευή φαγητού διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, αφού αντανάκλα τις ιδιαίτερες γεωφυσικές και κλιματολογικές συνθήκες, τα προϊόντα, τις παραδόσεις και τον τοπικό πολιτισμό. Έτσι συχνά, αυτός που ενδιαφέρεται για τη γαστρονομία ενδιαφέρεται και για την ιδιαιτερότητα του τόπου και κατά κανόνα εμπλέκεται σε διάφορες δραστηριότητες, όπως η γεωγραφία, η ιστορία, οι γεύσεις γύρω από αυτά κ.λ.π.

Η γαστρονομία υπεισέρχεται με διττό τρόπο στον τουρισμό: α) αναβαθμίζει την ταξιδιωτική εμπειρία για όλους ανεξαιρέτως τους τουρίστες και β) ελκύει ειδικού ενδιαφέροντος τουρίστες.

Τα τοπικά προϊόντα και η γαστρονομία της Περιφέρειας ΑΜΘ αποτελούν μέρος του άυλου πολιτισμικού της πλούτου. Εξαιρετικής ποιότητας πρώτες ύλες, αγροτικά προϊόντα και γευστικά εδέσματα συνθέτουν το γαστρονομικό χάρτη της που χαρακτηρίζεται ως πολυπολιτισμικός αντανακλώντας τις επιρροές από διαφορετικούς τόπους (Μικρά Ασία, Εύξεινος Πόντος, Κωνσταντινούπολη) που ο καθένας είχε τη δική του πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση.

Αποτέλεσμα είναι ένας πλουραλισμός γεύσεων που συνδυάζουν το κρέας με το ψάρι, τα γαλακτοκομικά προϊόντα, τα γλυκά, τα λαχανικά και όσπρια με τα φημισμένα προϊόντα ζύμης (π.χ. Θρακιώτικο ψωμί) και τα παράγωγα από το αλεύρι. Η σημασία του αλευριού και των προϊόντων ζύμης χαρακτηρίζουν συνολικά την Περιφέρεια, αφού μέσα από τον συνδυασμό υλικών προκύπτουν οι περίφημες πίτες. Ο συνδυασμός, επίσης, των προϊόντων με τη χρήση μπαχαρικών είναι χαρακτηριστικός και συνδέει τις γεύσεις της Μεσογειακής Ευρώπης με αυτές της Ασίας, ενώ πολλές φορές διαπιστώνεται ότι πολλές συνταγές δεν έχουν αλλοιωθεί και διατηρούν την πρωτοτυπία τους⁴⁹.

Η ιδιαιτερότητα της Περιφέρειας ΑΜΘ έγκειται στο γεγονός ότι συνθέτει δύο μέρη της Ελλάδας με πλούσια πολιτισμική παράδοση και γαστρονομία, τη Μακεδονία και τη Θράκη.

⁴⁹ Τουριστική η Γαστρονομία της Θράκης: <http://www.xronos.gr/detail.php?ID=91031>

Η Περιφέρεια έχει να επιδείξει υψηλής ποιότητας, πιστοποιημένα προϊόντα όπως ελαιόλαδο, ελιές, τυριά, όσπρια και λαχανικά.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΡΟΪΟΝ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ή ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΔΕΙΞΗ	ΝΟΜΟΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	Ελαιόλαδα	Θάσος (ΠΓΕ)	Καβάλας
	Ελιές	Θρούμπα Θάσου (ΠΟΠ)	
	Φρούτα & Λαχανικά	Πατάτα Κάτω Νευροκοπίου (ΠΓΕ)	Δράμας
	Όσπρια	Φασόλια Γίγαντες-Ελέφαντες Κάτω Νευροκοπίου (ΠΓΕ) Φασόλια Πλακέ-Μεσόσπερμα Κάτω Νευροκοπίου (ΠΓΕ)	
	Τυριά	Φέτα (ΠΟΠ)	Όλοι οι νομοί (6)
		Κασέρι (ΠΟΠ)	Δράμας, Καβάλας, Σερρών, Ξάνθης

Σημαντική, πρωτοβουλία στην Περιφέρεια ΑΜΘ αποτελεί η ανάπτυξη του «Καλαθιού τοπικών προϊόντων της Περιφέρειας».

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος συμπληρώνει την παραπάνω πρωτοβουλία με τη δημιουργία δύο πρότυπων πρωινών: Ελληνικό Πρωινό της Ανατολικής Μακεδονίας⁵⁰ (Δράμα, Καβάλα, Θάσος) και Ελληνικό Πρωινό της Θράκης⁵¹ (Ξάνθη, Ροδόπη Έβρος). Τα παραδοσιακά προϊόντα της ΑΜΘ έχουν, επίσης, έντονα λαογραφικά στοιχεία κάτι που αναδεικνύεται και από το Εθνολογικό Μουσείο Θράκης⁵².

⁵⁰ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας: «[Ελληνικό πρωινό της Ανατολικής Μακεδονίας](#)» αποτελείται από ροφήματα-αναψυκτικά (χυμός ροδιού, βυσσινάδα και τοπικά βότανα: μέντα, φλαμούρι, χαμομήλι), αρτοσκευάσματα (κουλούρι Θεσσαλονίκης, μπομποτά πίσια με τυρί φέτα), λάδι ελιές (ελιά θρούμπα Θάσου, ελιά φλαστάδες Θάσου), πευκόμελο, σούπες (σπαραγκόσουπα), γαλακτοκομικά (τοπικές φέτες, κατσικίσιο τυρί), αλλαντικά (prosciutto Δράμας), φρούτα (ακτινίδια, ρόδια, σταφύλι Νέας Περάμου), πίτες (ανοιχτή πίτα λαχανίδας, μπουγάτσα, χορτόπιτα), άλλα εδέσματα (κολοκυθοανθοί με μέλι και φέτα) και γλυκά (χαλβάς, ταχίνι, κουραμπιέδες).

⁵¹ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας: «[Ελληνικό Πρωινό της Θράκης](#)» αποτελείται από ροφήματα-αναψυκτικά (τσάι βουνού και ελληνικός καφές), αρτοσκευάσματα (ζυμωτό ψωμί, κουλούρι με σουσάμι το σμιτί, λαλαγκίτες), λάδι ελιές (ελιά Θράκης), σούπες (βαρβάρα, τραχανάς, σπαραγκόσουπα), τοπικές μαρμελάδες και μέλι, γαλακτοκομικά (γιαούρτι φρέσκο, παστεριωμένο γάλα Θράκης, Αριάνι, φέτα Θράκης), αλλαντικά (Καβουρμάς Θρακιώτικα λουκάνικα), φρούτα εποχής, σαλάτες (σπαράγγι, λαχανικά εποχής), πίτες (Μηλίνα: παραδοσιακή πίτα με γέμιση τυριού, παραδοσιακή τυρόπιτα και σπανακόπιτα, γκιουζλεμέ και σφολιάτες), γλυκά (μπουγάτσα με κρέμα και τυρί, γλυκά του κουταλιού ριτσέλι, σουτζούκ λουκούμ, μαλεμπί, χαλβάς με ταχίνι και ταχίνι) και άλλα εδέσματα (Γκαϊγκανάς: ομελέτα στραπατσάδα με καβουρμά, λικουρίνος παστός).

⁵² Εθνολογικό Μουσείο Θράκης: <http://database.emthrace.org/cgs.cfm?areaid=1&id=17>

Η συσχέτιση του πολιτισμού με τα τοπικά προϊόντα και το φυσικό περιβάλλον αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους συνδυασμούς στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης και δη του τουρισμού εμπειριών. Σημαντικό, επίσης, στοιχείο της γαστρονομίας είναι η μετατροπή τοπικών προϊόντων σε παραδοσιακές συνταγές, τις οποίες το Εθνολογικό Μουσείο Θράκης έχει καταγράψει.

Η Περιφερειακή Ενότητα Καβάλας αποτελεί σημαντικό αλιευτικό κέντρο της Βορείου Ελλάδος με συνέπεια την έντονη παρουσία του ψαριού στην τοπική κουζίνα. Στην περιοχή συνδυάζονται οι τοπικές μακεδονίτικες συνταγές με τις γαστρονομικές επιρροές του Πόντου, της Μικράς Ασίας και της Καππαδοκίας. Ενδεικτικές είναι οι θαλασσινές συνταγές για τα αλίπαστα, το σκουμπρί τη γούνα, τη σαρδέλα παντρεμένη, το μυδοπίλαφο, τη ρέγκα σαγανάκι, το τυλιχτό γαύρο σε αμπελόφυλλα, τη γεμιστή μελιτζάνα και το πιλάφι με γαύρο. Τα γλυκά αποτελούν, επίσης, χαρακτηριστικό στοιχείο της τοπικής γαστρονομίας. Ξεχωρίζουν οι διάσημοι κουραμπιέδες της Νέας Καρβάλης, το γλυκό καρυδάκι και τα γλυκά κουταλιού της Θάσου. Η τυποποίηση και η πιστοποίηση (π.χ. ελιά Θρούμπα Θάσου ως Π.Ο.Π, λάδι Θάσου ως Π.Γ.Ε) μέσα από συνεταιριστικές πρωτοβουλίες (π.χ. ΕΑΣ Καβάλας⁵³) αποτελούν σημαντικά βήματα προώθησης για βασικά προϊόντα όπως το λάδι, η ελιά και το κρασί. Ο τοπικός αμπελώνας είναι συγκεντρωμένος στο Παγγαίο και την κοιλάδα των Πιερέων με τους πιστοποιημένους οίνους ΠΓΕ Παγγαίο και ΠΓΕ Καβάλα, αλλά και στη Θάσο με το τοπικό κρασί (ΠΓΕ Θάσος) και τσίπουρο (ποικιλία τζωρτζίνα). Η περιοχή του Παγγαίου, τέλος, συμβάλει σημαντικά στον εμπλουτισμό της τοπικής κουζίνας με κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα, αλλά και άλλα προϊόντα όπως σπαράγγια, όσπρια, σιτηρά, σταφύλια, καρύδια, κάστανα και μέλι.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Δράμας δυναμική είναι η αμπελοκαλλιέργεια. Υπάρχουν αρκετά επισκέψιμα οινοποιεία που αποτελούν τμήμα της Διαδρομής Κρασιού του Διονύσου και των Δρόμων του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος. Ο τοπικός οίνος είναι γνωστός και πιστοποιημένος όπως ΠΓΕ Δράμα, ΠΓΕ Αγορά και ΠΓΕ Αδριανή. Η Δράμα δε γειτνιάζει με τη θάλασσα, ωστόσο διαθέτει γευστικά ποταμίσιμα ψάρια (π.χ. πέστροφα). Επίσης έχει να επιδείξει συνταγές βασισμένες στη μεγάλη παραγωγή από δημητριακά, όσπρια (π.χ. γίγαντες, κοινά φασόλια) και πατάτες. Στην Π.Ε. Δράμας τα λαχανικά και τα

⁵³ Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Καβάλας "Kavala Coop": <http://www.easkavalas.gr/>

φρούτα αποτελούν σημαντικά τοπικά προϊόντα όπως και η μεταποίησή τους (π.χ. κονσέρβα, ντοματάκια, αποξηραμένα μανιτάρια), ενώ παράγονται και υψηλής ποιότητας γαλακτοκομικά προϊόντα, κρέας και αλλαντικά όπως ο παστουρμάς και το παστράμι. Η κουζίνα της Δράμας συνδυάζει στοιχεία τόσο από την Ποντιακή παράδοση (π.χ. σορβάς, τσιριχτά, τα ύβριστα, κεσκέκ, Ισλί κιοφτέ), όσο και από αυτή των Σαρακατσάνων (π.χ. λαχανόπιτα, γαλατόπιτα). Όσον αφορά στα παραδοσιακά γλυκά κυριαρχούν τα γλυκά του κουταλιού και ο μαστιχάτος χαλβάς Κυργίων.

Η Περιφερειακή Ενότητα Ροδόπης συμπληρώνει το προφίλ του γαστρονομικού μωσαϊκού που συνδυάζει η ΑΜΘ με μεσογειακά και βαλκανικά στοιχεία της Ανατολής και της Δύσης. Η γαστρονομία της Ροδόπης περιέχει επιρροές της Ανατολικής Ρωμυλίας, της Καππαδοκίας, του Πόντου, της Τουρκίας, της Αρμενίας, των Σαρακατσάνων και των Ρομά. Χαρακτηριστικά εδέσματα είναι τα τας-κεμπάπ, η ψητή μελιτζάνα, το χοιρινό με τουρσί (με καταγωγή την Ανατολική Ρωμυλία), η παραδοσιακή μπάμπω της Θράκης, τα μαντί (ραβιόλια γεμιστά με κιμά) και το τανουσούρ (με καταγωγή από τον Εύξεινο Πόντο). Τα γλυκά που συμπληρώνουν τη γαστρονομική ποικιλία της περιοχής είναι το σαραγλί, το χανούμ μπουρέκ, το κανταΐφι, το σουτσοúk λουκούμ, το σεκέρ παρέ και το καζάν ντιπί.

Πολλά κρασιά και ετικέτες στην περιοχή είναι πιστοποιημένα ως βιολογικά, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του αμπελώνα της Ροδόπης βρίσκεται στο Δήμο Μαρώνειας-Σαπών, όπου και παράγεται ο Μαρώνειος Οίνος με την πιστοποίηση ΠΓΕ Ίσμαρος. Άλλα γνωστά και ονομαστά τοπικά προϊόντα είναι τα στραγάλια, ο καφές Κομοτηνής, το επιτραπέζιο σταφύλι, τα κεράσια, τα οπωροκηπευτικά, τα όσπρια, τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και τα γαλακτοκομικά προϊόντα Ροδόπης (κασέρι, παραδοσιακό γιαούρτι). Σήμερα κατατεθέν της Ροδόπης αποτελούν τα αλλαντικά όπως ο παστουρμάς και ο καβουρμάς, ενώ

δε λείπουν από το τραπέζι τα αλιεύματα του Θρακικού πελάγους και των λιμνοθαλασσών (π.χ. παστά ψάρια, λικουρίνος, μπλε καβούρι, καπνιστός παστός κέφαλος, καπνιστό χέλι). Στην Περιφερειακή Ενότητα Ξάνθης χαρακτηριστικά πιάτα αποτελούν τα ρεβίθια με κολοκύθα και μπαχαρικά, το αρνάκι με γιουφκάδες, οι παστουρμαδόπιτες, τα παραδοσιακά ζυμαρικά και το κεμπάπ. Σήμα κατατεθέν της Ξάνθης είναι τόσο τα σιροπιαστά γλυκά, όσο και εκείνα με βάση τη σοκολάτα όπως οι καριόκες, το νουγκά, το σαραγλί, το σιροπιαστό γκελίν μποχτσά, το σουτζούκ λουκούμ ή το σεκέρ παρέ από σιμιγδάλι και φρέσκο βούτυρο. Παρασκευάζονται επίσης μαρμελάδες και χειροποίητα γλυκά του κουταλιού με τοπικά υλικά ακόμα και με άγρια φρούτα δάσους. Στην Ξάνθη παράγονται, πολλά οπωροκηπευτικά (φρούτα, λαχανικά, πατάτες, σπαράγγια, μανιτάρια) και όσπρια. Τα γαλακτοκομικά προϊόντα είναι εξαιρετικής ποιότητας, ενώ μεγάλης κλίμακας παραγωγή πραγματοποιείται σε τυροκομικά (π.χ. φέτα) και κτηνοτροφικά προϊόντα (π.χ. πουλερικά). Σημαντικό μέρος της διατροφής της Ξάνθης αποτελούν, επίσης, τα ψάρια όπως ποταμίσιοι πέστροφες, αλλά και αλιεύματα από το Θρακικό Πέλαγος και το Πόρτο Λάγος. Όσον αφορά, τέλος, το κρασί όπως και στην υπόλοιπη Περιφέρεια έτσι και στην Ξάνθη η παράδοση του Διονύσου συνεχίζεται κατά κύριο λόγο στον αμπελώνα των Αβδήρων με τον τυποποιημένο οίνο ΠΓΕ Άβδηρα.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Έβρου υπάρχουν παραδοσιακά προϊόντα όπως αρωματικά φυτά, γλυκά του κουταλιού και ταψιού, μαρμελάδες με φρούτα του δάσους (τσάπουρνο, κράνο), παραδοσιακά λουκούμια και κομπόστες. Οι πόλεις του Έβρου αποτελούν γαστρονομικά σημεία αναφοράς για τη Θράκη δεδομένης της έντονης δραστηριότητας των αγροτοδιατροφικών συνεταιρισμών. Ορισμένα χαρακτηριστικά εδέσματα του Έβρου και παραδοσιακά Θρακιώτικα πιάτα είναι τα κιλντίρια, το κατσικάκι φούρνου (Σαμοθράκης), τα όσπρια και τα λαδερά. Τα προϊόντα ζύμης και το αλεύρι αποτελούν βασικό συστατικό της γαστρονομικής παράδοσης του Έβρου στοιχείο που αποτυπώνεται μέσα από διάφορες παραδοσιακές πίτες και παραδοσιακά ζυμαρικά (γιουφκάδες, τραχανάδες κόκκινο και άσπρο, κους – κους, φιδέ). Όσον αφορά, τέλος, τα τοπικά προϊόντα ποτοποιίας ξεχωρίζουν τα σπιτικά παραδοσιακά λικέρ και το κρασί. Ο αμπελώνας του Έβρου αναπτύσσεται κυρίως στο Σουφλί και το Τριγώνο, αλλά και στην Αλεξανδρούπολη και την περιοχή των Μεταξάδων (Τοπικός Οίνος Έβρου). Εξαιρετικά δημοφιλή ποτά είναι, επίσης, το τσίπουρο

και η παραδοσιακή ρετσίνα, ενώ η Σαμοθράκη παράγει πειραματικά λίγο εμφιαλωμένο κρασί (μοσχάτο Αλεξανδρείας, ερυθρό μοσχάτο Αμβούργου) και τσίπουρο.

Σημαντικό και χαρακτηριστικό προϊόν της Περιφέρειας ΑΜΘ ειδικά στην περιοχή της Θράκης είναι τα προϊόντα λαϊκής τέχνης (εκκλησιαστικά δημιουργήματα, εκκλησιαστικά σκεύη, είδη καλαθοπλεκτικής, υφαντά, κ.α.). Μάλιστα, το μετάξι και τα υφαντά αποτελούν τα πιο χαρακτηριστικά προϊόντα της Θράκης και ειδικά του Έβρου. Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί από το Σουφλί, όπου και λειτουργεί Μουσείου Μεταξιού, αλλά και από την υπόλοιπη Περιφέρεια υψηλής ποιότητας υφαντά, φορέματα, και γενικότερα προϊόντα που σχετίζονται με το μετάξι και την ταπητουργία.

Σήμα κατατεθέν της Περιφέρειας ΑΜΘ και ειδικά της Π.Ε. Ροδόπης (Κομοτηνή) αποτελούν τα εργαστήρια λευκοσιδήρου και χαλκού που συνιστούν αναπόσπαστο μέρος της λαϊκής τέχνης και παράδοσης της περιοχής. Τα εργαστήρια αυτά είναι γνωστά ως Τενεκετζίδικα ή Μαχαιράδικα και ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί διάφορα είδη. Σημαντική, επίσης, δραστηριότητα που τονώνει και συντηρεί τη λαϊκή παράδοση και τέχνη είναι τα οργανοποιεία με την κατασκευή παραδοσιακών και λαϊκών οργάνων (π.χ. μακεδονική λύρα, θρακιώτικη λύρα, γκάιντα, νταούλια, ντέφια, λαούτο, μπουζούκι). Τα Ψάθινα Καλάθια στην ΑΜΘ είναι μέρος της καλαθοπλεκτικής παράδοσης των Ρομά. Με βάση τα στοιχεία από το Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά⁵⁴ το καλάθι στη Θράκη έχει πανάρχαια παρουσία και οι πρώτες ομάδες Ρομά που εμφανίστηκαν στην περιοχή συνέχισαν την τοπική παράδοση όπως τα μελισσοκόφια ή τα φίμωτρα που αποτελούν συνέχεια των βυζαντινών καλαθιών.

⁵⁴ Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά: <http://database.emthrace.org/index.cfm?areaid=3>

3.2 Αξιολόγηση, Βαθμολόγηση και Ιεράρχηση Τουριστικών Πόρων

Οι πόροι τουριστικής έλξης που συγκροτούν τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης αναφέρονται στο σύνολο των στοιχείων εκείνων που προσελκύουν τους ταξιδιώτες εκτός της περιοχής κατοικίας τους. Είναι στοιχεία που συναρτώνται αφενός με ολόκληρο το πλέγμα των υποδομών, ανωδομών και υπηρεσιών ή το σύνολο των προϊόντων τουριστικής κατανάλωσης και αφετέρου, με τις ποικιλίες δραστηριοτήτων, αλλά και εμπειρίες που αποκτούν οι τουρίστες, αξιολογούν και μεταφέρουν - μεταδίδουν σε άλλους.

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης μαζί με την αξιολόγηση των πόρων αποτελούν τμήμα του τουριστικού σχεδιασμού και σημαντική εισροή για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου τουριστικού σχεδίου. Ειδικότερα, η αξιολόγηση των πόρων, έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αφορά στην αποτίμηση/μέτρηση της καταλληλότητάς τους για την ανάπτυξη ή υποστήριξη διαφόρων μορφών τουριστικών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία φαίνεται να υπάρχει ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων στην ανάλυση και ταξινόμηση των τουριστικών πόρων. Η ποικιλία των προσεγγίσεων συναρτάται με το διαφορετικό αντικείμενο ή στόχο κάθε φορέα σχεδιασμού, αλλά και με το υπάρχον πληροφοριακό υπόβαθρο.

Η ακριβής αξιολόγηση των υφιστάμενων τουριστικών πόρων (τουριστικού προϊόντος) της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, είναι ένα εγχείρημα αρκετά δύσκολο από κάθε άποψη και κυρίως επειδή απαιτεί επαρκή και αξιόπιστα στοιχεία και σε πολλές περιπτώσεις μετρήσεις σε βάθος χρόνου. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας η Ομάδα Μελέτης στηρίχθηκε σε στατιστικά και άλλα δεδομένα, στην εμπειρία της από ανάλογα έργα του παρελθόντος (εμπειρική προσέγγιση) και σε βιβλιογραφία περί αξιολόγησης τουριστικών προορισμών και πόρων.

Η αξιολόγηση στηρίχθηκε στη μέθοδο της Ανάλυσης ή Κατάταξης η οποία αφορά μια ποιοτική πολυκριτηριακή μέθοδο που χρησιμοποιείται συνήθως στην αξιολόγηση και κατάταξη διαφόρων κατηγοριών πόρων⁵⁵. Η καταλληλότητα της μεθόδου έγκειται στο ότι χειρίζεται μεικτές – ποσοτικές και ποιοτικές πληροφορίες που χρησιμοποιούνται σε μια

⁵⁵ Π. Κομίλης, Ν. Βαγιονής, Τουριστικός Σχεδιασμός : μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης

ειδικά διαμορφωμένη μήτρα. Στη μήτρα συσχετίζονται τα αξιολογούμενα στοιχεία (πόροι) με ορισμένα κριτήρια, αποτιμάται η αξία - σπουδαιότητά τους (προσδιορισμός βαρύτητας) και καθορίζεται η σειρά κατάταξή τους. Μια τελική ιεράρχηση των πόρων γίνεται με βάση τους βαθμούς που συγκέντρωσε ο κάθε πόρος. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνονται κατευθύνσεις και προσδιορίζονται προτεραιότητες για εκείνα τα στοιχεία του τοπικού κεφαλαίου που πρέπει να ενταχθούν στον στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας.

Ειδικότερα, για την αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς ακολουθούνται τα εξής βήματα:

1. Προσδιορίζεται η σύνθεση του τουριστικού προϊόντος της ΠΑΜΘ
2. Επιλέγονται τα κριτήρια αξιολόγησης για κάθε κατηγορία τουριστικού πόρου
3. Προσδιορίζεται το σχετικό βάρος κάθε κριτηρίου αξιολόγησης
4. Ορίζεται πενταβάθμια κλίμακα βαθμολόγησης
5. Πραγματοποιείται η αξιολόγηση των πόρων
6. Αναδεικνύονται τα πιο αξιόλογα στοιχεία (γίνεται ιεράρχηση) στα πεδία του πολιτιστικού, περιβαλλοντικού και ανθρωπογενούς κεφαλαίου δεδομένου ότι πρόκειται για εκείνους τους βασικούς πόρους και συντελεστές που θα διαδραματίσουν καίριο ρόλο στη δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων υπό το πρίσμα του θεματικού τουρισμού.

Αναλυτικότερα :

A) Προσδιορισμός του τουριστικού προϊόντος και των κριτηρίων αξιολόγησης

Δομικά στοιχεία (**τουριστικοί πόροι**) που συνθέτουν την ταυτότητα του προορισμού και μετουσιώνονται σε τουριστικό προϊόν, συμμετέχοντας στη διαμόρφωση της εμπειρίας του επισκέπτη είναι :

- ➔ Υποδομές και δίκτυα μεταφορών
- ➔ Γενικές τουριστικές υποδομές
- ➔ Ειδικές τουριστικές υποδομές
- ➔ Πολιτιστικοί πόροι (υλικοί πόροι)
- ➔ Φυσικοί πόροι
- ➔ Εκδηλώσεις - δρώμενα (άυλοι πόροι)

➔ Τοπικά προϊόντα

Το πλαίσιο αποτύπωσης και αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης των βασικών παραμέτρων που συνθέτουν την εικόνα του προορισμού λαμβάνει υπόψη μια σειρά **βιώσιμων κριτηρίων** που στο σύνολό τους εξετάζουν:

- α) την ελκυστικότητα και αναγνωρισιμότητα του προορισμού
- β) τη δυνατότητα και δυναμική του προορισμού να φιλοξενήσει επισκέπτες και να αναπτύξει δραστηριότητες
- γ) τη βούληση των εμπλεκόμενων μερών να πειθαρχήσουν σε σειρά κανόνων ή να προσπαθήσουν βάσιμα να συμμορφωθούν σε αυτούς

Ταυτόχρονα, εξετάζεται το υφιστάμενο μοντέλο της ολοκληρωμένης χωρικής προσέγγισης για τον τουρισμό, το οποίο περιλαμβάνει τον προσδιορισμό ειδικών περιοχών, ζωνών και δικτύων που επιτρέπουν την ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη, χωρίς την εξάντληση των τοπικών πόρων από τους οποίους εξαρτάται η επιβίωση του προορισμού.

Η αξιολόγηση, πέρα από τις κατευθύνσεις που παρέχει για τις τουριστικές ευκαιρίες της Περιφέρειας επιτρέπει επίσης να παρακαμφθούν σημαντικά εμπόδια και να αποφευχθούν λάθη, όπως :

- Ένα λανθασμένο όραμα για το περιφερειακό τουριστικό δυναμικό μπορεί να προκαλέσει μεγαλεπήβολα σχέδια με αρνητικά αποτελέσματα στο περιβάλλον, (υποβάθμιση φυσικών χώρων), τον πολιτισμό (π.χ. απώλεια τοπικής ταυτότητας), την οικονομική δραστηριότητα, κλπ.
- Μια κακή αντίληψη των χαρακτηριστικών και της ιδιομορφίας της κάθε περιφερειακής ενότητας καθιστά δύσκολη την εκπόνηση μιας πρωτότυπης τουριστικής προσφοράς που επιτρέπει τη διαφοροποίηση με ανταγωνιστικές συγκρίσιμες περιφέρειες
- Η άγνοια της τουριστικής προσφοράς και της αναπτυξιακής δεκτικότητας των τουριστικών πόρων, αλλά και των χαρακτηριστικών της πελατείας και των τάσεων της αγοράς είναι επιβλαβής για την επεξεργασία των τουριστικών προϊόντων που ανταποκρίνονται στη ζήτηση.

Ακόμη και εάν δε μπορεί να παρέχει πληροφορίες με απόλυτη σιγουριά για τις αποτελεσματικές προοπτικές ανάπτυξης του τομέα, μια αξιολόγηση του τουριστικού δυναμικού της Περιφέρειας αποτελεί μια εξαιρετική βάση απόφασης προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι κίνδυνοι δέσμευσης σε κακές επενδύσεις.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι **κατηγορίες των τουριστικών πόρων** και τα **κριτήρια** που επιλέχθηκαν για την αξιολόγησή τους.

1. Υποδομές και δίκτυα μεταφορών

- Πύλες εισόδου (αεροδρόμια, λιμάνια, τελωνεία)
- Οδικό δίκτυο
- Σιδηροδρομικό δίκτυο
- Μέσα μαζικής μεταφοράς (ΚΤΕΛ, ΟΣΑ, αεροπλάνα, πλοία, κ.λπ.)

Οι **μεταφορές** εξετάζονται ως διακριτή κατηγορία, καθώς αποτελούν έναν από τους βασικούς συντελεστές τουριστικής ανάπτυξης και συνιστούν προαπαιτούμενο παράγοντα πρόσβασης του δυνητικού επισκέπτη στον προορισμό και γεωγραφικής διάχυσης των τουριστικών δραστηριοτήτων σε όλη την Περιφέρεια ΑΜΘ.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν τα ακόλουθα:

- **επάρκεια:** το κριτήριο συνδέεται με τον αριθμό και το είδος των διαθέσιμων υποδομών, τη δυναμικότητα και χωρητικότητα, την έκταση των υφιστάμενων δικτύων που διαμορφώνουν την προσβασιμότητα και προσπελασιμότητα σε όλο το γεωγραφικό εύρος του προορισμού (βαθμός κάλυψης), την άνετη διασύνδεση με τα συνοριακά και διεθνή δίκτυα μεταφορών κ.ά.
- **ασφάλεια:** η απαίτηση για ασφάλεια στις μεταφορές είναι αδιαμφισβήτητη και αποτελεί κριτήριο με βαρύνουσα σημασία. Σχετίζονται με παράγοντες όπως η παλαιότητα του δικτύου, ο βαθμός συντήρησης των υποδομών και του εξοπλισμού, η ύπαρξη κατάλληλης σήμανσης και φωτισμού, η τήρηση ευρωπαϊκών και διεθνών προτύπων ασφαλείας κ.ά.

- **εξυπηρέτηση:** εξετάζονται παράγοντες όπως η συχνότητα των δρομολογίων, ο χρόνος εξυπηρέτησης – αναμονής, οι χρονοαπόστασεις από τις πύλες εισόδου και τα αναπτυγμένα τουριστικά ή τα αστικά κέντρα, ζητήματα που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο (π.χ. καθεστώς της βίζας, περιορισμοί εισόδου), η απόδοση και ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών κ.ά.

2. Γενικές τουριστικές υποδομές

- Καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και δωμάτια, κάμπινγκ, τουριστικές κατοικίες - επαύλεις, παραδοσιακά καταλύματα)
- Επιχειρήσεις μαζικής εστίασης και αναψυχής
- Εμπορικά καταστήματα
- Υποδομές υγειονομικής περίθαλψης
- Υποδομές πληροφόρησης (info points)
- Καινοτομίες / τεχνολογίες στον τομέα του τουρισμού

Οι **γενικές τουριστικές υποδομές** στοιχειοθετούν τον κορμό της τουριστικής προσφοράς, προσδιορίζουν το τρέχον επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης, αλλά και την ετοιμότητα και ωριμότητα του προορισμού να ανταποκριθεί στις (σύγχρονες) ανάγκες των επισκεπτών του. Ο προορισμός πρέπει, αδιαπραγμάτευτα, να διαθέτει ένα εύρος βασικών υποδομών και υπηρεσιών που θα τον καθιστούν φιλικό προς τον επισκέπτη, διασφαλίζοντας τη δημιουργία αισθήματος οικειότητας, αλλά και ασφάλειας κυρίως.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **επάρκεια:** εξετάζεται ο αριθμός, η χωρητικότητα και η πυκνότητα των διαθέσιμων κλινών, η δυναμικότητα και το εύρος των βασικών τουριστικών υποδομών, το είδος και η καταλληλότητα των εγκαταστάσεων, ο χαρακτήρας της εποχικότητας (αργούσα δυναμικότητα) κ.λπ.
- **ποιότητα:** αξιολογείται η καταλληλότητα των διαθέσιμων υποδομών και του εξοπλισμού, η τήρηση κανόνων και προτύπων ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας, το επίπεδο εμφάνισης και καθαριότητας κλπ.
- **εξυπηρέτηση:** εξετάζεται ο βαθμός κάλυψης των αναγκών, αλλά και επαρκούς ικανοποίησης των επισκεπτών από τις διαθέσιμες υπηρεσίες, τον βαθμό

προσβασιμότητας, καθώς και η καταλληλότητα, επάρκεια και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.

3. Ειδικές τουριστικές υποδομές

- Πίστες για αθλήματα περιπέτειας ή σπορ δράσης ή extreme sports (π.χ. αλεξίπτωτο πλαγιάς, skydiving, rafting, canoe-kayak, ποδήλατο βουνού, πεζοπορία, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιού, παρατήρηση άγριας ζωής, υπασία σε δύσβατα μέρη, παιχνίδια περιπέτειας, off road adventure tours κ.ά.)
- Αθλητικές εγκαταστάσεις (π.χ. προπονητικά κέντρα, χώροι άθλησης, γήπεδα, χιονοδρομικά κέντρα)
- Υποδομές θαλάσσιου τουρισμού (π.χ. μαρίνες, καταδυτικά κέντρα, οργανωμένες υποδομές για κρουαζιέρα και θαλάσσια αθλήματα)
- Υποδομές υγείας και ευεξίας (π.χ. σπα, χαμάμ, ιαματικά λουτρά, γυμναστήρια, χώροι αισθητικής και περιποίησης σώματος, λασπόλουτρα)
- Χώροι εκδηλώσεων, συνεδριακοί χώροι, εκθεσιακοί χώροι
- Επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα και οινοποιεία
- Θεματικές διαδρομές (π.χ. οινικές, ποδηλατικές, γαστρονομικές) και δίκτυα μονοπατιών (εθνικά και ευρωπαϊκά) περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης

Οι **ειδικές τουριστικές υποδομές** σχετίζονται άμεσα με τη διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς μέσα από θεματικά προϊόντα και εναλλακτικές δραστηριότητες που αξιοποιούν και αναδεικνύουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του προορισμού και δύναται να αποτελέσουν καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της ταυτότητάς του. Πρόκειται στην ουσία για όλες εκείνες τις υποδομές που παρέχουν ευκαιρίες και ενθαρρύνουν τις αλληλεπιδράσεις του επισκέπτη με τα επιμέρους δομικά στοιχεία του προορισμού, ενισχύοντας και εμπλουτίζοντας την παραγόμενη εμπειρία.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **επάρκεια / καταλληλότητα:** εξετάζεται η δυναμικότητα των διαθέσιμων υποδομών σε συνδυασμό και με την υπάρχουσα ζήτηση, το επίπεδο ανάπτυξης / εκσυγχρονισμού σε

συνάρτηση με την ποιότητα και ασφάλεια των εγκαταστάσεων, η χρήση καινοτομιών, η διαφοροποίηση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών κ.λπ.

- **εξυπηρέτηση:** εξετάζεται ο βαθμός κάλυψης των αναγκών, αλλά και επαρκούς ικανοποίησης των επισκεπτών από τις διαθέσιμες υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, σε συνάφεια και με το επίπεδο τιμών, καθώς και η καταλληλότητα, επάρκεια και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό κριτήριο ελέγχου στη συγκεκριμένη κατηγορία πόρων που στην πλειοψηφία τους προϋποθέτουν την ύπαρξη καλά οργανωμένων υπηρεσιών που διαφοροποιούνται ανάλογα με το θεματικό πεδίο ενδιαφέροντος.
- **φήμη:** αποτελεί σημαντικό παράγοντα ελκυστικότητας και ταυτόχρονα δείκτη της ωριμότητας και του βαθμού αναγνωρισιμότητας του θεματικού τουριστικού προϊόντος εντός του προορισμού. Παρουσιάζει τη δυναμική του συγκεκριμένου προϊόντος στην προσέλκυση σημαντικού αριθμού επισκεπτών και στο βαθμό ενσωμάτωσης και ταύτισής του με την ταυτότητα του προορισμού.

4. Φυσικοί πόροι / φυσικό περιβάλλον / φυσική κληρονομιά

- Υδατικά οικοσυστήματα (π.χ. λίμνες, ποτάμια και πηγές / ρέοντα ύδατα, υδροβιότοποι / υγρότοποι, παράκτια ύδατα / ακτογραμμή, λιμνοθάλασσες)
- Δασικά συμπλέγματα και ζώνες σπάνιας βλάστησης
- Περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000 και λοιπές περιοχές περιβαλλοντικής ευαισθησίας, χαρακτηρισμένα γεωπάρακα, τοποθεσίες φυσικού κάλλους
- Χλωρίδα και πανίδα (ύπαρξη οργανωμένων παρατηρητηρίων)
- Γεωλογικοί σχηματισμοί (π.χ. ορεινοί όγκοι, σπήλαια, θερμές πηγές)

Οι **φυσικοί πόροι** κατέχουν την ίδια βαρύνουσα σημασία με τους πολιτιστικούς πόρους και μάλιστα τα τελευταία χρόνια οι διεθνείς εξελίξεις και τάσεις δείχνουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον της τουριστικής ζήτησης για τις εμπειρίες που σχετίζονται με τη δραστηριοποίηση στη φύση και τα οικοσυστήματα του προορισμού. Άλλωστε, οι αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στην τουριστική δραστηριότητα και το φυσικό περιβάλλον του προορισμού αποκτούν μια ιδιαίτερη δυναμική και σημασία λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της αειφορίας. Εντούτοις οι φυσικοί πόροι θα πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις προκειμένου να μετατραπούν σε συγκριτικό πλεονέκτημα του προορισμού, διασφαλίζοντας

τη διευκόλυνση του επισκέπτη, την αποφυγή της ταλαιπωρίας και τη δημιουργία θετικών εντυπώσεων.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **οικολογική αξία:** έγκειται στην ποικιλομορφία του οικοσυστήματος, την περιβαλλοντική ποιότητα, τα ιδιαίτερα οικολογικά, οικονομικά, ιστορικά και αισθητικά χαρακτηριστικά κ.λπ. Εξετάζεται ο αριθμός και η χωροθέτηση προστατευόμενων περιοχών και περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους εντός του προορισμού
- **φήμη:** αποτελεί σημαντικό παράγοντα ελκυστικότητας και ταυτόχρονα δείκτη της ωριμότητας του προορισμού. Παρουσιάζει τη δυναμική της εικόνας που έχει ο δυνητικός επισκέπτης για τον προορισμό πριν ακόμα φτάσει σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα δύναται να συνδεθεί με τον κεντρικό ρόλο που μπορεί να έχει συγκεκριμένος φυσικός πόρος στη φυσιογνωμία και την ταυτότητα του προορισμού (βαθμός ενσωμάτωσης)
- **επισκεψιμότητα:** εξετάζεται ο αριθμός των επισκεπτών, η συχνότητα και εποχικότητα των επισκέψεων, ο χρόνος παραμονής κ.λπ.
- **προσβασιμότητα:** εξετάζεται η χωροθέτηση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τη δυνατότητα εύκολης και ασφαλούς πρόσβασης, την χρονοαπόσταση από το πλησιέστερο αστικό ή τουριστικό κέντρο, την ποιότητα του οδικού δικτύου κ.λπ.
- **αναπτυξιακή δεκτικότητα:** εξετάζεται η δεκτικότητα και το επίπεδο ωριμότητας των διαθέσιμων φυσικών πόρων ως προς την εφαρμογή καινοτομιών και επενδύσεων που θα διασφαλίζουν την αειφόρο ανάπτυξή τους.

5. Πολιτιστικοί πόροι (υλικοί πόροι)

- αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία
- τόποι και μνημεία ιστορικού ενδιαφέροντος
- θρησκευτικοί τόποι λατρείας (π.χ. μοναστήρια, εκκλησίες, ναοί, τεμένη, τζαμιά, συναγωγές, τόποι λατρείας)
- παραδοσιακοί ή/και διατηρητέοι οικισμοί / οικιστικά συμπλέγματα
- μουσεία και μόνιμες εκθέσεις
- αρχιτεκτονική

Οι **πολιτιστικοί πόροι** αποτελούν κεντρικό παράγοντα διαμόρφωσης της φυσιογνωμίας και της ιδιαιτερότητας του προορισμού, διατηρώντας αλλά και βελτιώνοντας τη συνολική εικόνα του. Για το λόγο αυτό η ανάδειξή τους αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις μέρος ενός στρατηγικού σχεδίου σχετικού για τον τουρισμό.

Ο πολιτιστικός πλούτος που συναντάται και η αισθητική του δομημένου χώρου είναι παράμετροι που ενισχύουν την ελκυστικότητα του προορισμού, σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις μπορεί να είναι το κίνητρο του δυνητικού επισκέπτη/ τουρίστα για να ταξιδέψει προς έναν προορισμό. Οι πολιτιστικοί πόροι, εφόσον πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις, δύναται να ενδυναμώσουν την εικόνα του προορισμού και να ενισχύσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων παρόμοιων προορισμών. Αυτό επιτυγχάνεται διευκολύνοντας την πρόσβαση των επισκεπτών/ τουριστών στα πολιτιστικά θέλγητρα του τόπου προς αποφυγή της ταλαιπωρίας, διασφαλίζοντας την ασφάλεια αυτών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους και επιδιώκοντας να δημιουργηθούν θετικές εντυπώσεις, τόσο από τα ίδια τα πολιτιστικά μνημεία, όσο και από την εξυπηρέτηση των ανθρώπων.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **φήμη:** αποτελεί σημαντικό παράγοντα ελκυστικότητας και ταυτόχρονα δείκτη της ωριμότητας του προορισμού. Παρουσιάζει τη δυναμική της εικόνας που έχει ο δυνητικός επισκέπτης για τον προορισμό πριν ακόμα φτάσει σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα δύναται να συνδεθεί με τον κεντρικό ρόλο που μπορεί να έχει ο συγκεκριμένος πολιτιστικός πόρος στη φυσιογνωμία και την ταυτότητα του προορισμού (βαθμός ενσωμάτωσης).
- **επισκεψιμότητα:** εξετάζεται ο αριθμός των επισκεπτών, η συχνότητα και εποχικότητα των επισκέψεων, ο χρόνος παραμονής σε συνάρτηση και με τη δυναμικότητα και χωρητικότητα των πολιτιστικών πόρων κ.λπ.
- **προσβασιμότητα:** εξετάζεται η χωροθέτηση των πολιτιστικών πόρων σε συνδυασμό με τη δυνατότητα εύκολης και ασφαλούς πρόσβασης, τη χρονοαπόσταση από το πλησιέστερο αστικό ή τουριστικό κέντρο, την εξασφάλιση χώρων στάθμευσης κ.λπ.
- **εξυπηρέτηση:** εξετάζεται το ωράριο λειτουργίας των οργανωμένων χώρων, η διαθεσιμότητα και ποιότητα των υποδομών εξυπηρέτησης του κοινού, η καταλληλότητα και επάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού κ.λπ.

- **σημαντικότητα:** ενσωματώνει τις ιστορικές, αισθητικές, επιστημονικές και κοινωνικές αξίες που διαθέτει ένας πόρος για τις γενιές του παρελθόντος, τους παρόντος και του μέλλοντος.

6. Εκδηλώσεις – δρώμενα – εορτές (άυλοι πόροι)

- Ήθη και έθιμα (πολιτιστική κληρονομιά, λαϊκός πολιτισμός και παράδοση)
- Τοπικές εορτές (π.χ. εορτές αγίων, αναβιώσεις εθίμων, λαϊκά δρώμενα, εποχιακές εορτές με επίκεντρο την αγροτική παραγωγή, θρησκευτικές εορτές, καρναβάλια, πανηγύρια)
- Φεστιβάλ
- Μουσική και χορός
- Αθλητικά γεγονότα (π.χ. μαραθώνιος, θεματικοί αγώνες)

Οι άυλοι πολιτιστικοί πόροι (**εκδηλώσεις – δρώμενα – εορτές**) είναι συνυφασμένοι με το ανθρώπινο και κοινωνικό γίνεσθαι, καθώς και το περιβάλλον, λειτουργώντας ως καθοριστικός παράγοντας στη συνδιαμόρφωση του μύθου που περιβάλλει την ταυτότητα του προορισμού. Για το λόγο αυτό έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία και σε κάθε περίπτωση αποτελούν σημαντικούς πόλους έλξης επισκεπτών, στους οποίους δίδεται η δυνατότητα να συμμετέχουν και να βιώσουν την κουλτούρα και την καθημερινότητα των ντόπιων.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **φήμη:** αποτελεί έναν άυλο εν πολλοίς απροσδιόριστο ή αφηρημένο πόρο, αλλά πολύτιμη παράμετρο και μέσο ελκυστικότητας που εκπορεύεται, αξιολογείται και μεταδίδεται με την ανθρώπινη συναναστροφή. Ανάλογα λοιπόν με το βαθμό απήχησής της, αφενός συμπληρώνει τους παράγοντες ελκυστικότητας και αφετέρου, προσδιορίζει το επίπεδο του δυναμικού τουριστικού ρεύματος και εν γένει του μεγέθους της τουριστικής ζήτησης. Συνεπώς το συγκεκριμένο κριτήριο έχει ιδιαίτερη και καθοριστική σημασία.
- **επισκεψιμότητα:** εξετάζεται ο αριθμός των επισκεπτών στις εκδηλώσεις, ενώ θα ήταν ενδιαφέρον να αναζητηθούν και τυχόν στοιχεία επαναληψιμότητας στη συμμετοχή σε γεγονότα που οργανώνονται σε ετήσια βάση.

του⁵⁶. Στην κατεύθυνση αυτή είναι σημαντικό τα τοπικά και παραδοσιακά προϊόντα να αποκτήσουν τη θέση που τους αξίζει στην εγχώρια και ξένη αγορά. Η σύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον τουρισμό θα βοηθούσε και τους δύο να αναβαθμίσουν προϊόντα και υπηρεσίες, να διευρύνουν τις οικονομικές τους επιδόσεις και να συμβάλουν στη διαμόρφωση της νέας εικόνας της Περιφέρειας. «Η γαστρονομία ενισχύει την επιθυμία του ταξιδιώτη να επισκεφθεί έναν προορισμό γιατί αναφέρεται στο συναίσθημα και όχι στη λογική»⁵⁷.

Ειδικότερα, τα κριτήρια ελέγχου που εφαρμόζονται στην παρούσα μελέτη αφορούν στα ακόλουθα:

- **φήμη:** εξετάζεται ο βαθμός απήχησης των χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων τόσο στους γηγενείς, όσο και στους επισκέπτες. Η φήμη είναι συνυφασμένη με τη συμβολική και πραγματική ποιότητα του προϊόντος. Ένα φημισμένο τοπικό προϊόν συνδέεται συνειρμικά με την τοπική παράδοση και τη φύση και μπορεί να λειτουργήσει ως πρεσβευτής του προορισμού, ενισχύοντας το χαρακτήρα της μοναδικότητας και αυθεντικότητας.
- **ποιότητα:** εξετάζεται η ποιότητα των προϊόντων πρωτίστως, όπως αυτή πιστοποιείται μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες, προδιαγραφές και πρωτόκολλα πιστοποίησης (π.χ. προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ, Ιδιότυπα Παραδοσιακά Προϊόντα, χρήση τοπικών σημάτων ποιότητας κ.λπ.) και δευτερευόντως από την οπτική εικόνα και το γευστικό αποτέλεσμα.
- **διαθεσιμότητα:** εξετάζεται η δυνατότητα πρόσβασης των επισκεπτών σε τοπικά προϊόντα είτε για επιτόπια κατανάλωση, είτε για αγορά (ως αναμνηστικό από τον προορισμό). Η διαθεσιμότητα σχετίζεται με την ύπαρξη τυποποιητηρίων και εργαστηρίων και κυρίως με την ύπαρξη πολλών και αναγνωρίσιμων σημείων πώλησης των προϊόντων, τα οποία θα πληρούν όλους τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία προσδιορίζουν την **τουριστική ταυτότητα** της Περιφέρειας ΑΜΘ με βάση τη γεωγραφική θέση, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, τις τάσεις και τις δυνατότητες – προοπτικές. Η διακριτή ταυτότητα του προορισμού διαμορφώνει τη θέση του και τον

⁵⁶ Πουτέτση Χριστίνα, Ταυτότητα για τους προορισμούς οι γεύσεις και τα προϊόντα, ΤΟ ΒΗΜΑ, 14/12/2014

⁵⁷ Χρήστος Δουλκερίδης, Βέλγος βουλευτής και υπουργός Οικισμού και Τουρισμού στο ομόσπονδο κρατίδιο των Βρυξελλών την περίοδο 2009-2014

διαφοροποιεί από ανταγωνιστικούς προορισμούς. Αποτυπώνει και περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που αφορούν τις αξίες και τις εμπειρίες του προορισμού με στόχο τη δέουσα προβολή και τοποθέτησή τους στις αγορές. Το περιεχόμενο της ταυτότητας απαντά στην ερώτηση «ποιος ακριβώς είναι αυτός ο τόπος;», δηλαδή ποιος είναι ο χαρακτήρας του, ο πολιτισμός του, η προσωπικότητά του και εν γένει για ποιο λόγο ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους προορισμούς και πρέπει να τον επισκεφθούν;

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται συνοπτικά οι κατηγορίες των τουριστικών πόρων, τα επιμέρους στοιχεία που τους διαμορφώνουν, καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησης ανά κατηγορία τουριστικού πόρου.

κατηγορία τουριστικού πόρου	Συνθετικές παράμετροι πόρου	Κριτήρια αξιολόγησης
Υποδομές και δίκτυα μεταφορών	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Πύλες εισόδου (αεροδρόμια, λιμάνια, τελωνεία) ✓ Οδικό δίκτυο ✓ Σιδηροδρομικό δίκτυο ✓ Μέσα μαζικής μεταφοράς (ΚΤΕΛ, ΟΣΕ, αεροπλάνα, πλοία, κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια • ασφάλεια • εξυπηρέτηση
Γενικές υποδομές τουριστικές	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και δωμάτια, κάμπινγκ, τουριστικές κατοικίες - επαύλεις, παραδοσιακά καταλύματα) ✓ Επιχειρήσεις μαζικής εστίασης και αναψυχής ✓ Εμπορικά καταστήματα ✓ Υποδομές υγειονομικής περίθαλψης ✓ Υποδομές πληροφόρησης (info points) ✓ Καινοτομίες / τεχνολογίες στον τομέα του τουρισμού 	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια • ποιότητα • εξυπηρέτηση
Ειδικές υποδομές τουριστικές	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Πίστες για αθλήματα περιπέτειας ή σπορ δράσης ή extreme sports (π.χ. αλεξιπτωτο πλαγιάς, skydiving, rafting, canoe-kayak, ποδήλατο βουνού, πεζοπορία, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιού, παρατήρηση άγριας ζωής, ιππασία σε δύσβατα μέρη, παιχνίδια περιπέτειας, off road adventure tours κ.ά.) ✓ Αθλητικές εγκαταστάσεις (π.χ. προπονητικά κέντρα, χώροι άθλησης, γήπεδα, χιονοδρομικά κέντρα) ✓ Υποδομές θαλάσσιου τουρισμού (π.χ. μαρίνες, καταδυτικά κέντρα, 	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια / καταλληλότητα • εξυπηρέτηση • φήμη

	<p>οργανωμένες υποδομές για κρουαζιέρα και θαλάσσια αθλήματα)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Υποδομές υγείας και ευεξίας (π.χ. σπα, χαμάμ, ιαματικά λουτρά, γυμναστήρια, χώροι αισθητικής και περιποίησης σώματος, λασπόλουτρα) ✓ Χώροι εκδηλώσεων, συνεδριακοί χώροι, εκθεσιακοί χώροι ✓ Επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα και οινοποιεία ✓ Θεματικές διαδρομές (π.χ. οινικές, ποδηλατικές, γαστρονομικές) και δίκτυα μονοπατιών (εθνικά και ευρωπαϊκά) περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης 	
Πολιτιστικοί πόροι (υλικοί πόροι)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία ✓ τόποι και μνημεία ιστορικού ενδιαφέροντος ✓ θρησκευτικοί τόποι λατρείας (π.χ. μοναστήρια, εκκλησίες, ναοί, τεμένη, τζαμιά, συναγωγές, τόποι λατρείας) ✓ παραδοσιακοί ή/και διατηρητέοι οικισμοί / οικιστικά συμπλέγματα ✓ μουσεία και μόνιμες εκθέσεις ✓ αρχιτεκτονική 	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • επισκεψιμότητα • προσβασιμότητα • εξυπηρέτηση • σημαντικότητα
Φυσικοί πόροι	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Υδατικά οικοσυστήματα (π.χ. λίμνες, ποτάμια και πηγές / ρέοντα ύδατα, υδροβιότοποι / υγράτοποι, παράκτια ύδατα / ακτογραμμή, λιμνοθάλασσες) ✓ Δασικά συμπλέγματα και ζώνες σπάνιας βλάστησης ✓ Περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000 και λοιπές περιοχές περιβαλλοντικής ευαισθησίας, χαρακτηρισμένα γεωπάρκα, τοποθεσίες φυσικού κάλλους ✓ Χλωρίδα και πανίδα (ύπαρξη οργανωμένων παρατηρητηρίων) ✓ Γεωλογικοί σχηματισμοί (π.χ. ορεινοί όγκοι, σπήλαια, θερμές πηγές) 	<ul style="list-style-type: none"> • οικολογική αξία • φήμη • επισκεψιμότητα • προσβασιμότητα • αναπτυξιακή δεκτικότητα
Εκδηλώσεις - δρώμενα (άυλοι πόροι)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ήθη και έθιμα (πολιτιστική κληρονομιά, λαϊκός πολιτισμός και παράδοση) ✓ Τοπικές εορτές (π.χ. εορτές αγίων, αναβιώσεις εθίμων, λαϊκά δρώμενα, εποχιακές εορτές με επίκεντρο την αγροτική παραγωγή, θρησκευτικές εορτές, καρναβάλια, πανηγύρια) ✓ Φεστιβάλ ✓ Μουσική και χορός 	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • επισκεψιμότητα • εξυπηρέτηση • αναπτυξιακή δεκτικότητα

	✓ Αθλητικά γεγονότα (π.χ. μαραθώνιος, θεματικοί αγώνες)	
Τοπικά προϊόντα	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Τοπικές συνταγές / γαστρονομικές συνήθειες και παραδόσεις ✓ Παραδοσιακά γλυκίσματα ✓ Τοπικά αγροδιατροφικά προϊόντα (φρούτα, οπωροκηπευτικά, γαλακτοκομικά, όσπρια, αλιεύματα, καπνά κ.λπ.) ✓ Ποτοποιεία (π.χ. ηδύποτα, αποστάγματα - τσίπουρο, κρασί) ✓ Βότανα και αρωματικά φαρμακευτικά φυτά ✓ Χειροτεχνία & λαϊκή τέχνη (π.χ. κεντητική, υφαντική, ξυλογλυπτική, καλαθοπλεκτική, κεραμική, μεταλλοτεχνία, δερματοτεχνία, ραπτική, κόσμημα, ζωγραφική) 	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • ποιότητα • διαθεσιμότητα

Β) Βαθμολόγηση κριτηρίων

Στον πίνακα που ακολουθεί προσδιορίζονται οι συντελεστές βαρύτητας των κριτηρίων για κάθε επιμέρους κατηγορία τουριστικού πόρου.

κατηγορία τουριστικού πόρου	Κριτήρια αξιολόγησης	Συντελεστές βαρύτητας κριτηρίων
Υποδομές και δίκτυα μεταφορών	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια • ασφάλεια • εξυπηρέτηση 	επάρκεια 35% ασφάλεια 40% εξυπηρέτηση 25%
Γενικές τουριστικές υποδομές	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια • ποιότητα • εξυπηρέτηση 	επάρκεια 25% ποιότητα 50% εξυπηρέτηση 25%
Ειδικές τουριστικές υποδομές	<ul style="list-style-type: none"> • επάρκεια / καταλληλότητα • εξυπηρέτηση • φήμη 	επάρκεια / καταλληλότητα 50% εξυπηρέτηση 30% φήμη 20%
Πολιτιστικοί πόροι (υλικοί πόροι)	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • επισκεψιμότητα • προσβασιμότητα • εξυπηρέτηση • σημαντικότητα 	φήμη 30% επισκεψιμότητα 10% προσβασιμότητα 20% εξυπηρέτηση 20% σημαντικότητα 20%
Φυσικοί πόροι	<ul style="list-style-type: none"> • οικολογική αξία • φήμη • επισκεψιμότητα • προσβασιμότητα • αναπτυξιακή δεκτικότητα 	οικολογική αξία 30% φήμη 20% επισκεψιμότητα 20% προσβασιμότητα 20% αναπτυξιακή δεκτικότητα 10%
Εκδηλώσεις - δρώμενα (άυλοι πόροι)	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • επισκεψιμότητα • εξυπηρέτηση • αναπτυξιακή δεκτικότητα 	φήμη 30% επισκεψιμότητα 20% εξυπηρέτηση 20% αναπτυξιακή δεκτικότητα 30%
Τοπικά προϊόντα	<ul style="list-style-type: none"> • φήμη • ποιότητα • διαθεσιμότητα 	φήμη 35% ποιότητα 40% διαθεσιμότητα 25%

Τα κριτήρια βαθμολογούνται με τη χρήση πενταβάθμιας κλίμακας ιεράρχησης (1 έως 5), βασισμένης :

- α) σε εμπειρικές προσεγγίσεις (στις περιπτώσεις έλλειψης στοιχείων ή αδυναμίας ποσοτικοποίησης),
- β) σε ποσοτικά στοιχεία (στις περιπτώσεις ύπαρξης επίσημων στατιστικών δεδομένων),
- γ) στο στοιχείο της υποκειμενικότητας (κυρίως) το οποίο εμπεριέχει πάντα την πιθανότητα απόκλισης ή και σφάλματος δεδομένης της διαφορετικής οπτικής του βαθμολογητή

Η πενταβάθμια κλίμακα ερμηνεύεται ανάλογα με την κάλυψη των κριτηρίων ως ακολούθως:

- 1 = μηδενική κάλυψη του κριτηρίου,
- 2 = μικρή,
- 3 = μέτρια,
- 4 = καλή,
- 5 = άριστη κάλυψη του κριτηρίου.

Με βάση την παραπάνω κατάταξη από πλευράς βαρύτητας, κάθε κατηγορίας πόρου βαθμολογείται από 1 έως 5 ανά κριτήριο και κάθε βαθμός πολλαπλασιάζεται με το ποσοστό της στάθμισης – βαρύτητας.

Ακολουθεί η **αξιολόγηση ανά κατηγορία τουριστικών πόρων** και κατόπιν, η βαθμολόγηση και η ιεράρχηση των πόρων σε πινακοποιημένη μορφή.

3.2.1 Μεταφορικές και Συγκοινωνιακές Υποδομές

Κριτήριο → Επάρκεια

Οι αερομεταφορές είναι αφενός σημαντικές για την προσπελασιμότητα της Περιφέρειας ειδικά από το εξωτερικό. Το κριτήριο της επάρκειας τεκμηριώνεται πρωτίστως από τη λειτουργία των δύο αεροδρομίων, της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης και δευτερευόντως της Θεσσαλονίκης, και κρίνεται ως ικανοποιητικό. Οι δύο αερολιμένες της Περιφέρειας είναι χωροθετημένοι στο Δυτικό και Ανατολικό τμήμα της, υπογραμμίζοντας την οριζόντια κάλυψή της. Στην επάρκεια συμβάλει και το Αεροδρόμιο «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης (περίπου 150 km) που επηρεάζει θετικά την επιβατική κίνηση της ΠΑΜΘ.

Όσον αφορά τον αερολιμένα Αλεξανδρούπολης, η υποδομή είναι ικανοποιητική και μπορεί με τις κατάλληλες προσθήκες να καταστεί διεθνής αερολιμένας.

Η περιφέρεια διαθέτει ένα εκτεταμένο και σε σημαντικό βαθμό πλήρες οδικό δίκτυο που εξυπηρετεί ένα πολυκεντρικό σύστημα μεσαίου μεγέθους πόλεων και ένα μεγάλο αριθμό διάσπαρτων οικισμών, και κυρίως τη σύνδεση της περιφέρειας με όμορες περιφέρειες και το Διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο.

Η Εγνατία αποτελεί το ισχυρότερο σημείο της ΠΑΜΘ όσον αφορά την επάρκεια των οδικών μεταφορών. Οι χρονοαποστάσεις από τα αστικά κέντρα (Καβάλα, Ξάνθη, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη) τόσο από τη Δυτική της πλευρά (π.χ. Θεσσαλονίκη), όσο και από την Ανατολική (π.χ. Ανατολική Θράκη, Κωνσταντινούπολη) είναι κατά πολύ μικρότερες σε σχέση με το παρελθόν. Όσον αφορά στο υπόλοιπο οδικό δίκτυο, αυτό καθιστά την προσβασιμότητα εύκολη στα περισσότερα αστικά κέντρα (π.χ. Δράμα, Σουφλί, Διδυμότειχο, Ορεσιτιάδα) και την υπόλοιπη ενδοχώρα, δεδομένης της διασύνδεσής του με τους κάθετους οδικούς άξονες της Εγνατίας Οδού. Το οδικό δίκτυο εκτός πόλεων συμπληρώνεται από ένα μεγάλο αριθμό τοπικών οδών, σε αραιοκατοικημένες περιοχές οι οποίες αν και έχουν πολύ χαμηλούς κυκλοφοριακούς φόρτους, αποτελούν κρίσιμο σύνδεσμο των μικρών οικισμών με τις πόλεις υποστηρίζοντας την εξυπηρέτηση των κατοίκων και τη διακίνηση των επισκεπτών.

Η παρουσία του σιδηροδρόμου είναι σημαντική κυρίως ως προς την έκτασή της, καθώς διαπερνά την Περιφέρεια οριζόντια από και προς όλα τα αστικά της κέντρα, πλην της Καβάλας. Ως προς το κριτήριο της επάρκειας καλύπτει όλες τις ανάγκες προσπελασιμότητας με πολλές και συχνές στάσεις και συνδέει με τακτικά δρομολόγια την Περιφέρεια τόσο με την υπόλοιπη Ελλάδα, όσο και με το εξωτερικό.

Οι λιμενικές υποδομές με σημαντικότερες αυτές της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης είναι ικανοποιητικές και εξυπηρετούν επαρκώς το σύνολο της επιβατικής κίνησης με τα νησιά Θάσο και Σαμοθράκη και με άλλα νησιά του Αιγαίου. Η ύπαρξη αυτών των επιβατικών και εμπορικών υποδομών στα ανατολικά και δυτικά της Περιφέρειας είναι

ιδιαίτερα σημαντική από όλες τις απόψεις και θέτουν τις βάσεις για τη μετεξέλιξή τους σε σταθμούς θαλάσσιας κρουαζιέρας.

Κριτήριο → Ασφάλεια

Η ασφάλεια αποτελεί σημαντική μεταβλητή ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο για την εμπορική, όσο και την επιβατική κίνηση των συγκοινωνιακών υποδομών της ΠΑΜΘ. Το κριτήριο, επίσης, της ασφάλειας καθίσταται ακόμη σημαντικότερο όταν συναρτάται με το στόχο της ελκυστικότητας ενός τουριστικού προορισμού. Οι αερολιμένες της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης έχουν εκσυγχρονιστεί και προσαρμοστεί στις σημερινές ανάγκες της επιβατικής κίνησης. Οι κανόνες ασφαλείας που τηρούνται προβλέπονται από τη νομοθεσία και τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές.

Όσον αφορά στο οδικό δίκτυο, η ασφάλεια είναι υψηλού επιπέδου στην Εγνατία Οδό ως προς τη σήμανση, την ενημέρωση, την ποιότητα του οδοστρώματος, τη συντήρηση και τον φωτισμό. Οι συνθήκες ασφαλείας είναι διαφορετικές στους κάθετους οδικούς άξονες. Το δίκτυο των Εθνικών Οδών και των λοιπών επαρχιακών δρόμων επιδέχεται ή και απαιτεί βελτίωση προς χάριν της εύκολης πρόσβασης και της ασφάλειας κατοίκων και επισκεπτών.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο είναι σύγχρονο και απαντά σε διεθνείς προδιαγραφές ασφαλείας. Το Σύστημα Διαχείρισης Ασφάλειας του ΟΣΕ καλύπτει όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων του Οργανισμού. Το γεγονός ότι έχει πολλές στάσεις εκτός των αστικών κέντρων της Περιφέρειας θέτει ως βασική προϋπόθεση ασφάλειας τη συντήρηση των σταθμών, την ύπαρξη προσωπικού και τις ενημερωτικές υπηρεσίες προκειμένου το επίπεδο και το αίσθημα ασφαλείας να είναι υψηλό και για τον επισκέπτη.

Στους λιμένες της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης το επίπεδο ασφαλείας κρίνεται ικανοποιητικό και οφείλεται στον τρόπο που λειτουργούν οι Οργανισμοί Λιμένων και τα Τοπικά Λιμεναρχεία. Η συντήρηση των υποδομών είναι ικανοποιητική ειδικά ως προς την επιβατική κίνηση. Ωστόσο, απαιτούνται επιπλέον υποδομές προκειμένου να υπάρξει προσέλκυση μεγάλων κρουαζιερόπλοιων.

Κριτήριο → Εξυπηρέτηση

Αυτό που γενικά προκύπτει ως συμπέρασμα είναι ότι η Περιφέρεια ΑΜΘ είναι εύκολα προσπελάσιμη δεδομένου ότι η συχνότητα δρομολογίων των πλοίων, των αερογραμμών και των μέσων οδικής μεταφοράς είναι συχνή. Η δυνατότητα μετακίνησης στην ενδοχώρα της Περιφέρειας είναι, επίσης, εύκολη τόσο οδικώς (από την Εγνατία και τις Εθνικές Οδούς), όσο και με τρένο. Σημαντική εξυπηρέτηση παρέχεται και μέσω του διαδικτύου για μια σειρά χρήσιμων πληροφοριών που αφορούν την πρόσβαση και τις μετακινήσεις στην ΑΜΘ.

3.2.2 Γενικές Τουριστικές Υποδομές

Υποδομές Διαμονής

Κριτήριο → Επάρκεια

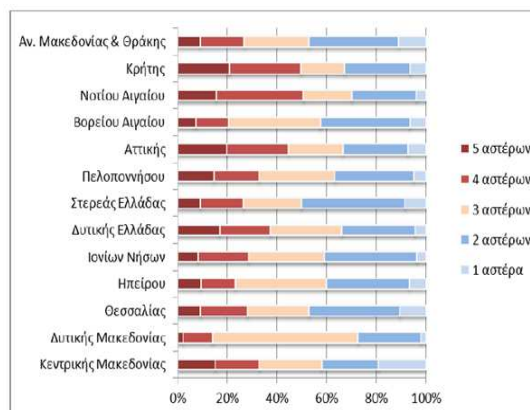
Στην ΠΑΜΘ συγκεντρώνεται μόλις το 2,7% των κλινών ξενοδοχειακού τύπου κατατάσσοντας την μεταξύ των Περιφερειών με τις λιγότερες κλίνες οι οποίες μάλιστα μειώθηκαν ελαφρώς συγκριτικά με το 2013. Το μέσο μέγεθος των μονάδων είναι 55 κλίνες, αρκετά μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο (78 κλίνες /μονάδα).

Στην ΠΑΜΘ λειτουργούν επίσης μη κύρια καταλύματα, ήτοι 383 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων, 15 παραδοσιακά καταλύματα και 15 κάμπινγκ. Η προσφορά σε παραδοσιακά καταλύματα και μονάδες αγροτουριστικού τύπου είναι ιδιαίτερα χαμηλή και αδύνατη να ικανοποιήσει ζήτηση για διαμονή σε τέτοιου είδους καταλύματα. Επίσης ο αριθμός των ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων θεωρείται ανεπαρκής στις Περιφερειακές Ενότητες Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης και Δράμας, καθώς το 90,18% αυτών των καταλυμάτων συγκεντρώνονται στην Π.Ε. Καβάλας. Υποδομές κάμπινγκ απουσιάζουν από την Π.Ε. Δράμας. Γενικότερα, διαπιστώνεται υπερσυγκέντρωση καταλυμάτων κάθε μορφής και συναφών τουριστικών δραστηριοτήτων στη Θάσο και στα παράλια της Καβάλας, ενώ η ενδοχώρα και ιδιαίτερα οι Π.Ε. Δράμας, Ξάνθης και Ροδόπης παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης άρα και επάρκειας.

Κριτήριο → Ποιότητα

Η ΠΑΜΘ βρίσκεται στις χαμηλότερες θέσεις μαζί με τις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας ως προς την ποιότητα των καταλυμάτων της. Η μεγάλη πλειοψηφία των τουριστικών καταλυμάτων είναι μικρού μεγέθους, ανήκουν στις χαμηλές και μεσαίες κατηγορίες και χρειάζονται

αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό. Ειδικότερα, το 46,85% αντιστοιχούν σε μονάδες 1* και 2**, ενώ οι κλίνες 5***** αποτελούν ένα πολύ μικρό ποσοστό που δεν ξεπερνά το 9%. Επίσης χαμηλής ποιότητας είναι τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και δωμάτια. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (83%) έχουν 1 και 2 κλειδιά (28% και 55% αντίστοιχα). Ένα ακόμη στοιχείο που υπογραμμίζει το χαμηλό επίπεδο των καταλυμάτων είναι ότι το 70% των μονάδων διαμονής που λειτουργούν στην Περιφέρεια αφορούν σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα.

Αντίθετα, θετικό στοιχείο ως προς το επίπεδο παροχής υπηρεσιών στις ξενοδοχειακές μονάδες αποτελεί η ένταξη του Ελληνικού Πρωινού επενδύοντας και αναδεικνύοντας την τοπική κουζίνα. Ωστόσο, σε σύνολο 383 ξενοδοχειακών μονάδων μόλις 18 μονάδες της Περιφέρειας έχουν υιοθετήσει το Ελληνικό Πρωινό.

Κριτήριο → Εξυπηρέτηση

Η εξυπηρέτηση στον τομέα της διαμονής είναι μια έννοια σύνθετη. Έγκειται στο χρονικό διάστημα λειτουργίας των καταλυμάτων, στα προϊόντα – υπηρεσίες που μπορούν να βρουν εντός των καταλυμάτων οι επισκέπτες και στον τρόπο που αυτά προσφέρονται, αλλά και στη δυνατότητα προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία σε χώρους και υπηρεσίες. Στις περισσότερες Περιφερειακές Ενώτητες ήτοι Π.Ε. Δράμας, Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης και Καβάλας λειτουργούν καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου σε ετήσια βάση. Αντίθετα, στους κλασικούς καλοκαιρινούς προορισμούς όπως είναι η Θάσος και η Σαμοθράκη τα καταλύματα λειτουργούν μόνο έξι με επτά μήνες το χρόνο (Απρίλιος - Οκτώβριος). Το γεγονός ότι τα καταλύματα συγκεντρώνονται στα μεγάλα αστικά κέντρα και λειτουργούν

Κριτήριο → Εξυπηρέτηση

Η προσφορά σε εστίαση και αναψυχή στην ορεινή ενδοχώρα της Περιφέρειας είναι περιορισμένη και πολύ δε περισσότερο τη χειμερινή περίοδο που τα καταστήματα δε λειτουργούν. Αντίθετα, στα αστικά κέντρα η εξυπηρέτηση είναι καλή δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις λειτουργούν όλο το χρόνο και καθόλη τη διάρκεια της ημέρας. Από έρευνες ικανοποίησης επισκεπτών προκύπτει θετική αξιολόγηση στον τομέα της υποδοχής και της εστίασης.

Υποδομές Υγείας

Κριτήριο → Επάρκεια

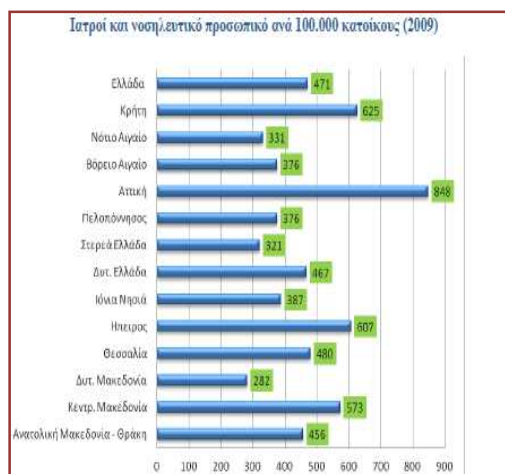
Ο βαθμός επάρκειας ως προς τη λειτουργία υποδομών υγείας στην ΠΑΜΘ είναι υψηλός. Σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες λειτουργούν δομές πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης (περιφερειακά ιατρεία, κέντρα υγείας, νοσοκομεία) όπως επίσης και ιδιωτικές μονάδες υγείας (κλινικές, διαγνωστικά κέντρα, ιατρεία).

Κριτήριο → Ποιότητα - Εξυπηρέτηση

Οι δομές υγείας είναι διάσπαρτα και ισόρροπα κατανομημένες στα όρια της Περιφέρειας διευκολύνοντας την προσβασιμότητα σε αυτές.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, οι διαθέσιμες νοσοκομειακές κλίνες της Περιφέρειας ΑΜΘ είναι λιγότερες κατά 10,8% σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και κατά 33% σε σχέση με τον αντίστοιχο Ευρωπαϊκό. Ως προς την επάρκεια του προσωπικού που επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τον χρόνο εξυπηρέτησης σημειώνεται ότι υπάρχει μικρή απόκλιση συγκριτικά με τον εθνικό μέσο όρο (-3,2%).

Γενικότερα, καταγράφονται ακόμη και σήμερα ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή και στην κάλυψη θέσεων με ανάλογα εκπαιδευμένο ιατρικό, νοσηλευτικό και λοιπό

προσωπικό. Καταγράφεται ανάγκη για τεχνολογικό εκσυγχρονισμό προκειμένου να αναβαθμιστούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες υγείας.

Κέντρα Τουριστικής Πληροφόρησης

Κριτήριο → Επάρκεια

Οι ανάγκες σε τουριστική πληροφόρηση καλύπτονται σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό δεδομένου ότι σε όλη την έκταση της ΠΑΜΘ λειτουργούν ανάλογες δομές για την ενημέρωση των επισκεπτών. Σχετική υστέρηση υπάρχει συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες στην Π.Ε. Ροδόπης, ενώ υψηλότερη επάρκεια καταγράφεται στην Π.Ε. Έβρου όπου λειτουργούν τα περισσότερα κέντρα ενημέρωσης λόγω της αυξημένης τουριστικής ζήτησης, αλλά και της ύπαρξης υψηλής οικολογικής αξίας πόρων.

Κριτήριο → Ποιότητα – εξυπηρέτηση

Ο βαθμός εξυπηρέτησης είναι συνάρτηση της χωροθέτησης και της στελέχωσης των κέντρων πληροφόρησης, της διάρκειας λειτουργίας τους, αλλά και του είδους των πληροφοριών και των υπηρεσιών που προσφέρονται. Σε αδρές γραμμές η προσβασιμότητα και κατ'επέκταση η εξυπηρέτηση είναι καλή δεδομένου ότι συχνά τα κέντρα ενημέρωσης βρίσκονται σε κεντρικά σημεία αστικών κέντρων ή τουριστικών θυλάκων. Η λειτουργική ωστόσο αποτελεσματικότητα ποικίλει και στην πλειοψηφία τους, τα κέντρα ενημέρωσης αναγκαιούν εκσυγχρονισμού και επανπαροσανατολισμού λαμβάνοντας υπόψη την καίρια σημασία των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών που ελάχιστα μέχρι σήμερα έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους αφού στο σύνολό τους παρέχουν κλασική μορφή πληροφόρησης με τη διανομή πληροφοριακών εντύπων.

Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

Κριτήριο → Επάρκεια

Μεταξύ των παραμέτρων που επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων είναι οι περιορισμένες επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη, καθώς και η μικρή διείσδυση σε νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών.

Από τους λίγους δείκτες που είναι διαθέσιμοι σε μικρότερες χωρικές ενότητες από το επίπεδο χώρας, φαίνεται ότι και η ΠΑΜΘ το 2011 υστερεί σημαντικά σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μ.ο. τόσο όσον αφορά στην πρόσβαση των νοικοκυριών σε ευρυζωνικά

δίκτυα, όσο και στη συχνή χρήση του διαδικτύου και στις αγορές μέσω διαδικτύου. Παρότι σημειώνει ταχεία ανάπτυξη και στις τρεις κατηγορίες τα τελευταία δύο χρόνια η απόκλιση από τον Ευρωπαϊκό μ.ο. παραμένει.

Ο βαθμός αξιοποίησης των ΤΠΕ από τους δημόσιους φορείς είναι μη ικανοποιητικός και διακρίνεται από χαμηλά επίπεδα διαλειτουργικότητας και πληροφοριακής ωριμότητας. Με βάση δεδομένα έρευνας της ΚτΠ ΑΕ το 2012, ο βαθμός χρήσης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις της ΠΑΜΘ βρίσκεται περί τον εθνικό μ.ο. στα περισσότερα κριτήρια και σημαντικά χαμηλότερα από τον Ευρωπαϊκό μ.ο. Η τοπική αγορά ΤΠΕ είναι ρηχή, χαρακτηριζόμενη από δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Τα μητροπολιτικά δίκτυα οπτικών ινών που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ παραμένουν εν πολλοίς αναξιοποίητα. Βρίσκεται σε εξέλιξη έργο ανάπτυξης της ευρυζωνικής πρόσβασης στις λευκές περιοχές της υπαίθρου με πόρους του ΕΣΠΑ που αναμένεται να βελτιώσει δραστικά, μέχρι το τέλος του 2015, το ποσοστό του πληθυσμού στην ύπαιθρο που διαθέτει δυνατότητα πρόσβασης σε ευρυζωνικά δίκτυα. Σε σχέση με τη γεωγραφική κάλυψη, ο χάρτης ευρυζωνικότητας

εμφανίζει ικανοποιητικά ποσοστά διαθεσιμότητας στις πεδινές περιοχές της ΑΜΘ, αλλά είναι λευκός στις ορεινές περιοχές.

Συμπερασματικά, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών δεν έχουν αξιοποιηθεί στον επιθυμητό βαθμό στον τομέα του τουρισμού.

3.2.3 Ειδικές τουριστικές Υποδομές

Οι οικοτουριστικές και αγροτουριστικές μονάδες της ΠΑΜΘ χαρακτηρίζονται εν γένει από ικανοποιητικό βαθμό επάρκειας, τόσο στο επίπεδο των εγκαταστάσεων (εκσυγχρονισμός, αισθητικό κομμάτι, χρήση υλικών σε αρμονία με το τοπίο) όσο και των υπηρεσιών. Συγκεκριμένα και σε σχέση με το δεύτερο, παρατηρούμε ότι η οικοτουριστική δραστηριότητα παρακολουθεί τις τάσεις των ημερών (gorge zip line, flying fox, Πάρα πέντε) και διακρίνεται από σχετική ποικιλία, παρόλο που τα γραφεία-εταιρείες παροχής υπηρεσιών, στον τομέα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, είναι ελάχιστα. Όλες οι μονάδες είναι εύκολα προσβάσιμες και στην πλειονότητά τους απέχουν λίγα λεπτά από κάποιο πληθυσμιακό κέντρο της περιοχής.

Από τις υποδομές αγροτουρισμού ξεχωρίζουν οι αμπελώνες και τα οινοποιεία, πολλά εκ των οποίων εμφανίζονται πλήρως εκσυγχρονισμένα και άρτια στο επίπεδο της εξυπηρέτησης. Κατά τα άλλα, οι αγροτουριστικές υποδομές της ΠΑΜΘ περιορίζονται σε λίγες και μικρές μονάδες (Πεντάλοφος Έβρου, Κομνηνά, Πετεινός, Παραλία Μυρωδάτου και Άβδηρα Ξάνθης).

Εν γένει η λειτουργία των μονάδων διαρκεί κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους και το επίπεδο εξυπηρέτησης φαίνεται ικανοποιητικό και ποιοτικό, δεδομένου ότι σε πολλές περιπτώσεις οι ιδιοκτήτες μένουν και λειτουργούν οι ίδιοι τις μονάδες.

Ένα δυνατό σημείο και παράλληλα συγκριτικό πλεονέκτημα της ΠΑΜΘ που παρόλα αυτά χρήζει αναβάθμισης είναι το πεδίο του θερμαλισμού. Ιαματικές πηγές εντοπίζονται σε όλη την Περιφέρεια πέραν της Θάσου, εκ των οποίων κάποιες είναι αναγνωρίσιμες σε υπερτοπικό επίπεδο. Οι πιο δημοφιλείς (Ποταμιά, Ελεύθερα, Τραιανούπολη), παρουσιάζουν μεγαλύτερη πληρότητα εγκαταστάσεων και υπηρεσιών με αρκετές

μπανιέρες, λουτήρες, αλλά και υποδομές διαμονής και εστίασης. Στην ίδια κατηγορία, κάποιες εγκαταστάσεις λειτουργούν όλο το χρόνο ή για περισσότερους μήνες του έτους, με συνεχές ωράριο και μόνιμο ανθρώπινο δυναμικό. Παρόλο που ορισμένες υποδομές διαθέτουν σχεδόν σύγχρονες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες (πχ. Πηλοθεραπευτήριο Κρηνίδων), οι περισσότερες χρήζουν συνολικής αναβάθμισης και ιδιαίτερα αισθητικής (βλ. Λουτρά Θερμιών στο Παρανέστι, Λουτρά Τραϊανούπολης, Λουτρά στα Πομακοχώρια).

Η ΠΑΜΘ φαίνεται να διαθέτει αρκετές υπηρεσίες στο πεδίο του θαλάσσιου και καταδυτικού τουρισμού, που περιορίζονται όμως σχεδόν εξ ολοκλήρου στα όρια της ΠΕ Καβάλας. Με σημεία αναχώρησης τόσο τα λιμάνια της Καβάλας, όσο και της Θάσου και προορισμούς τα νησιά του Βόρειου Αιγαίου, τη Χαλκιδική και την Τουρκία, τα παρεχόμενα πακέτα περιηγήσεων, κρουαζιέρων όπως και οι ενοικιάσεις σκαφών, κρίνονται ικανοποιητικά στο επίπεδο της ποιότητας και της εξυπηρέτησης.

Τέλος, στους υπόλοιπους τομείς ειδικού τουρισμού, η ΠΑΜΘ έχει να επιδείξει ένα υψηλών προδιαγραφών αθλητικό-προπονητικό κέντρο στην Ξάνθη, μια σειρά από σύγχρονους και υψηλής ποιότητας συνεδριακούς χώρους σε όλες τις ΠΕ (σχεδόν στο σύνολό τους στεγαζόμενοι σε ξενοδοχειακές μονάδες) και το Καζίνο Θράκης, που αποτελεί τη μοναδική υποδομή καζίνο της ΠΑΜΘ.

3.2.4 Φυσικοί πόροι

Κριτήριο → Οικολογική αξία

Η οικολογική αξία του περιβαλλοντικού κεφαλαίου της ΠΑΜΘ είναι ιδιαίτερα υψηλή και συνιστά ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής τόσο ως προορισμού εναλλακτικού τουρισμού με κεντρικό άξονα το περιβάλλον, όσο και ως μέρος του συνολικού οικοσυστήματος της Νοτιανατολικής Ευρώπης.

Ειδικότερα, η οικολογική αξία της περιοχής τεκμηριώνεται από:

1. τη μεγάλη ποικιλία βιοτόπων δεδομένου ότι σε κανένα άλλο οικοσύστημα στην Ελλάδα δε συναντώνται παραποτάμια δάση, υφάλμυρες λίμνες, υγρολίβαδα, λίμνες γλυκού νερού, λιμνοθάλασσες, βραχώδεις ακτές, νησίδες κοντά σε ακτές, αλμυρόβαλτοι κ.ά.
2. το μεγάλο ποσοστό της επιφάνειας της Περιφέρειας καλύπτεται από δασικά συστήματα (περισσότερο από το 50%)

3. τη μεγάλη έκταση που καταλαμβάνουν οι βιότοποι : Από την Π.Ε. Καβάλας εκτείνονται ανατολικά, παραλιακά και σε βάθος αρκετών χιλιομέτρων, μέχρι την Π.Ε. Ροδόπης και στη συνέχεια από Αλεξανδρούπολη μέχρι τον ποταμό Έβρο.
4. τη μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμών διαφόρων ειδών πανίδας (250.000 περίπου υδρόβια πουλιά ξεχειμωνιάζουν στην ευρύτερη περιοχή του οικοσυστήματος)
5. την παρουσία πολλών σπάνιων ειδών χλωρίδας - πανίδας και μάλιστα ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση στον Ευρωπαϊκό χώρο (πάνω από 110 είδη πουλιών που παρατηρήθηκαν έχουν συμπεριληφθεί στον κόκκινο κατάλογο)
6. τη φυσικότητα που παρουσιάζει το σύνολο των βιοτόπων του οικοσυστήματος
7. την ύπαρξη πολλών περιοχών που έχουν ενταχθεί σε ειδικά καθεστώτα προστασίας όπως τη διεθνή συμφωνία Ramsar, τα κοινοτικά προγράμματα Natura 2000 και Corine. Στην περιφέρεια απαντώνται 28 περιοχές του δικτύου Natura 2000 (16% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας) εκ των οποίων 18 είναι Τόποι Κοινοτικής Σημασίας και 16 Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα.
8. η ύπαρξη τεσσάρων εθνικών πάρκων στην περιφέρεια (εθνικό πάρκο οροσειράς Ροδόπης, εθνικό πάρκο Δαδιάς-Λευκίμης - Σουφλίου, εθνικό πάρκο Δέλτα Έβρου, εθνικό πάρκο Νέστου – Βιστωνίδας) και η λειτουργία φορέων διαχείρισης επιβεβαιώνει τη σημασία και τον πλούτο του περιβαλλοντικού κεφαλαίου
9. το πλήθος των ερευνητικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται με σκοπό τη μελέτη, την ανάλυση και καταγραφή του φυσικού περιβάλλοντος της ΠΑΜΘ από πανεπιστημιακά, ερευνητικά ιδρύματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (π.χ Έβρος, παρθένο δάσος Φρακτού)
10. το ενδιαφέρον που συγκεντρώνει από επιστήμονες, φυσιολάτρες, επισκέπτες, περιπατητές, κ.ά.

Κριτήριο → Φήμη

Η φήμη των περιοχών έγκειται στο γεγονός ότι πολλά φυσικά μνημεία αποτελούν σημεία αναφοράς που προσδιορίζουν την ονομασία της περιοχής, όπως για παράδειγμα ο Έβρος ή η Ροδόπη. Οι περιοχές αυτές εκτός από την περιβαλλοντική τους αξία αποτελούν το σήμα κατατεθέν ολόκληρων Περιφερειακών Ενοτήτων. Το στοιχείο αυτό υπό τη σκοπιά του branding συνδέεται άμεσα με την επισκεψιμότητα και τη φήμη του περιβαλλοντικού κεφαλαίου. Ειδικότερα η φήμη των περιβαλλοντικών πόρων της περιοχής είναι υψηλή και

έγκειται αφενός στις ενέργειες προβολής που πραγματοποιούνται και αφετέρου, στην οικολογική αξία και την ένταξη μεγάλου μέρους της Περιφέρειας σε ειδικά καθεστώτα προστασίας. Επίσης ο σημαντικός αριθμός επισκεπτών που δέχονται αποτελεί τεκμήριο της υψηλής φήμης.

Στην υψηλή φήμη συμβάλουν επίσης οι εναλλακτικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις συγκεκριμένες περιοχές (extreme sports, πτηνοπαρατήρηση, σκι, κ.α.) προσελκύοντας επισκέπτες.

Σημαντικό στοιχείο που ενισχύει τη φήμη της περιοχής είναι ο χαρακτηρισμός «παρθένο» για αρκετούς περιβαλλοντικούς προορισμούς και πόρους όπως π.χ. το παρθένο δάσος του Παρανεστίου. Η φήμη αυτή γεννάει την ανάγκη στον επισκέπτη για εξερεύνηση και περιπέτεια. Ακόμη στην υψηλή φήμη έχουν συντελέσει τα ενημερωτικά έντυπα και οι οδηγοί που έχουν εκδοθεί για τον φυσικό πλούτο της περιοχής. Ο ΕΟΤ έχει εκδώσει ειδικό οδηγό για την περιοχή που στο μεγαλύτερο μέρος του αναδεικνύει το φυσικό πλούτο σε συνδυασμό με τον πολιτισμό. Στην ηλεκτρονική, τέλος, πλατφόρμα στο διαδίκτυο “Trip Advisor” η περιφέρεια έχει μια παρουσία όχι τόσο δυναμική σε σχέση με άλλους τουριστικούς προορισμούς στην Ελλάδα. Αυτό όμως που έχει σημασία, είναι ότι η φήμη της περιοχής για το περιβαλλοντικό κεφάλαιο είναι τέτοια που κατατάσσει την κατηγορία αξιοθέατα δεύτερη σε καταχωρήσεις στην ενότητα «Φύση και Πάρκα», μετά από τον πολιτισμό.

Κριτήριο → Επισκεψιμότητα

Η επισκεψιμότητα αποτελεί ένα κρίσιμο κριτήριο προκειμένου να αξιολογήσουμε συνολικά το περιβαλλοντικό κεφάλαιο. Από τα στοιχεία που τηρούν τα Κέντρα Πληροφόρησης που λειτουργούν στα εθνικά πάρκα προκύπτει ότι προσελκύεται κυμαινόμενο πλήθος επισκεπτών από το εξωτερικό και το εσωτερικό.

Η επισκεψιμότητα γενικά βασίζεται τόσο σε μεμονωμένους επισκέπτες, όσο και σε οργανωμένες εκδρομές.

Τα δύο κέντρα του Φορέα Διαχείρισης Δέλτα Νέστου - Βιστωνίδας - Ισμαρίδας παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο επισκεψιμότητας που ωστόσο διαχρονικά αυξάνει

σημαντικά. Σύμφωνα με στοιχεία του Φορέα Διαχείρισης το 2013 τα δύο πάρκα δέχτηκαν συνολικά 3.572 επισκέπτες αυξάνοντας το ποσοστό επισκεψιμότητας κατά 27% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (2012 : 2.807). Η επισκεψιμότητα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη στο τμήμα Βιστωνίδας – Ισμαρίδας που δέχτηκε το 63% των επισκεπτών, ενώ το υπόλοιπο 37% επισκέφτηκε το Δέλτα του Νέστου (1.307 επισκέπτες).

Επισκέψεις πραγματοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με περίοδο αιχμής το τρίμηνο Μάρτιος - Μάιος. Ο κύριος όγκος των επισκεπτών είναι μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στοιχείο που ερμηνεύει την υψηλότερη επισκεψιμότητα την περίοδο της άνοιξης λόγω των σχολικών εκδρομών.

Αυτό, ωστόσο, που έχει σημασία είναι ότι υλοποιούνται δράσεις επικοινωνίας από τους φορείς διαχείρισης για ενημέρωση συμβάλλοντας στη βελτίωση της επισκεψιμότητας.

Στο εθνικό δάσος Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου ο αριθμός των επισκεπτών είχε ανέλθει σε αρκετά ικανοποιητικά επίπεδα την τελευταία δεκαπενταετία, με δεκάδες χιλιάδες επισκεπτών ανά έτος. Τα τελευταία όμως χρόνια ο αριθμός των επισκεπτών έχει μειωθεί από 60.000 που ήταν πριν μερικά χρόνια σε έως και 30.000 ετησίως.

Κριτήριο → Προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα στην ΠΑΜΘ είναι γενικά ικανοποιητική, κάτι που ισχύει και για το μεγαλύτερο μέρος των περιοχών ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Η προσβασιμότητα για παράδειγμα στο Δέλτα του Νέστου, τη λίμνη Βιστωνίδα, τη λίμνη Ισμαρίδα, το Δέλτα του Έβρου ή το Δάσος της Δαδιάς είναι εφικτή. Πολλές φορές, όμως, η προσβασιμότητα επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τις καιρικές συνθήκες. Οι περιοχές αυτές είναι άμεσα συνυφασμένες με τις ιδιαιτερότητες και τις δυσκολίες που μπορούν να προκληθούν από κακοκαιρίες. Όσον αφορά άλλα μέρη της ΠΑΜΘ, το Δάσος Ελατιάς (το μεγαλύτερο της Ελλάδας) είναι επισκέψιμο όπως και το Δάσος Κοτζά Ορμάν στα οποία πραγματοποιούνται διάφορες δραστηριότητες. Η πρόσβαση για παράδειγμα στο όρος Φαλακρό της Δράμας είναι ικανοποιητική, ενώ στο όρος Παγγαίο η προσβασιμότητα δεν είναι εύκολη λόγω καταστροφών στο οδικό δίκτυο. Τέλος, το παραλιακό μέτωπο είναι προσβάσιμο από ξηράς όπως και τα δυο νησιά (Θάσος – Σαμοθράκη) μέσα από τα λιμάνια

της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης. Οι επισκέπτες, επίσης, μπορούν να φτάσουν μέσω του οδικού δικτύου του νησιού και να περιηγηθούν στο δάσος της Θάσου, στο βουνό Υψάριον όπως και στον Εθνικό Δρυμό της Σαμοθράκης και το όρος Σάος που είναι το ψηλότερο στη νησιωτική Ελλάδα και το Αιγαίο.

Κριτήριο → Αναπτυξιακή δεκτικότητα

Η αναπτυξιακή δεκτικότητα του περιβαλλοντικού κεφαλαίου της ΠΑΜΘ δεν θα πρέπει να είναι συνυφασμένη με μεγαλόπνοες επενδύσεις που είναι αμφίβολο που και πότε θα γίνουν και κυρίως θα διαταράξουν την ισορροπία του οικοσυστήματος, τη βιοποικιλότητα και τη φυσιογνωμία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Ο φυσικός πλούτος αποτελεί ισχυρό ανταγωνιστικό στοιχείο που συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις ώστε να ενταχθεί με πιο οργανωμένο και ολοκληρωμένο τρόπο στον τουριστικό σχεδιασμό για την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού και τη δημιουργία ειδικών τουριστικών προϊόντων και τουριστικών πακέτων ικανών να επαναπροσδιορίσουν την τουριστική ταυτότητα της ΠΑΜΘ και να την εντάξουν πιο δυναμικά στην τουριστική αγορά.

Στο πλαίσιο αυτό η αναπτυξιακή δεκτικότητα σχετίζεται με τη βελτίωση της προσφοράς, των παρεχόμενων υπηρεσιών και της προσφοράς στον επισκέπτη ολοκληρωμένων τουριστικών προτάσεων με πολλαπλές δραστηριότητες που θα περιλαμβάνουν φιλοξενία, ποιότητα, διευκόλυνση, ενημέρωση, αναψυχή, διατροφή, διαμονή κοκ. Παραδείγματος χάριν το ερευνητικό ενδιαφέρον για την περιοχή από επιστήμονες από όλη την Ευρώπη θα πρέπει να αποτελέσει έναυσμα για την ανάπτυξη συνεργασιών με Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα που θα συμβάλουν στη βελτίωση της υφιστάμενης γνώσης σχετικά με το προστατευταίο αντικείμενο και κατά συνέπεια στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της περιοχής, ενώ θα συμβάλουν στην ενίσχυση της αναγνωρισιμότητάς σε διεθνές επίπεδο.

Η διαφύλαξη, προστασία και ήπια αξιοποίηση των φυσικών πόρων συνιστά επίσης προτεραιότητα για την ενδυνάμωση της περιφερειακής οικονομίας στην κατεύθυνση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, η αναπτυξιακή δεκτικότητα κινείται σε υψηλά επίπεδα εξαιτίας, εκτός των άλλων, και της υστέρησης που παρατηρείται στην αναπτυξιακή εικόνα της ΠΑΜΘ.

3.2.5 Πολιτιστικοί πόροι

Κριτήριο → Φήμη - επισκεψιμότητα

Η πολιτιστική κληρονομιά της Περιφέρειας συνιστά σημαντική παράμετρο η οποία μπορεί να αποτελέσει έναν από τους πυλώνες προβολής και ανάπτυξης της. Η πολιτισμική της ταυτότητα εμπλουτίζεται με την ανάδειξη του πολιτισμού ως βασικού άξονα ενίσχυσης της διεθνούς ακτινοβολίας της.

Οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία, τα μουσεία, οι παραδοσιακοί – ιστορικοί οικισμοί που καταγράφονται σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες καταδεικνύουν έναν τόπο στον οποίο αποτυπώνεται ταυτόχρονα η διαρκής παρουσία της ανθρώπινης δημιουργίας και η διαχρονική σύγκλιση των πολιτισμών.

Με εξαίρεση κάποια υπερτοπικά προβεβλημένα μνημεία, ο βαθμός αναγνωρισιμότητας και επισκεψιμότητας των πολιτιστικών μνημείων της ΠΑΜΘ κρίνεται εν γένει χαμηλός, δεδομένου ότι ένα μεγάλο κομμάτι εξ αυτών δεν είναι ελκυστικό και επισκέψιμο. Σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός μνημείων που συγκεντρώνει υψηλό βαθμό φήμης και επισκεψιμότητας, ενώ η πλειονότητα παραμένει χαμηλής έως μέτριας αναγνωρισιμότητας σε υπερτοπικό επίπεδο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο Αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων, το Ιμαρέτ και οι Καμάρες στην Καβάλα, η Αρχαία Αγορά και το κτίριο του Ταρσανά στη Θάσο, η Παλιά Πόλη της Ξάνθης, ο Αρχαιολογικός χώρος της Μαρώνειας στη ΠΕ Ροδόπης και ο Αρχαιολογικός χώρος των Αβδήρων στην ΠΕ Ξάνθης, ο Φάρος της Αλεξανδρούπολης, ο Αρχαιολογικός χώρος Ζώνης Μεσημβρίας και το Ιερό των Μεγάλων Θεών της Σαμοθράκης στην ΠΕ Έβρου. Από την άλλη, υπάρχουν μνημεία που παρότι χαίρουν μεγάλης αναγνωρισιμότητας μεταξύ των ντόπιων και κατέχουν σημαίνουσα θέση στην τοπική ταυτότητα, δεν είναι ιδιαίτερα γνωστά και δημοφιλή εκτός Περιφερειακής Ενότητας, Περιφέρειας ή εκτός των ευρύτερων ορίων της Βορείου Ελλάδος. Κύριοι λόγοι είναι, είτε η ελλιπής προβολή, είτε ο χαμηλός βαθμός ανάδειξης, συντήρησης και προσβασιμότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το Τέμενος του Χαλil Μπέη στην Καβάλα, το κτίριο της Τσανακλείου Σχολής στην Κομοτηνή, η Τοξωτή Γέφυρα του Κομπάτου στη Ροδόπη, το Τέμενος Μεχμέτ (Βιαγιαζήτ) στο Διδυμότειχο.

Αντίθετα, υψηλότερα ποσοστά επισκεψιμότητας καταγράφονται στον Αρχαιολογικό χώρο των Φιλιππων (16 χλμ. από την Καβάλα), στη Μεσήμβρια Ζώνη (20 χλμ. από την Αλεξ/πολη) και στο Ιερό των Μεγάλων Θέων⁵⁸ (6 χλμ. από τη Καμαριώτισσα της Σαμοθράκης) γεγονός που μάλλον επηρεάζει και τα ποσοστά των τουριστικών αφίξεων που εμφανίζονται υψηλότερα στα καταλύματα των ΠΕ Καβάλας και Έβρου. Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά επισκεψιμότητας των μουσείων στα συγκεκριμένα μέρη πρώτα σε κίνηση εμφανίζονται τα μουσεία σε Σαμοθράκη, Θάσο και Καβάλα⁵⁹. Η υψηλή τουριστική κίνηση στα καταλύματα, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία των εν λόγω ΠΕ δεν είναι τυχαία, καθώς τόσο η Καβάλα, όσο και η Αλεξανδρούπολη αποτελούν τις πύλες εισόδου για τα νησιωτικά θέρετρα της Θάσου και της Σαμοθράκης.

Κριτήριο → Προσβασιμότητα

Τα περισσότερα μνημεία αποτελούν κομμάτι της ευρύτερης περιαστικής ζώνης των μεγαλύτερων πληθυσμιακών κέντρων της ΠΑΜΘ και το οδικό δίκτυο που οδηγεί σε αυτά κρίνεται εν γένει ικανοποιητικό. Σε κάποιες περιπτώσεις όπως στις ΠΕ Έβρου και Ροδόπης παρατηρείται χωρική διασπορά και αποκέντρωση των πολιτιστικών πόρων. Βλέπουμε δηλαδή ότι η Αλεξανδρούπολη δε μονοπωλεί τον μνημειακό πλούτο σε σχέση με άλλες περιοχές της ΠΕ Έβρου όπως το Διδυμότειχο ή τη Σαμοθράκη. Παράλληλα, στην περίπτωση της Κομοτηνής, το πολιτιστικό κεφάλαιο της πόλης εμφανίζεται διάσπαρτο μέσα στον αστικό ιστό γεγονός που με μία πρώτη εκτίμηση, δημιουργεί δυσχέρειες ως προς την αξιοποίησή του. Αντιθέτως, στις πόλεις της Ξάνθης και της Καβάλας, παρατηρείται συγκέντρωση του πολιτιστικού κεφαλαίου σε συγκεκριμένα σημεία του αστικού ιστού όπως η Παλιά Πόλη και η συνοικία της Παναγίας. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις λόγω και της χωρικής συγκέντρωσης του πολιτιστικού πλούτου, λαμβάνει χώρα μία συμβολική και υλική αλληλοτροφοδότηση μεταξύ των διαφορετικών μνημείων που κάνει πολύ πιο εύκολο το έργο της προβολής και της αξιοποίησής τους. Πιο απλά, το συμβολικό κεφάλαιο κάθε κτίσματος/μνημείου (φήμη) αυξάνει το συμβολικό κεφάλαιο του παραπλήσιου κτίσματος/μνημείου ή και ολόκληρης της συνοικίας κι έτσι δημιουργεί ένα πολύμορφο πολιτιστικό πακέτο με συλλογική αναγνωρισιμότητα (βλ. Παλιά Πόλη) επιπρόσθετα, οδηγεί στην αύξηση του βαθμού καταλληλότητας, στη βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών

⁵⁸ Πηγή Εγνατία Οδός.

⁵⁹ Πηγή Εγνατία Οδός.

και στην αύξηση των επιπέδων επισκεψιμότητας με αποτέλεσμα να μετατρέπεται με τον καιρό σε έναν ολοκληρωμένο πολιτιστικό πόλο σε όλα τα επίπεδα (αναγνωρισιμότητα, επισκεψιμότητα, προσβασιμότητα, συντήρηση, καλλωπισμός).

Σε αντίθεση με το μεγαλύτερο κομμάτι των πολιτιστικών πόρων της ΠΑΜΘ που χαίρουν υψηλού ή ικανοποιητικού βαθμού προσβασιμότητας λόγω της γειννίασης ή της ένταξής τους σε αστικά κέντρα της περιοχής, υπάρχει ένα μικρό μέρος που παραμένει εντελώς ή σχετικώς δυσπρόσιτο. Τα μνημεία που ανήκουν στην εν λόγω κατηγορία αφορούν κυρίως κτίσματα που σχετίζονται με υδάτινους πόρους όπως πέτρινα γεφύρια και παλιοί νερόμυλοι ή μνημεία χτισμένα σε ορεινές ή δασικές περιοχές όπως εγκαταλελειμμένα μοναστήρια και ερείπια οχυρωματικών τειχών. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα των παραπάνω είναι το πλήθος παλιών νερόμυλων που εντοπίζονται στην Π.Ε. Ξάνθης, τα δεκάδες πέτρινα γεφύρια κυρίως στις Π.Ε. Ξάνθης και Δράμας, με επιφανέστερη περίπτωση την Τοξωτή Γέφυρα του Κομψάτου στην Π.Ε. Ροδόπης, τα ερειπωμένα μοναστήρια στο Παπίκιο Όρος (Π.Ε. Ροδόπης) και τα ερείπια του Βυζαντινού Κάστρου της Γκίμπραινας στο Δάσος της Δαδιάς.

Κριτήριο → Καταλληλότητα

Στο πεδίο της συντήρησης και της ασφάλειας, το επίπεδο εμφανίζεται υψηλό στα επιφανέστερα μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους όπως και για ένα μέρος όσων βρίσκονται εντός του αστικού ιστού της πρωτεύουσας της εκάστοτε ΠΕ. Αντιπροσωπευτικά αναφέρονται η Παλιά Πόλη Ξάνθης, το Κάστρο Καβάλας, το Παλιό Δικαστικό Μέγαρο στην Κομοτηνή, κ.α. Παρόλα αυτά εντοπίζονται και περιπτώσεις κτισμάτων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας σε ευμενή σημεία της πόλης που παρουσιάζουν εικόνα εγκατάλειψης· χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κτίριο της Τσανακλείου Σχολής στο κέντρο της Κομοτηνής και το Παλατάκι της Θάσου. Εν γένει, το χαμηλότερο επίπεδο καταλληλότητας (βαθμός συντήρησης, ασφάλεια, οπτική εικόνα, καθαριότητα περιβάλλοντα χώρου) εντοπίζεται στα πιο απομακρυσμένα μνημεία και ιδιαίτερα στις περιπτώσεις οχυρωματικών τειχών και προϊστορικών οικισμών.

3.2.6 Εκδηλώσεις - Δρώμενα

Κριτήριο → Φήμη

Η ιδιαιτερότητα της περιοχής βασίζεται στο στοιχείο της πολυπολιτισμικότητας του προφίλ και του ύφους της ΠΑΜΘ, που τη χαρακτηρίζει ως μοναδική στην Ελλάδα και στη Νοτιανατολική Ευρώπη. Η φήμη του στοιχείου αυτού βασίζεται στο ότι στην ΠΑΜΘ συνυπάρχουν αρμονικά δύο διαφορετικές θρησκευτικές κοινότητες, διαφορετικοί πολιτισμοί, ήθη, έθιμα και παραδόσεις. Κάθε Περιφερειακή Ενότητα διακρίνεται για τη μοναδικότητα των εκδηλώσεων που χαρακτηρίζουν ειδικά και γενικά την ΠΑΜΘ. Ωστόσο, δεν έχουν όλες την ίδια απήχηση και δημοτικότητα. Όσον αφορά τις κοινές εορταστικές εκδηλώσεις σε όλη την ΠΑΜΘ αυτές είναι τα Ελευθέρια, η ημέρα ή γιορτή της Μπάμπως, το Δωδεκαήμερο.

Ειδικότερα, η Π.Ε. Δράμας φημίζεται για το Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους και την επέτειο της μάχης στα οχυρά Λίσσε. Η Π.Ε. Καβάλας αποτελεί την περιοχή με τη μεγαλύτερη τουριστική κίνηση στην ΠΑΜΘ και είναι γνωστή για το Φεστιβάλ των Φιλίππων και το πολιτιστικό φεστιβάλ στη Θάσο με θεατρικές παραστάσεις στο αρχαίο θέατρο. Η Π.Ε. Ξάνθης είναι πολύ γνωστή για το καρναβάλι, τις καθιερωμένες γιορτές της Παλιάς Πόλης και το Χατζηδάκειο Φεστιβάλ. Η Π.Ε. Ροδόπης διακρίνεται για τα Ελευθέρια Θράκης που πραγματοποιούνται το Μάιο, ενώ η Π.Ε. Έβρου φημίζεται για τα Κύματα Πολιτισμού στην Αλεξανδρούπολη, τη γιορτή Μεταξιού στο Σουφλί, τα Καβείρια στη Σαμοθράκη, τα Φεστιβάλ νέων Τυχερού και Άρδα.

Κριτήριο → Επισκεψιμότητα

Η κίνηση της επισκεψιμότητας στο πλαίσιο των εκδηλώσεων που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι ικανοποιητική. Μάλιστα δεν είναι εποχιακή, αφού οι εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η επισκεψιμότητα στην ΠΑΜΘ τους χειμερινούς μήνες είναι υψηλή π.χ. στην Ξάνθη λόγω του Καρναβαλιού που αποτελεί πλέον σημαντικό θεσμό για την πόλη μαζί με τα καρναβάλια της Πάτρας και του Ρεθύμνου ή στην Καβάλα και τη Θάσο λόγω του Φεστιβάλ Φιλίππων κ.λπ.

Κριτήριο → Αναπτυξιακή δεκτικότητα

Τα πολιτιστικά δρώμενα που διοργανώνονται και πραγματοποιούνται στην ΠΑΜΘ εμφανίζουν υψηλή αναπτυξιακή δεκτικότητα λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη την εθνική και περιφερειακή κατεύθυνση για προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού μεταξύ των οποίων είναι και ο πολιτιστικός τουρισμός και η ανάγκη για επέκταση της τουριστικής περιόδου. Η έννοια της αναπτυξιακής δεκτικότητας αφορά αφενός σε έναν καλύτερο σχεδιασμό, οργάνωση, και επικοινωνία – προβολή των υφιστάμενων πολιτιστικών εκδηλώσεων –δρώμενων και αφετέρου, στην καλύτερη κατανομή των εκδηλώσεων στη διάρκεια του έτους, ώστε να μην υπάρχει υπερσυγκέντρωση στη θερινή περίοδο, αλλά και στην επινόηση και το σχεδιασμό νέων, εθνικού και διεθνούς χαρακτήρα δρώμενων ικανών να προσελκύσουν επισκέπτες.

Προς αυτή την κατεύθυνση, η ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών είναι ένα εγχείρημα εφικτό που συνιστά ταυτόχρονα, ένα αναπτυξιακό εργαλείο που θα αξιοποιήσει (παράλληλα με) τους πολιτιστικούς πόρους (μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, κ.α.) και θα καταστήσει τα πολιτιστικά δρώμενα σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών.

3.2.7 Τοπικά Προϊόντα

Κριτήριο → Φήμη / Αναγνωρισιμότητα

Η φήμη και η αναγνωρισιμότητα των τοπικών προϊόντων της ΠΑΜΘ είτε ως προϊόντα ζύμης (π.χ. ψωμί, πίτες), είτε ως γλυκά (π.χ. Σουτζούκ λουκούμ, Καριόκα), είτε ως δημητριακά ή ζωικά προϊόντα βασίζεται στο στοιχείο της πολυπολιτισμικής φύσης της Περιφέρειας. Επίσης η φήμη και η αναγνωρισιμότητα για ορισμένα προϊόντα (π.χ. πατάτες Κάτω Νευροκοπίου, μετάξι Σουφλίου) είναι μεγάλη και διαχρονική. Η επιλογή 20 τοπικών προϊόντων μέσα από 70 προϊόντα και η δημιουργία Καλαθίου Αγροτικών Προϊόντων για την ΠΑΜΘ συνιστά ένα σημαντικό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Μια πρωτοβουλία που επίσης συμβάλει στην προβολή των τοπικών προϊόντων είναι η προώθηση του τοπικού πρωινού σε ξενοδοχειακές μονάδες μέσα από δυο διαφορετικές επιλογές, αυτό της Ανατολικής Μακεδονίας και εκείνο της Θράκης. Κάποια προϊόντα, τέλος, ΠΟΠ και ΠΓΕ είναι ιδιαίτερα φημισμένα όπως οι ελιές, το ελαιόλαδο Θάσου και, αλλά και τα κρασιά των περιοχών Δράμας και Καβάλας.

Κριτήριο → Ποιότητα

Αντικειμενικό κριτήριο για την αξιολόγηση της ποιότητας ενός τοπικού προϊόντος είναι η πιστοποίησή του ως προϊόν Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης και ως προϊόν Προστατευμένης Γεωγραφικής Ένδειξης. Στην ΠΑΜΘ σχετική πιστοποίηση έχουν λάβει το λάδι, οι ελιές, φρούτα και λαχανικά (πατάτες), όσπρια και τυριά (κασέρι, φέτα). Το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στις Π.Ε. Δράμας και Καβάλας. Η ποιότητα με αντικειμενικά κριτήρια και όχι μονάχα με υποκειμενικά, όπως για παράδειγμα το κριτήριο της γεύσης, είναι απαραίτητη για λόγους αναγνωρισιμότητας. Το ζήτημα, ωστόσο, αυτό της ετικέτας και γενικά της ποιότητας είναι κρίσιμο στοιχείο γιατί μπορεί να επεκταθεί μέσα από μία περιφερειακή ετικέτα σε σειρά προϊόντων είτε ζωικής προέλευσης (π.χ. καβουρμάς), είτε σε όσπρια (π.χ. φασόλια, στραγάλια), είτε σε προϊόντα ζύμης, είτε σε προϊόντα που προκύπτουν μέσα από την πλούσια λαϊκή τέχνη και λαογραφία όπως η καλαθοπλεκτική, τα υφαντά και το μετάξι. Η ποιότητα των τοπικών προϊόντων είναι υψηλή εντούτοις, απαιτούνται σημαντικά βήματα ως προς την πιστοποίηση, ανάδειξη και προβολή τους.

Κριτήριο → Διαθεσιμότητα

Η διαθεσιμότητα σε πολλά προϊόντα και κυρίως σε αυτά που είναι πιστοποιημένα είναι ικανοποιητική όχι μόνο για τα διοικητικά όρια της Περιφέρειας, αλλά και για την υπόλοιπη Ελλάδα. Η ετικέτα σε μεγάλο βαθμό καθιστά εφικτή τη διαθεσιμότητα όχι μόνο από επιχειρήσεις εστίασης ή μικροπαντοπωλεία αλλά και από super markets. Επίσης, προϊόντα που παράγονται στην περιοχή και είναι παγκοσμίως γνωστά όπως η φέτα Ροδόπης, αλλά και άλλα, όπως η μπίρα της τοπικής ζυθοποιίας, τα τοπικά γλυκίσματα, το κρασί της περιοχής είναι διαθέσιμα παντού και σε μεγάλες ποσότητες. Τέλος, τα δεκαοχτώ (18), ξενοδοχεία από το σύνολο των τριακοσίων ογδόντα τριών (383) ξενοδοχειακών μονάδων που χρησιμοποιούν τα Περιφερειακά Πρωινά είναι ένα στοιχείο που υπογραμμίζει τη διαθεσιμότητα, καθώς και την ανάγκη έντασης της προσπάθειας ως προς την προβολή και αξιοποίηση των τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων.

Ακολουθεί η βαθμολόγηση και η ιεράρχηση εκείνων των κατηγοριών των πόρων ήτοι, φυσικοί πόροι, περιβαλλοντικοί πόροι, ειδικές τουριστικές υποδομές, εκδηλώσεις - δρώμενα, τοπικά προϊόντα που δύναται να αποτελέσουν εκείνα τα στοιχεία για το σχεδιασμό ειδικών τουριστικών προϊόντων στην κατεύθυνση του θεματικού τουρισμού και της δημιουργίας τουρισμού εμπειριών.

Θέση κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ						
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης					
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Προσβασιμότητα	Οικολογική Αξία	Αν/ξιακή Δεκτικότητα	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	20	20	20	30	10	100
Κλίμακα	1 έως 5						
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ							
1	Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	5	4	5	5	5	4,8
2	Δάσος Δαδιάς	5	4	5	5	4	4,7
	Αισθητικό Δάσος Στενά του Νέστου	5	4	5	5	4	4,7
3	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	5	4	4	5	5	4,6
4	Όρος Φαλακρού	5	4	4	4	5	4,3
5	Δασικό Χωριό Ερύμανθου	5	3	4	5	3	4,2
	Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης	5	3	3	5	5	4,2
6	Πόρτο Λάγος	5	3	4	4	4	4,0
7	Δάσος Λιμένα Θάσου	4	3	5	4	3	3,9
	Δάσος Θεολόγου Θάσου	4	3	5	4	3	3,9
	Στενά Νέστου/ Πηγή Κρωμνικού	4	3	3	5	4	3,9
8	Ποταμός Αγγίτης και Σπήλαιο Αγγίτη	5	3	5	3	3	3,8
9	Παρθένο Δάσος Φρακτού	4	2	4	5	2	3,7
	Μπάμπουρα Αλυκής, Θάσος	4	3	4	4	3	3,7
10	Δάσος Σημύδας	3	3	4	4	3	3,5
	Δάσος Ελατιάς ή Καραντερέ	3	3	4	4	3	3,5
11	Δάσος Οξιάς στη Χαϊντού	4	2	4	4	2	3,4
12	Παπτικό Όρος	5	2	2	4	3	3,3
	Δάσος Ίψαρίου Θάσου	3	3	3	4	3	3,3
13	Σπήλαιο του Κύκλωπα	5	2	2	3	5	3,2
	Σπήλαιο Μαρώνειας	5	2	2	3	5	3,2
14	Όρος Σάος Σαμοθράκης	4	3	2	3	4	3,1
	Παγγαίο Όρος	4	2	2	4	3	3,1
15	Τρεις Βρύσες, Φεγγάρι Σαμοθράκης	4	3	2	3	3	3,0
16	Βουνά Έβρου	3	2	2	4	3	2,9
	Όρος Χαϊντού Κουλά	3	2	2	4	3	2,9
17	Δάσος Κοτζά Ορμάν ή Μεγάλο Δάσος	4	2	4	2	2	2,8
	Λιμνοθάλασσες Λάφρης και Λαφρούδας	2	2	2	4	4	2,8
	Λιμνοθάλασσες Κεραμωτής	3	2	3	3	3	2,8
18	Αλυκή Πτελέα-Ξυρολίμνη-Καρατζά	3	2	2	3	3	2,6
19	Κοιλάδες Φιλιούρη και Κομψάτου	3	2	2	3	2	2,5

Θέση Κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ						
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης					
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Προσβασιμότητα	Αξία	Εξυπηρέτηση	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	30	10	20	20	20	100
Κλίμακα	1 έως 5						
Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ							
1	Αρχαιολογικός Χώρος Φιλίππων	5	4	5	5	4	4,7
	Αρχαίο Θέατρο Φιλίππων	5	4	5	5	4	4,7
	Ρωμαϊκή αγορά	5	4	5	5	4	4,7
2	Υδραγωγείο Χερσονήσου Παναγιάς "Καμάρες"	5	3	5	5	4	4,6
3	Αρχαίο Θέατρο Θάσου	5	4	4	5	4	4,5
4	Βαπτιστήριο Αγίας Λυδίας	4	4	5	5	4	4,4
	Φυλακή Αποστόλου Παύλου	4	4	5	5	4	4,4
	Ιμαρέτ	5	1	5	4	5	4,4
5	Κάστρο Καβάλας	4	4	5	4	3	4,0
6	Αρχαιολογικό Μουσείο Φιλίππων	4	3	5	4	3	3,9
7	Σπίτι Μεχμέτ Αλί	4	3	5	4	2	3,7
	Μουσείο Καπνού	3	2	5	5	3	3,7
8	Παραδοσιακοί Οικισμοί: Χρυσόκαστρο, Αλυκή, Θεολόγος, Παλαιοχώρι	4	2	4	4	3	3,6
9	Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου	3	2	5	3	3	3,3
	Ναυτικό Μουσείο Καβάλας	3	2	5	3	3	3,3
10	Μουσείο Φύσης Νέστου	3	2	4	3	3	3,1
16	Τέμενος Χαλίλ Μπέη	3	2	4	4	2	3,1
11	Μουσείο Λαδιού-Ελιάς	2	2	5	3	3	3,0
12	Ακρόπολη Θάσου	3	2	4	3	2	2,9
13	Κτίριο Ταρσανά Θάσου	2	2	4	3	2	2,6
14	Ανακτορόπολις/Ν. Πέραμο	1	1	3	4	3	2,4
15	Παλαιό Ελαιοτριβείο Θάσου	1	2	4	2	1	1,9
16	Πύργος Θυμωνιάς Θάσου	1	1	3	3	1	1,8
	Λαογραφικό Μουσείο Λιμεναρίων Θάσου	1	1	4	2	1	1,8
17	Δημοτικό Μουσείο Βαγή Θάσου	1	1	4	1	1	1,6

Θέση Κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ						
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης					
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Προσβασιμότητα	Αξία	Εξυπηρέτηση	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	30	10	20	20	20	100
Κλίμακα	1 έως 5						
Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ							
1	Παλιά Πόλη	5	4	5	5	4	4,7
2	Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Πόρτο Λάγος	4	4	4	4	4	4,0
3	Ιερά Μονή Παναγίας Αρχαγγελιώτισσης	4	3	4	3	4	3,7
	Ιερά Μονή Παναγίας Καλαμούς	4	3	4	3	4	3,7
	Ιερός Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών	4	3	4	3	4	3,7
4	Κτίριο Δημοτικής Πινακοθήκης Ξάνθης	4	2	5	3	3	3,6
	Οικία Μάνου Χατζιδάκι	4	2	5	3	3	3,6
5	Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ξάνθης	3	2	5	3	3	3,3
	Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων	3	2	5	3	3	3,3
	Εκκλησιαστικό Μουσείο Μητροπόλεως Ξάνθης	3	2	5	3	3	3,3
	Μουσείο Καπνού	3	2	5	2	3	3,3
6	Οικία Παμουκτσόγλου/Αβδηρα	3	1	4	3	3	3,0
7	Αρχαιολογικός Χώρος Αβδήρων	3	2	4	3	2	2,9
8	Λίθινα γεφύρια: ποταμός Κόσυνθος, Σταυρούπολη, Τρίτοξη Γέφυρα, Δίτοξη Γέφυρα του Παπά, Δίτοξες Γέφυρες της Μέδουσας και του Δημαρίου	3	1	3	3	3	2,8
9	Αχριάν Τζαμί	3	2	4	2	2	2,7
	Σούννε Τζαμί	3	2	4	2	2	2,7
	Σερβιλί Τζαμί	3	2	4	2	2	2,7
	Κασαμπά Τζαμί Γενισέας	3	2	4	2	2	2,7
	Τσινάρ Τζαμί	3	2	4	2	2	2,7
10	Μακεδονικός Τάφος Κομνηνών/Σταυρούπολη	2	2	4	3	2	2,6
	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	2	2	4	2	3	2,6
11	Παραδοσιακοί Νερόμυλοι	2	1	3	3	3	2,5
	Αρχαία Πόλη Τοπείρου	3	2	3	3	1	2,5
12	Κάστρο Αερικού	2	2	4	2	2	2,4
	Λαογραφικό Μουσείο Σταυρούπολης	2	2	4	2	2	2,4
13	Βυζαντινό Κάστρο Ξάνθειας	2	1	3	3	2	2,3
14	Παραδοσιακός Οικισμός Κάτω Καρυόφυτο	2	1	3	2	2	2,1
	Μουσείο Γραμμοφώνων και Νομισμάτων	2	1	4	1	2	2,1

Θέση Κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ						
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης					
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Προσβασιμότητα	Αξία	Εξυπηρέτηση	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	30	10	20	20	20	100
Κλίμακα	1 έως 5						
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ							
1	Μαρώνεια	5	3	4	5	3	4,2
2	Αρχαίο Θέατρο/ Αρχαία Ισμάρα	5	3	3	5	3	4
3	Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής	3	2	5	4	5	3,9
4	Αρχοντικό Δερμερτζόγλου	4	1	5	3	4	3,7
5	Αρχοντικό Ταβανειώτη, Μαρώνεια	4	2	4	4	3	3,6
6	Παλιό Δικαστικό Μέγαρο	3	2	5	3	4	3,5
	Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Ειρωνείας (Ιμαρέτ)/Κομοτηνή	2	1	5	4	5	3,5
	Δημοτικό Θέατρο Κομοτηνής	3	2	5	2	5	3,5
7	Παλιά Πόλη Κομοτηνής	3	3	5	4	2	3,4
	Ιερά Μονή Παναγίας Φανερωμένης Βαθυρρύακος	3	3	4	3	4	3,4
	Μουσείο Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή	2	2	5	3	5	3,4
	Μέγαρο Μουσικής Κομοτηνής	3	1	5	2	5	3,4
8	Πύργος Ωρολογίου	3	2	5	2	4	3,3
	Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου	2	3	4	4	4	3,3
9	Αρχοντικό Στάλιου	3	1	5	2	4	3,2
	Ελληνική Αστική Σχολή Νέστωρος Τσανακλή	3	1	5	2	4	3,2
	Λιμάνι Άγιου Χαράλαμπου/Μαρώνεια	4	2	3	3	3	3,2
10	Ερειπωμένα Μοναστήρια/Παλίκιο Όρος	4	1	1	5	3	3,1
	Στρατιωτικό Μουσείο Κομοτηνής	2	1	5	2	5	3,1
	Λαογραφικό Μουσείο Κομοτηνής	2	1	5	2	5	3,1
	Μουσείο Παιδείας Παιδαγωγικών Επιστημών	2	1	5	2	5	3,1
	Καπναποθήκη	2	1	5	3	4	3,1
12	Εκκλησία Αγίου Γεωργίου	2	2	4	3	4	3

	Στρατιωτικό Μουσείο Οχυρού/ Νυμφαίας	2	2	4	3	4	3
13	Λαογραφικό Μουσείο/ Ίασμος	2	1	5	2	4	2,9
	Παραδοσιακοί οικισμοί: Μαυρομάτι, Βάκος, Μίσχος και Μαρώνεια	3	2	3	2	4	2,9
	Λαογραφικό Μουσείο/Ξυλαγανή	2	1	5	2	4	2,9
14	Τοξωτή Γέφυρα στον ποταμό Κομφάτο	3	1	2	4	3	2,8
15	Έσκι Τζαμί	2	1	3	3	4	2,7
	Γενί Τζαμί	2	1	3	3	4	2,7
16	Κτίριο ιδιοκτησίας Λειβαδά/Ίασμος	2	1	3	2	4	2,5
17	Μουσείο Καλαθοπλεκτικής Ρομά	1	1	4	2	4	2,4
18	Αρχαιοελληνικός Τάφος/Σύμβολα	2	1	2	3	3	2,3
	Αρχαιοελληνική Πόλη Δίκαια	2	1	2	3	3	2,3

Θέση Κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ						
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης					
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Προσβασιμότητα	Αξία	Εξυπηρέτηση	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	30	10	20	20	20	100
Κλίμακα	1 έως 5						
Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ							
1	Αρχαιολογικό Μουσείο Δράμας	4	3	5	4	4	4,1
	Εκκλησιαστικό Μουσείο Δράμας	4	3	5	4	4	4,1
2	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	3	3	5	5	4	4,0
3	Στρατιωτικό Μουσείο Λίσσε	4	3	4	4	4	3,9
4	Ιερά Μονή Παναγίας Εικοσιφοινίσσης	3	4	4	4	4	3,7
5	Τέμενος Αράπ Τζαμί	3	3	5	4	3	3,6
6	Τμήματα Βυζαντινών Τειχών	3	3	5	3	3	3,4
	Ελληνιστικός Τάφος της οδού Τροίας	3	3	5	3	3	3,4
	Μονή Μεταμορφώσεως Σωτήρος	3	3	4	3	4	3,4
	Ιερό Διονύσου	3	3	4	4	3	3,4
	Ιερός Ναός Ταξιαρχών	3	3	4	4	3	3,4
	Ναός Αγίου Θεοδώρου	3	3	4	4	3	3,4
7	Ναός Αγίας Σοφίας	3	3	4	4	3	3,4
	Λαογραφικό Μουσείο Πτελέα	2	2	5	3	3	3,0
8	Παραδοσιακοί Οικισμοί: Παγονερίου, Περιθωρίου	3	1	4	3	3	3,0
	Άγιος Δημήτριος/Νευροκόπι	2	3	4	3	3	2,9
9	Οχύρωση στον ποταμό Αγγίτη	2	3	3	3	3	2,7
10	Αρχαία Ακρόπολη Πλατανιά	2	2	3	3	2	2,4

Θέση Κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΕΙΔΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ				
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης			
		Φήμη	Επάρκεια/Καταλληλότητα	Εξυπηρέτηση	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	20	50	30	100
Κλίμακα	1 έως 5				
1	Καζίνο Αλεξανδρούπολης	5	5	5	5,0
	Αθλητικό Κέντρο Skoda Ξάνθης	5	5	5	5,0
2	Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Έβρου	4	5	5	4,8
3	Συνεδριακό Κέντρο Κομοτηνής	4	5	4	4,5
4	Διαδρομή του Κρασιού του Διονύσου	4	4	4	4,0
	Υποδομές Καταδυτικού Τουρισμού σε Πευκάρι, Ποτό, Σκάλα Μαριών, Χρυσή Αμμουδιά, Σκάλα Ραχωνίου, Λιμενάρια/Θάσος	4	4	4	4,0
	Υποδομές αθλητικών δραστηριοτήτων υπαίθρου σε Νέστο/Τοξότες	4	4	4	4,0
5	Αναρριχητικό Πεδίο Πύργων/Δράμα	3	4	4	3,8
	Υποδομές Αιωροπτερισμού στη Δράμα/Αίολος	3	4	4	3,8
	Ποδηλατικές Διαδρομές Δαδιά/Έβρος	3	4	4	3,8
	Πίστα αεροπτερισμού στο Φαλακρό/Δράμα	3	4	4	3,8
6	Καταδυτικά Κέντρα Σαμοθράκης/ Έβρος	2	4	4	3,6
7	Χιονοδρομικό Κέντρο Φαλακρού/Π.Ε. Δράμας	5	3	3	3,4
	Πηλοθεραπευτήριο Κρηνίδων Καβάλας	5	3	3	3,4
8	Χιονοδρομικό Κέντρο Παγγαίου/ Π.Ε. Καβάλας	4	3	3	3,2
	Ιαματικές Πηγές Ελευθερών/ Καβάλας	4	3	3	3,2
	Υποδομές Ιαματικού Τουρισμού στα Θέρμα Σαμοθράκης/ Έβρος	4	3	3	3,2
9	Δασικό Χωριό Ελατιάς/Δράμα	3	3	3	3,0
	Αθλητικό Κέντρο Βύλακα Δράμας	3	3	3	3,0
	Πίστα motocross Καστανιές/ Έβρος	3	3	3	3,0
	Birdwatching Δαδιά/Έβρος	3	3	3	3,0
	Μηχανοκίνητα sports Δαδιά/Έβρος	3	3	3	3,0

	Bird Watching στη λίμνη Βιστωνίδα/Ξάνθη	3	3	3	3,0
10	Ιαματικά Λουτρά Θερμών/Ξάνθη	4	3	2	2,9
	Λουτρόπολη Ποταμιάς/ Ξάνθη	4	3	2	2,9
	Θερμά Λουτρά Τραϊανούπολης/ Έβρος	4	3	2	2,9
11	Πίστα Αεροπτερισμού στο Νέο Ζυγό/ Ξάνθη	2	3	3	2,8
12	Ιαματικά Λουτρά Θερμίων/Δράμα	4	2	3	2,7
13	Bird Watching στο Δέλτα του Νέστου/Ξάνθη	2	2	2	2,0

Θέση κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ - ΔΡΩΜΕΝΑ					
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης				
		Φήμη	Επισκεψιμότητα	Εξυπηρέτηση	Αν/ξιακή Δεκτικότητα	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	30	20	20	30	100
	Κλίμακα	1 έως 5				
	Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ					
1	Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας	5	5	5	5	5,0
2	Επέτειος της Μάχης των Οχυρών Λίσσε	5	4	4	3	4,0
	Ημέρα της Μπάμπως	5	4	4	3	4,0
3	«Αναστενάρια» Πυροβασίες Μαυρολεύκης Δράμας	5	3	4	3	3,8
	Ονειρούπολη, το Χωριό του Αι Βασίλη	4	3	4	4	3,8
4	Ελευθέρια	4	3	4	3	3,5
	Μεταμφιέσεις Δωδεκαημέρου	4	3	4	3	3,5
	Ακρίτεια Νευροκοπίου	4	3	4	3	3,5
5	Dramaica Youth Festival	3	3	3	2	2,7
	Π.Ε ΚΑΒΑΛΑΣ					
1	Φεστιβάλ Φιλίππων	5	4	4	4	4,3
2	Ελευθέρια Καβάλας	4	3	4	3	3,8
	Φεστιβάλ Θάσου	4	3	4	4	3,8
3	Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής «Γ.Α. Παπαϊωάννου»	3	3	4	4	3,5
	Φεστιβάλ "Πλάι στο Κύμα"	3	3	4	4	3,5
4	Φεστιβάλ "WOOD WATER WILD"	3	3	4	3	3,2
	Διεθνές Λαογραφικό Φεστιβάλ «Ήλιος και Πέτρα»	3	3	4	3	3,2
5	Θασίτικος γάμος στο Θεολόγο	4	3	3	2	3,0
	Airshow Καβάλας	3	3	3	3	3,0

Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ						
1	Γιορτές Παλιάς Πόλης	5	5	4	5	4,8
2	Θρακικές Λαογραφικές Γιορτές - Ξανθιώτικο Καρναβάλι	5	5	3	5	4,6
3	Γιορτές Νεολαίας	4	4	4	5	4,3
	Χατζιδάκειο Φεστιβάλ	4	4	4	5	4,3
	Μουσικός Αύγουστος	4	4	4	5	4,3
	Το Έθιμο της Μπάμπως	5	4	4	4	4,3
4	Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής Ξάνθης	4	4	4	4	4,0
	Ελευθέρια	4	4	4	4	4,0
Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ						
1	Επέτειος της Μάχης του Οχυρού της Νυμφαίας	5	5	3	2	3,7
	Γυναικοκρατία	4	4	4	3	3,7
2	Πανελλήνια Εμπορική Έκθεση	3	3	4	4	3,5
3	Καρναβάλι Σαπών	4	4	4	2	3,4
4	Φεστιβάλ Ισπανόφωνου Κινηματογράφου	3	3	4	3	3,2
Π.Ε. ΕΒΡΟΥ						
1	Εμπορική Έκθεση Αλεξανδρούπολης	4	4	4	4	4,0
	Φεστιβάλ Νεολαίας Τυχερού	4	4	4	4	4,0
	Φεστιβάλ Νέων Άρδας	4	4	4	4	4,0
	Γιορτή Μεταξιού	4	4	4	4	4,0
2	Καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις Αλεξανδρούπολης «Κύματα Πολιτισμού»	4	4	4	3	3,7
	Ελευθέρια Αλεξανδρούπολης	4	4	4	3	3,7
	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Σαμοθράκης (Καβείρια, Pulsar festival)	4	4	4	3	3,7
3	Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου Ορεστιάδας	3	3	4	3	3,2
	Ελευθέρια Διδυμότειχου	3	3	4	3	3,2
4	Ορέστεια	4	3	3	2	3,0
5	Γιορτή Κυνηγιού	3	3	4	2	2,9
	Ημέρα της Μπάμπως	4	4	4	3	2,9
6	Γιορτή της Μιλίνας	3	3	3	2	2,7

Θέση κατάταξης	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΡΩΝ : ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ-ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ				
	Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Κριτήρια Αξιολόγησης			
		Φήμη	Ποιότητα	Διαθεσιμότητα	Ιεράρχηση
	Βαρύτητα (%)	35	40	25	100
	Κλίμακα	1 έως 5			
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ					
1	Κρασί Περιφέρειας ΑΜΘ	5	5	5	5,0
	Καφές Κομοτηνής	5	5	5	5,0
	ΓΛΥΚΑ ΑΜΘ (Σαραγλί, Χανούμ Μπουρέκ, Κανταίφι Σουτσούκ Λουκούμ, Σεκέρ Παρέ, Καζάν Ντιπι, Νούγκα Καριόκες, Γκελίν Μποχτσά, Γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες)	5	5	5	5,0
	Παραδοσιακές Πίτες	5	5	5	5,0
	Προϊόντα μεταξιού	5	5	5	5,0
2	Ελαιόλαδο Θάσου (ΠΓΕ)	5	5	4	4,75
	Ελιές: Θρούμπα Θάσου (ΠΟΠ)	5	5	4	4,75
3	Τσίπουρο Έβρου	4	5	5	4,65
4	Πατάτα Κάτω Νευροκοπίου (ΠΓΕ)	5	5	3	4,5
	Καβουρμάς	5	5	3	4,5
5	Ψαρικά Λιμνοθάλασσας	4	5	4	4,4
	Ψαρικά Θρακιώτικο πέλαγος	4	5	4	4,4
	Παραδοσιακά Ζυμαρικά	4	5	4	4,4
	Υφαντά	4	5	4	4,4
6	Φασόλια Κάτω Νευροκοπίου (ΠΓΕ)	4	5	3	4,15
	Παστουρμάς	4	5	3	4,15
7	Φέτα (ΠΟΠ)	3	5	4	4,05
	Κασέρι (ΠΟΠ)	3	5	4	4,05
	Καλαθοπλεκτική	3	5	4	4,05
8	Παραδοσιακή Ρετσίνα Έβρου	3	4	3	3,4
	Εκκλησιαστικά σκεύη	3	4	3	3,4
	Ταπητουργία	3	4	3	3,4
	Τενεκετζίδικα-Μαχαιράδικα	3	4	3	3,4
	Οργανοποιία	3	4	3	3,4

3.3 Καταγραφή Τουριστικής Ζήτησης

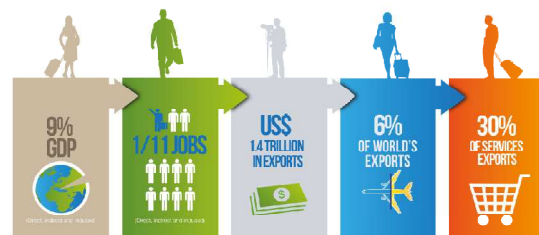
Στο πλαίσιο οποιουδήποτε τουριστικού σχεδιασμού πέραν της τουριστικής προσφοράς προσδιορίζεται ταυτόχρονα και η τουριστική ζήτηση. Οι παράμετροι που επηρεάζουν και καθορίζουν την τουριστική ζήτηση είναι οι κάτωθι :

- Οι παγιωμένες τάσεις της ζήτησης διεθνώς
- Τα κίνητρα των τουριστών τα οποία ενεργοποιούν τα ταξίδια διαμορφώνοντας διαφορετικά πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης
- Η διαφήμιση η οποία αποτελεί μέσο προβολής μιας τουριστικής περιοχής
- Η πολιτική των tour operators που αποτελούν σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού
- Η γεωγραφική θέση της περιοχής υποδοχής τουριστών
- Μια σειρά άλλων παραμέτρων όπως:
  - ✓ οικονομικοί (τιμές τουριστικών προϊόντων, λοιπών προϊόντων και υπηρεσιών, κατανομή εισοδήματος, πληθωρισμός κ.α.),
  - ✓ κοινωνικοί (πρόωρη συνταξιοδότηση, διαθέσιμος ελεύθερος χρόνος, κ.α.),
  - ✓ πολιτικοί (πολιτικές σχέσεις μεταξύ χώρας αφετηρίας και προορισμού, στρατιωτικές συγκρούσεις κλπ.),
  - ✓ δημογραφικοί (π.χ. ηλικία, φύλο, αύξηση εργαζομένων γυναικών),
  - ✓ εξωτερικοί παράγοντες όπως ασφαλής μετακίνηση, ακραία καιρικά φαινόμενα κ.α.

3.3.1 Διεθνείς τάσεις και εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού

Η τουριστική βιομηχανία είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους και πιο δυναμικούς κλάδους στην παγκόσμια οικονομία, με τεράστια σημασία για τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Ο απόηχος της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, η

εμφάνιση νέων αναδυόμενων τουριστικών προορισμών (Μέση Ανατολή, Αφρική, Ασία), οι κλιματικές αλλαγές, οι συγχωνεύσεις και συμμαχίες των μεγάλων tour operators, των αεροπορικών εταιρειών και άλλων επιχειρήσεων της τουριστικής βιομηχανίας, η παγκόσμια απειλή της τρομοκρατίας, η αλλαγή στα κίνητρα, τα ενδιαφέροντα και την καταναλωτική συμπεριφορά των τουριστών, τα επιτεύγματα στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), τα απρόβλεπτα φυσικά φαινόμενα, η ανάπτυξη νέων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, είναι μερικές μόνο από τις εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο που αναμένεται μέσα στα επόμενα χρόνια να διαμορφώσουν τη μελλοντική πραγματικότητα στην παγκόσμια τουριστική βιομηχανία.

Η τελευταία εκτίμηση του World Travel Monitor 2013 και της IPK International προβλέπει αυξητική πορεία για τα διεθνή ταξίδια παγκοσμίως. Μάλιστα για το 2013 εκτιμάται ότι πραγματοποιήθηκαν 947 εκ διεθνή ταξίδια και 7,5 δις διανυκτερεύσεις παγκοσμίως, αριθμοί ρεκόρ που καταδεικνύουν τη σημαντική δυναμική ανάπτυξης του κλάδου ακόμη και στον απόηχο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Αντίστοιχες είναι και οι προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO) για την περίοδο 2010-2030, όπου ο αριθμός των διεθνών αφίξεων τουριστών σε όλο τον κόσμο αναμένεται να ακολουθήσει μια αυξητική πορεία με μέσο ετήσιο όρο αύξησης 3,3%. Σε απόλυτους αριθμούς, η αύξηση των διεθνών αφίξεων για την περίοδο 2010-2030 υπολογίζεται σε περίπου 43 εκατ. ετησίως, σε σύγκριση με το μέσο όρο αύξησης 28 εκατ. ετησίως κατά την περίοδο 1995-2010. Στον προβλεπόμενο ρυθμό ανάπτυξης, οι διεθνείς αφίξεις τουριστών σε όλο τον κόσμο αναμένεται να φθάσουν τα 1,4 δις. έως το 2020 και τα 1,8 δις. έως το 2030. Οι προορισμοί που φαίνεται να επωφελούνται περισσότερο από αυτήν την αύξηση του τουρισμού είναι η Ασία, η Λατινική Αμερική, η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, οι περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου, η Μέση Ανατολή και η Αφρική που αναμένεται να έχουν διπλάσιο ρυθμό ανάπτυξης, έναντι των προηγμένων τουριστικών αγορών.

Στην ίδια διαπίστωση καταλήγει και η έκθεση WTM Global Trends Report για τις τάσεις στη διεθνή τουριστική αγορά (2013), περιγράφοντας το γεγονός ότι η παγκόσμια οικονομία παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης και νέας εξισορρόπησης, ενώ ο κλάδος του τουρισμού θα

εξακολουθήσει να έχει ένα ζωτικό ρόλο στις τοπικές οικονομίες για την περίοδο 2012-2017 με επίκεντρο την αυξανόμενη ζήτηση από τις αναδυόμενες αγορές.

Σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη κατέχουν οι **νέες αναδυόμενες αγορές** (source markets), οι κάτοικοι των οποίων ολοένα και περισσότερο πραγματοποιούν διεθνή ταξίδια. Σήμερα το 1/3 του παγκόσμιου πληθυσμού έχει τη δυνατότητα να ταξιδέψει. Αυτή η δυνατότητα θα γίνει πραγματικότητα σταδιακά και για μεγάλο μέρος των υπολοίπων 2/3. Όπως αναφέρει η World Travel Monitor 2013, IPK International, 1,5 δις άνθρωποι εκτιμάται ότι θα εισέλθουν στη μεσαία τάξη μέχρι το 2030, γεγονός που τους δίνει τα μέσα να πραγματοποιήσουν διεθνή ταξίδια. Αυτή η “νέα” μεσαία τάξη αναμένεται να αλλάξει τα δεδομένα του τουρισμού μεσοπρόθεσμα.

Σύμφωνα με την ITB World Travel Trends Report 2013-14, ο σημαντικότερος δείκτης αυτής της τάσης είναι το γεγονός ότι οι παραδοσιακές τουριστικές αγορές (αφετηρίες ταξιδιών) φαίνεται να εκτοπίζονται στις κατατάξεις από τις αναδυόμενες αγορές της ομάδας των BRIC, Βραζιλία-Ρωσία-Ινδία-Κίνα. Σημειώνεται ότι μόλις μία δεκαετία πριν, οι αριθμοί διεθνών αφίξεων από αναδυόμενες αγορές ήταν λιγότερο από το μισό των αντίστοιχων αφίξεων από ώριμες αγορές. Σήμερα οι αριθμοί είναι σχεδόν ίσοι.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι “Big Three” Γερμανία, ΗΠΑ και Ην. Βασίλειο είχαν περιορισμένη ανάπτυξη για το 2013 (+2%, +1% και +3% αντίστοιχα). Αντίθετα, η Κίνα συνεχίζει την αλματώδη άνοδο σε ταξίδια εξωτερικού σημειώνοντας αύξηση 26% και είναι ήδη στην 2^η θέση σε αριθμό ταξιδιών και στην 1^η θέση σε ταξιδιωτικές δαπάνες. Η **Ρωσία** συνεχίζει μέχρι την κρίση τη σταθερή ετήσια αύξηση σε ταξίδια εξωτερικού με 12% αύξηση και βρίσκεται στην 5^η θέση σε διανυκτερεύσεις. Αντίστοιχη είναι και η πορεία της Βραζιλίας με σταθερή αύξηση 6%.

Σε επίπεδο αριθμού ταξιδιών και δαπάνης, οι ταξιδιώτες από την Ασία πρόκειται να αντιστοιχούν στο 1/3 της παγκόσμιας δαπάνης έως το 2020, μία αύξηση 21% σε σχέση με σήμερα. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η πρόβλεψη ότι οι ταξιδιώτες από τις αναδυόμενες αγορές θα προέρχονται ολοένα και από περισσότερες διαφορετικές χώρες. Αναμένεται ότι οι περισσότεροι άνθρωποι από τις CIVET χώρες

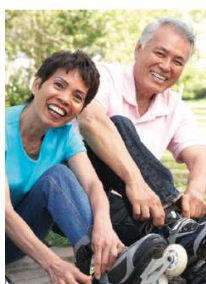
(Κολομβία-Ινδονησία-Βιετνάμ-Αίγυπτος-Τουρκία), καθώς και την Αφρική θα έχουν τα μέσα να ταξιδέψουν στον κόσμο τα επόμενα χρόνια.

Τα νέα δημογραφικά γκρουπ

Η δημογραφική μετατόπιση των τελευταίων δεκαετιών έχει δημιουργήσει δύο αντίρροπες τάσεις: ο κόσμος γίνεται νεότερος και ταυτόχρονα γηραιότερος σε διαφορετικά σημεία του πλανήτη. Οι **άνω των 55 ετών** αποτελούν το 42% του συνολικού παγκόσμιου πληθυσμού και **συνεχώς αυξάνονται σε αριθμό**. Στις ώριμες αγορές, η ηλικιακή ομάδα με το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης είναι **οι άνω των 80 ετών, και πρόκειται να τετραπλασιαστεί** σε αριθμό έως το 2053. Στις αναδυόμενες αγορές, η νέα γενιά συνεχίζει να κατέχει μεγαλύτερα ποσοστά στο σύνολο του πληθυσμού και εκμεταλλεύεται τις ολοένα και περισσότερες ευκαιρίες για κοινωνική και οικονομική ανέλιξη. Το παραπάνω φαινόμενο εκτιμάται ότι θα επηρεάσει σημαντικά την τουριστική βιομηχανία, καθώς δημιουργεί νέα δημογραφικά γκρουπ ταξιδιωτών με ιδιαίτερα προφίλ και ξεχωριστές ανάγκες.

Η Ακμαία Τρίτη Ηλικία⁶⁰

Οι άνω των 60 ετών κατέχουν περισσότερο από το 50% του πλούτου στον αναπτυσσόμενο κόσμο, και μια παρόμοια τάση διαφαίνεται και στις αναδυόμενες αγορές. Προβλέπεται ότι **μέχρι το 2023 ο πληθυσμός των 60+ θα ξεπεράσει το 1 δις**. Η υιοθέτηση ενός πιο υγιεινού τρόπου ζωής, ο ελεύθερος χρόνος και η ύπαρξη διαθέσιμου εισοδήματος, προβλέπεται ότι θα οδηγήσει τις ταξιδιωτικές δαπάνες των 65+ σε διπλασιασμό μέχρι το 2023.

Η νέα γενιά των “Laptop & Latte”

Οι λεγόμενοι Millennials, όσοι έχουν γεννηθεί δηλαδή μεταξύ του 1980 και 2000, αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού παγκοσμίως. Ο τρόπος εργασίας τους

⁶⁰ μελέτη The Kinship Economy Report, The Future Company 2013

συνήθως είναι ευέλικτος, χωρίς συγκεκριμένο ωράριο και γραφείο. Η νέα αυτή γενιά ταξιδεύει συχνά για δουλειά, αλλά και αναψυχή. Καταφέρνει να συνδυάζει με άνεση τα ταξίδια με την εργασία, επιδιώκοντας να συναναστρέφεται αντίστοιχους εργαζόμενους συν-ταξιδιώτες.

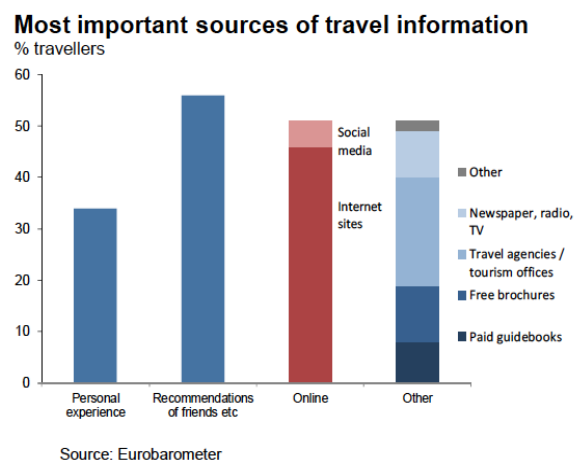
Οι νέες & διευρυμένες οικογένειες

Η παραδοσιακή δομή της οικογένειας έχει αλλάξει. Στις ΗΠΑ μόνο 1 στα 5 νοικοκυριά ανήκει στο κλασικό μοντέλο “μαμά, μπαμπάς και παιδιά”, ενώ 1 στα 4 νοικοκυριά στην Ασία είναι πολυ-γενεαλογικό. Η Eurocamp σημειώνει ότι μεταξύ 2009 και 2011 οι ταξιδιωτικές κρατήσεις διευρυμένων οικογενειακών ομάδων αυξήθηκαν 325%. Αυτού του είδους οι νέες οικογενειακές ομάδες, είτε είναι μονογονεϊκές οικογένειες, είτε διευρυμένες πολυμελείς, **αναζητούν προορισμούς με ποικιλία προσφορών και δυνατότητα παροχών και υποδομών που να εξυπηρετούν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.**

Η σπουδαιότητα του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων

Το σύνολο των μελετών στο χώρο του τουρισμού αναδεικνύουν το σημαντικό ρόλο των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Σε επίπεδο προορισμών και τουριστικών επιχειρήσεων παρατηρείται έντονη κινητικότητα ως προς τις στρατηγικές επικοινωνίας και προσέλκυσης επισκεπτών μέσα από τη χρήση νέων τεχνολογιών (π.χ. εφαρμογές σε smart phones). Η ανάγκη των επισκεπτών για απαντήσεις και εξυπηρέτηση σε πραγματικό χρόνο εξειδίκευσε ακόμα περαιτέρω τις εφαρμογές κρατήσεων, επικοινωνίας, προώθησης και πωλήσεων σε επίπεδο internet και intranet μεταξύ οργανισμών.

Μαζί με τις εφαρμογές για κινητές συσκευές τηλεφωνίας αποτελούν τους δυναμικότερους παίκτες στην ταξιδιωτική αγορά. Το 65% των κρατήσεων παγκοσμίως γίνεται διαδικτυακά και μάλιστα αυξήθηκε το 2013 κατά 10%. Το ποσοστό αυτό είναι ακόμη μεγαλύτερο στις ώριμες αγορές και αγγίζει το 70%. Αντίστοιχα, οι κρατήσεις μέσω ταξιδιωτικών γραφείων αυξήθηκαν

μόλις 4% και συγκεντρώνουν 24% επί του συνόλου. Οι **κρατήσεις μέσω κινητών συσκευών επίσης αυξάνονται** συνεχώς. Σε παγκόσμιο επίπεδο το 22% των διαδικτυακών τουριστικών συναλλαγών και αγορών πραγματοποιείται μέσω κινητού τηλεφώνου, ενώ σε Ευρωπαϊκό επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώνεται στο 20%. **Πρωτοπόρες χώρες στη χρήση κινητού είναι η Αγγλία, η Ιταλία, η Ισπανία και η Γαλλία.**

Τα μέσα τεχνολογίας χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο από τους επισκέπτες για επικοινωνία με συγγενείς, αλλά και έλεγχο όσον αφορά σε δρομολόγια (60%), την περιήγηση (60%), την κοινοποίηση των διακοπών του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Share on facebook, “selfies”) τόσο κατά την εκδρομή του (45,3%), όσο και μετά από αυτές (36,6 %). Σημαντική, επίσης, είναι και η διαπίστωση της Travelocity ότι το 55% των κρατήσεων έγινε μέσα από τους μεγαλύτερους διαδικτυακούς κόμβους και tour operators με τη χρήση tablet, υπολογιστή και smart phone (Αθήνα, 2014).

Εκτός της παραπάνω τάσης, είναι σημαντικό να καταγραφεί το γεγονός ότι αναπτύσσεται, επίσης, η κατηγορία του «σιωπηλού ταξιδιώτη» που είναι ο καταναλωτής εκείνος που στρέφεται μεν στη χρήση των νέων τεχνολογιών και έξυπνων συσκευών, αλλά δεν αρκείται μονάχα σε «έξυπνες» συσκευές για ενημέρωση, αλλά και για κρατήσεις σε καθημερινές επιλογές. Το κίνητρο του είναι η εξοικονόμηση χρόνου προς όφελος της επίσκεψής του αποφεύγοντας τις αναμονές (e-ticket, web check in, web reservation). Η κοινωνική δικτύωση (social media) αποκτά ιδιαίτερο ρόλο στην προώθηση ενός προορισμού με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, επηρεάζοντας την εμπειρία του επισκέπτη. Σημειώνεται ότι

το 50% των Ευρωπαίων ταξιδιωτών συλλέγουν πληροφορίες για τα ταξίδια τους από το διαδίκτυο, ενώ τουλάχιστον ένας (1) στους τέσσερις (4) χρησιμοποιεί και τα κοινωνικά δίκτυα για τους ίδιους λόγους. Παράλληλα, όπως αποκαλύπτει η WTM Global Trends Report, παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση και καινοτομία στα τουριστικά προϊόντα και στις υπηρεσίες σε

διαφορετικές περιοχές της υψηλίου με επικέντρωση στις απαιτήσεις των πελατών και σε νέες ομάδες στόχους.

Συνοψίζοντας οι νέες τάσεις της τουριστικής αγοράς έχουν την εξής εικόνα:

1. οι σύγχρονοι τουρίστες **ταξιδεύουν** πιο **συχνά**, και επιλέγουν **μικρότερης διάρκειας ταξίδια**
2. η ζήτηση **για μακροχρόνια ταξίδια** βρίσκεται σε τροχιά ανόδου
3. **μεγαλύτερη διάσπαση των διακοπών σε τμήματα**, λόγω μείωσης ωρών εργασίας και αύξησης των ημερών αμειβόμενης άδειας
4. **αυξημένη ζήτηση για ειδικά προσαρμοσμένες διακοπές**, τάση που διευκολύνεται από τη χρήση νέων τεχνολογιών (ιντερνέτ, κλπ.)
5. το **διαδίκτυο** πλέον **αποτελεί το βασικό μέσο κρατήσεων παγκοσμίως**
6. σχετική **αύξηση της ζήτησης για ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών** και για **μη συμβατικά ξενοδοχειακά καταλύματα**
7. μεταστροφή από τις «διακοπές δραστηριοτήτων» προς τις «**διακοπές εμπειριών**», ακολουθώντας γενικότερα καταναλωτικά πρότυπα, με θέληση συμμετοχής, η οποία παράγει νέα γνώση και αυθεντικές συγκινήσεις
8. η **ζήτηση** για **αυθεντικές εμπειρίες**, όπως για επαφή με την τοπική κουλτούρα και τη φύση, θα συνεχίσει να αυξάνεται ιδίως μεταξύ των ομάδων μεγαλύτερης ηλικίας
9. **αυξημένος αριθμός των τουριστών τρίτης ηλικίας 55 ετών και άνω**
10. **μείωση του χρόνου προκράτησης** διακοπών ή και ταξιδίων
11. αυξημένη σημασία στις τουριστικές δραστηριότητες ως προς τη **βιώσιμη ανάπτυξη** και τις αρχές δίκαιων συναλλαγών
12. **εμφάνιση αναδυόμενων προορισμών**, γεγονός που προτρέπει τους άλλους προορισμούς να αναθεωρήσουν το σχεδιασμό των προϊόντων τους
13. **αυξημένες ευκαιρίες για προορισμούς με χαλαρά εμπόδια εισόδου στα σύνορα**
14. το νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης απορρέει από τις ίδιες τις αναζητήσεις και τα ενδιαφέροντα του τουρίστα
15. το τουριστικό προϊόν επικεντρώνεται στις ακόλουθες τέσσερις μεταβλητές που συγκροτούν και τα νέα χαρακτηριστικά της τουριστικής προσφοράς των **4Ε**: • **περιβάλλον και καθαρή φύση** (Environment) • **Πολιτισμός, Ιστορία και εκπαίδευση**

(Education) • Τα **μεγάλα γεγονότα** (Events) • **Διασκέδαση και Ψυχαγωγία** (Entertainment).

3.3.2 Οι τάσεις στον εναλλακτικό τουρισμό

Η σημερινή τουριστική ζήτηση παρουσιάζει έντονη διαφοροποίηση και τμηματοποίηση, τελείως ξένη με τα πρότυπα του μαζικού τουρισμού που είχε επικρατήσει διεθνώς τις μεταπολεμικές δεκαετίες. Τα νέα τμήματα της αγοράς που αναπτύσσονται αποτελούνται από τουρίστες που επιζητούν νέες μορφές τουρισμού (π.χ. τουρισμός πόλεων, φυσιολατρικός τουρισμός, πολιτιστικός, τουρισμός κλπ.) και απαιτούν περισσότερο ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες.

Από την αναζήτηση οργανωμένων και συχνά παθητικών – αναφορικά με τις δραστηριότητες – διακοπών, οι τουρίστες στρέφονται σε ταξίδια περισσότερο αυτόνομα και με αναζήτηση παράλληλων δραστηριοτήτων (περιήγηση, εκπαίδευση, φυσική και υγιεινή ζωή) στη διάρκεια των διακοπών. Καθοριστικές προς αυτή την αλλαγή από τον τουρίστα ο οποίος ταξιδεύει με ένα κυρίως κυρίαρχο κίνητρο προς έναν τουρίστα «πολυκινητρικό» ήταν δύο εξελίξεις: η ανάδειξη του περιβάλλοντος ως ιδιαίτερης σημασίας παράγοντα στις επιλογές της ζήτησης και η αύξηση του αριθμού των ταξιδιών – κυρίως μικρής διάρκειας – σε ετήσια βάση. Παρατηρούμε άρα μια δυναμική αύξηση της ζήτησης τόσο για αυτόνομα εξειδικευμένα ταξίδια, όσο και για ταξίδια και δραστηριότητες αυτού του τύπου τα οποία συνδυάζονται με τον Οργανωμένο Μαζικό Τουρισμό Διακοπών.

Το προφίλ του σύγχρονου τουρίστα έχει ως βασικό χαρακτηριστικό τη **ζήτηση** για **εξειδικευμένα και ειδικά ενδιαφέροντα** που ξεφεύγουν από το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν. Σε κάθε του ταξίδι δεν αρκείται πλέον μόνο στο να ηρεμήσει και να απολαύσει πολυτελείς υπηρεσίες, αλλά **επιζητά** να **βιώσει** την **εμπειρία** του κάθε προορισμού, είναι ενεργός, συμμετέχει σε τοπικές δραστηριότητες, **ενδιαφέρεται** πραγματικά για την **ιστορία** και την **πολιτιστική κληρονομιά** των περιοχών που επισκέπτεται και έχει **περιβαλλοντική ευαισθησία**. Είναι πλέον πιο απαιτητικός και ανεξάρτητος. Ο σύγχρονος τουρισμός αφορά στην αναζήτηση της ικανοποίησης πολλαπλών αναγκών και επιθυμιών σε έναν τόπο (για

γνώση, εκπαίδευση, αναψυχή κ.λπ.) επιζητώντας αυτό που ονομάζεται **«εμπειρία» του τόπου.**

Αυτό που χαρακτηρίζει τη σημερινή τουριστική αγορά είναι η ζήτηση για ιδιαίτερα ποιοτικές υπηρεσίες και η ανάπτυξη **ειδικών μορφών τουρισμού.** Ο εναλλακτικός τουρίστας έχει διαφορετικής μορφής κίνητρα που μπορούν να νοηθούν ως αυτά του λεγόμενου ενεργητικού τύπου τουρισμού (περιπλάνηση, περίπατος, αναρρίχηση, τουρισμός «περιπέτειας»), εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με τους ντόπιους κατοίκους, τον τοπικό πολιτισμό και τα ήθη και έθιμα) και δεσμευτικού χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε αρχαιολογικές ανασκαφές, εργασιακές κατασκηνώσεις, κλπ.).

Συνοψίζοντας, ο εναλλακτικός τουρισμός είναι αυτός που θα σηματοδοτήσει μια νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης, καθώς ο αριθμός των Ευρωπαίων πολιτών που στρέφεται προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνεται με ρυθμούς 20% ετησίως, επομένως αποτελεί μια νέα ισχυρή τάση και μια νέα πραγματικότητα στην τουριστική αγορά.

Ειδικότερα:

Τουρισμός Φύσης – οικοτουρισμός

Η έντονη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών των ανεπτυγμένων κρατών δείχνουν ότι οι νέες τάσεις τουριστικής ζήτησης θα παρουσιάζουν όλο και μεγαλύτερες απαιτήσεις ως προς την ποιότητα του περιβάλλοντος. Καταγράφεται ζήτηση σε τουριστικά προϊόντα που προωθούν την επαφή με τη φύση ή την αναψυχή με ήπιες μορφές, συμβατές με την προστασία και τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και πόρων, είτε συνειδητά ως «εμπειρία» σύμφωνη με τα σύγχρονα πρότυπα συμπεριφοράς και τον τρόπο ζωής, είτε ως «εναλλακτική» στην επικρατούσα εμπειρία του μαζικού τουρισμού (ως κάτι το διαφορετικό).

Κυρίαρχη λοιπόν θέση στον εναλλακτικό τουρισμό μεταξύ άλλων, έχει και ο οικοτουρισμός και γενικότερα ο τουρισμός φύσης. Αξιοσημείωτη είναι η διαπίστωση του Ινστιτούτου Παγκόσμιων Πόρων ότι ενώ ο τουρισμός συνολικά σημειώνει αύξηση της τάξης του 4%, ο τουρισμός φύσης παρουσιάζει ετήσια αύξηση μεταξύ 10% και 30%. Άλλα στοιχεία που τεκμηριώνουν τις αυξητικές τάσεις ζήτησης του οικοτουρισμού και του τουρισμού φύσης είναι η δήλωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού ότι όλες οι σχετικές με τη φύση μορφές τουρισμού κατέχουν περίπου το 20% των συνολικών διεθνών ταξιδιών, ενώ ο οικοτουρισμός και ο τουρισμός φύσης αυξάνεται παγκοσμίως 3 φορές γρηγορότερα από την τουριστική βιομηχανία συνολικά.

Το προφίλ του οικοτουρίστα – τουρίστα της φύσης προσδιορίζεται από τα εξής χαρακτηριστικά:

- Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.
- Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.
- Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.
- Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.
- Είναι καλά εκπαιδευμένος.
- Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.
- Τείνει να παραμένει περισσότερες μέρες από ότι ο παραδοσιακός τουρίστας.

Πολιτιστικός Τουρισμός

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών, το 40% της τουριστικής ζήτησης είναι για πολιτιστικό τουρισμό και τουλάχιστον 1 στους 4 τουρίστες

γενικού ενδιαφέροντος επισκέπτονται πολιτιστικά αξιοθέατα ή συμμετέχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Επομένως το μερίδιο της αγοράς που κατέχει ο πολιτιστικός τουρισμός υπερβαίνει το 55% της συνολικής τουριστικής ζήτησης.

Σημειωτέον ότι ο τουρίστας που ενδιαφέρεται για πολιτισμό έρχεται κυρίως εκτός περιόδου αιχμής, είναι πολύ περισσότερο μορφωμένος και δαπανά περισσότερα χρήματα από το μέσο όρο, απαιτεί υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου, ξανάρχεται εφόσον ικανοποιηθεί και αποτελεί τον καλύτερο διαφημιστή, αλλά, χρειάζεται και συνήθως απαιτεί σωστή πληροφόρηση και προϊόντα ποιότητας. Η τουριστική κίνηση για πολιτιστικό τουρισμό επομένως συνεισφέρει πρακτικά και αποτελεσματικά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και στην αύξηση των εσόδων για τις τουριστικές επιχειρήσεις και την τοπική οικονομία.

Επιβεβαιώνοντας τον Π.Ο.Τ., η έρευνα της Mintel δείχνει πως 1 στους 4 Ευρωπαίους επιλέγει τον ταξιδιωτικό προορισμό του, δίνοντας πολύ μεγάλη βάση και στην πολιτιστική κληρονομιά του. Μεγάλα είναι τα ποσοστά των διεθνών ταξιδιωτών και επισκεπτών σε προορισμούς με ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία. Οι συγκεκριμένοι ταξιδιώτες έχουν την ανάγκη να ζήσουν μία πιο «τοπική, πολιτιστική και αυθεντική εμπειρία», όταν ταξιδεύουν στο εξωτερικό και σε χώρες με πολιτιστικό χαρακτήρα, κάτι που θα επηρεάσει κατά πολύ την τουριστική βιομηχανία τα επόμενα χρόνια. Έτσι, σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία ATLAS, στις πρώτες θέσεις των προτιμήσεων των τουριστών βρίσκονται τα μουσεία και τα μεγάλης ιστορικής σημασίας μνημεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ταξιδιώτες ηλικίας 15-24 ετών δεν προτιμούν τον πολιτιστικό τουρισμό, καθώς ενδιαφέρονται περισσότερο για τη διασκέδαση που προσφέρει ο προορισμός. Η γήρανση, όμως, του πληθυσμού ενισχύει ολοένα περισσότερο την τάση για πολιτιστικό τουρισμό και τουρισμό πολιτιστικής

κληρονομιάς. Αυτό συμβαίνει, κυρίως γιατί οι μεγαλύτερης ηλικίας ταξιδιώτες, ηλικίας 55 ετών και άνω, προτιμούν σε μεγαλύτερο βαθμό πολιτιστικές εμπειρίες και προορισμούς που τις προσφέρουν. Ταυτόχρονα, και οι πιο μορφωμένοι ταξιδιώτες, ανεξαρτήτως ηλικίας, επιλέγουν σε μεγαλύτερο βαθμό προορισμούς για πολιτιστικό τουρισμό. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας των γνώσεων που έχουν αποκτήσει πάνω σε θέματα που αφορούν στα πολιτιστικά στοιχεία, στην κουλτούρα και στην κληρονομιά προορισμών με ιδιαίτερη πολιτιστική σημασία.

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, το 2013 το 25% των ταξιδιωτών στην ΕΕ-28 είχε ως κίνητρο διακοπών τον πολιτιστικό τουρισμό. Παρακάτω παρουσιάζονται χώρες των οποίων οι κάτοικοι εμφανίζουν έντονο ενδιαφέρον για πολιτιστικό τουρισμό:

Εσθονία: 41%	Γερμανία: 27%
Αυστρία: 38%	Γαλλία: 26%
Βέλγιο: 36%	Ρωσία: 23%
Λουξεμβούργο: 34%	Ρουμανία: 14%
Ιταλία: 28%	Βουλγαρία: 14%

Τουρισμός τρίτης ηλικίας

Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας αφορά ταξίδια ατόμων ηλικίας άνω των 55 ετών και πρόκειται για μια ομάδα τουριστών με αρκετό ελεύθερο χρόνο, σταθερό εισόδημα, υψηλή οικονομική επιφάνεια και μεγάλη επιθυμία για ταξίδια και γενικά για τουρισμό. Τα άτομα αυτά έχουν λογικές απαιτήσεις, προτιμούν και σέβονται τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον, ενώ γενικότερα προκαλούν μεγαλύτερα οφέλη στους προορισμούς υποδοχής και μικρότερο κοινωνικό κόστος.

Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας αποτελεί μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες και δυναμικές μορφές τουρισμού, δεδομένης της παρατηρούμενης κατά τα τελευταία χρόνια, αλλά και της προβλεπόμενης αύξησης του μέσου όρου ζωής παγκοσμίως, σε συνδυασμό με το

γεγονός ότι το ποσοστό συμμετοχής ατόμων τρίτης ηλικίας στον συνολικό αριθμό τουριστών βαίνει συνεχώς αυξανόμενο.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, η συνεισφορά των ευρωπαίων ατόμων τρίτης ηλικίας στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, είναι σημαντική και υπολογίζεται ότι ξεπερνά το 25% των συνολικών αφίξεων.

Εξελικτικά στην Ευρώπη αναμένεται ότι θα υπάρχουν 253,6 εκ. άτομα άνω των 55 ετών κατά το έτος 2020, έναντι 184 εκ. που αριθμήθηκαν το έτος 2000. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης για όλη αυτήν την περίοδο εκτιμάται ότι θα είναι ίσος προς 1,62%, έναντι 2,75% του παγκοσμίου. Ενώ ο συνολικός πληθυσμός των 10 ευρωπαϊκών χωρών από όπου η Ελλάδα αντλεί το 75% περίπου του αλλοδαπού τουρισμού της αυξήθηκε με πολύ μικρό (0,04%) ρυθμό κατά τη 10ετία 2000 - 2010, ο πληθυσμός των ηλικιωμένων ατόμων αυξήθηκε με πολλαπλάσιο ρυθμό 1,3% ετησίως, ενώ τα ταξίδια των ηλικιωμένων σε αντίθεση με τις πληθυσμιακές εξελίξεις, αυξάνονται με ρυθμό 4,8% ετησίως.

Παρόμοιες είναι περίπου οι εξελίξεις και για την τρέχουσα δεκαετία κατά την οποία ο μεν συνολικός πληθυσμός αναμένεται να μειωθεί, ενώ τα ταξίδια των ηλικιωμένων (seniors) αναμένεται να αυξηθούν σε πολύ σημαντικό βαθμό.

Οι πολιτικές αλλαγές στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού έχουν δημιουργήσει προοπτικές για σημαντική αύξηση του τουριστικού ρεύματος και προς τη χώρα μας, με έντονη ζήτηση για πολιτιστικό τουρισμό σε συνδυασμό με τουρισμό αναψυχής.

Ο ταχύς ρυθμός ανάπτυξης αυτών των χωρών και η δημιουργία ευρέων στρωμάτων ατόμων άνω των 55 ετών με υψηλότερα εισοδήματα, επιταχύνει τις σχετικές εξελίξεις.

Η εξήγηση στην παραπάνω τάση είναι ότι οι ηλικιωμένοι, λόγω της έλλειψης εξάρτησης από την οικογένεια ή τα παιδιά και από επαγγελματικές υποχρεώσεις, μπορούν να ταξιδεύουν συχνότερα από τους νέους και να πραγματοποιούν πιο μικρής διάρκειας ταξίδια. Σύμφωνα με τους Faulkner και Tideswell, τα άτομα μεταξύ 55 και 80 ετών, ταξιδεύουν πολύ συχνά γιατί θέλουν να αποδείξουν ότι δεν έχουν γεράσει και η ζωή μπορεί να τους προσφέρει πολλά ακόμη. Για να αντιμετωπίσουν τη μοναξιά τους συνηθίζουν να ταξιδεύουν τις πιο νεκρές περιόδους και να ακολουθούν οργανωμένες περιηγήσεις, χωρίς να χάνουν και την ανεξαρτησία τους.

Σε όρους αποκτώμενου ξένου συναλλάγματος, η συνεισφορά τους είναι μεγαλύτερη από εκείνη των τουριστών νεότερων ηλικιών διότι δαπανούν περισσότερο και ταξιδεύουν και εκτός συνήθους τουριστικής περιόδου.

Τα άτομα αυτά, πέραν των συνηθισμένων προϋποθέσεων που πρέπει να συγκεντρώνει ένας τουριστικός προορισμός για να είναι ελκυστικός, δίνουν μεγάλη σημασία σε θέματα υπηρεσιών υγείας, ασφάλειας και ποιότητας του συνολικού τουριστικού προϊόντος (κυρίως του εξω-ξενοδοχειακού).

Τα ηλικιωμένα άτομα έχουν υψηλότερη ταξιδιωτική-τουριστική τάση από το σύνολο των νεότερων ατόμων. Η τάση είναι πιο υψηλή στα ηλικιακά στρώματα 55-59, 60-64 και 65-69 απ' ό,τι στα στρώματα 70-74 και 75-80. Όμως, και σε αυτά τα στρώματα η τάση παραμένει υψηλότερη του μέσου όρου.

Οι ανάγκες, επιθυμίες και ιδιαιτερότητες των ατόμων τρίτης ηλικίας ως τουριστών έχουν προσδιοριστεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Δεύτερη Διεθνής Σύνοδος για τον Τουρισμό Ηλικιωμένων), αλλά και σύμφωνα με απόψεις και άλλων ερευνητών εκτείνονται σε ένα μεγαλύτερο ορίζοντα.

Ειδικότερα, τα άτομα τρίτης ηλικίας:

- ➔ έχουν αναβλημένη τουριστική ζήτηση, διότι όταν ήταν εξαρτημένοι από τα παιδιά και την εργασία δεν μπορούσαν να ταξιδέψουν όπου και όπως επιθυμούσαν,
- ➔ ταξιδεύουν συχνότερα από τις άλλες ηλικίες και κάνουν ταξίδια μικρότερης διάρκειας,
- ➔ έχουν αυξημένο ενδιαφέρον για πολιτιστικά θέματα,
- ➔ επιθυμούν να φροντίζουν άλλοι για λογαριασμό τους τα του ταξιδιού τους,
- ➔ είναι περισσότερο «ευαίσθητοι» στο κοστολόγιο του ταξιδιού διότι (ως συνταξιούχοι κυρίως) επιθυμούν να προγραμματίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τόσο τα έξοδα του ταξιδιού, όσο και τις γενικότερες δαπάνες τους,
- ➔ ταξιδεύουν και εκτός της συνήθους τουριστικής περιόδου,
- ➔ θέλουν να έχουν ασφάλεια στο ταξίδι τους και εάν είναι εφικτό να έχουν οδηγό (guided tour) χωρίς όμως να χάνουν την ανεξαρτησία τους,

- ➔ θέλουν ευγένεια στις σχέσεις και κατανόηση των αναγκών τους από τις τουριστικές επιχειρήσεις και οργανισμούς χωρίς να αισθάνονται ότι διαχωρίζονται από τις νεότερες ηλικίες,
- ➔ ενδιαφέρονται για θέματα υγείας περισσότερο απ' ό τι οι νεότερες ηλικίες,
- ➔ απαιτούν την ποιότητα,
- ➔ επιθυμούν να δοκιμάζουν την ξένη κουζίνα και πολλοί το θεωρούν τμήμα των ταξιδιωτικών τους εμπειριών,
- ➔ επιθυμούν καθαρό και αθόρυβο περιβάλλον, αλλά ταυτόχρονα θέλουν και να συμμετέχουν στις κόσμιες δραστηριότητες των νεότερων.

Τα ενδιαφέροντα των ευρωπαϊών ηλικιωμένων τουριστών σύμφωνα με το περιοδικό Travel Weekly διαμορφώνονται ως ακολούθως:

▪ να γευματίσουν σε ένα καλό εστιατόριο (86%),	▪ να κάνουν ένα tour με οδηγό (21%)
▪ να κάνουν ψώνια κατά τις περιηγήσεις τους (77%),	▪ να παρακολουθήσουν ένα κονσέρτο (20%)
▪ να επισκεφθούν ένα ιστορικό μέρος (67%),	▪ να επισκεφθούν ένα μέρος σχετικό με εθνική κληρονομιά (13%)
▪ να επισκεφθούν μια μικρή πόλη (54%),	▪ να συμμετέχουν σε αθλήματα νερού (10%)
▪ να δουν τα αξιοθέατα της πόλης (52%)	▪ να πάνε σε πάρκο διασκέδασης (8%)
▪ να περιηγηθούν στην εξοχή (47%),	▪ να κάνουν κρουαζιέρα (6,4%)
▪ να επισκεφθούν μια γκαλερί τέχνης ή ένα μουσείο (40%),	▪ να κάνουν κάμπινγκ ή hiking (5%)
▪ να επισκεφθούν ένα μέρος με πολιτισμικό ενδιαφέρον (38%),	▪ να επισκεφθούν καζίνο (4,8%)
	▪ να παρακολουθήσουν μια αθλητική εκδήλωση (4%)
	▪ να ψαρέψουν ή να κυνηγήσουν (1,4%)

Τα ευρήματα από το πρόγραμμα Tourage, που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας INTERREG IVC έδειξαν ότι η Περιφέρεια συγκεντρώνει ορισμένα χαρακτηριστικά που ευνοούν τον τουρισμό τρίτης ηλικίας όπως, η διαπολιτισμική φυσιογνωμία, η ασφάλεια, οι ισόρροπα κατανομημένες γεωγραφικά υποδομές μεταφορών, το πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον, ο γαστρονομικός πλούτος, οι σχετικά επαρκείς υποδομές υγείας, οι υποδομές λουτροθεραπείας, κ.α.

Τοπικοί πόροι οι οποίοι αξιολογήθηκαν ότι μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη του τουρισμού τρίτης ηλικίας και να συμπεριληφθούν στη δημιουργία του νέου αυτού

τουριστικού προϊόντος και αντίστοιχων τουριστικών πακέτων είναι : τα Ιαματικά λουτρά Τραϊανούπολης, τα Ιαματικά Λουτρά Ελευθερών, τα Ιαματικά Λουτρά Θερμών Σαμοθράκης, το πηλοθεραπευτήριο Κρηνίδων, το δασικό χωριό Ερύμανθος, η λίμνη και οι παραλίμνιες δραστηριότητες στο Τυχερό, το Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης, η Αλυκή και ο αρχαιολογικός χώρος στη Θάσο, ο Λειβαδίτης – το Δασικό Χωριό και το Ορειβατικό Καταφύγιο, το φεστιβάλ Φιλίππων Θάσου, το Μέγαρο Μουσικής Κομοτηνής, το Σπήλαιο Μααρά – Αγγίτη, η ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών στο ορεινό όγκο, οι θρησκευτικές διαδρομές στην ΠΑΜΘ, κ.ά.

Πέραν των παραπάνω, εντοπίστηκαν από τη μελέτη καλών πρακτικών των άλλων χωρών που συμμετείχαν στο έργο, δράσεις οι οποίες μπορούν υπό τις κατάλληλες προϋποθέσεις να μεταφερθούν επιτυχώς στην ΠΑΜΘ (π.χ. Γαστρονομικές περιηγήσεις που μπορούν να αποτελέσουν παράλληλη διαδρομή με εκείνη των Διαδρομών Κρασιού, Αγώνες τρίτης ηλικίας, Προσέγγιση Ομογενών, Πακέτα Τουρισμού 55+, μεταφορά της πρακτικής του Σπηλαίου στο Pinar» στο σπήλαιο Αγγίτη Δράμας, «Ορεινό περιπατητικό κέντρο», στις περιοχές Δαδιάς-Τυχερού, Τραϊανούπολης, Θάσου, Σαμοθράκης, Στενά του Νέστου κ.α., Λάτρεις του Δάσους - Δασικός τουρισμός Ευεξίας» στις περιοχές Λειβαδίτη - Ερύμανθου - Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης, κ.ά.).

Στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του τουρισμού τρίτης ηλικίας, καταδεικνύεται η ανάγκη για τη δρομολόγηση εκστρατειών ενημέρωσης, αλλά και η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των σχετιζόμενων με τον τουρισμό και την τρίτη ηλικία φορέων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (π.χ. δημιουργώντας προγράμματα ανταλλαγών ηλικιωμένων)· πιο συγκεκριμένα, τονίζεται η ανάγκη για ενημέρωση τοπικών φορέων, σχετικά με τις δυνατότητες του τουρισμού τρίτης ηλικίας και τη συμβολή του στην τοπική οικονομία. Εξίσου αναγκαία, εμφανίζεται η ανάγκη για αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο σε επίπεδο υποδομών, όσο και σε επίπεδο προσωπικού. Απαραίτητη είναι επίσης η βελτίωση υπηρεσιών όπως, η άμεση ιατρική βοήθεια, η εξασφάλιση της προσβασιμότητας σε μνημεία και τουριστικές μονάδες, η παροχή φιλικών μέσων μεταφοράς, καθώς και η αντίστοιχη επιμόρφωση του προσωπικού των τουριστικών μονάδων.

Ακόμα, επισημαίνεται η ανάγκη βαθύτερης κατανόησης των ιδιαίτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών της τρίτης ηλικίας, σε σχέση με την αγοραστική δυνατότητα, την κατάσταση της υγείας των ηλικιωμένων, την εθνικότητα και τις διαφορετικές προτιμήσεις (πλούσιοι και ηλικιωμένοι που χρειάζονται οικονομική στήριξη, υγιείς και άτομα με αναπηρία, ομογενείς, οικοτουρίστες, εκδρομείς σαββατοκύριακου κλπ.). Η βαθύτερη κατανόηση των κατηγοριών της τρίτης ηλικίας, θα βοηθήσει και στην καλύτερη διαμόρφωση θεματικών, τουριστικών προϊόντων ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες, αλλά και τη ζήτηση (τουρισμός υγείας, θρησκευτικός ή γαστρονομικός τουρισμός, προσφορές εντός και εκτός τουριστικής περιόδου κα.). Τόσο για λόγους κοινωνικής πρόνοιας, όσο και για λόγους ανταγωνιστικότητας, απαραίτητη, είναι η προσαρμογή των προϊόντων αυτών και στο πιο ευπαθές κομμάτι των ηλικιωμένων όπως οι χαμηλόμισθοι ή οι χαμηλοσυνταξιούχοι και οι ηλικιωμένοι με αυξημένα προβλήματα υγείας.

Τουρισμός πόλεων

Ο τουρισμός πόλεων ή αστικός τουρισμός αποτελεί μια νέα, δυναμικά ανερχόμενη τάση στον τουρισμό. Η αλλαγή των τάσεων στον τουρισμό, αλλά και ο βαθμός ωρίμανσης των τουριστών έχουν δημιουργήσει τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την αλματώδη ανάπτυξή του. Σήμερα οι άνθρωποι εργάζονται πιο σκληρά, με μικρότερες παροχές

εργασιακής ασφάλειας και μεγαλύτερη εργασιακή κινητικότητα σε σχέση με το παρελθόν. Ο χρόνος των καλοκαιρινών διακοπών έχει περιοριστεί και η ζήτηση στρέφεται σε περισσότερα και μικρότερα ταξίδια. Ταυτόχρονα,

η μεγάλη ανάπτυξη των αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους (Ryanair, Go, Easyjet) δημιούργησε νέες προοπτικές ανάπτυξης των city-breaks. Περισσότερο από το 50% των ταξιδιών αυτών γίνεται αεροπορικά και το 40% με πτήσεις που κοστίζουν πολύ φθηνά. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η μεγάλη αύξηση των ταξιδιών city-breaks παρατηρήθηκε

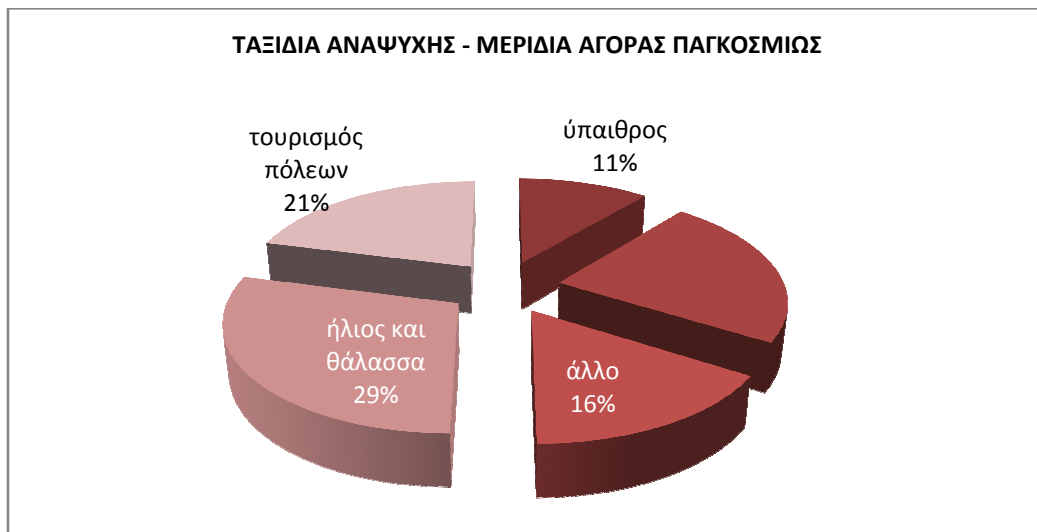

ότι δεν επηρεάζεται από το φαινόμενο της εποχικότητας, το οποίο αποτελεί σημαντικό πρόβλημα σε άλλες μορφές τουρισμού.

Ο τουρισμός πόλεων, αναπτύσσεται σε πρωτεύουσες, πόλεις μεγάλες ή μικρές, ιστορικές ή βιομηχανικές, παράκτιες ή ηπειρωτικές και έχει ως κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα τις περιηγήσεις των τουριστών που ταξιδεύουν σε μια πόλη για λίγες ημέρες. Οι περιηγήσεις αυτές είναι άμεσα συνδεδεμένες και με άλλες μορφές τουρισμού, όπως είναι ο τουρισμός αναψυχής, ο συνεδριακός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός χρονομεριστικής μίσθωσης κ.λπ. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη νυχτερινή ζωή, στη διασκέδαση, στις αγορές και στις εκδρομές.

Τα city-breaks ταξίδια αποτελούν μια από τις σημαντικότερες τουριστικές δραστηριότητες των ευρωπαϊκών μητροπολιτικών προορισμών, ιδιαίτερα κατά τα Σαββατοκύριακα. Τα ταξίδια σε πόλεις αντιπροσωπεύουν το 38% του συνόλου του εξερχόμενου τουρισμού στην Ευρώπη, ενώ το 60% του ποσοστού αυτού, δηλαδή περισσότερα από 35 εκατ. ταξίδια ετησίως, αφορά τον τομέα των city-breaks (IPK International).

Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες το 2014, τη σκυτάλη εξακολουθεί να κρατά ο τουρισμός διακοπών για ξεκούραση (μοντέλο ήλιου και θάλασσας – 29%), ενώ πολύ κοντά βρίσκεται με ποσοστό 21% ο τουρισμός πόλεων.

Μεταξύ του 2010 και του 2014 εμφανίστηκαν διαφορετικές τάσεις ανάπτυξης στους τύπους ταξιδιών αναψυχής, αλλά και μεταξύ της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου. Τη

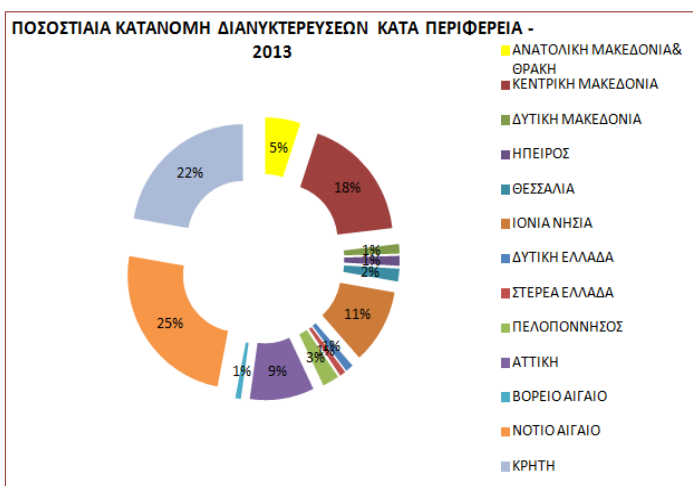
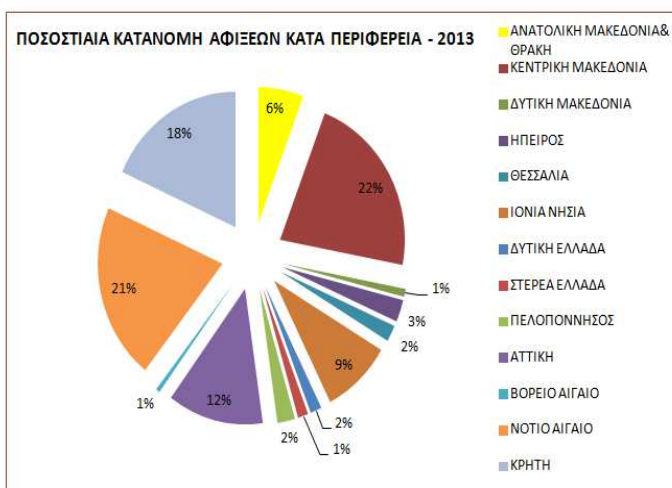
μεγαλύτερη ανάπτυξη παρουσίασαν τα City Breaks με αύξηση 72% παγκοσμίως και 42% στην Ευρώπη, ακολουθούμενα από τις διακοπές Sun & Beach με αύξηση 31% και 19% αντίστοιχα, το touring με 28% παγκόσμια αύξηση και 20% στην Ευρώπη. Αντίθετα μείωση 9% παρουσίασαν, στην Ευρώπη, οι διακοπές στην εξοχή (Countryside).

3.3.3 Καταγραφή τουριστικής ζήτησης στην Περιφέρεια ΑΜΘ

Ο προσδιορισμός της ζήτησης πραγματοποιείται με την αξιοποίηση τόσο ποσοτικών, όσο και ποιοτικών δεδομένων:

Αφίξεις και διανυκτερεύσεις

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων το 2013 στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αφίχθησαν 1.154.977 επισκέπτες που αντιστοιχούν στο 6% των συνολικών αφίξεων της χώρας. Πρόκειται για την 6^η Περιφέρεια από πλευράς ζήτησης επισκεψιμότητας.

Από το σύνολο των αφίξεων μόνο το 6,3% είχαν ως μέσο το αεροπλάνο, ενώ οι υπόλοιποι επισκέπτες ήρθαν οδικώς. Το μέγεθος των διανυκτερεύσεων κινείται σε θετικά επίπεδα, καθώς το 2013 ανήλθαν σε 8.200.196 αντιστοιχώντας στο

τουριστική αγορά συνιστά πλέον η Τουρκία (5,17%) για την οποία καταγράφεται αύξηση των διανυκτερεύσεων κατά περίπου 2%, ενώ θεαματική στο διάστημα 2010-2012 ήταν η τουριστική κίνηση από τη Ρωσία (6,58%) που αυξήθηκε κατά 6,04%.

Από την κατανομή των διανυκτερεύσεων στη διάρκεια του έτους προκύπτει για το σύνολο της Περιφέρειας εντονότερη ζήτηση κατά τη θερινή περίοδο και συγκεκριμένα τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο και Αύγουστο.

Σε επίπεδο περιφερειακών

ενοτήτων καταγράφονται ορισμένες διαφοροποιήσεις με τη Δράμα και τον Έβρο να προσελκύουν επισκέπτες και πέραν της περιόδου αιχμής, κατά τους φθινοπωρινούς και χειμερινούς μήνες. Το υψηλότερο ποσοστό διανυκτερεύσεων στην Π.Ε. Δράμα που ουσιαστικά αποτελεί χειμερινό προορισμό καταγράφεται τον Οκτώβριο. Στον Έβρο η τουριστική ένταση εντοπίζεται στο τρίμηνο Αύγουστος – Οκτώβριος με τις διανυκτερεύσεις στον υπόλοιπο χρόνο να είναι πολύ λιγότερες. Η Π.Ε. Ροδόπης εμφανίζει μεγαλύτερη επισκεψιμότητα τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο, ενώ στους υπόλοιπους μήνες η κατανομή των διανυκτερεύσεων είναι μεν χαμηλότερη, ομοιόμορφη δε και δεν υπερβαίνει το 9%. Τέλος, η Π.Ε. Καβάλας αποτελεί έναν κλασικό καλοκαιρινό προορισμό με την τουριστική κίνηση να κορυφώνεται στο τετράμηνο Ιούνιος – Σεπτέμβριος, ενώ το υπόλοιπο έτος τα ποσοστά των διανυκτερεύσεων είναι τα χαμηλότερα όλων των Περιφερειακών Ενοτήτων και από τον Ιανουάριο έως και τον Απρίλιο δεν υπερβαίνουν το 2,5%.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Μήνας	Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	0,91	6,05	7,65	4,94	8,42
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1,07	7,18	7,24	4,50	5,32
ΜΑΡΤΙΟΣ	1,06	7,06	9,58	5,63	6,20
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2,11	6,11	7,59	5,52	7,34

Μήνας	Π.Ε. ΚΑΒΑΛΑΣ	Π.Ε. ΡΟΔΟΠΗΣ	Π.Ε. ΞΑΝΘΗΣ	Π.Ε. ΕΒΡΟΥ	Π.Ε. ΔΡΑΜΑΣ
ΜΑΙΟΣ	5,95	6,39	4,70	5,61	4,81
ΙΟΥΝΙΟΣ	16,09	8,38	6,27	7,00	4,98
ΙΟΥΛΙΟΣ	24,86	5,46	7,58	10,63	5,90
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	28,35	14,51	14,11	16,05	6,82
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	14,89	15,04	12,58	12,02	9,19
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	2,50	8,67	9,54	11,79	16,48
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1,04	8,48	7,14	8,51	13,08
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1,18	6,67	6,03	7,81	11,46

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου πλην κάμπινγκ, 2012

Από το σύνολο των διανυκτερεύσεων, περίπου το 7% πραγματοποιήθηκαν σε κάμπινγκ της Περιφέρειας. Οι επισκέπτες που αρέσκονται σε αυτού του τύπου τη διαμονή είναι οι Έλληνες και ακολουθούν κατά σειρά οι Βούλγαροι, οι Γερμανοί και οι Ρουμάνοι.

Το φαινόμενο της εποχικότητας αναγνωρίζεται ως το πιο εμφανές χαρακτηριστικό του τουριστικού κλάδου, ενώ αποτελεί ταυτόχρονα και το σημαντικότερο πρόβλημα (ή και ευκαιρία) που ο κλάδος καλείται να αντιμετωπίσει. Η Περιφέρεια ΑΜΘ αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα εποχικότητας σύμφωνα με το δείκτη συγκέντρωσης CR6 που δείχνει το σύνολο του μεριδίου των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών επισκεπτών για το διάστημα Μαΐου – Οκτωβρίου του οποίου η τιμή φθάνει το 87% κατατάσσοντας την στις πιο προβληματικές Περιφέρειες μαζί με τα Ιόνια Νησιά, τη Δυτική Μακεδονία, το Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη. Το πρόβλημα της εποχικότητας είναι μικρότερο για το διάστημα Ιούνιος – Σεπτέμβριος όπου ο δείκτης λαμβάνει χαμηλότερη τιμή, ήτοι 76,07%. Η εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού είναι σημαντικά εντονότερη στην Ελλάδα σε σχέση με ανταγωνίστριες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Πορτογαλία). Αξίζει να αναφερθεί ότι η εποχικότητα του εγχώριου τουρισμού είναι αισθητά μικρότερη από την εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού, το μέγεθος όμως επιβαρύνεται σημαντικά τα τελευταία έτη της οικονομικής κρίσης.

ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (2013)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	CR4 Εποχικότητα Ιούνιος - Σεπτέμβριος	CR6 Εποχικότητα Μάιος -Οκτώβριος
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	76,07%	87%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	72,84%	86,10%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	79,82%	91,29%
ΗΠΕΙΡΟΣ	67,25%	81,27%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	69,37%	83,77%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	85,31%	95,94%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	64,17%	80,61%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	62,70%	82,09%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	64,27%	81,90%
ΑΤΤΙΚΗ	50,42%	71,66%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	65,92%	85,67%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	78,82%	94,33%
ΚΡΗΤΗ	76,20%	94,79%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	73,96%	89,56%

Πηγή: ΙΤΕΠ, Η εποχικότητα του τουρισμού στην Ελλάδα, Μάιος 2014

Πρόβλημα εποχικότητας αντιμετωπίζουν όλες οι Περιφερειακές Ενότητες ωστόσο εντονότερα εμφανίζεται στην Π.Ε. Καβάλας.

Η πληρότητα των κλινών σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου στην Περιφέρεια ΑΜΘ διαχρονικά μειώνεται από 29,8% το 2012 σε 27,5% το 2013 και είναι πολύ χαμηλή συγκριτικά με τις τουριστικές λεγόμενες Περιφέρειες της χώρας.

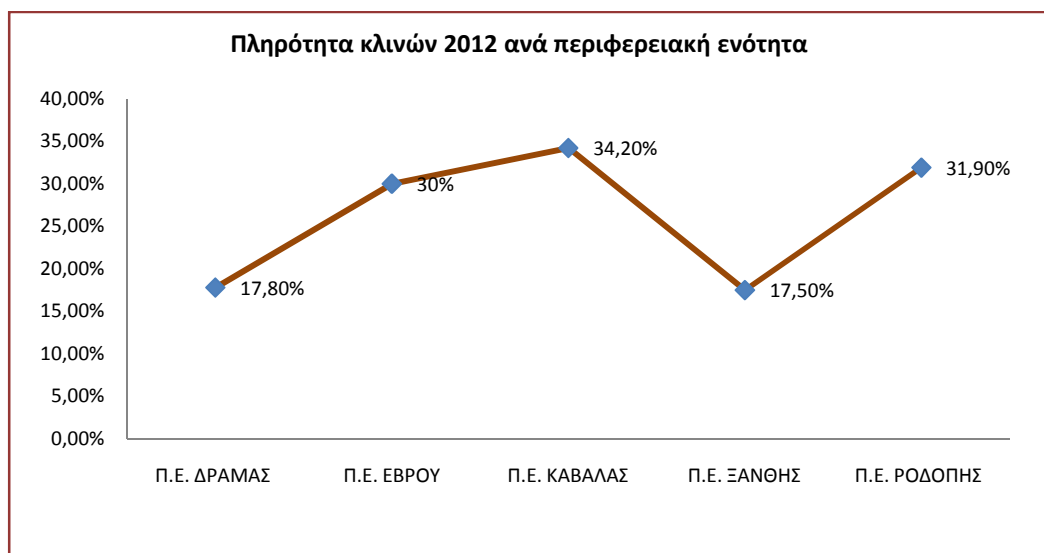
ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΛΙΝΩΝ ΣΕ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	2012	2013
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	29,8	27,5
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	42,2	43,4
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	17,2	18,7
ΗΠΕΙΡΟΣ	25,2	26,4
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	25,3	26,6
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	53,9	57,6
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	27,7	29,1
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	20,7	21,1
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	23,2	25,3

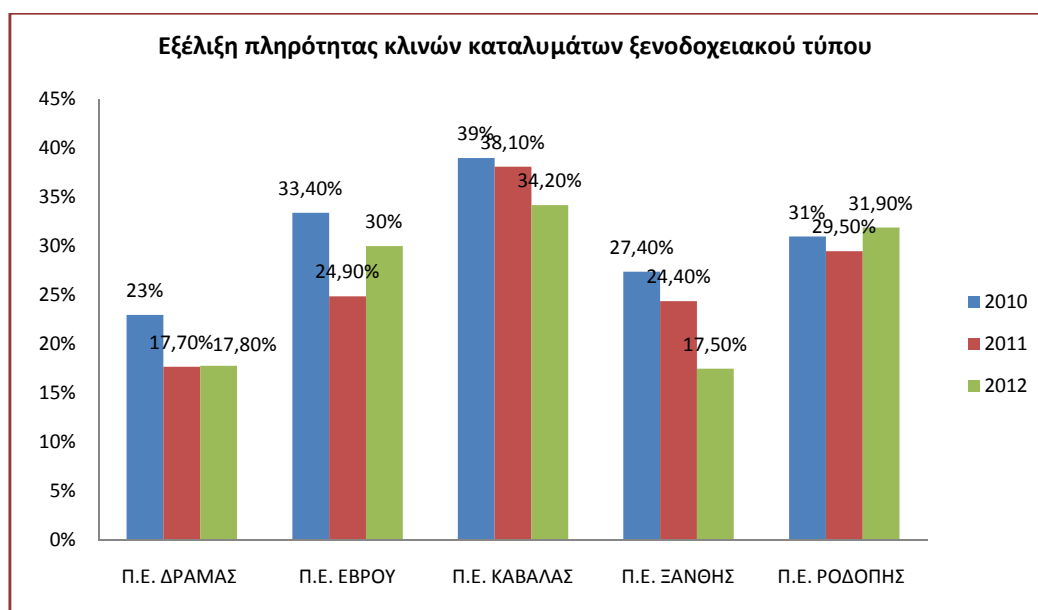

ΑΤΤΙΚΗ	33,6	37,4
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	29,9	32,9
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	54,2	53,8
ΚΡΗΤΗ	57,3	60,7

Πηγή: ΣΕΤΕ

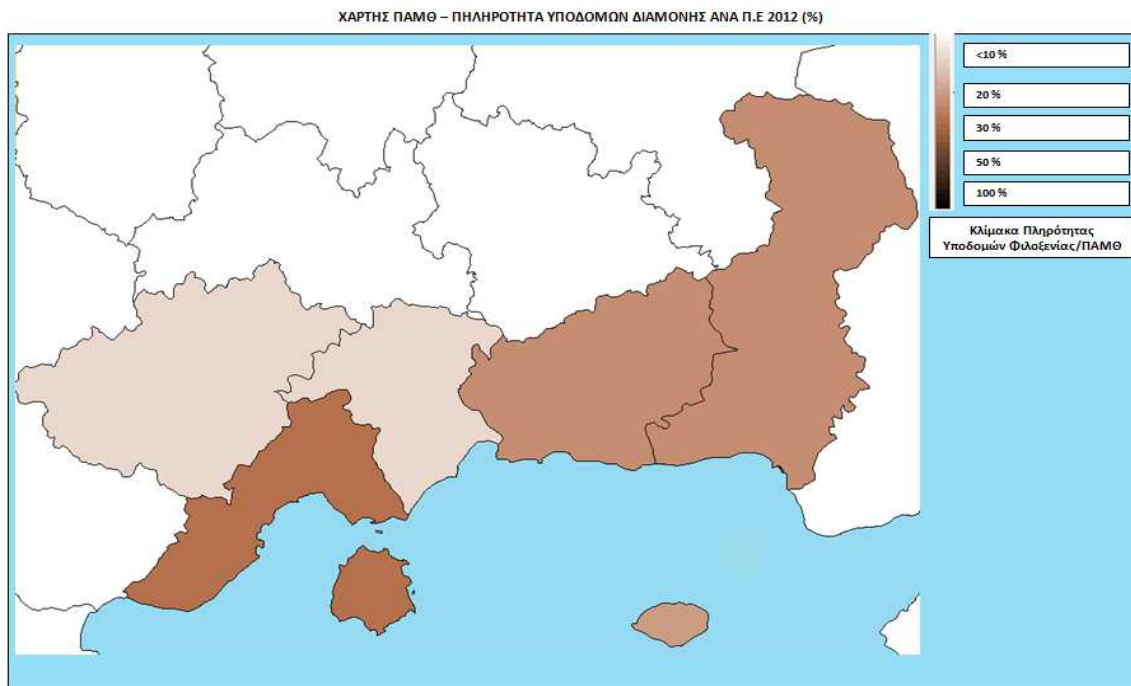

Η υψηλότερη πληρότητα κλινών σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων καταγράφεται στις Ενοότητες Καβάλας, Ροδόπης και Έβρου, ενώ ακολουθούν με μεγάλη απόκλιση η Δράμα και η Ξάνθη όπου το μέγεθος της πληρότητας δεν υπερβαίνει το 18%.

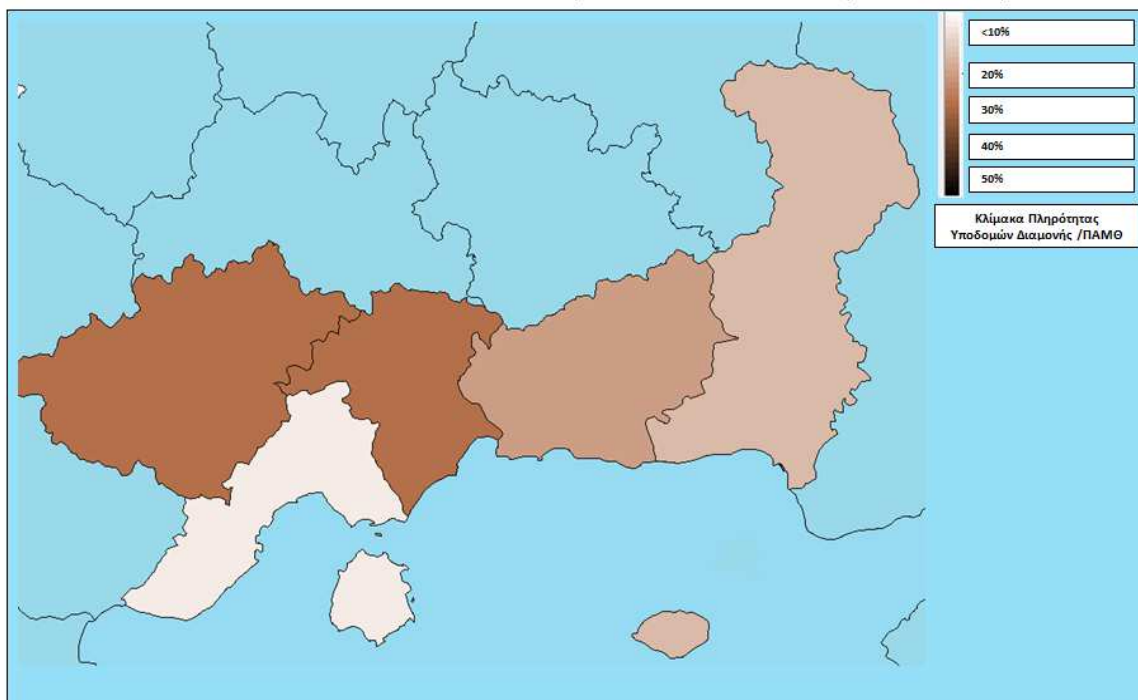
Στους χάρτες που ακολουθούν αποτυπώνεται ο δείκτης της πληρότητας ανά Περιφερειακή ενότητα συνολικά και ανά τουριστική σαιζόν.

Πηγή: Επεξεργασία ΕΤΑΜ Α.Ε.

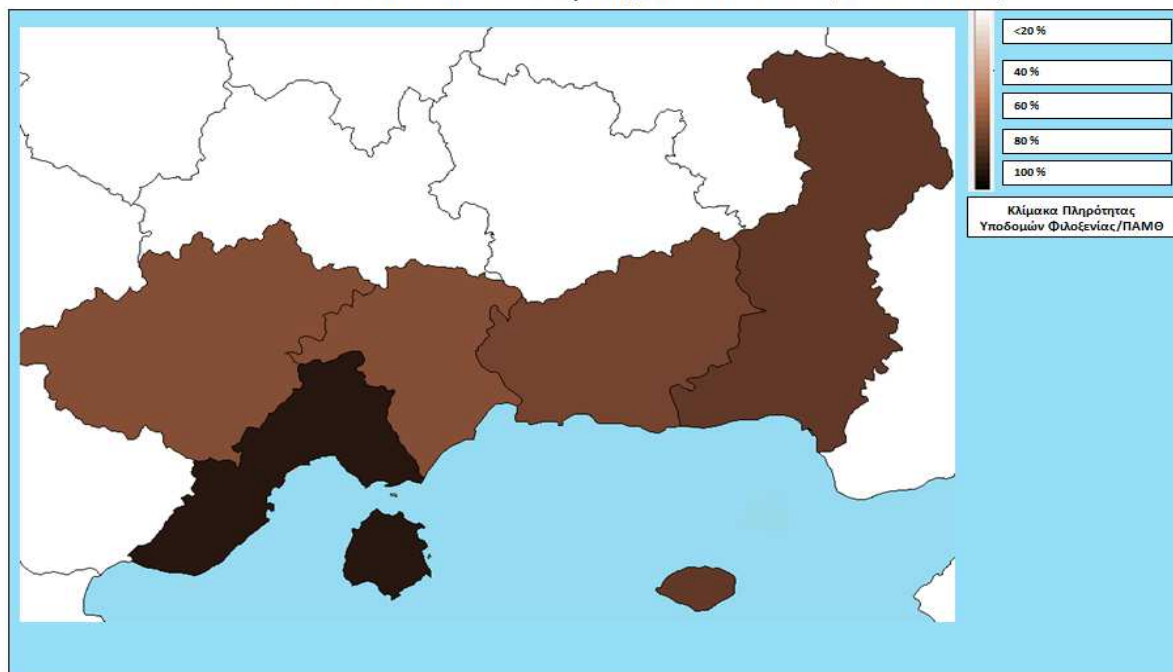

ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΜΘ – ΠΗΛΗΡΟΤΗΤΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΝΑ Π.Ε./ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ)

Πηγή: Επεξεργασία ΕΤΑΜ Α.Ε.

ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΜΘ – ΠΗΛΗΡΟΤΗΤΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΝΑ Π.Ε./ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 (ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ %)

Πηγή: Επεξεργασία ΕΤΑΜ Α.Ε.

Στοιχεία τα οποία σκιαγραφούν το καταναλωτικό προφίλ των επισκεπτών είναι οι τουριστικές δαπάνες. Για το 2013 το σύνολο της τουριστικής δαπάνης στην ΑΜΘ φτάνει τα 373.522.493 ευρώ, από τα οποία, το 16,61% διατέθηκε σε δαπάνες διαμονής, το 19,35% για εστιατόρια και μπαρ, για μετακινήσεις το 20,07%, για αγορές και άλλες δαπάνες το 30,93%, για ψυχαγωγία το 3,92% και για άγνωστες δαπάνες ένα 9,12%.

Παρακάτω αποτυπώνεται συνοπτικά το προφίλ των επισκεπτών από τις χώρες που λειτουργούν ως τουριστικές «δεξαμενές» για την Περιφέρεια ΑΜΘ.

Το προφίλ του Γερμανού τουρίστα

➔ Οι διακοπές αποτελούν σταθερή αξία για τους Γερμανούς. Οι περισσότεροι ταξιδεύουν κάθε χρόνο, ενώ μειώνεται διαρκώς το ποσοστό εκείνων που δεν κάνουν διακοπές. Μια νέα τάση είναι ότι οι Γερμανοί θέλουν να ταξιδεύουν συχνότερα από μία φορά το χρόνο, αλλά οι διακοπές τους να έχουν μικρότερη διάρκεια. Η αλλαγή αυτή εξηγεί και την προτίμηση των Γερμανών τουριστών σε προορισμούς με άμεση πρόσβαση καθώς δε θέλουν να δαπανούν χρόνο κατά τη μετάβασή τους. Το μοντέλο των διακοπών που διαρκούσαν 2 ή 3 εβδομάδες ανήκει στο παρελθόν, καθώς δε συνάδει με την οργάνωση της εργασίας και τις προτεραιότητες των τουριστών. Οι επισκέπτες πλέον προτιμούν να συνδυάζουν τις αργίες και τα Σαββατοκύριακα με μερικές ημέρες άδειας και να ταξιδεύουν συχνότερα σε περισσότερους του ενός προορισμούς κάθε χρόνο. Παρά την πολιτική ένταση για το ελληνικό χρέος, η Ελλάδα παραμένει ένας από τους πιο αγαπημένους προορισμούς των Γερμανών μετά την Ισπανία, την Τουρκία και την Ιταλία. Ως κρίσιμους παράγοντες για την πραγματοποίηση των σχεδίων διακοπών τους, οι Γερμανοί θεωρούν την παρούσα, αλλά και τη μελλοντική οικονομική τους κατάσταση. Η μέση δαπάνη ανά άτομο και ανά ταξίδι είναι 958 ευρώ, ενώ η διάρκεια των διακοπών φθάνει τις 12,5 ημέρες. Αναφορικά με τα μέσα μεταφοράς, οι αερομεταφορές έχουν κερδίσει έδαφος, ενώ στη φιλοξενία κυριαρχούν τα ξενοδοχεία και στη συνέχεια τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και τα άλλου τύπου καταλύματα. Ο πιο δημοφιλής τύπος διακοπών το 2014 ήταν οι διακοπές ήλιου - θάλασσας και ακολούθησαν οι διακοπές χαλάρωσης και οι διακοπές στη φύση. Η μακροχρόνια τάση

είναι η απομάκρυνση από τα απόλυτα είδη διακοπών (δηλαδή μόνο ξεκούραση, μόνο περιπέτεια ή μόνο πολιτισμός). Ο σύγχρονος ταξιδιώτης προτιμά να συνδυάζει διαφορετικά στυλ διακοπών εφόσον δεν είναι «μονότονα» ή εξαντλητικά. Το πακέτο διακοπών παραμένει η πιο σημαντική μορφή οργάνωσης διακοπών και το τουριστικό πρακτορείο είναι από τα πιο σημαντικά κανάλια κρατήσεων ακόμη και αν βρίσκεται σε εξέλιξη μια δομική αλλαγή που ευνοεί τις μεμονωμένες κρατήσεις, τους παρόχους φιλοξενίας και τα διαδικτυακά πόρταλ.

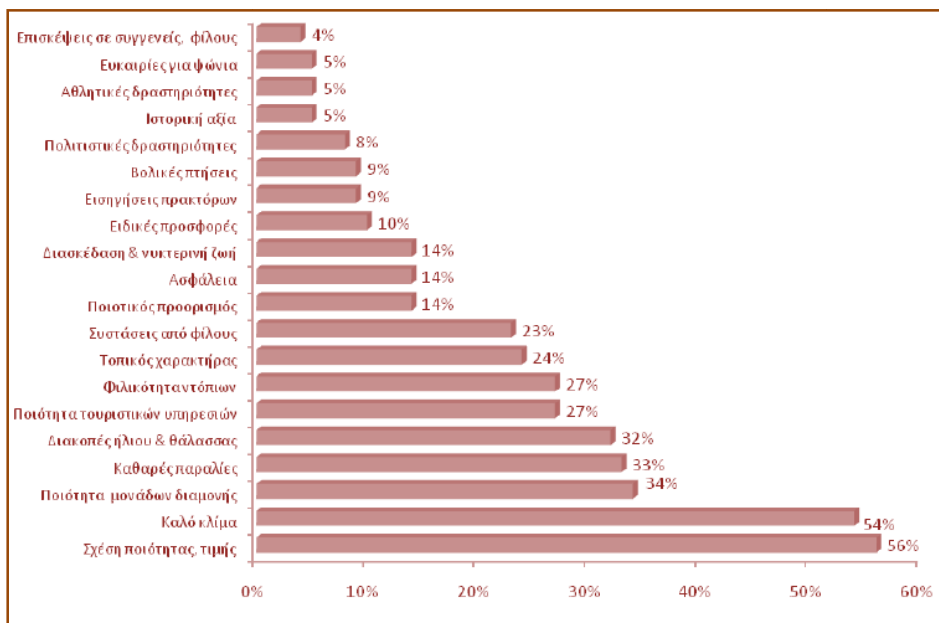
Το Ιανουάριο του 2015, το 56% του γερμανόφωνου πληθυσμού χρησιμοποιούσε το mobile internet, ποσοστό που αντιστοιχεί σε περισσότερο από 4 φορές όσων έκαναν χρήση τέσσερα χρόνια πριν. Οι περισσότεροι εξ αυτών, δηλαδή το 50% του πληθυσμού, συνδέεται στο διαδίκτυο μέσω του κινητού τηλεφώνου ή του τάμπλετ. Σε πάνω

Κίνητρο Διακοπών	Μελλοντικές Τάσεις
Ήλιος - θάλασσα	↗
Διακοπές στη φύση	↗
Οικογενειακές διακοπές	↗
Διακοπές περιπέτειας	↘
Ενδιαφέρον για αξιοθέατα	↗
Περιηγήσεις	↗
Πολιτιστικά ταξίδια	→
Εκπαιδευτικά ταξίδια	→
Τουρισμός υγείας	↘

από το 45% των ταξιδιών που πραγματοποιήθηκαν το 2014, οι Γερμανοί, στη διάρκεια του ταξιδιού, χρησιμοποιούσαν κινητά τηλέφωνα και τάμπλετ.

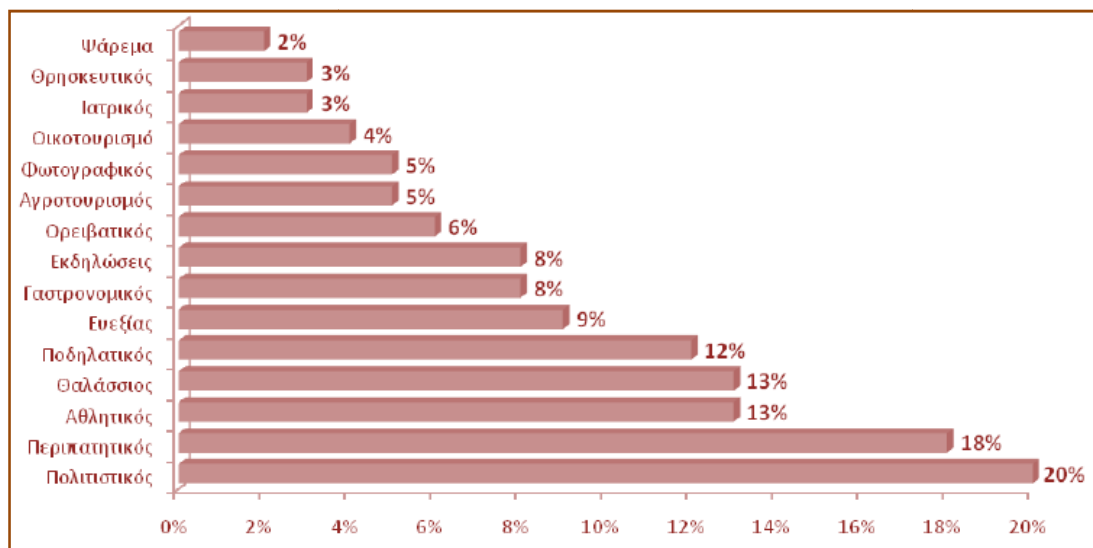
Στον πίνακα αποτυπώνονται οι τάσεις ως προς το είδος του τουρισμού που επιδιώκουν οι Γερμανοί τουρίστες σύμφωνα με τη Μελέτη «Reiseanalys, Forschungsgemeinschaft Urlaub και η Reisen, 2014».

Στο παρακάτω γράφημα αποτυπώνονται οι λόγοι επιλογής ενός τουριστικού προορισμού από τον γερμανό τουρίστα.

Πηγή: Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, Έρευνα αγοράς για τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία, 2011

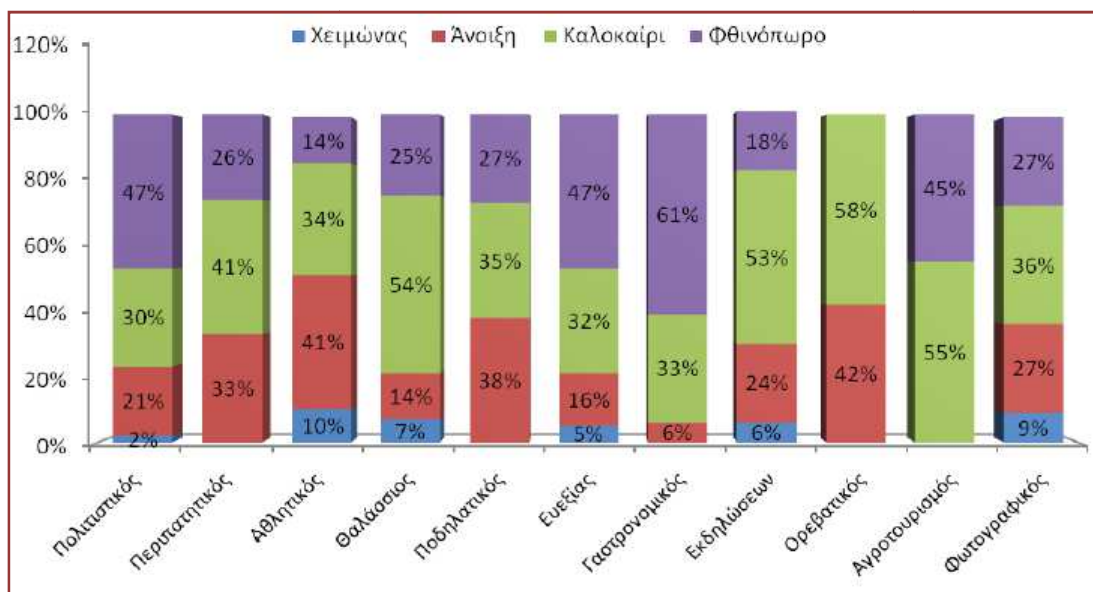
Από το σύνολο των Γερμανών τουριστών, τα τελευταία χρόνια, ποσοστό της τάξης του 10% επέλεξε διακοπές ειδικών ενδιαφερόντων. Παρακάτω αποτυπώνεται οι προτιμήσεις των Γερμανών ανά είδος τουρισμού.

Πηγή: Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, Έρευνα αγοράς για τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία, 2011

ΕΠΟΧΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΑΞΙΔΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ

Πηγή: Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, Έρευνα αγοράς για τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία, 2011

Το προφίλ του Τούρκου τουρίστα

→ Το προφίλ του Τούρκου επισκέπτη που έρχεται στην Ελλάδα διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: η μικρότερη, αφορά σε έναν περιορισμένο αριθμό βαθύπλουτων που έρχονται με τα σκάφη μόνο το καλοκαίρι. Η δεύτερη κατηγορία αφορά στη μεγαλύτερη ομάδα ατόμων από την ολοένα και ανερχόμενη μεσαία τάξη που έρχονται, αεροπορικά, με τουριστικά λεωφορεία ή με τα ΙΧ τους. Η μέση ηλικία είναι 25-45 ετών ωστόσο έρχονται και άτομα τρίτης ηλικίας. Το μεγαλύτερο μέρος επισκεπτών είναι οικογένειες που έρχονται οδικώς με υπερπολυτελή αυτοκίνητα. Όσοι ταξιδεύουν στην Ευρώπη είναι υψηλού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου. Η πλειοψηφία των επισκεπτών προέρχονται από την Κωνσταντινούπολη και ακολουθούν από Σμύρνη, Προύσσα και Τραπεζούντα. Είναι κυρίως αστικοί επισκέπτες, τους αρέσει η πολυκοσμία παρόλο που ζούνε σε ιδιαίτερα πολυπληθές περιβάλλον. Ένα μεγάλο ποσοστό έρχονται στην Ελλάδα για να επισκεφτούν περιοχές όπου έμεναν πρόγονοί τους, να ψάξουν τις ρίζες τους, ενώ περίπου το 30% επισκέπτεται την Ελλάδα απλά και μόνο για τουρισμό, αγορές και αναψυχή. Ο αριθμός των Τούρκων επισκεπτών αυξάνεται κατά το καλοκαίρι και κυρίως κατά τη διάρκεια σημαντικών θρησκευτικών και εθνικών εορτών κατά τις οποίες υπάρχουν πολυήμερες αργίες στην Τουρκία.

Ψηλά στις προτιμήσεις των Τούρκων είναι το φαγητό, τα ψώνια και η διασκέδαση. Μάλιστα κατά τον προγραμματισμό των διακοπών τους ερευνούν αν η αγορά στον τόπο προορισμού θα είναι ανοιχτή κατά την άφιξη και παραμονής τους. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα το φαγητό είναι πολύ φθηνότερο απ'ότι στην Κωνσταντινούπολη ανεβάζει πολύ την αγοραστική δύναμη των Τούρκων που τους αρέσει να αγοράζουν τοπικά παραδοσιακά προϊόντα. Η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη είναι 500 ευρώ μόνο για αγορές, χωρίς να υπολογίζονται τα έξοδα διαμονής. Πέραν της αναψυχής ένα άλλο κίνητρο αποτελεί η αγορά κοσμημάτων, καθώς αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια για την ποιότητα των ειδών που αγοράζουν.

καταστήματα για να ετοιμάσουν μόνοι τα γεύματά τους και να εξοικονομήσουν δαπάνες διατροφής.

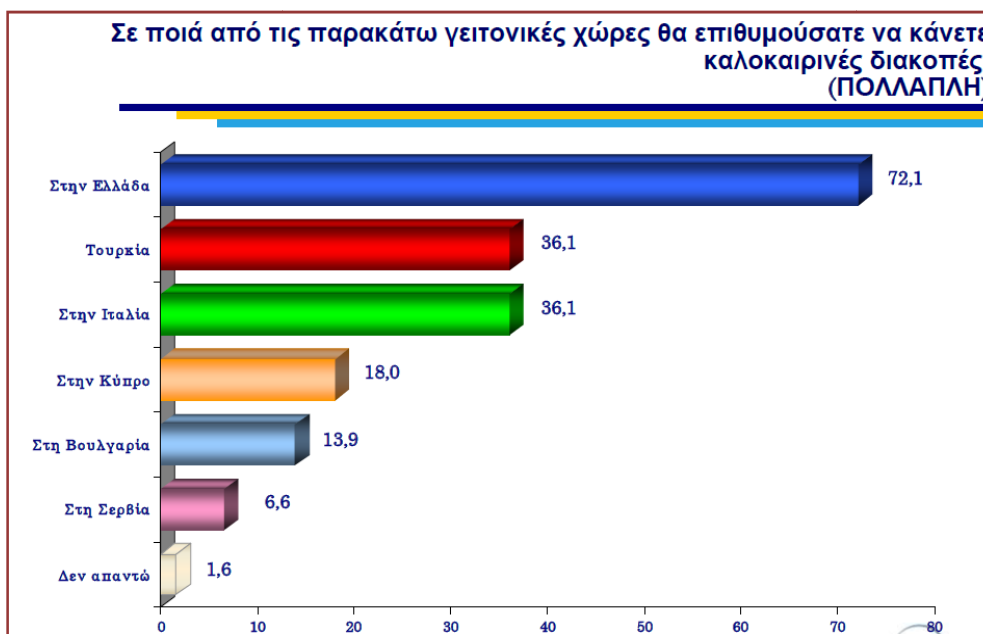
Οι Βούλγαροι αποδεικνύουν έμπρακτα την προτίμησή τους σε τουριστικούς προορισμούς της Περιφέρειας ΑΜΘ, καθώς το 2014 συνέβαλαν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέχρι και τα τέλη Οκτωβρίου. Επιλέγουν πόλεις της Περιφέρειας (π.χ. Ξάνθη, Κομοτηνή, Καβάλα) για τουρισμό Σαββατοκύριακου ενισχύοντας τον τουρισμό city break.

Θετικά για την περεταίρω ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος από τη Βουλγαρία δημιουργεί ο νέος οδικός άξονας μεταξύ του Κίρτζαλι και του οικισμού Ποντκόβα. Σημειώνεται ότι οι Βούλγαροι τουρίστες προτιμούν την «ακριβότερη» Καβάλα (λόγω Ξενοδοχείων) από ότι την οικονομικότερη Θάσο (λόγω ενοικιαζομένων).

Ως προς τις επισκέψεις των Ρουμάνων θετικά λειτουργεί ο κάθετος άξονας Νυμφαίας – Μακάζα, μία δίοδος που έχει προσελκύσει χιλιάδες επισκέπτες στην περιοχή. Διέρχονται το δρόμο και κατευθύνονται προς την Αλεξανδρούπολη, τις παραλίες της Ροδόπης και της Ξάνθης, ενώ ενδιαφέρον εκδηλώνουν επίσης για τον Έβρο, τη Θάσο και τη Σαμοθράκη.

Το 2013 την Ελλάδα επισκέφτηκαν 320.000 Ρουμάνοι οι οποίοι προτιμούν τη Θεσσαλονίκη, τις Σέρρες, την Καβάλα, τη Θάσο και τις παραλίες της Πιερίας. Ουσιαστικά επτά στους δέκα Ρουμάνους επιλέγουν ως τουριστικό προορισμό την Ελλάδα. Η Ρουμανία αποτελεί μια από τις «ανερχόμενες» τουριστικές αγορές της Ευρώπης, καθώς και σημαντική πύλη εισόδου σε ώριμες τουριστικές αγορές όπως εκείνη της Ρωσίας. Οι Ρουμάνοι τουρίστες δεν έχουν την οικονομική ευρωστία άλλων επισκεπτών όπως οι Άγγλοι, οι Γερμανοί και οι Σκανδιναβοί. Ως μέση διάρκεια παραμονής τους είναι οι 6,4 διανυκτερεύσεις και ως μορφή καταλύματος επιλέγουν τις ξενοδοχειακές μονάδες.

Από την έρευνα του 2008 της capa research (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) προκύπτουν παρακάτω ορισμένα στοιχεία για το προφίλ των Ρουμάνων τουριστών.

Το προφίλ του Βρετανού τουρίστα

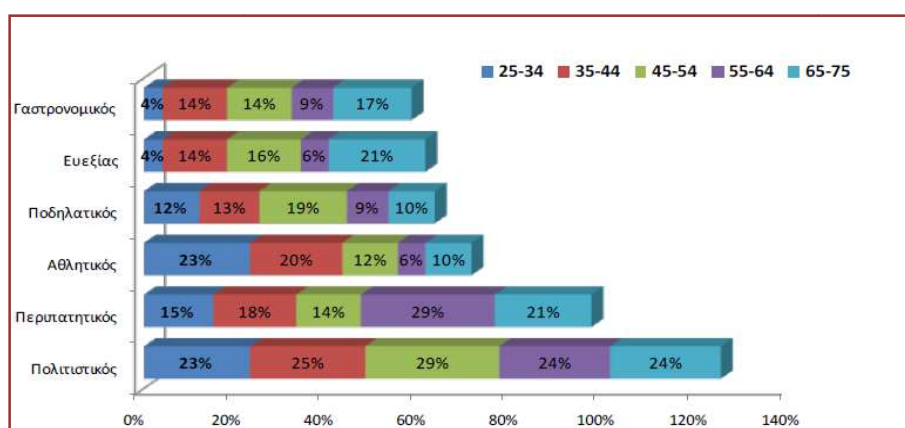
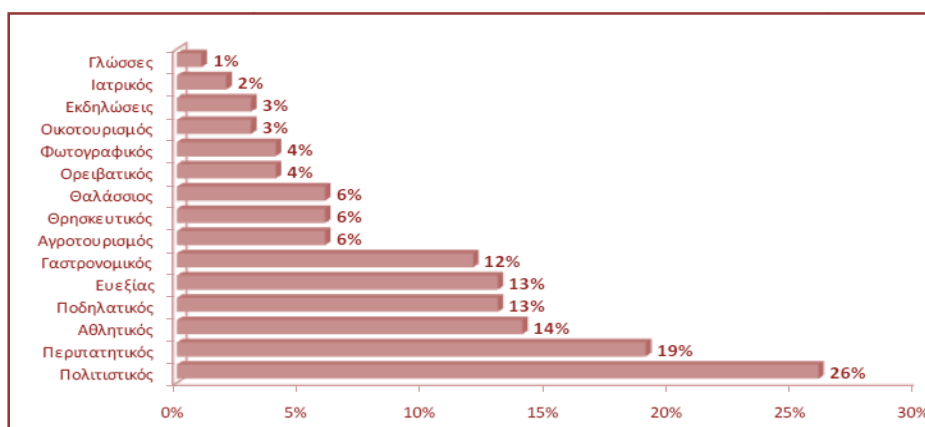
➔ Οι Βρετανοί τουρίστες θεωρούνται εδώ και χρόνια παραδοσιακή αγορά για την Ελλάδα. Πρόκειται για έναν τουρίστα που αναζητά θέρετρα οικογενειακής αναψυχής (ή στην περίπτωση των πιο νεαρών τουριστών προορισμούς με έντονη νυχτερινή ζωή), ενδιαφέρεται και συγκρίνει τιμές, επιμένει στις κλασσικές αξίες (θάλασσα, ήλιος, παραλίες), προγραμματίζει νωρίς τις διακοπές του, προτιμά ξενοδοχεία 4-5 αστέρων και θέλει να επιστρέψει ξανά στην Ελλάδα. Τις ταξιδιωτικές επιλογές των Βρετανών τουριστών σύμφωνα με την έρευνα World Travel Market 2014 Industry Report που παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια της διεθνούς έκθεσης στο Λονδίνο επηρεάζουν καθοριστικά ο καλός καιρός και οι κοντινοί προορισμοί, ενώ ακολουθούν η οικονομική σταθερότητα της χώρας και η συναλλαγματική ισοτιμία.

Οι τάσεις δείχνουν ότι οι διακοπές πόλης (city break) θα συνεχίσουν να βρίσκονται στην πρώτη θέση, με το 43% των Βρετανών να προγραμματίζουν να ταξιδέψουν σε κάποιο αστικό κέντρο και το 42% να επιθυμεί διακοπές στη θάλασσα. Τέλος, πολλοί Βρετανοί

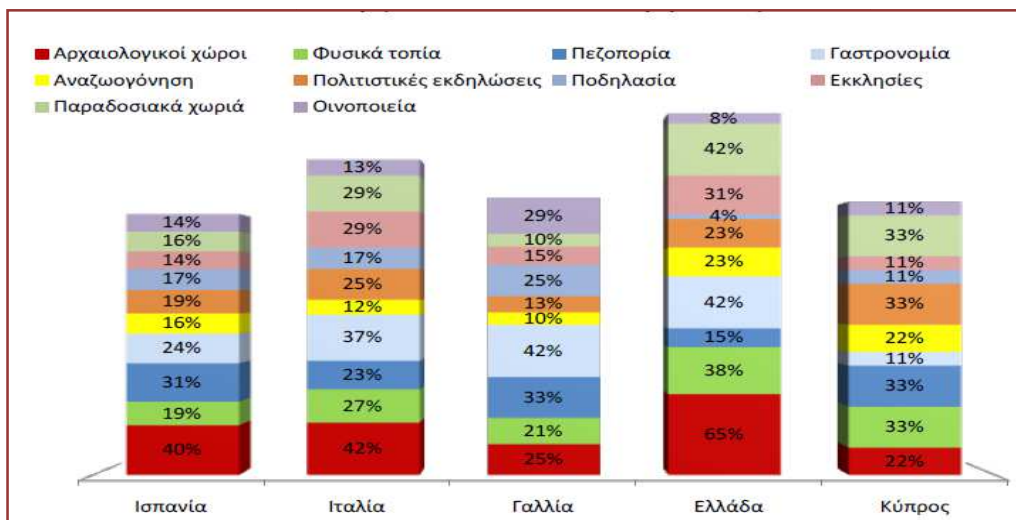

ακολουθούν αποτυπώνονται οι προτιμήσεις των Βρετανών ανά είδος τουρισμού και ανά ηλικιακή ομάδα.

Η σημαντικότερη δραστηριότητα των Βρετανών κατά την διάρκεια των διακοπών ειδικών ενδιαφερόντων είναι οι επισκέψεις σε πολιτιστικούς και αρχαιολογικούς χώρους (33%) και ακολουθούν οι επισκέψεις σε χώρους φυσικής ομορφιάς (28%) και η πεζοπορία σε μονοπάτια της φύσης (26%). Οι δραστηριότητες των Βρετανών που ενδιαφέρονται για τον πολιτιστικό τουρισμό επικεντρώνονται κυρίως σε επισκέψεις σε πολιτιστικούς και αρχαιολογικούς χώρους, στην παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων και στις επισκέψεις σε εκκλησίες και μοναστήρια.

Παρακάτω αποτυπώνονται οι δραστηριότητες που ανέπτυξαν στο παρελθόν οι Βρετανοί Τουρίστες ειδικών ενδιαφερόντων ανά χώρα επίσκεψης.

Πηγή: Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, Έρευνα αγοράς για τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία, 2011

Σημαντικότερο λόγοι επιλογής τουριστικών προορισμών ανά κατηγορία ειδικών ενδιαφερόντων

	Σύνολο	Πολιτιστικός	Περιπατητικός	Αθλητικός	Ποδηλατικός	Ευεξίας	Γαστρονομικός
Εξειδικευμένες δραστηριότητες	57%	52% (1)	58% (1)	86% (1)	56% (1)	31% (4)	60% (1)
Τοπικός χαρακτήρας	38%	46% (2)	37% (3)	24% (5)	48% (2)	31%	44% (2)
Σχέση ποιότητας και τιμής	29%	19%	39% (2)	31% (2)	26% (5)	35% (2)	28% (4)
Ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών	24%	29% (4)	24% (5)	17%	30% (4)	35% (2)	32% (3)
Προηγούμενη εμπειρία	23%	15%	16%	28% (3)	22%	31% (4)	28% (4)
Συστάσεις από φίλους και συγγενείς	22%	23% (5)	32% (4)	17%	15%	15%	20%
Υποδομή	22%	21%	24% (5)	28% (3)	48% (2)	31% (4)	20%
Μοναδικότητα	21%	31% (3)	8%	24% (5)	11%	15%	12%
Ποιότητα εγκαταστάσεων υποδομής	14%	6%	16%	10%	4%	46% (1)	16%
Ποικιλία δραστηριοτήτων	12%	19%	24% (5)	14%	11%	8%	8%

Πηγή: Enoros Consulting Ltd – Symmetron MRC Institute Ltd, Έρευνα αγοράς για τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων σε Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία, 2011

Το προφίλ του Ρώσου τουρίστα

➔ Οι Ρώσοι τουρίστες λατρεύουν να ταξιδεύουν στο εξωτερικό, έχουν την οικονομική άνεση να ξοδεύουν αρκετά στις διακοπές τους και αγαπούν την Ελλάδα. Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των τουριστικών ροών διαδραματίζει και η κοινή θρησκεία των δυο λαών.

Σύμφωνα με τη Ρωσική Στατιστική Υπηρεσία Rosstat, η **Ελλάδα αναρριχήθηκε στην τρίτη θέση των δημοφιλών τουριστικών προορισμών για τους Ρώσους τουρίστες**. Η Rosstat επισημαίνει πως η αύξηση της ροής προς την Ελλάδα άγγιξε το 70% και ο αριθμός των τουριστών ξεπέρασε το ένα εκατομμύριο, ανεβάζοντας τη χώρα μας κατά τέσσερις θέσεις στις προτιμήσεις και πλέον ξεπερνά δημοφιλείς προορισμούς, όπως η Κίνα, η Ταϊλάνδη και η Ισπανία, ωστόσο προηγούνται της Ελλάδας η Τουρκία και η Αίγυπτος.

Το 2013, οι 1,3 εκατομμύριο Ρώσοι τουρίστες δαπάνησαν πάνω από 1,35 δισ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 42,2% σε σχέση με το 2012. Το 2012 επισκέφθηκαν την Ελλάδα 874.800 Ρώσοι, οι οποίοι ξόδεψαν 943 εκατ. ευρώ, ενώ το 2011 από τη Ρωσία ήρθαν στην Ελλάδα 738.900 επισκέπτες οι οποίοι δαπάνησαν 743 εκατ. ευρώ. **Οι Ρώσοι και δευτερευόντως οι Ουκρανοί είναι αυτοί που ξοδεύουν χρήματα και στην τοπική αγορά εκτός των ξενοδοχείων.**

Το 2013 ο μέσος Ρώσος τουρίστας ξόδεψε περισσότερα από 1.008 ευρώ σε κάθε ταξίδι στην Ελλάδα, τη στιγμή που η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη ανέρχεται στα 653 ευρώ. Διαπιστώνεται ότι μέσα σε μια τετραετία τριπλασιάστηκε ο αριθμός των ρώσων επισκεπτών στην Ελλάδα (2009: 275.000, 2010: 400.000, 2011: 740.000, το 2012: 834.000).

Παράλληλα, η Ρωσική Ένωση Τουριστικής Βιομηχανίας ανακοίνωσε πως ο συνολικός αριθμός των Ρώσων ταξιδιωτών στο εξωτερικό ανήλθε σε 54 εκατ. για το 2013, αυξημένος κατά 13% σε σχέση με τον αντίστοιχο αριθμό το 2012. Μάλιστα, ο αριθμός των ταξιδιών για τουριστικούς σκοπούς αυξήθηκε κατά 19,3%.

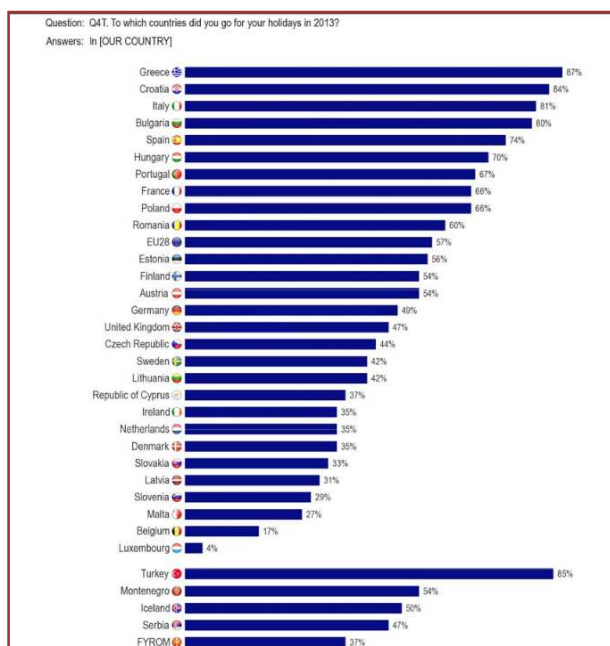
έχει ξεσπάσει στην Ουκρανία σε συνδυασμό με το ιστορικό χαμηλό του ρωσικού νομίσματος έναντι του ευρώ καθιστούν εξαιρετικά ρευστό το σκηνικό που αφορά στις αφίξεις Ρώσων, αλλά και Ουκρανών τουριστών προς την Ευρώπη.

Το προφίλ του Έλληνα τουρίστα

➔ Η οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει τους Έλληνες τουρίστες οι οποίοι είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί σε ό,τι αφορά στην οργάνωση και κατανομή του οικονομικού τους προϋπολογισμού. Στο πλαίσιο αυτό, επιλέγουν πλέον τον τόπο διακοπών με βάση την οικονομικότερη προσφορά και όχι τον προορισμό. Επιπλέον, ο Έλληνας τουρίστας σήμερα έχει γίνει στο σύνολο του πιο απαιτητικός. Αναζητά ανάλογα με το βαλάντιο του την καλύτερη δυνατή σχέση κόστους οφέλους, με έμφαση στις ποιοτικές υπηρεσίες. Παράλληλα επιζητεί όλο και περισσότερο ταξίδια με έμφαση στον προσωπικό σχεδιασμό και αναζητά τον τουριστικό του σύμβουλο. Τα τελευταία χρόνια η στροφή των καταναλωτών προς τα τουριστικά γραφεία ενισχύεται.

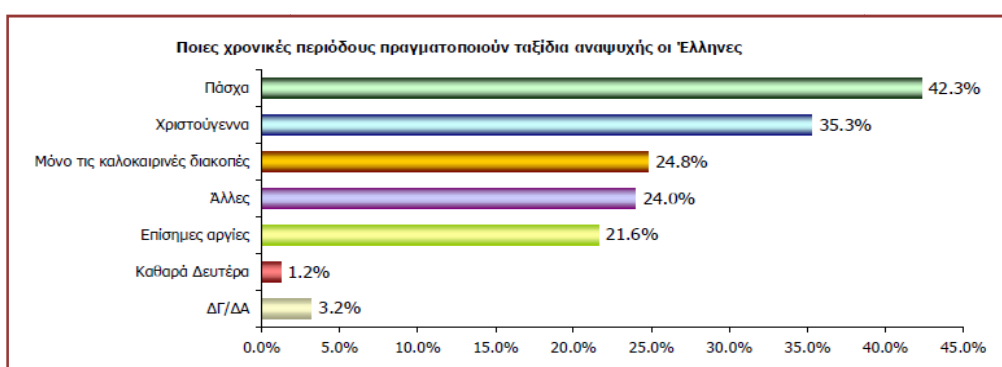
Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή δημοσκόπηση «Ευρωβαρόμετρο για τον τουρισμό το 2013» διακοπές στην πατρίδα τους επιλέγουν να κάνουν το 87% των Ελλήνων, έναντι 58% των Ευρωπαίων. Οι Έλληνες αλλάζουν πλέον τις ταξιδιωτικές τους συνήθειες, είναι πιο επιφυλακτικοί, ταξιδεύουν λιγότερες μέρες και μειώνουν σημαντικά τις δαπάνες τους. Προτιμούν εσωτερικούς προορισμούς με εύκολη οδική πρόσβαση, με σκοπό τη μείωση των

εξόδων που συνεπάγεται η έκδοση αεροπορικών και ακτοπλοϊκών εισιτηρίων.

Μάλιστα, οι Έλληνες τουρίστες στρέφουν το ενδιαφέρον τους στον τόπο της καταγωγής τους, αφού υπολογίζεται ότι το 40% θα μείνει σε ιδιόκτητο σπίτι στο χωριό, το 30% σε συγγενικό ή φιλικό σπίτι και μόνο 3 στους 10 θα επιλέξουν ξενοδοχεία ή ενοικιαζόμενα δωμάτια. Ταξίδια αναψυχής οι Έλληνες πραγματοποιούν και σε άλλες χρονικές περιόδους πλην αυτής του καλοκαιριού, όπως είναι το Πάσχα, τα Χριστούγεννα, αλλά και κάποιες αργίες, όπως φαίνεται αναλυτικότερα στο γράφημα που ακολουθεί. Το χειμώνα, και ειδικά την περίοδο των Χριστουγέννων, κινούνται προς την ορεινή Ελλάδα.

Πηγή: ΚΟΤ, Μελέτη για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Αγοράς στην Κύπρο, 2006

Γενικότερα ο Έλληνας τουρίστας δεν είναι ενημερωμένος για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, γι' αυτό και προτιμά να κινείται στα πλαίσια που ήδη γνωρίζει. Οι μόνες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που γνωρίζουν κάποια άνθηση είναι η θαλασσοθεραπεία και το SPA. Μία μικρή μόνο μερίδα Ελλήνων έχει αρχίσει να προσανατολίζεται προς τις νέες αυτές μορφές τουρισμού, και στην πλειοψηφία της είναι νεαρά άτομα. Οι κυριότερες δραστηριότητες που αυτά τα άτομα προτιμούν είναι οι αθλητικές και αυτές της υπαίθρου, όπως για παράδειγμα, το rafting, το kayak, η πεζοπορία και άλλα.

Αναφορικά με τα κίνητρα ταξιδιού των Ελλήνων τουριστών για το έτος 2013 αναφέρονται τα κάτωθι:

- 61% ήλιος – θάλασσα
- 41% επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς
- 24% επίσκεψη στη φύση
- 11% πολιτιστικοί λόγοι (θρησκευτικοί, γαστρονομία, κ.α.)
- 17% επαγγελματικά ταξίδια

- 6% αθλητικές δραστηριότητες
- 10% ταξίδια ευεξίας – χαλάρωσης
- 12% ειδικά γεγονότα (φεστιβάλ, αθλητικά γεγονότα, κ.α.)

Στην ερώτηση «τι θα σας έκανε να ξαναγυρίσετε στον προορισμό των διακοπών σας;», το 44% των Ελλήνων απάντησε η φύση, το 37% οι τιμές, και το 27% η ποιότητα της διαμονής και το 23% πολιτιστικά και ιστορικά αξιοθέατα.

3.4 Ανάλυση SWOT

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Κομβική γεωπολιτική θέση. Πύλη της Ελλάδας, των Βαλκανίων και της Ευρώπης.
- Ένα μεγάλο αστικό κέντρο ανά περιφερειακή ενότητα και πολλά διάσπαρτα ημιαστικά – αγροτικά κέντρα στην ύπαιθρο και την ενδοχώρα.
- Γειτνίαση με το δεύτερο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Ελλάδας, τη Θεσσαλονίκη.
- Αναπτυγμένες μεταφορικές υποδομές (Εγνατία οδός, σιδηροδρομικό δίκτυο, δύο διεθνή αεροδρόμια, δύο διεθνή λιμάνια).
- Πολύ καλή προσβασιμότητα μέσω της Εγνατίας προς την Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Τουρκία.
- Υψηλό αίσθημα ασφάλειας των επισκεπτών από πλευράς υπηρεσιών υγείας.
- Εκτεταμένη παράκτια ζώνη, προσβάσιμη στο μεγαλύτερο μέρος της με καθαρές παραλίες, αρκετές με γαλάζια σημαία.
- Πλούσιοι, υψηλής οικολογικής αξίας και φήμης περιβαλλοντικοί πόροι ικανοί να στηρίξουν την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού με άξονα το περιβάλλον.
- Ύπαρξη τεσσάρων (4) φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.
- Ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα, πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα με πολιτιστικούς, ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους παγκόσμιας και εθνικής εμβέλειας, αλλά και πολιτιστικούς θεσμούς με ιδιαίτερη φήμη, γεωγραφική διασπορά και διαχρονική παρουσία.
- Γαστρονομικός πλούτος και πολυπολιτισμική κουζίνα, αρκετά προϊόντα υψηλής αξίας στον πρωτογενή τομέα (ΠΟΠ, ΠΓΕ) και πολλά παραδοσιακά φημισμένα προϊόντα.
- Σημαντική διασύνδεση της πρωτογενούς παραγωγής με τον διατροφικό τομέα και τον τουρισμό.
- Ικανοποιητική τουριστική κίνηση, 6^η Περιφέρεια από πλευράς αφίξεων και διανυκτερεύσεων.
- Ύπαρξη σημαντικής τουριστικής κίνησης και πέραν της περιόδου τουριστικής αιχμής καθώς και αυξημένη τουριστική κίνηση τη χειμερινή περίοδο σε λιγότερο καλοκαιρινούς προορισμούς (π.χ. Δράμα, Ξάνθη).
- Ύπαρξη ναυλωμένων πτήσεων τύπου Charter για το αεροδρόμιο της Καβάλας από περιοχές της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης με προορισμό την Καβάλα και τη Θάσο.

- ➔ Τρίτη τουριστική επιλογή ως προορισμού στη Βόρεια Ελλάδα μετά τη Χαλκιδική και τη Θεσσαλονίκη.
- ➔ Ύπαρξη ικανοποιητικών ειδικών τουριστικών υποδομών (χιονοδρομικό κέντρο, πίστες ανεμοπτερισμού, δραστηριότητες στην ύπαιθρο, κέντρα λουτροθεραπείας
- ➔ Τοποθέτηση του τουρισμού στον πυρήνα των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων της Περιφέρειας ΑΜΘ.

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

- ➔ Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και σταδιακή μείωση του περιφερειακού ΑΕΠ.
- ➔ Μικρή συμμετοχή του τουριστικού τομέα στο Περιφερειακό ΑΕΠ.
- ➔ Υψηλό ποσοστό ανεργίας και ειδικά στους νέους.
- ➔ Αύξηση των ρυθμών φτωχοποίησης του πληθυσμού.
- ➔ Ελλιπής κατάρτιση και επιμόρφωση της παραγωγικής δύναμης της ΑΜΘ σε υπηρεσίες και επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό.
- ➔ Αδυναμία αξιοποίησης του αεροδρομίου της Αλεξανδρούπολης ή και της Καβάλας ως διεθνή κόμβου.
- ➔ Χαμηλές επιδόσεις στις περισσότερες κατηγορίες ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα της Περιφέρειας σε σύγκριση με τις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της Ελλάδας.
- ➔ Έλλειψη συνολικής ταυτότητας της περιφέρειας ως ενιαίου τουριστικού προορισμού.
- ➔ Μικρό ποσοστό κλινών στο σύνολο της χώρας (2,7%) και χαμηλή ποιότητα κλινών (κυριαρχούν οι 2** και 3*** κλίνες).
- ➔ Χωρική/χρονική ανισοκατανομή (κορεσμός στη Θάσο και την παραλιακή ζώνη Καβάλας, και έλλειψη προσφοράς στο εσωτερικό/υψηλή ζήτηση κατά τους θερινούς μήνες).
- ➔ Διαδικασία έκδοσης βίζας 72 ωρών.
- ➔ Απαγόρευση διέλευσης τουριστικών λεωφορείων από την Ελληνο-βουλγαρική συνοριακή διάβαση της Νυμφαίας που λειτουργεί αρνητικά στην επισκεψιμότητα της Περιφέρειας.
- ➔ Ελλιπής αξιοποίηση και προβολή του πολιτιστικού κεφαλαίου.

- ➔ Ανεπαρκής κινητοποίηση και συντονισμός των αρμοδίων φορέων για την προβολή και αξιοποίηση του πολιτιστικού κεφαλαίου, ανεπαρκείς συνεργασίες μεταξύ των ΟΤΑ και αποσπασματική χρηματοδότηση πολιτιστικών δράσεων.
- ➔ Ανυπαρξία κανονιστικών διατάξεων για τις ενταγμένες περιοχές στο δίκτυο Natura 2000 (π.χ. το 45% της Δράμας).
- ➔ Απουσία φορέα διαχείρισης τουριστικού προορισμού.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- ➔ Η γεωγραφική της θέση όπου σε απόσταση 400 χιλιομέτρων (κυκλικά) υπάρχουν 65 εκατομμύρια εν δυνάμει επισκέπτες.
- ➔ Μετασχηματισμός του χαρακτήρα της ΠΑΜΘ από «ακριτική περιοχή» σε «πύλη της χώρας και της ΕΕ» χάρη στην πολιτική διεύρυνση της ΕΕ.
- ➔ Αξιοποίηση ευρύτερου εξωτερικού γεωγραφικού περιβάλλοντος (διασυνοριακή περιοχή, Μεσόγειος, αναδυόμενες αγορές Μαύρης Θάλασσας).
- ➔ Υλοποίηση σχεδίου ολοκληρωμένης τουριστικής αξιοποίησης σε χωρικές ενότητες που συγκροτούν δίκτυα πολιτιστικών – φυσικών πόρων (ΟΧΕ).
- ➔ Θετικές τάσεις ως προς την ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος προς την Ελληνική αγορά.
- ➔ Διαρκής τάση ζήτησης τουριστικών προτύπων ειδικών μορφών τουρισμού με αιχμή τις «διακοπές με δράση» όπως εκδρομές, πολιτιστικές επισκέψεις, δραστηριότητες στην ύπαιθρο, κ.α. (το 15% των επισκεπτών στην Ελλάδα ενδιαφέρονται για πολιτισμό).
- ➔ Αξιοποίηση των αγροδιατροφικών προϊόντων στο πλαίσιο της διαφοροποίησης του περιφερειακού τουριστικού προϊόντος και της δημιουργίας τουριστικών εμπειριών (γαστρονομικός τουρισμός).
- ➔ Ύπαρξη υψηλής αξίας φυσικών και πολιτιστικών πόρων ικανών να στηρίξουν το σχεδιασμό νέων τουριστικών προϊόντων και τουριστικών πακέτων με έμφαση στον τουρισμό εμπειριών.
- ➔ Μετεξέλιξη της ΠΑΜΘ σε τουριστικό προορισμό Αριστείας.
- ➔ Επέκταση της τουριστικής σαιζόν μέσα από το σχεδιασμό και την ανάπτυξη ειδικών τουριστικών προϊόντων.

- ➔ Δικτύωση του τουριστικού κλάδου με κλάδους που επηρεάζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν (εστίαση, μεταφορές, εμπόριο, μεταποίηση).
- ➔ Δημιουργία ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών στη Βόρεια Ελλάδα με άξονες τον πολιτισμό και το περιβάλλον.
- ➔ Ένταξη low cost εταιρειών σε περιφερειακά αεροδρόμια της ΑΜΘ.
- ➔ Ένταξη του αεροδρομίου της Καβάλας στο πλαίσιο της αξιοποίησης των 14 περιφερειακών αεροδρομίων.
- ➔ Τουριστική προβολή Πολιτιστικών θεσμών με διαχρονική παρουσία (π.χ. 12 ήμερο, Ελευθέρια, καρναβάλι).
- ➔ Αξιοποίηση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών για την προώθηση πολιτιστικών δράσεων μέσα από το JTI target και σε άλλες Π.Ε.
- ➔ Αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων της νέας προγραμματικής περιόδου και του ΠΕΠ ΑΜΘ 2014-2020.
- ➔ Αξιοποίηση διασυνοριακών προγραμμάτων (π.χ. Ελλάδα – Βουλγαρία).

ΑΠΕΙΛΕΣ

- ➔ Η συνέχιση της συρρίκνωσης του Περιφερειακού ΑΕΠ.
- ➔ Οι οικονομικές εξελίξεις και η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σε συνάρτηση με το γεγονός που επηρεάζει την εγχώρια τουριστική ζήτηση.
- ➔ Αρνητικό περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.
- ➔ Ευμετάβλητη τουριστική αγορά και έντονος διεθνής και ευρωπαϊκός ανταγωνισμός.
- ➔ Υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας στις τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές και απώλεια ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητάς τους.
- ➔ Κίνδυνος υποβάθμισης περιβαλλοντικών πόρων και οικοσυστημάτων.
- ➔ Μονοδιάστατη τουριστική ανάπτυξη βασισμένη στο μαζικό τουρισμό.
- ➔ Αδυναμία σχεδιασμού ενιαίας τουριστικής προβολής και ταυτότητας.
- ➔ Συνέχιση της τουριστικής υπερσυγκέντρωσης σε συγκεκριμένους τουριστικούς θύλακες
- ➔ Αναποτελεσματικότητα στην αξιοποίηση και προστασία του περιβαλλοντικού κεφαλαίου λόγω της περιπλοκότητας του θεσμικού πλαισίου και τις συχνές επικαλύψεις αρμοδιοτήτων.

- ➔ Διαιώνιση των χαμηλών συνεργιών των ΟΤΑ με την Περιφέρεια στον τομέα της διαχείρισης περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων.
- ➔ Ανεξέλεγκτη ή προβληματική διάθεση Στερεών Αποβλήτων και η μόλυνση του περιβάλλοντος και της παράκτιας ζώνης.
- ➔ Έλλειμμα σχεδιασμού σε περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος με ιδιαίτερο φυσικό κάλος και τουριστικό ενδιαφέρον (περιοχές του Δικτύου NATURA 2000, παράκτιες, νησιωτικές, ορεινές).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Κατευθύνσεις ευρωπαϊκής και εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής στον τομέα του τουρισμού, Περιφερειακός Σχεδιασμός 2014-2020, Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

Οι στόχοι της εδαφικής συνοχής και της ισόρροπης και αρμονικής ανάπτυξης αποτελούν ζητούμενα για την Ευρώπη και ενισχύονται μέσα από τη νέα στρατηγική για το 2020. Τα θεμέλια για την πολιτική της εδαφικής συνοχής (territorial cohesion) τέθηκαν στη Συνθήκη της Λισαβόνας και έκτοτε η τοπική ανάπτυξη αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία στο πλαίσιο της συνολικής πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσφέροντας ευκαιρίες ειδικά για τις περισσότερο απομακρυσμένες περιοχές και ομάδες. Η χρηματοοικονομική κρίση και το σχέδιο ανάκαμψης της Ευρώπης με ορίζοντα το 2020 δημιουργούν ισχυρές πιέσεις και ωθούν προς την επανεπένδυση και στην επαναπροσέγγιση του συνόλου της έννοιας της τοπικής ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση, γίνεται αντιληπτό ότι η τοπική ανάπτυξη επιτυγχάνεται βαθμιαία, ενώ απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η εξασφάλιση της κινητοποίησης των υπαρχόντων πόρων, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση ορθών πρακτικών και επιτυχών παραδειγμάτων.

Η στρατηγική της Ευρώπης για το 2020 αναφέρεται ξεκάθαρα στην εφαρμογή ενός μοντέλου **οικολογικής ανάπτυξης**, ως μέσο για την αύξηση της ευμάρειας μέσω της επιδίωξης της οικονομικής ανάπτυξης, με ταυτόχρονο σεβασμό προς την προστασία του περιβάλλοντος.

Το 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε το φιλόδοξο στόχο «**Η Ευρώπη, ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο – ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για τον ευρωπαϊκό τουρισμό**», συνδέοντας τον με τη νέα στρατηγική Ευρώπη 2020. Πρωταρχικός στόχος είναι η ευημερία του τουρισμού στην Ευρώπη, αλλά και η ανταπόκριση στα κοινωνικά ζητήματα, τις διαρθρωτικές αλλαγές, την εδαφική συνοχή, την κλιματική αλλαγή και την αξιοποίηση της φυσικής-πολιτιστικής κληρονομιάς. Για την προώθηση ενός βιώσιμου, υπεύθυνου και ποιοτικού τουρισμού προτείνεται η ανάπτυξη εστιασμένων δράσεων, όπως: α) ενθάρρυνση ανταγωνιστικότητας τουριστικού τομέα στην Ευρώπη, με αναφορά στην αναγκαιότητα

προώθησης της διαφοροποίησης των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών, β) προώθηση ανάπτυξης βιώσιμου, υπεύθυνου και ποιοτικού τουρισμού, γ) εδραίωση εικόνας και προβολής της Ευρώπης ως συνόλου βιώσιμων και ποιοτικών προορισμών και δ) μεγιστοποίηση δυναμικού πολιτικών και χρηματοδοτικών μέσων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του άξονα για την ενθάρρυνση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα στην Ευρώπη συναντάται για πρώτη φορά αναφορά στην αναγκαιότητα προώθησης της **διαφοροποίησης των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών:**

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να συμβάλει στη διαφοροποίηση της προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών ενθαρρύνοντας τις ροές τουριστών εντός της Ευρώπης χάρη στη αξιοποίηση θεματικών τουριστικών προϊόντων σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Πράγματι, οι διεθνικές συνέργιες μπορεί να βελτιώσουν την προώθηση και να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη της τουριστικής προβολής. Επίσης μπορούν να συμπεριλάβουν το σύνολο του πολιτιστικού πλούτου σε όλη την ποικιλομορφία του: πολιτιστική κληρονομιά (συμπεριλαμβανομένων των πολιτιστικών διαδρομών), σύγχρονη πολιτιστική κληρονομιά, προστατευόμενες φυσικές περιοχές, τουρισμός υγείας και ευεξίας (συμπεριλαμβανομένων του ιαματικού τουρισμού), εκπαιδευτικός τουρισμός, οινοποιητικός-γαστρονομικός, ιστορικός, αθλητικός ή θρησκευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός, αγροτικός τουρισμός, ή ακόμη ο τουρισμός που αξιοποιεί τη θαλάσσια και υποβρύχια πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και τη βιομηχανική κληρονομιά ή τον οικονομικό ιστό μιας περιφέρειας.»

Τα τοπικά προϊόντα της πρωτογενούς παραγωγής συμβάλουν ουσιαστικά στην επίτευξη της αυθεντικότητας και ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών και αποτελούν παράγοντα υψηλής διαφοροποίησης. Ταυτόχρονα εμφανίζονται στο επίκεντρο σύγχρονων θεματικών τουριστικών προϊόντων (π.χ. οινικός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, ελαιoturισμός) που αποτελούν πόλους έλξης επισκεπτών και ξεφεύγουν από το παραδοσιακό στερεότυπο «ήλιος και θάλασσα», αναδεικνύοντας την ύπαιθρο, τα ποιοτικά τοπικά προϊόντα και το φυσικό-πολιτιστικό απόθεμα. Η **Ευρώπη των Γεύσεων** αποτελεί άλλη μια πρόκληση που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην αναπτυξιακή στρατηγική μιας περιοχής.

Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει να **διαφυλάξει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης και να την κάνει προσβάσιμη σε όλους**, καθώς και να στηρίξει και να προωθήσει τον ευρωπαϊκό κλάδο της τέχνης και της δημιουργίας. Οι τομείς του πολιτισμού και της δημιουργίας στην Ευρώπη συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση, την καινοτομία και την κοινωνική συνοχή.

Ο **αναπτυξιακός στόχος για την Ελλάδα του 2020**, όπως αυτός περιγράφεται στο εγκεκριμένο Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης για την περίοδο 2014-2020, αποβλέπει «στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης». Η νέα προγραμματική περίοδος 2014-2020 συμπίπτει με μία κρίσιμη στιγμή για την ελληνική οικονομία και κοινωνία ως προς την αναπτυξιακή της τροχιά, αειφορία και κοινωνική συνοχή. Η νέα προγραμματική περίοδος εστιάζει κατά κύριο λόγο στις δομές εκείνες που είναι σε θέση να καταστήσουν σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο την αναπτυξιακή διαδικασία αειφόρα παράλληλα με τις προκλήσεις που αναδεικνύει η κρίση. Το νέο ΕΣΠΑ εστιάζει στις αναπτυξιακές πολιτικές της χώρας στους πυρήνες οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους μπορεί να δομηθούν και να διατηρηθούν, σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, με όρους έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας, ποιότητας, συνεργιών, εξωστρέφειας και συγκεκριμένα στον τουρισμό, την ενέργεια και το αγρο-διατροφικό σύστημα.

Ειδικότερα:

- ➔ Στον τομέα του **Τουρισμού**, σημαντική πρόκληση αποτελεί η αύξηση της επιχειρηματικότητας του κλάδου του τουρισμού με δράσεις ενίσχυσης επιχειρήσεων τουρισμού για αξιοποίηση τεχνολογιών ΤΠΕ και συνεργασία με ερευνητικούς φορείς για την ενίσχυση της έρευνας και καινοτομίας, η δημιουργία ή/και ενίσχυση συμπράξεων στο «τρίγωνο της γνώσης» με στόχο : α) την προώθηση και ενδυνάμωση συγκεκριμένων τομέων έρευνας (σε συνέργεια με τους τομείς ΤΠΕ, Αγροδιατροφής, Ενέργειας, Περιβάλλοντος, Υγείας, Μεταφορών) σε εθνικό επίπεδο, β) την ανάπτυξη πιλοτικών υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο, και γ) την

από κοινού συμμετοχή σε προγράμματα στρατηγικής προβολής ειδικών μορφών τουρισμού. Κύριες συνέργειες που θα αξιοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο εντοπίζονται στα συμπλέγματα **Τουρισμού – Πολιτισμού, Τουρισμού – Αγροδιατροφής και Τουρισμού – Περιβάλλοντος**. Παράλληλα, με στόχο τη διαμόρφωση ενός **βιώσιμου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης**, με σεβασμό στο περιβάλλον θα υποστηριχθούν δράσεις ανθρώπινου δυναμικού για την ενίσχυση προγραμμάτων εκπαίδευσης / κατάρτισης σε σχέση με περιβαλλοντικές / ενεργειακές παρεμβάσεις στον τομέα του τουρισμού, καθώς και δράσεις κοινωνικο-οικονομικών μελετών / ερευνών που συμβάλλουν στη διαμόρφωση κοινωνικού marketing / ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας γύρω από τον τουρισμό.

- ➔ Σε ότι αφορά τον **Πολιτισμό** και στον καινοτόμο τρόπο με τον οποίο δύναται να αποτελέσει συγκριτικό πλεονέκτημα και επιχειρηματική επιλογή για τη χώρα, στόχος είναι η προώθηση δράσεων για την παραγωγή αντιγράφων, ηλεκτρονικού υλικού, παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης, μουσικών οργάνων, σκηνικών, κ.ά. Εξίσου σημαντική είναι η στήριξη των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανιών του Σύγχρονου Πολιτισμού (κινηματογράφος, οπτικοακουστικά μέσα, εκδόσεις, design, εικαστικές τέχνες, παραστατικές τέχνες - μουσική, χορός, θέατρο κ.λπ.) μέσω της ενθάρρυνσης νέων καλλιτεχνών για την ανάληψη επαγγελματικών πρωτοβουλιών στον χώρο των τεχνών. Επίσης, θα δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη της αρχαιολογικής έρευνας και καινοτομίας, υπό την έννοια της μεταφοράς τεχνογνωσίας και της διάδοσης επιτυχημένων εφαρμογών στο διεθνές επιστημονικό δυναμικό, σε εξειδικευμένα πεδία, όπως η αποκατάσταση και συντήρηση αρχαιοτήτων με τη χρήση καινοτόμων μεθόδων υψηλής τεχνολογίας, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση ερευνητικών υποδομών εθνικής εμβέλειας.
- ➔ Στον αγροδιατροφικό τομέα, δίδεται προτεραιότητα: α) στην αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, της παραγωγής και της αποτελεσματικότητας των πόρων, β) στις καινοτομίες για τη στήριξη της βιοοικονομίας, γ) στη βιοποικιλότητα, σε υπηρεσίες οικοσυστήματος και στη λειτουργικότητα του εδάφους, δ) σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες για την ολοκληρωμένη αλυσίδα εφοδιασμού, ε) στην επάρκεια, ποιότητα, ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων σε συνδυασμό με παραδοσιακά προϊόντα και προϊόντα πολιτισμού.

Σύμφωνα με την **Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική 2014-2020 στον τομέα του τουρισμού**, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα αποτελεί διαρκή στόχο του αναπτυξιακού προγραμματισμού στην Ελλάδα και κύριο μέσο για την εκπλήρωση των στόχων σύγκλισης και συνοχής με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο κεντρικός ρόλος του τουρισμού τεκμηριώνεται από τη συμβολή του στην απασχόληση, στην παραγωγή υπηρεσιών και στο σχηματισμό του συνολικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της χώρας. Ο κεντρικός αυτός ρόλος αναγνωρίζεται στις Συνοπτικές Κατευθύνσεις της Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020 της 2^{ης} Εγκυκλίου του ΥπΑνΥπ, όπου τονίζεται ότι «Κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο ο **Τουρισμός μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην προσπάθεια για αναγέννηση της Ελληνικής Οικονομίας** με ισχυρές διατομεακές συνέργιες και συγκεκριμένες πολλαπλασιαστικές επιδόσεις σε περιφερειακή κλίμακα, ιδιαίτερα στην απασχόληση. Επιπλέον στις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την οριοθέτηση των προτεραιοτήτων χρηματοδότησης στην Ελλάδα (Νοέμβριος 2011) επισημαίνεται η ανάγκη στόχευσης των νέων χρηματοδοτικών πόρων σε τομείς με υψηλά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την οικονομική – κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, όπως ο **Τουρισμός**.

Οι στρατηγικοί στόχοι της Ελλάδας στον τομέα του τουρισμού για την περίοδο 2014-2020 αφορούν:

- ➔ Την **αλλαγή** του παραδοσιακού **μοντέλου «ήλιος-θάλασσα»** με παράλληλη χρονική διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση του ποσοστού τουριστών υψηλού εισοδήματος.
- ➔ Τον **εμπλουτισμό του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος** και την ανάδειξη νέων και **ειδικών μορφών τουρισμού**, αξιοποιώντας τις ποιοτικές κατά τόπους ιδιαιτερότητες που αποκτούν μεγάλη εμπορική αξία.
- ➔ Την ανάδειξη της στρατηγικής σχέσης με τους τομείς του **Πολιτισμού** και του **Περιβάλλοντος** και την **αναβάθμιση και τουριστική αξιοποίηση χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος**, καθώς και την **ταυτόχρονη ανάδειξη και αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων**.
- ➔ Τη διαμόρφωση ενός **φιλικού επενδυτικού περιβάλλοντος**, επιδιώκοντας την ανάδειξη και υποστήριξη σύνθετων και οργανωμένων τουριστικών επενδύσεων, μέσω της κατάλληλης χωροταξικής πολιτικής, της ενθάρρυνσης και της άρσης των εμποδίων για την ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων υπό αυστηρούς κανονιστικούς όρους,

της απλοποίησης διαδικασιών και πλαισίου λειτουργίας, της κατάλληλης στρατηγικής marketing.

- Την υλοποίηση αφενός των **στρατηγικής σημασίας** για τον τουρισμό **έργων υποδομής** και αφετέρου, εκείνων των δικτύων και εδαφικά ολοκληρωμένων συνόλων που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα του τομέα σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα.
- Την **ανάδειξη του ανθρώπινου δυναμικού** σε κύριο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον τομέα, μέσα από τη στοχευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση των απασχολούμενων και των επιχειρηματιών και επιτηδευματιών, με τομεακή και χωρική εξειδίκευση.
- Τη **βελτίωση του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού** μέσω παρεμβάσεων για απόσυρση παλαιών και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων. Παράλληλα, προωθούνται θεσμικές δράσεις και επενδυτικές παρεμβάσεις που θα οδηγήσουν σε πλήρη αξιοποίηση των ΤΠΕ ως βασικό εργαλείο της διοίκησης και των επιχειρήσεων.
- Την **προώθηση των συνεργιών των τουριστικών επιχειρήσεων**, τόσο σε κλαδικό επίπεδο (μεταξύ των διαφόρων κλάδων παροχής συμπληρωματικών υπηρεσιών), όσο και μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων (π.χ. συνδεδεμένων, υπεργολαβικών, κ.λπ.), και δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών δικτύων με βάση τη ζήτηση και τους τουριστικούς προορισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, ο πυλώνας παρέμβασης «Υποδομές αξιοποίησης και παράλληλης προστασίας των τουριστικών φυσικών πόρων» προωθεί αφενός παρεμβάσεις στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος όπως **ενεργειακή διαχείριση τουριστικών εγκαταστάσεων και καταλυμάτων, μείωση του ενεργειακού και οικολογικού αποτυπώματος** των επιχειρήσεων και των τουριστικών λειτουργιών, κ.α. και αφετέρου, συνέργιες με τον τομέα του περιβάλλοντος όπως **δημιουργία τουριστικών διαδρομών** εντός περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, **ανάδειξη προορισμών** με δραστηριότητες σχετικές με το περιβάλλον (π.χ. ανακαίνιση και ανάδειξη παλιών εγκαταστάσεων ιαματικών πηγών), κ.ά.

Επίσης προβλέπονται παρεμβάσεις στον τομέα του πολιτισμού για την αναβάθμιση της επισκεψιμότητας χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Ενδεικτικά ως τέτοιες αναφέρονται τα **πολιτιστικά μονοπάτια**.

Στον τομέα της επιχειρηματικότητας του τουρισμού **προωθούνται επενδύσεις σε ειδικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης** με στόχο την επέκταση, τη διεύρυνση και την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος. Συγκεκριμένα θα ενισχυθούν επενδυτικά σχέδια για ανάπτυξη **θαλάσσιου, ιαματικού/θεραπευτικού τουρισμού, τουρισμού φύσης – οικοτουρισμού, πολιτιστικού, συνεδριακού – εκθεσιακού, θρησκευτικού**, κ.ά. Στόχος επίσης αποτελεί η διασφάλιση **διαλειτουργικότητας** του **τουρισμού** με τον **πολιτισμό** και η συνδυασμένη αξιοποίηση του “**cultural economy**”.

Ακόμη, ζητούμενο στον τομέα του **πολιτισμού** είναι η «ενεργητική» προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μέσω συνεργιών με την τουριστική τοπική ανάπτυξη. Στην κατεύθυνση αυτή προωθείται η προστασία του οικολογικού και πολιτιστικού αποθέματος μέσα από την ενίσχυση δραστηριοτήτων συμβατών με την προστασία και την ανάπτυξη συνεργιών μεταξύ της τοπικής ανάπτυξης και αναβάθμισης του οικολογικού πλούτου. Ειδικότερα, προωθούνται δράσεις ανάπτυξης **υποδομών οικοτουριστικής ανάπτυξης** όπως : **οικοτουριστικές διαδρομές** και **μονοπάτια** (παρατηρητήρια, σήμανση, εξυπηρέτηση επισκεπτών, κ.α.), **υποδομές εξυπηρέτησης υπαίθριων δραστηριοτήτων** που συνδέονται με την άσκηση τουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. πεζοπορικών), ανάπτυξη **διαδρομών υπαίθριων δράσεων** (π.χ. ορεινό ποδήλατο), **δημιουργία τοπικών μουσείων** και **εγκατάσταση κέντρων πληροφόρησης**. Ενδεικτικά, ως μεγάλη παρέμβαση στην κατεύθυνση αυτή θεωρείται η επιδεικτική οικολογική κατασκήνωση Φαναρίου Ροδόπης. Ειδικά και σε ότι αφορά τον πολιτιστικό τουρισμό, προτείνεται η αναδιοργάνωση των κύριων γεγονότων και φεστιβάλ, ο σχεδιασμός πακέτων εμπειρίας, η αναβάθμιση της ηλεκτρονικής προβολής των μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, η δημιουργία ψηφιακών μουσείων.

Για τον τουρισμό πόλης προτείνεται η ενίσχυση της εικόνας των πόλεων και η ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας.

Ο εθνικός σχεδιασμός για τον τουρισμό ολοκληρώνεται με το Ειδικό Πλαίσιο Χωρικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Τουρισμού το οποίο στοχεύει:

- στην **προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού** της χώρας σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής με ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία,

ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

- στη **διάχυση των ευκαιριών ανάπτυξης τουρισμού** και στην ενίσχυση λιγότερο τουριστικά αναπτυγμένων περιοχών που έχουν σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης σε συνδυασμό με την **αξιοποίηση ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού**.
- την **αξιοποίηση** κατά προτεραιότητα ιδιαίτερων στοιχείων των **τοπικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων** σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές στην κατεύθυνση της **διαφοροποίησης του τοπικού τουριστικού προϊόντος** και της **επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου**.
- τη δημιουργία **δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος**, που θα αναδεικνύουν και θα αξιοποιούν το σύνολο των ιστορικών και πολιτιστικών πόρων.

Σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο Χωρικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Τουρισμού για την Περιφέρεια ΑΜΘ δίδονται οι εξής κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης τουρισμού.

Αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες τουριστικές περιοχές (Καβάλα, Θάσος):

- ➔ Ολοκληρωμένες τουριστικές παρεμβάσεις με αναπτυξιακό χαρακτήρα όπως π.χ. οργανωμένοι υποδοχείς τουριστικών δραστηριοτήτων, σύνθετα τουριστικά καταλύματα, ανάπτυξη βασικών υποδομών.
- ➔ Ανάδειξη στοιχείων ταυτότητας και αναγνωρισιμότητας της περιοχής
- ➔ Ανάπτυξη ειδικών τουριστικών υποδομών και εγκαταστάσεων που εμπλουτίζουν και διευρύνουν το τουριστικό προϊόν.
- ➔ Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των εγκαταστάσεων (προώθηση ΑΠΕ, βιοκλιματικές μέθοδοι σχεδιασμού).
- ➔ Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος με την αναγνώριση και τη συνδυασμένη προβολή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε περιοχής.
- ➔ Αξιοποίηση τοπικών πόρων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικού, περιηγητικού, πεζοπορικού, κ.α.).
- ➔ Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων τουριστικών μονάδων με παράλληλη αναβάθμιση σε τύπου και κατηγορίες καταλυμάτων (3,4,5 αστέρες) ή επέκταση αυτών με ειδικές τουριστικές υποδομές

- ➔ Βελτίωση της προσβασιμότητας των δυσπρόσιτων τουριστικών πόρων.
- ➔ Χωροθέτηση οργανωμένων κατασκηνώσεων.

Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Ανατολική και Δυτική Ροδόπη – Όρη Λεκάνης – Παγγαίο- Σύμβολο- Φαλακρό – Παρανέστια περιοχή- Δέλτα Έβρου – Δαδιά –Παράρδιες περιοχές) και **Πόλοι εντατικής ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού** (π.χ. Δράμα – Φαλακρό, Λουτρά Τραϊανούπολης)

- ➔ Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη των φυσικών, αρχιτεκτονικών, ιστορικών, κ.α. σημείων του χώρου με “μοναδικά” χαρακτηριστικά, καθώς και της κλίμακας των οικισμών.
- ➔ Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων τουριστικών μονάδων με παράλληλη αναβάθμιση σε τύπου και κατηγορίες καταλυμάτων (3,4,5 αστέρες) ή επέκταση αυτών με ειδικές τουριστικές υποδομές.
- ➔ Αξιοποίηση τοπικών πόρων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικού, περιηγητικού, πεζοπορικού, κ.α.).
- ➔ Δημιουργία υποδομών στήριξης, προώθησης προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης απασχολούμενων σε ειδικές - εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Eco – Management, Audit Scheme - EMAS).
- ➔ Πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων.
- ➔ Συγκρότηση τοπικών πολυθεματικών δικτύων και βελτίωση της προσβασιμότητας μεταξύ των πόλων και των πόρων που τα συγκροτούν με ήπιες παρεμβάσεις.
- ➔ Κατασκευή νέων και βελτίωση υφιστάμενων υποδομών (μουσεία, θεματικά πάρκα, κ.ά.).
- ➔ Δημιουργία δικτύων μονοπατιών περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης.
- ➔ Προώθηση τοπικών συμφώνων ποιότητας.
- ➔ Αναβάθμιση και μετατροπή υφιστάμενων ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε σύνθετα τουριστικά καταλύματα ήπιας ανάπτυξης.

Νησιά και παράκτιες περιοχές (Θάσος, Σαμοθράκη)

- ➔ Αντιμετώπιση συγκρούσεων μεταξύ δραστηριοτήτων.
- ➔ Έλεγχος περιβαλλοντικών πιέσεων.

- ➔ Εξοικονόμηση ενέργειας και βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των τουριστικών εγκαταστάσεων.
- ➔ Αποτροπή της μονόπλευρης εξάρτησης από τον τουρισμό.
- ➔ Ένταξη εγκαταστάσεων και υποδομών ειδικών - εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο προσφερόμενο προϊόν, με μέριμνα για την προστασία των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων στην περιοχή ανάπτυξής τους.
- ➔ Προσαρμογή νέων εγκαταστάσεων στα μορφολογικά πρότυπα και την κλίμακα των οικισμών.

Ορεινές περιοχές

- ➔ Προστασία, αναβάθμιση και ανάδειξη επιλεγμένων πόρων του ορεινού χώρου που ενδιαφέρουν τον τουρισμό.
- ➔ Βελτίωση της προσβασιμότητας.
- ➔ Συγκρότηση τοπικών αλληλοσυμπληρούμενων πολυθεματικών δικτύων.
- ➔ Αξιοποίηση του οικιστικού πλεονάσματος των φθινόντων και εγκαταλελειμμένων οικισμών και προβολή των προορισμών.
- ➔ Διατήρηση της ποιότητας των φυσικών, ανθρωπογενών πόρων με μέτρα πρόληψης των κινδύνων υποβάθμισής τους.
- ➔ Προσαρμογή νέων εγκαταστάσεων στα μορφολογικά πρότυπα και την κλίμακα των οικισμών.
- ➔ Δημιουργία βασικών προτύπων για το σχεδιασμό και τη δόμηση.
- ➔ Μείωση κατανάλωσης ενέργειας και χρήση φιλικών προς το περιβάλλον υλικών.
- ➔ Δημιουργία δικτύων πεζοπορικών διαδρομών και μονοπατιών τοπικού, εθνικού και ευρωπαϊκού χαρακτήρα και διαδρομών και χώρων περιβαλλοντικής αγωγής και ευαισθητοποίησης.
- ➔ Ανάπτυξη ειδικών –εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ➔ Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων τουριστικών μονάδων με παράλληλη αναβάθμιση σε τύπους και κατηγορίες καταλυμάτων και συμπληρώσεις σε ειδικές τουριστικές υποδομές.

Περιοχές του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών

- ➔ Αξιοποίηση τοπικών πόρων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικού, περιηγητικού, πεζοπορικού, κ.α.).
- ➔ Ανάδειξη και προστασία περιβάλλοντος και τοπίου.
- ➔ Δημιουργία δικτύων μονοπατιών περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης.
- ➔ Προγράμματα στήριξης αγροτικών δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον.
- ➔ Δημιουργία υποδομών στήριξης, προώθησης προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης απασχολούμενων σε ειδικές - εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Eco – Management, Audit Scheme - EMAS).
- ➔ Κατάρτιση και θεσμοθέτηση διαχειριστικών σχεδίων για τον προσδιορισμό περιορισμένων ζωνών ανάπτυξης ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ➔ Οργανωτική και λειτουργική υποστήριξη των Φορέων Διαχείρισης.
- ➔ Θέσπιση ειδικού τέλους υπέρ των Φορέων Διαχείρισης, επί των δραστηριοτήτων του τουρισμού που αναπτύσσονται στις περιοχές αυτές με σκοπό να χρησιμοποιείται για την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της Περιφέρειας ΑΜΘ για την περίοδο 2014-2020, όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από το εγκεκριμένο ΠΕΠ, βασίζεται στο όραμα «Ανασυγκρότηση του παραγωγικού προτύπου, ώστε να μετασηματιστεί σε **τουριστικό προορισμό αριστείας** και σημαντικό βιομηχανικό πόλο, αξιοποιώντας το συγκριτικό της πλεονέκτημα στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα, το πλούσιο ενδογενές δυναμικό, τη γεωγραφική θέση και προωθώντας την κοινωνική συνοχή με την κινητοποίηση υφιστάμενων, αλλά και νέων κοινωνικών συλλογικοτήτων».

Το νέο πρότυπο ανάπτυξης που προωθεί η ΠΑΜΘ στοχεύει σε **ενδογενή αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη**, στην **αξιοποίηση των διαθέσιμων**, αλλά **ανεκμετάλλετων περιφερειακών πόρων** και υποδομών και στην **αξιοποίηση του ευρύτερου γεωγραφικού της περιβάλλοντος**. Μεταξύ των στόχων υψηλής προτεραιότητας είναι η ενίσχυση της εξωστρέφειας του τριτογενή τομέα με **βελτίωση της ποιότητας της τουριστικής προσφοράς**.

Ο στόχος του μετασχηματισμού της οικονομίας προϋποθέτει μεταξύ άλλων έμφαση στον **πολιτισμό και τον τουρισμό** και σε **δράσεις συνεργασίας των δύο αυτών τομέων** με κλάδους που επηρεάζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν με ζητούμενο την ενίσχυση των τουριστικών δικτύων και των ολοκληρωμένων τουριστικών προορισμών.

Ειδικότερα, για τον τομέα τουρισμό-πολιτισμό, η στρατηγική της ΠΑΜΘ στοχεύει στο μετασχηματισμό της περιφέρειας σε «τουριστικό προορισμό αριστείας» βελτιώνοντας κατά 20% τους βασικούς δείκτες επίδοσης, εκμεταλλευόμενη τις ανερχόμενες αγορές (όπως Ρωσία και Βαλκανική) και επενδύοντας σε δυναμικές ΜΜΕ.

Στον τομέα του περιβάλλοντος προωθείται η διατήρηση και προστασία του, καθώς και η βιώσιμη αξιοποίηση των φυσικών πόρων ως αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ΠΑΜΘ.

Αναπόσπαστο τμήμα της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας ΑΜΘ αποτελεί η Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, η οποία εστιάζεται σε επιλεγμένους εδραιωμένους τομείς, στους οποίους η Περιφέρεια διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά και σε **αναδυόμενους / υποσχόμενους** τομείς όπως θεωρείται ο **τουρισμός** για τον οποίο τίθενται οι εξής προτεραιότητες:

- Δημιουργία ενιαίου συστήματος οργάνωσης, λειτουργίας και διαχείρισης της ένταξης των προϊόντων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, του αγροδιατροφικού και βιοτεχνικού τομέα στο δίκτυο τουρισμός / πολιτισμός της ΠΑΜΘ.
- Δικτύωση του τουριστικού κλάδου με κλάδους που επηρεάζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν (εστίαση, μεταφορές, εμπόριο, μεταποίηση).
- Ενίσχυση των τουριστικών δικτύων και των ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων/προορισμών.
- Προσέλκυση ή υποστήριξη επενδύσεων σε επιχειρήσεις ειδικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικός τουρισμός, οικοτουρισμός, ιατρικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, χειμερινός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, κ.α.)

Η σημασία του τουρισμού για την ΑΜΘ οδήγησε στην **ΟΧΕ Τουρισμού-Πολιτισμού**, η οποία στοχεύει στη δημιουργία «ολοκληρωμένων τουριστικών προορισμών» με ένα πλέγμα

παρεμβάσεων σε σημαντικούς πόρους φυσικής ή/και πολιτιστικής κληρονομιάς, σε αστικά κέντρα και σε πόλους τουριστικής ανάπτυξης που δημιουργούν τουριστικά δίκτυα, συνδυαζόμενες με παρεμβάσεις προσβασιμότητας - είτε αυτές αφορούν τη διασύνδεση με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα και τους δευτερεύοντες/τριτεύοντες κόμβους όπως π.χ. τα λιμάνια, είτε αυτές αφορούν την τοπική προσβασιμότητα – και παρεμβάσεις βελτίωσης χωρικού σχεδιασμού και Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Στόχος είναι αφενός η ολοκλήρωση της αλυσίδας αξίας του τομέα τουρισμός – πολιτισμός και αφετέρου, ο σχεδιασμός χωρικών – πολιτιστικών οντοτήτων (εξειδικευμένων τουριστικών προορισμών και τουριστικών διαδρομών πολιτιστικού περιεχομένου).

Σύμφωνα με το υπό αναθεώρηση ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας ΑΜΘ ως κατάλληλες περιοχές προσδιορίζονται καταρχάς οι περιοχές που ανήκουν στο «τόξο υγροβιοτόπων και αρχαιολογικών χώρων και στο παράκτιο μέτωπο». Άλλες περιοχές – που αναμένεται να εξειδικευθούν περαιτέρω με εφαρμογή κριτηρίων όσον αφορά την ιδιαίτερη αξία του τόπου για τον τουρισμό-πολιτισμό και στην αναγκαιότητα ένταξής του σε στοχευμένο δίκτυο ανάδειξης – περιλαμβάνουν ενδεικτικά τις χωρικές οντότητες:

- η «γη του κρασιού και της αμπέλου»
- η «γη του μεταξιού»
- η «γη του μαρμάρου»,
- το «λίκνο της φιλοσοφίας», κ.ά.

Ειδικότερα, η στρατηγική που προωθείται από το ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας ΑΜΘ για τον εναλλακτικό τουρισμό θεωρεί ότι η ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων από την ΠΑΜΘ αποτελεί μια σοβαρή προοπτική, ώστε το τουριστικό προϊόν της περιοχής να αποκτήσει ταυτότητα, διάρκεια και χωρική διασπορά.

Η στρατηγική αυτή προωθείται μέσα από δυο άξονες: Ο πρώτος, αφορά στην **ενίσχυση του αστικού τουρισμού**, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει τη βάση ανάπτυξης και ενδυνάμωσης του εναλλακτικού τουρισμού, μέσω της ανάδειξης των πολιτιστικών πόρων των αστικών κέντρων και της ευρύτερης περιοχής. Ο δεύτερος άξονας αφορά στην **ενίσχυση πόλων του παραθαλάσσιου τουρισμού στα πλαίσια της μετατροπής τους σε πόλους του εναλλακτικού τουρισμού**, ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν συνδυαστικά και προς τις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Προσδιορισμός και τεκμηρίωση της τουριστικής Ταυτότητας της ΠΑΜΘ

Κάθε μικρο-μάκρο περιοχή αποτελεί εκ των πραγμάτων μια σύνθετη ενότητα η οποία εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία – αξίες που τη χαρακτηρίζουν, ήτοι: φυσικό, ιστορικό, πολιτιστικό και σύγχρονο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Αυτά τα στοιχεία - αξίες αποτελούν για κάθε περιοχή τα σημεία εκείνα που τη διαφοροποιούν από άλλες περιοχές, αυτά που αποτελούν πόλους έλξης για τους επισκέπτες, κάνουν περήφανους τους ντόπιους, έχουν διαχρονική υπεροχή, είναι σημεία αναφοράς, συμβολίζουν και σηματοδοτούν το παρελθόν, αλλά και το παρόν και κυρίως αποτελούν σύμβολα και αξίες για την τοπική κοινωνία και οικονομία. Είναι με λίγα λόγια η ταυτότητα του τόπου, η οποία εν συντομία ορίζεται και ως το σύνολο των ενεργητικών (θετικών και αρνητικών) ατομικών ή συλλογικών εντυπώσεων, απόψεων και συναισθημάτων για τον τόπο αυτό (Α. Σαπουνάκης).

Η ταυτότητα του τόπου συμπίπτει απόλυτα με τα μηνύματα που εκπέμπει και κυρίως με την εικόνα που σχηματίζει, η οποία μπορεί να είναι προσωπική και υποκειμενική, αλλά όταν αποτελεί εικόνα του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου αυτή καθίσταται αντικειμενική και πάγια.

...Με δεδομένο ότι κάθε τόπος είναι μοναδικός «οργανισμός» αποτέλεσμα μιας κοινωνικοοικονομικής και περιβαλλοντικής διαδρομής στο χρόνο, με εγγραφή του παρελθόντος, αποτύπωση του παρόντος και ένδειξη της μελλοντικής προοπτικής του, η ταυτότητά του δε μπορεί παρά να είναι το αποτέλεσμα μιας εξαιρετικά σύνθετης, πολυεπίπεδης και διαχρονικής (συνεχούς) εξελικτικής διαδικασίας όλων των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων ευρύτερων χωρικών ενοτήτων όπου εντάσσεται και συνδιαλέγεται⁶²...

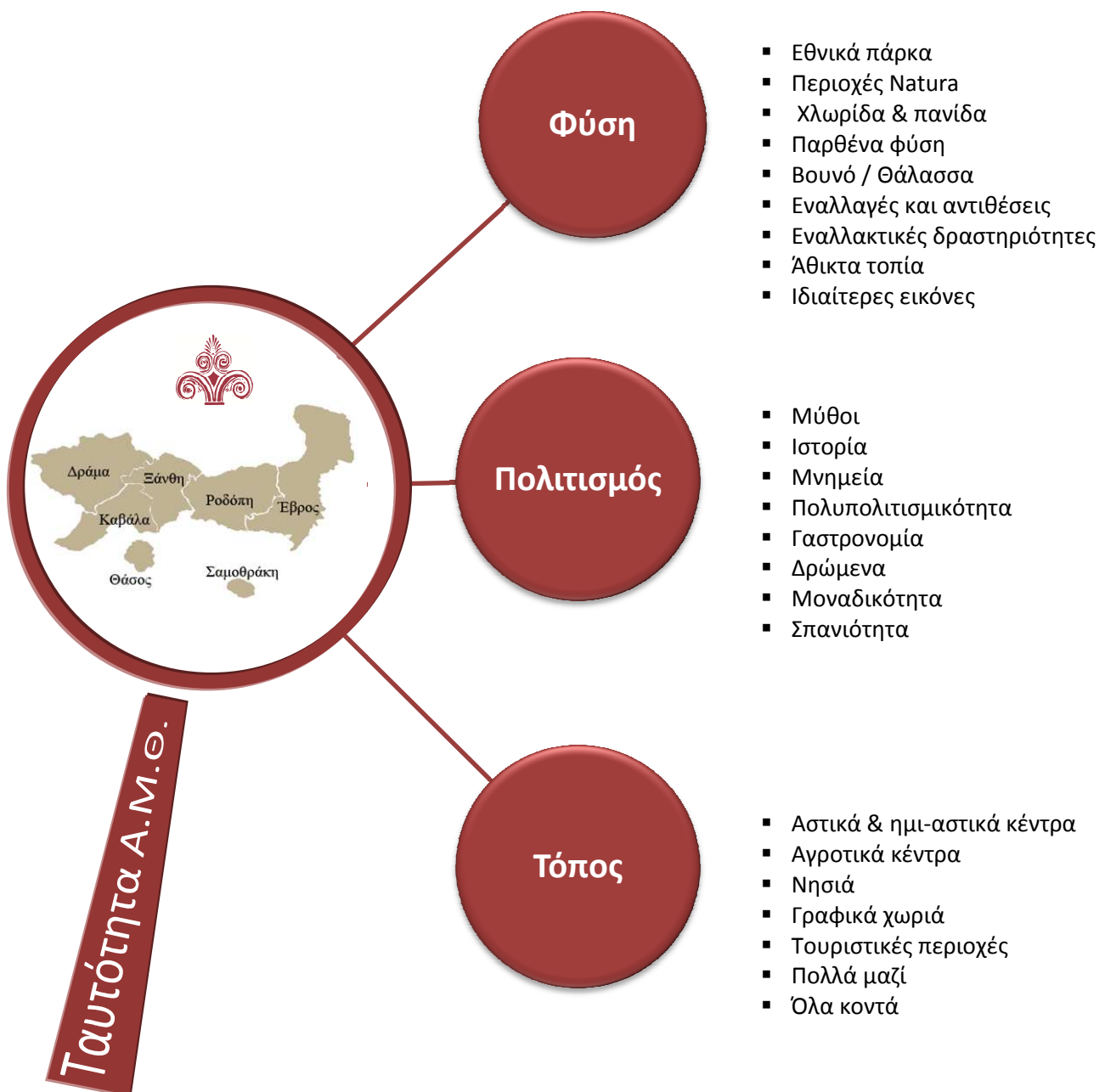
⁶² 1^ο πανελλήνιο συνέδριο Marketing & Branding Τόπου, Βόλος, 2012, Ε. Καλαμπασέα

Πριν απαντήσουμε στο ερώτημα «πως ο τουριστικός προορισμός Α.Μ.Θ. θα βελτιωθεί και θα προσφέρει μεγαλύτερη αξία στην εμπειρία του επισκέπτη, κρίνεται σκόπιμο να διερευνήσουμε πως περιγράφεται από τους επισκέπτες ο προορισμός. Πρωτίστως όμως ....

**... πριν μάθουμε πως μας βλέπουν,
πρέπει να ξέρουμε ποιοι είμαστε...**

Ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τη μοναδικότητα της Περιφέρειας ΑΜΘ;

Το τρίπτυχο **ΦΥΣΗ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΤΟΠΟΣ** αποτελεί τον πυρήνα της **τουριστικής ταυτότητας** της ΠΑΜΘ. Η ιδιαιτερότητα έγκειται στον τρόπο συνδυασμού των τριών αυτών διαστάσεων, δημιουργώντας την αίσθηση ενός τόπου γεμάτου από εικόνες, ήχους, γεύσεις, χρώματα, δραστηριότητες... που ξυπνά τις αισθήσεις και δεν περνά απαρατήρητος ακόμα και για τον πιο απαιτητικό επισκέπτη.

Η **ΦΥΣΗ**, πλούσια και ιδιαίτερη, γνήσια και αυθεντική, αποτελεί αδιαμφισβήτητα το σημαντικότερο και πιο ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα της ΠΑΜΘ, με ασύγκριτη ποικιλομορφία και αντιθέσεις, εξαιρετική ομορφιά, υψηλή οικολογική αξία και βιοποικιλότητα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, στην περιφέρεια υπάρχουν 4 φορείς διαχείρισης προστατευμένων περιβαλλοντικών περιοχών, 28 περιοχές Natura 2000 που καλύπτουν μεγάλο μέρος (ποσοστό 16%) της συνολικής της έκτασης, 18 τόποι Κοινοτικής Σημασίας και 16 Ζώνες Ειδικής Προστασίας. Περισσότερο από το 50% της συνολικής έκτασης της περιφέρειας καλύπτεται από δασικά συστήματα. Συναντάται μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμών διαφόρων ειδών πανίδας (250.000 περίπου).

Ο παράγοντας **ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**, συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη δραστηριότητα στον προορισμό, εμπλουτίζοντας το εννοιολογικό περιεχόμενο και ισχυροποιώντας την οντότητα της περιοχής. Το πολυπολιτισμικό μωσαϊκό που συναντάται στην περιφέρεια, μοναδικό σε ολόκληρη την Ελλάδα αλλά και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Μεσογείου, αποτελεί ένα από τα πιο ισχυρά δομικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας του προορισμού ΠΑΜΘ. Η ιδιαίτερη πολιτισμική και βιωματική ταυτότητα πηγάζει από τη λογική ότι ο τόπος αποτέλεσε και συνεχίζει μέχρι και σήμερα να είναι σταυροδρόμι ανθρώπων, ιδεών και πολιτισμών, ενσωματώνοντας και συνθέτοντας αρμονικά μια πληθώρα διαφορετικών στοιχείων (ήθη, έθιμα, παραδόσεις, τέχνες, γεύσεις, γλώσσες, κ.λπ.). Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι το άυλο πολιτιστικό κεφάλαιο της Περιφέρειας ΑΜΘ είναι ένα από τα σημαντικότερα στην Ελλάδα.

Ο **ΤΟΠΟΣ** αποτελεί το τρίτο δομικό στοιχείο της ταυτότητας της Περιφέρειας ΑΜΘ που έρχεται στην ουσία να συνθέσει, να συνδυάσει και να ενώσει την πρωταρχική, ανέγγιχτη

και αναλλοίωτη ενότητα της φύσης με το μεγαλείο του πολιτισμού και της ανθρώπινης δραστηριότητας. Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Cortesi⁶³ τόσο η φύση, όσο και ο πολιτισμός αποτελούν προϊόντα μιας συνολικής διαδικασίας, στην οποία η πρώτη, μέσα από το χρόνο, δημιουργεί το χωρικό πεδίο και είναι φορέας των χρονικών ρυθμών, ενώ ο δεύτερος προσθέτει διαρκώς καινούργια στοιχεία που σταδιακά μεταβάλλουν το χώρο. Η δυναμική του τόπου της περιφέρειας πηγάζει από στοιχεία όπως τις μνήμες, την ιστορία, το σχεδιασμό και τις νεωτερικότητες που ενσωματώνει στο εσωτερικό της. Η αίσθηση του πολλά μαζί και όλα κοντά είναι κυρίαρχη στην ΑΜΘ. Η σύγχρονη δραστηριότητα στα αστικά και ημι-αστικά κέντρα αναπτύσσεται σε ισορροπία και αρμονία με την αγροτική ζωή στα κέντρα της υπαίθρου, αλλά και την αισθητική μιας άλλης εποχής που αποπνέουν οι γραφικοί οικισμοί. Ιδιαίτερης σπουδαιότητας και σημασίας, τα δύο νησιά, η Θάσος και η Σαμοθράκη, συμπληρώνουν τη συνθετότητα του τόπου.

Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε ότι η ΦΥΣΗ, ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ και ο ΤΟΠΟΣ εμπλέκονται με διαφορετικό τρόπο και διαχρονικά στις αναπτυξιακές διαδικασίες του προορισμού, δεδομένου ότι σηματοδοτούν και τροφοδοτούν την τοπική ταυτότητα, παραπέμπουν συνειρμικά σε εικόνες και παραστάσεις και είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιστορία του τόπου, αλλά και τη σύγχρονη καθημερινότητα των κατοίκων. Οι θετικοί συνειρμοί που δημιουργούνται ανάμεσα στα τρία αυτά δομικά στοιχεία της ταυτότητας του προορισμού ΠΑΜΘ, συνεπάγονται την ενίσχυση της ελκυστικότητας της ίδιας της περιοχής, την προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών, την αύξηση του τουρισμού και τη γενικότερη ανάπτυξή της.

⁶³ Cortesi (2000: 49). Στο: Βιργινία Μαλάμη (2014). Το τοπίο ως πολιτιστικό και συνθετικό εργαλείο για το σχεδιασμό του χώρου. Πολυτεχνείο Κρήτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Αναπτυξιακές Ανάγκες και Προτάσεις Στρατηγικής

6.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Στρατηγική είναι η δημιουργία μιας μοναδικής και πολύτιμης θέσης στην αγορά, μέσα από μια σειρά ενεργειών και δραστηριοτήτων.
(M.Porter, Harvard University)

Η έννοια της στρατηγικής, στο σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας ΑΜΘ, παραπέμπει σε μια συμπαγή, αδιαίρετη και ισοδύναμη οπτική των συστατικών της. Αναφέρεται στη συνέπεια της (consistency) και πιο συγκεκριμένα στη φιλοσοφία που διαπνέει το σχεδιασμό και ειδικότερα στις αρχές, κύριες κατευθύνσεις, προσανατολισμούς, στοχεύσεις και μεθόδους, που συνιστούν τις βάσεις που θα πρέπει να κεφαλαιοποιηθούν εις τρόπον ώστε να εξειδικευτεί επιτυχώς το στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο. Με άλλα λόγια, πρόκειται για αναπόσπαστα στοιχεία, για την αναζήτηση του σε τι πρέπει να δοθεί έμφαση και βαρύτητα, ποιοι θα πρέπει να είναι οι πυλώνες στήριξης, τα κριτήρια και οι ιεραρχήσεις και δίνοντας απάντηση σε ερωτήματα όπως:

«Με ποιο τρόπο μπορούμε να πετύχουμε την αναγνωρισιμότητα, την προτίμηση και την αποδοχή μας από το τουριστικό κοινό;»

«Με αφετηρία την τρέχουσα θέση μας στην τουριστική αγορά, ποια θέση θέλουμε να κατακτήσουμε;»

«Ποια θα πρέπει να είναι τα διαδοχικά βήματα που θα εξασφαλίσουν την επίτευξη των στόχων της τουριστικής ανάπτυξης;»

«Ποιους πρέπει να ανταγωνιστούμε για το εγχώριο και το εισερχόμενο τουριστικό ρεύμα και πως;»

«Πώς μπορούμε να μείνουμε σταθεροί στην επιθυμητή θέση και προοδευτικά να εξελιχθούμε περαιτέρω ως ένας ανταγωνιστικός τουριστικός προορισμός;»

6.2 ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

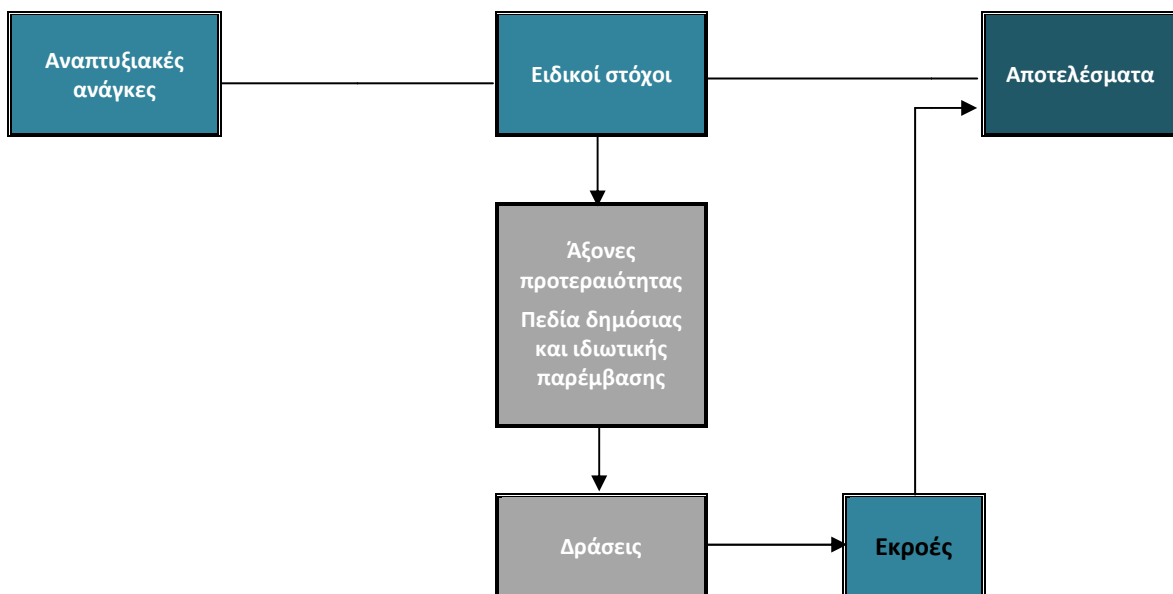
Η προσέγγιση του προσανατολισμού στα αποτελέσματα (result-oriented approach), έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις στην προγραμματική περίοδο 2014-2020. Ειδικότερα, η προσέγγιση των Κανονισμών της Πολιτικής Συνοχής χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη εστίαση στα αποτελέσματα, με απαίτηση σαφούς αποτύπωσης της λογικής της παρέμβασης (intervention logic) και της στοχοθέτησής του κάθε Επιχειρησιακού Προγράμματος, των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και πρωτίστως επιλογή δράσεων που συμβάλλουν στα επιθυμητά αποτελέσματα. Υποστηρίζεται ότι η υιοθέτηση μίας συγκεκριμένης λογικής, ορίζει τα λογικά βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν στο σχεδιασμό τα οποία οδηγούν βάσιμα σε μία ξεκάθαρη εικόνα του τι θα επιτευχθεί και με ποιο τρόπο και ως εκ τούτου κάθε Πρόγραμμα θα πρέπει να διέπεται από μία λογική παρέμβασης η οποία να είναι προσανατολισμένη στα αποτελέσματα (result oriented).

Εν προκειμένω, η διαμόρφωση μιας σαφούς λογικής παρέμβασης κατά το σχεδιασμό του Στρατηγικού και Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης της περιφέρειας ΑΜΘ, στοχεύει, εκτός των άλλων, στη συνάφεια και εναρμόνιση με το ΠΕΠ και τα τομεακά Προγράμματα. Στοχεύει στην ενίσχυση της αποδοτικότητας και στην ικανοποίηση της ζητούμενης έμφασης στα αποτελέσματα με τη δημιουργία λογικών συνδέσεων ανάμεσα στις αναπτυξιακές ανάγκες και στην επιλογή των στόχων, που εξειδικεύονται με κατάλληλους δείκτες αποτελέσματος που έχουν συγκεκριμένη τιμή βάσης (baseline) σε εγγύς παρελθόν έτος, τιμή ενδιάμεσου ορόσημου (milestone) το 2020 (σε συμφωνία με τον ζητούμενο πενταετή προγραμματισμό βάσει των προδιαγραφών της παρούσας μελέτης) και τιμή στόχο (target) για το 2023 όπως και οι λοιποί δείκτες του ΠΕΠ.

Παραστατικά, βάσει του μοντέλου των νέων Κανονισμών της Πολιτικής Συνοχής, η λογική της παρέμβασης απεικονίζεται στο επόμενο γράφημα:

Πηγή: Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής

6.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Με αφετηρία τη διαγνωστική ανάλυση της Α' Φάσης, στο παρόν κεφάλαιο περιγράφονται με περιεκτικό - συμπυκνωμένο τρόπο οι ανάγκες, που συνίστανται σε μια σειρά από μείζονα αναπτυξιακά ζητήματα αλλά και ζητούμενα κατάκτησης επιθυμητών θέσεων και συνθηκών επ' ωφελεία του τουρισμού στην περιφέρεια ΑΜΘ. Πιο αναλυτικά:

Βελτίωση της αναγνωρισιμότητας ως προορισμός εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού

Η περιφέρεια ΑΜΘ, όντας ένας προορισμός με χαμηλότερη αναγνωρισιμότητα (visibility, awareness) από το «τουριστικό κοινό», συγκριτικά με άλλες περιοχές τουρισμού και περιήγησης της Ελλάδας, θα πρέπει σε πρώτο στάδιο να «επενδύσει» στην κατεύθυνση της προοδευτικής κατάκτησης μιας μεγαλύτερης και εξελικτικά ισχυρής αναγνωρισιμότητας ως τουριστικός προορισμός, εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού, με ειδοποιά χαρακτηριστικά.

Ανάδειξη της διαφορετικότητας και των στοιχείων ελκυστικότητας, προβολή ως ενιαίος τουριστικός προορισμός με προσφορά ολοκληρωμένων τουριστικών εμπειριών, ωρίμανση με διαφήμιση και ισχυρή τοποθέτηση στον εθνικό και διεθνή τουριστικό χάρτη

Σε δεύτερο στάδιο, εστιάζοντας στην ανάδειξη της διαφορετικότητας και των στοιχείων ελκυστικότητας που είναι υποπροβεβλημένα ή βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση, και στην προβολή της περιφέρειας ως ενιαίου τουριστικού προορισμού με ικανές δυνατότητες - επιλογές μιας ολοκληρωμένης τουριστικής εμπειρίας, σε συνδυασμό με πρώτον, στοχευμένη και επαναλαμβανόμενη διαφήμιση και δεύτερο, με μετάδοση θετικών εμπειριών (word of mouth), θα διαμορφωθεί σταδιακά μία στέρεη τοποθέτηση (positioning) στον εθνικό και διεθνή τουριστικό χάρτη.

Ισόρροπη αύξηση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας και της αναλογίας των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλής τάξης, ισόρροπη ανάπτυξη των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής και βελτίωση της ποιότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος

Η τρέχουσα ποιοτική διάρθρωση (τάξεις καταλυμάτων) και γεωγραφική συγκέντρωση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας, που εκτός των άλλων υπογραμμίζει τη μέχρι σήμερα

τουριστική αναπτυξιακή υστέρηση, προτάσσει ξεκάθαρα την ανάγκη για μια περισσότερο ισόρροπη αύξηση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας και της αναλογίας των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλής τάξης (κατεχοχόν 5, αλλά και 4 αστέρων). Αντίστοιχα ισόρροπη ανάπτυξη θα πρέπει να διαμορφωθεί σε ότι αφορά στις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, καθώς είναι αυτές που θα σχηματίσουν και θα υποστηρίξουν το προϊόν του θεματικού τουρισμού που συνιστά το κεντρικό ζητούμενο.

Μεγέθυνση των δεικτών της διάρκειας της τουριστικής περιόδου, των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, της διάρκειας παραμονής, της κατά κεφαλή δαπάνης και των συνολικών εισπράξεων

Στο γενικά πρώιμο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται η περιφέρεια, είναι αναγκαία η μεγέθυνση όλων των κύριων δεικτών επιδόσεων, για τους οποίους μάλιστα υπάρχουν σαφείς ενδείξεις θετικής προοπτικής. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για τους δείκτες της διάρκειας της τουριστικής περιόδου, του αριθμού των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, της μέσης διάρκειας παραμονής, της κατά κεφαλή τουριστικής δαπάνης και των συνολικών τουριστικών εισπράξεων.

Τουριστική ανάπτυξη με υψηλή συνεισφορά στην περιφερειακή οικονομία και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης

Άμβλυνση των επιπτώσεων της ακριτικής θέσης και καλλιέργεια των δυνατοτήτων λόγω της κομβικής Ευρωασιατικής θέσης

Μέσα σε ένα παρατεταμένο εθνικό υφεσιακό κλίμα, ο τουρισμός έχει σημειώσει αντοχή σε ότι αφορά στις θέσεις εργασίας⁶⁴. Έτσι είναι κατεχοχόν ζητούμενο η ανάπτυξη και ανάδειξη του τουρισμού ως κλάδου υψηλής συνεισφοράς στην περιφερειακή οικονομία και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ταυτόχρονα όμως και ως εργαλείου άρσης της απομόνωσης, άμβλυνσης των περιορισμών της ακριτικής θέσης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων λόγω της κομβικής Ευρωασιατικής θέσης.

---

⁶⁴ Βασικά μεγέθη της ελληνικής αγοράς εργασίας, Τετραμηνιαία Έκδοση του ΚΕΠΕ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ», Τεύχος 27, Ιούνιος 2015.

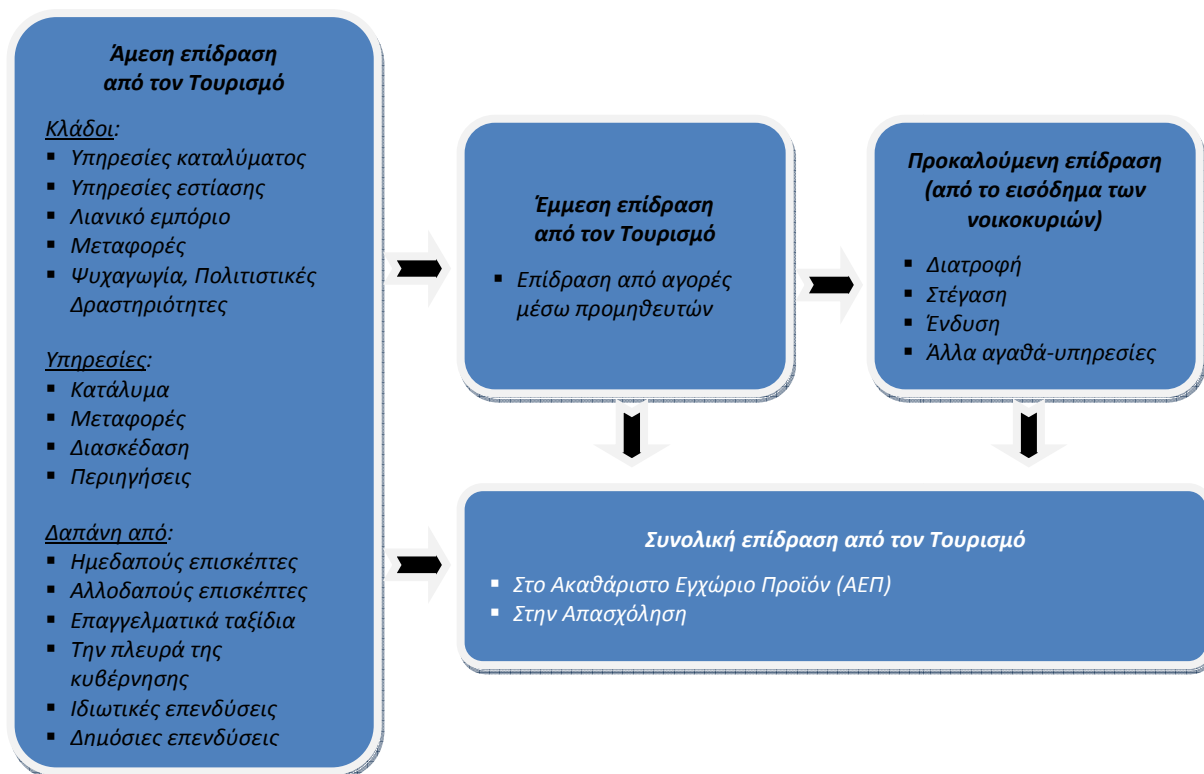

Αλυσίδα αξίας του τουρισμού και περιφερειακή ανάπτυξη

«...Ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες διακρίνονται στα καταλύματα, στον αγροδιατροφικό τομέα, στις κατασκευές, στις μεταφορές, στο εμπόριο, στις υπηρεσίες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, στις ψυχαγωγικές-πολιτιστικές δραστηριότητες, στις αγορές κοσμημάτων, χειροτεχνημάτων και αναμνηστικών, αλλά και προϊόντων καθημερινής χρήσης. Έτσι η ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος προκαλεί πρόσθετες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία».

IOBE (2012) Η επίδραση του τουρισμού στην Ελληνική οικονομία.

Μορφές επίδρασης στην οικονομία (άμεση, έμμεση, προκαλούμενη) από την ανάπτυξη του τουρισμού

Πηγή: IOBE, WTTC.

Μόχλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, αποτελεσματική και αποδοτική αξιοποίηση όλων των δυνητικών πηγών χρηματοδότησης

Σε συνθήκες όπως οι τρέχουσες, όπου η μόχλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων στη χώρα μας είναι επιτακτική και παράλληλα παγιώνεται χρόνο με το χρόνο ένας

περιοριστικός Ευρωπαϊκός προϋπολογισμός, η αποτελεσματική (effective) και αποδοτική (efficient) αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πηγών χρηματοδότησης είναι επίσης μια εκ των ων ουκ άνευ αναγκαία συνθήκη για την τουριστική ανάπτυξη.

Χωροταξικός σχεδιασμός και ήπιες υποδομές θεματικού τουρισμού

Θέση και προσανατολισμός της πολιτικής ηγεσίας της Περιφέρειας είναι η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη, ικανοποιώντας σταθερά τη δέουσα συνέπεια ως προς το χωροταξικό σχεδιασμό, την ηπιότητα των υποδομών και των δραστηριοτήτων και τη στόχευση στο θεματικό τουρισμό με 12μηνη διάρκεια της τουριστικής περιόδου.

«...Στην Περιφέρεια ΑΜΘ ως βασική κατεύθυνση τίθεται η δημιουργία μίας ενιαίας τουριστικής ταυτότητας μέσα από την προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού σε συνδυασμό με το υπόλοιπο ενδογενές δυναμικό, σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε χωρικής ενότητας.

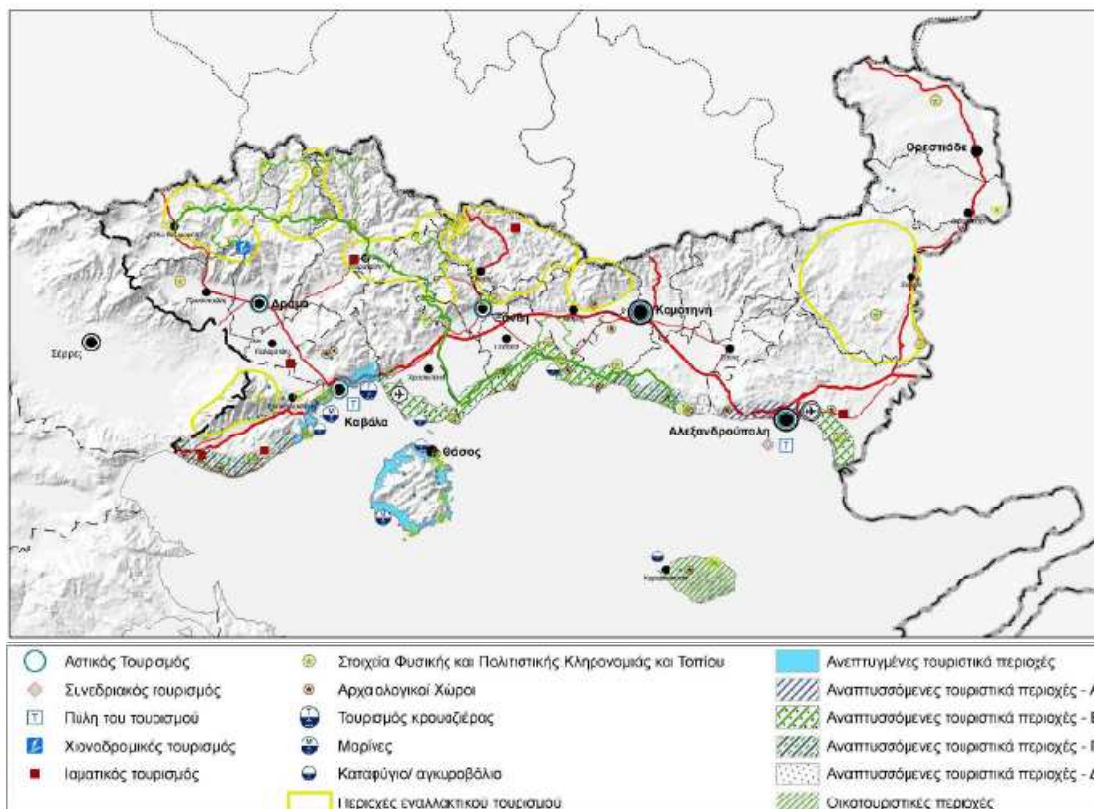
Στόχος είναι η στοχευμένη μεγέθυνση του τουριστικού κλάδου, ταυτόχρονα με τη μετάβαση από ένα μαζικό, αδιαφοροποίητο και μονοθεματικό, σε έναν ποιοτικό και διαφοροποιημένο τουρισμό, με την ανάδειξη των ειδικών μορφών τουρισμού που ευνοούνται από την ιδιαίτερη φυσιογνωμία κάθε περιοχής.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου ...».

*Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης,
Β' Φάση, Νοέμβριος 2014*

**Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού
Πρόταση χωρικής διάρθρωσης του τουρισμού**

Πηγή: Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Β΄ Φάση, Στάδιο Β.1 (Νοέμβριος 2014)

Σύσταση οργανισμού διαχείρισης προορισμού

Δεδομένων των όποιων ενδεχόμενων αστοχιών και επιπτώσεων της τουριστικής μεγέθυνσης (ως απόρροια π.χ. της έντασης των υποδομών και της ζήτησης) και της ανάγκης εφαρμογής και συνεχούς παρακολούθησης της υλοποίησης του τουριστικού σχεδιασμού και των αποτελεσμάτων του, είναι επιβεβλημένη η οργανωμένη διαχείριση της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης από μια ευέλικτη και αποτελεσματική οντότητα διαχείρισης του προορισμού «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη».

Διατήρηση των επισκέψιμων χώρων σε άριστη κατάσταση

Οι δημόσιοι και επισκέψιμοι χώροι (πόλεις, χωριά, αρχαιολογικοί, μουσειακοί και θρησκευτικοί χώροι κ.α.), καθώς και οι φυσικές καλλονές, είναι απαραίτητο να

διατηρούνται σε άριστη κατάσταση, έτσι ώστε οι τουριστικές εμπειρίες να είναι ποιοτικές και να διαμορφώνονται ευμενείς εντυπώσεις. Η έμφαση στον πολιτισμό και στη φύση, όπου η περιφέρεια έχει κατά τεκμήριο ισχυρότατο πλεονέκτημα με την ύπαρξη 4 εθνικών πάρκων, η διατήρηση της φυσικότητας των τοπίων και του παραδοσιακού ιστού, σαφέστατα θα αναβαθμίσει το μέχρι σήμερα προσφερόμενο τουριστικό προϊόν.

Διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού

Η σταθερή μέριμνα προκειμένου να υπάρχει υψηλός επαγγελματισμός και διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού στις υπηρεσίες ξενοδοχείων, εστιατορίων, ξενάγησης και πληροφόρησης, θα πρέπει να εξελίσσεται, ως δυναμική διαδικασία, παράλληλα, αν όχι και ταχύτερα, από τη μεγέθυνση του τουριστικού προϊόντος.

Εκσυγχρονισμός υποδομών αεροδρομίων, λιμένων και σιδηροδρόμων, βελτίωση της ασφάλειας του δευτερεύοντος οδικού δικτύου, της σήμανσης και των υπηρεσιών πληροφόρησης

Βελτίωση της προσβασιμότητας των επισκέψιμων χώρων από άτομα με ειδικές ανάγκες και περιορισμένη κινητικότητα

Βελτίωση των συστημάτων παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας και ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας και προστασίας

Ο εκσυγχρονισμός των υποδομών αεροδρομίων, λιμένων και σιδηροδρόμων, η βελτίωση της ασφάλειας του δευτερεύοντος οδικού δικτύου, της σήμανσης και των υπηρεσιών πληροφόρησης, της προσβασιμότητας των επισκέψιμων χώρων από άτομα με ειδικές ανάγκες και περιορισμένη κινητικότητα (accessible tourism), η βελτίωση των συστημάτων παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας και πολιτικής προστασίας, κατεξοχήν στις περιοχές υψηλής συγκέντρωσης τουριστών, είναι επίσης βασικές προϋποθέσεις εξέλιξης της περιφέρειας σε ένα σύγχρονο τουριστικό προορισμό.

Άμβλυνση των διοικητικών εμποδίων και της χρονικής καθυστέρησης αναφορικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα εισερχόμενου τουρισμού από τρίτες χώρες (visa) και τις ιδιωτικές τουριστικές επενδύσεις

Μείζονες πολιτικές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις προς τον θεσμικό τομέα, όπως λόγου χάριν η άμβλυνση των διοικητικών εμποδίων αναφορικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα

εισερχόμενου τουρισμού από τρίτες χώρες (visa⁶⁵) και τις τουριστικές ιδιωτικές επενδύσεις, είναι απολύτως αναγκαίες και θα πρέπει να είναι ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής ηγεσίας της Περιφέρειας μέχρις ότου επιτευχθούν και παραμείνουν διατηρήσιμες.

Στη συνέχεια καταγράφονται υπό τύπο σύνοψης, τα παραπάνω γενικά και ειδικά ζητήματα και ζητούμενα επιθυμητών θέσεων και συνθηκών, ως σύστημα αναπτυξιακών αναγκών.

Σύστημα Αναπτυξιακών Αναγκών

Ζητούμενα	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες
Διαχείριση τουριστικής προσφοράς και ζήτησης	Οργανισμός διαχείρισης προορισμού σε επιχειρησιακή λειτουργία
Ισχυρή τοποθέτηση στον εθνικό και διεθνή τουριστικό χάρτη	Κατάκτηση μεγαλύτερης και εξελικτικά ισχυρής αναγνωρισιμότητας ως προορισμός εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού
Ανάδειξη των στοιχείων ελκυστικότητας και ικανοποίηση ποικιλίας ενδιαφερόντων	Προσφορά διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος και ολοκληρωμένων τουριστικών εμπειριών
Ισορροπη αύξηση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας, της αναλογίας των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλής τάξης και βελτίωση της ποιότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος	Ξενοδοχειακή δυναμικότητα αναπτυγμένη ισορροπα στο χώρο και μεγαλύτερος αριθμός ξενοδοχείων 4 και 5 αστέρων
Τουριστικός προορισμός υψηλών επιδόσεων	Μεγέθυνση των δεικτών της διάρκειας της τουριστικής περιόδου, των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, της διάρκειας παραμονής, της κατά κεφαλή δαπάνης και των συνολικών εισπράξεων
Τουρισμός, κλάδος αντίβαρο στην ύφεση και στις επιπτώσεις της	Τουριστική ανάπτυξη με υψηλή συνεισφορά στην περιφερειακή οικονομία και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης
Άμβλυνση των επιπτώσεων της ακριτικής θέσης και καλλιέργεια των δυνατοτήτων της κομβικής Ευρωπαϊκής θέσης	Περιφέρεια πύλη, πόλος και προορισμός
Μόχλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, αποτελεσματική και αποδοτική αξιοποίηση όλων των δυνητικών πηγών χρηματοδότησης	Σταθερά υψηλή επενδυτική δραστηριότητα

⁶⁵ Η visa 72 ωρών για τους Τούρκους πολίτες, η οποία έχει εφαρμοστεί στα νησιά του Αιγαίου αποτελεί σταθερό αίτημα της Περιφέρειας.

Ζητούμενα	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες
Χωροταξικός σχεδιασμός και ήπιες υποδομές θεματικού τουρισμού	Τουριστική ανάπτυξη με κανόνες, όρια και ήπιες παρεμβάσεις
Διατήρηση της φυσικότητας των τοπίων και των επισκέψιμων χώρων σε άριστη κατάσταση	Φυσικοί πόροι και πολιτιστική κληρονομιά με σταθερά υψηλό επίπεδο προστασίας
Διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού	Ανθρώπινο δυναμικό με δεξιότητες, σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού
Εκσυγχρονισμός υποδομών αεροδρομίων, λιμένων και σιδηροδρόμων, βελτίωση της ασφάλειας του δευτερεύοντος οδικού δικτύου και της σήμανσης	Υψηλού επιπέδου τεχνικές υποδομές
Βελτίωση της προσβασιμότητας των επισκέψιμων χώρων από άτομα με ειδικές ανάγκες και περιορισμένη κινητικότητα	Προσβάσιμος τουρισμός
Βελτίωση των συστημάτων παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας και πολιτικής προστασίας	Προληπτική διαχείριση της ασφάλειας του προορισμού
Άμβλυση των διοικητικών εμποδίων αναφορικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα εισερχόμενου τουρισμού από τρίτες χώρες (visa) και τις τουριστικές ιδιωτικές επενδύσεις	Προσφορά visa 72 ωρών και φιλικό επενδυτικό περιβάλλον

6.4 ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στο πνεύμα της παραπάνω έννοιας της στρατηγικής (Κεφ. 6.1), διατυπώνονται στη συνέχεια τα συστατικά⁶⁶ της, κάτω από συγκεκριμένες θεματικές τίτλων, οι οποίες εμπεριέχουν και ειδικότερα δεδομένα και στοιχεία.

Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη

Η ειδοποιός διαφορά της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, παραπέμπει στον αποκλεισμό των δυσμενών χαρακτηριστικών του μαζικού τουρισμού, τόσο από την πλευρά της προσφοράς, όσο και της ζήτησης. Βασίζεται σε μη εντατικές παρεμβάσεις και δραστηριότητες, θέτοντας την ποιότητα ως προτεραιότητα έναντι της ποσότητας, το περιορισμένο έναντι της έντασης, καθώς και τη διατήρηση έναντι της βλάβης των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων.

Με άλλα λόγια προϋποθέτει: α) οι υποδομές που υποστηρίζουν το τουριστικό ρεύμα να είναι ήπιου μεγέθους, β) η τουριστική κίνηση στις ευαίσθητες περιοχές να είναι σαφώς μικρότερου όγκου από την αντίστοιχη των τυπικών τουριστικών - υπεραναπτυγμένων περιοχών, γ) η εκμετάλλευση – επιβάρυνση των πόρων να κινείται στα όρια της πραγματικής αντοχής τους.

Το παράδειγμα των ανεπτυγμένων τουριστικά περιοχών, αναδεικνύει καταρχήν χωρικά, το πρόβλημα της υπερβολικής συγκέντρωσης της τουριστικής προσφοράς και χρονικά, την ανισοκατανομή της τουριστικής ζήτησης (εποχικότητα).

Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη επιδιώκει τη χωρο-χρονική ισοκατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, εις τρόπον ώστε να ελαχιστοποιούνται οι δυσμενείς επιπτώσεις (περιβαλλοντικές, κοινωνικές κ.α.) από την υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του εκάστοτε τουριστικού πόλου και παράλληλα να διασφαλίζεται η ύπαρξη ή / και δημιουργία κρίσιμων πυρήνων – κέντρων εξυπηρέτησης και διάχυσης της τουριστικής κίνησης.

⁶⁶ Τα συστατικά της στρατηγικής που περιγράφονται δεν ιεραρχούνται. Εξειδικεύτηκαν μελετητικά και θεωρούνται μέρη ενός συστήματος που "διεκδικούνται" ισοδύναμα, π.χ. διεκδικείται ισοδύναμα ένας ασφαλής προορισμός και επίσης ισοδύναμα ένα φιλικό επενδυτικό περιβάλλον. Με άλλα λόγια δε νοείται η τουριστική στρατηγική χωρίς την ικανοποίηση και των δύο, δεν νοείται στρατηγική χωρίς τη "διεκδίκηση" ικανοποίησης όλων των συστατικών.

Η αειφορική διαχείριση συνιστά κατεξοχήν παράγοντα διασφάλισης του ήπιου και βιώσιμου χαρακτήρα της τουριστικής ανάπτυξης, καθόσον εξ' ορισμού αποβλέπει στην ισορροπία των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων και αναγκών. Το τρίπτυχο της αειφορίας, οικονομική αποτελεσματικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία περιβάλλοντος, εξασφαλίζει την τουριστική ανάπτυξη ως βιώσιμη (οικονομική παράμετρος), αλλά και ωφέλιμη (κοινωνική & περιβαλλοντική παράμετρος) σε μακροπρόθεσμη βάση.

Η φέρουσα ικανότητα του τουριστικού προορισμού, αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη «οροφή» έντασης τουριστικών χρήσεων, σε όρους φυσικής χωρητικότητας (μέγιστος αριθμός τουριστών – επισκεπτών, κλινών κ.λπ.), περιβαλλοντικής επιβάρυνσης (αντοχές οικοσυστημάτων) και ψυχολογικής αντοχής (επίπεδο ικανοποίησης επισκεπτών αναλόγως της συμφόρησης), η υπερκάλυψη της οποίας (οροφής) συνιστά την απαξίωση της τουριστικής περιοχής (τάσεις εμφάνισης κορεσμού ή ήδη ορατός κορεσμός). Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτει ότι ο καταρχήν σχεδιασμός και εν συνεχεία η διαχείριση των πόρων, αποκλείουν φαινόμενα υπέρβασης της εν λόγω “οροφής”.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εξ' ορισμού συνάδουν με το μοντέλο της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, καθόσον είναι δραστηριότητες που δεν λαμβάνουν εντατική μορφή και είναι κατεξοχήν περιβαλλοντικά φιλικές.

Καθοριστικής σημασίας παράμετρος για τη διασφάλιση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, είναι η συνέπεια προς το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο επί θεμάτων όπως προδιαγραφές έργων, ζώνες δραστηριοτήτων, χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός, ρύθμιση χρήσεων γης, ειδικές ζώνες περιβαλλοντικής προστασίας, διατήρηση πολιτιστικού αποθέματος, τοπικής αρχιτεκτονικής και φυσικού περιβάλλοντος, μηχανισμοί παρακολούθησης και ελέγχου.

Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη γίνεται πράξη καταρχήν με μελετημένο σχεδιασμό, αλλά κυρίως με ενέργειες μεσομακροπρόθεσμης εφαρμογής. Ο συστηματικός προγραμματισμός ενεργειών και επάλληλων πρωτοβουλιών, ο συντονισμός των εμπλεκομένων, η σταδιακή (βήμα – βήμα) παρέμβαση και η αξιολόγηση – αξιοποίηση της ενδιάμεσης εμπειρίας από

κάθε ολοκληρωμένο στάδιο, είναι διαδικασίες απαραίτητες - προαπαιτούμενες. Η ταχεία και απρογραμμάτιστη παρέμβαση, δυνητικά μεγεθύνει τις πιθανότητες βλάβης των πόρων (περιβαλλοντικών, πολιτιστικών κ.α.) οι οποίοι σχηματίζουν μία ευρύτερη ενότητα ελκυστική από τουριστικής απόψεως.

Το κατά προτίμηση περιορισμένο μέγεθος των παρεμβάσεων, που διασφαλίζει την ηπιότητα, δεν αποκλείει το προαπαιτούμενο της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Οι υποδομές θα πρέπει να είναι ικανού μεγέθους – ανταποδοτικότητας, η χωρική διάχυση των παρεμβάσεων να μην οδηγεί πρακτικά σε κατακερματισμό και σπατάλη πόρων (μη αναστροφή τρέχουσας κατάστασης), οι επενδύσεις να δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης σε όλα τα στάδια υλοποίησης (κατασκευή, λειτουργία, άμεση και έμμεση απασχόληση) και γενικά ο συνολικός σχεδιασμός να δημιουργεί προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο (αύξηση προϊόντος και νέες θέσεις εργασίας). Με άλλα λόγια να υπάρχουν αντισταθμιστικά προς το κόστος, μεγαλύτερα οφέλη.

Οι ώριμες τουριστικά περιοχές, εκτός από τη «συμφόρηση» που εμφανίζουν λόγω υπερβάλλουσας προσφοράς (μεγάλο μέγεθος και συγκέντρωση υποδομών και καταλυμάτων – χωρική ανισοκατανομή προσφοράς), παρουσιάζουν μια παράλληλη «ατέλεια», αυτήν που σχετίζεται με τη ροή της ζήτησης. Είναι προφανές ότι η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη παύει να υφίσταται, όταν το μέγεθος της τουριστικής κίνησης ξεπερνά την φέρουσα ικανότητα του προορισμού, για την μέτρηση της οποίας απαιτείται εμπειρισματομένη έρευνα και προφανός σχετική μελέτη. Κατά συνέπεια, από πλευράς σχεδιασμού, η προοπτική τουριστικής ανάπτυξης με τρόπο ήπιο, απαιτεί μεν πρωτίστως μέτρα ελέγχου της ζήτησης τόσο από πλευράς όγκου – μεγέθους (αριθμός τουριστών), όσο και από πλευράς χρονικής κατανομής (12μηνη διάρκεια – περιορισμό της εποχικότητας), αλλά και προγραμματισμένη προβολή (ελεγχόμενη διαφήμιση) με κριτήρια επάρκειας των υποδομών, αντοχής του φυσικού περιβάλλοντος και βούλησης των «διαχειριστών» της ζήτησης (τοπικός πληθυσμός, επιχειρηματίες κ.λ.π.).

Η αντιμετώπιση της υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας ενός προορισμού ή μιας μικροζώνης του, καθώς και η προληπτική δράση για μια ενδεχόμενη υπέρβαση λόγω προγραμματισμένης ή αναμενόμενης μεταβολής της έντασης της τουριστικής προσφοράς

ή/και της ζήτησης, επιβάλλει μία ολοκληρωμένη προσέγγιση εξειδικεύοντας ένα διαχειριστικό σχέδιο για την παρακολούθηση των κρίσιμων στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την ένταση και πυκνότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων, τη χωρητικότητα, τον ανεκτό τουριστικό πληθυσμό και τον έλεγχο των τουριστικών ροών, τα αποδεκτά επίπεδα επιπτώσεων, την ποιότητα των προσφερόμενων εξυπηρετήσεων, συνυπολογίζοντας και τις απόψεις της κοινωνίας των πολιτών. Ο οργανισμός διαχείρισης του προορισμού μπορεί να είναι ο άμεσος ή έμμεσος παραγωγός του διαχειριστικού σχεδίου, καθώς και η οντότητα με την ευθύνη εφαρμογής και ελέγχου.

Τέλος, η ελκυστικότητα του τουριστικού προορισμού, έγκειται μεταξύ άλλων στη φήμη που δημιουργεί το τοπικό, υπάρχον και εν δυνάμει, συγκριτικό πλεονέκτημα (μοναδικότητα και ποιότητα πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων, τοπική παράδοση - έθιμα, αξίες, φιλοξενία, εμβληματικά χαρακτηριστικά κ.α.). Συνεπώς, η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη, προϋποθέτει τη συστηματική διαφύλαξη των τοπικών πλεονεκτημάτων (πολιτισμικών, περιβαλλοντικών, αλλά και εμπειριών), με έμφαση στην πρόληψη του εκφυλισμού και απαξίωσης τους, φαινόμενα που κατά κόρον απαντώνται στις περιπτώσεις του μαζικού τουρισμού.

Συνέπεια προς την εθνική και περιφερειακή στρατηγική

Η εθνική στρατηγική τουρισμού⁶⁷ όπως έχει διατυπωθεί, εστιάζει σε μια σειρά από μείζονες επιλογές. Πιο συγκεκριμένα, προτάσσει την αλλαγή του παραδοσιακού μοντέλου «ήλιος-θάλασσα», με παράλληλη χρονική διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση του ποσοστού των τουριστών υψηλού εισοδήματος. Στοχεύει στον εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και στην ανάδειξη νέων και ειδικών μορφών τουρισμού. Επιδιώκει επίσης την ανάδειξη της στρατηγικής σχέσης του τουρισμού με τους τομείς του πολιτισμού⁶⁸ και του περιβάλλοντος και τη διαμόρφωση φιλικών επενδυτικών συνθηκών με την ανάδειξη και υποστήριξη σύνθετων και οργανωμένων τουριστικών επενδύσεων, μέσω της κατάλληλης χωροταξικής πολιτικής. Υποστηρίζει επίσης την υλοποίηση αφενός των στρατηγικής σημασίας για τον τουρισμό έργων υποδομής, με έμφαση στις υποδομές αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών και αφετέρου εκείνων των

⁶⁷ Σχέδιο κατευθύνσεων Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020 στον τομέα του τουρισμού, Νοέμβριος 2013.

⁶⁸ Σύμφωνα με μελέτη της Deloitte (Απρ. 2014), ο πολλαπλασιαστής των δημόσιων επενδύσεων πολιτισμού στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα μεγάλος, προσεγγίζοντας το 3,5.

δικτύων και εδαφικά ολοκληρωμένων συνόλων που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα⁶⁹ του τομέα, σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα. Θέτει επίσης στο προσκήνιο τη στοχευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση των απασχολούμενων και των επιχειρηματιών, την προώθηση των συνεργιών των τουριστικών επιχειρήσεων, τόσο σε κλαδικό επίπεδο (μεταξύ των διαφόρων κλάδων παροχής συμπληρωματικών υπηρεσιών), όσο και μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων (π.χ. συνδεδεμένων, υπεργολαβικών, κ.λπ.) και τη δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών δικτύων με βάση τη ζήτηση και τους τουριστικούς προορισμούς. Τέλος, υπογραμμίζει την ανάγκη βελτίωσης του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού μέσω παρεμβάσεων για απόσυρση παλαιών και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων και παράλληλα, την προώθηση όλων των αναγκαίων θεσμικών δράσεων και επενδυτικών παρεμβάσεων, που θα οδηγήσουν σε πλήρη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Πιο συνοπτικά, η εθνική στρατηγική τουρισμού συγκροτείται κατά τους ακόλουθους πυλώνες παρέμβασης:

- ✓ Μείζονες παρεμβάσεις σε αναγκαίες για την τουριστική ανάπτυξη υποδομές
- ✓ Υποδομές προστασίας και αξιοποίησης των τουριστικών φυσικών πόρων
- ✓ Δράσεις ενίσχυσης των επιχειρήσεων
- ✓ Δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού
- ✓ Υποδομές και δράσεις ενίσχυσης δικτύων για τις ειδικές μορφές τουρισμού
- ✓ Χωρικά ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υποδομών και δράσεων
- ✓ Θεσμικές μεταρρυθμίσεις και δράσεις.

Η επίσημη Στρατηγική Προώθησης και Προβολής του ΕΟΤ για την τριετία 2014 - 2016, βασίζεται σε 9 θεματικές ενότητες που αντιστοιχούν σε βασικούς κλάδους του Ελληνικού Τουρισμού. Κάθε κλάδος αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες δραστηριότητες / προτάσεις / προϊόντα και στοχεύει στην προσέλκυση επιμέρους κοινών – στόχων:

1. Ηλιος / Θάλασσα (Seaside), 2. Πολιτιστικός Τουρισμός (Culture), 3. Καταδυτικός Τουρισμός (Diving), 4. Τουρισμός Υγείας και Ευεξίας (Health and Wellness), 5. Τουρισμός Πολυτελείας (Luxury), 6. Θαλάσσιος Τουρισμός (Nautical), 7. Τουρισμός Πόλεων (City Breaks), 8. Συνεδριακός Τουρισμός (Business), 9. Περιηγητικός Τουρισμός (Touring).

⁶⁹ Σε αντίθεση με τη χαμηλή θέση της χώρας μας στο γενικό δείκτη ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index, 81η θέση για το έτος 2014-2015 ανάμεσα σε 144 χώρες), η Ελλάδα καταλαμβάνει την 31η θέση στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, καθιστώντας τον τουρισμό ως έναν από τους ελάχιστους ανταγωνιστικούς τομείς της εθνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο.

Ειδικότερη στόχευση απευθύνεται σε κοινά – στόχους όπως π.χ ιατρικός, θρησκευτικός, σχολικός, φυσιολατρικός, εκπαιδευτικός και ιαματικός τουρισμός, καθώς και τουρισμός τρίτης ηλικίας).

Το σχέδιο⁷⁰ της «Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2014-2020», έχει θέσει για το τρίπτυχο Πολιτισμός – Τουρισμός – Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες, στόχους οι οποίοι μπορούν να υποστηριχθούν τοπικά⁷¹. Συγκεκριμένα οι στόχοι αυτοί αφορούν:

- α. Την ανάδειξη της προστιθέμενης αξίας καινοτόμων παρεμβάσεων στον τομέα του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς⁷², προκειμένου να διαμορφωθεί ένα διεθνούς φήμης, ανταγωνιστικό οικοσύστημα βασισμένο στη γνώση γύρω από τον Ελληνικό πολιτισμό.
- β. Την προώθηση, διάχυση και παραγωγική ενσωμάτωση της ανοικτής καινοτομίας⁷³ στις δραστηριότητες των φορέων και της οικονομίας του σύγχρονου πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και την αξιοποίηση της νέας γνώσης, με στόχο τη διαφοροποίηση του πολιτιστικού προϊόντος, το σχεδιασμό νέων υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας και την ενίσχυση της πολιτιστικής δραστηριότητας σε όλες τις εκφάνσεις της.

Στους κεντρικούς στόχους της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας για το τρίπτυχο «πολιτισμός – τουρισμός – πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες», περιλαμβάνεται η ενθάρρυνση της ανοικτής καινοτομίας για τη διαφοροποίηση του πολιτιστικού προϊόντος και των υπηρεσιών, καθώς και την ενσωμάτωση της καινοτομίας στις ειδικές μορφές τουρισμού, με τη συμβολή των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών.

Με όρους ανοικτής καινοτομίας και σύνδεσης του πολιτισμού με τη δημιουργική οικονομία, το μοντέλο της τετραπλής έλικας (Quadruple Helix Model) συνιστά εξέλιξη του μοντέλου της τριπλής έλικας (Triple Helix model) και αναφέρεται σε κοινές προσπάθειες και συνεργασία α) του δημόσιου τομέα, β) των επιχειρήσεων, γ) της ακαδημαϊκής κοινότητας και δ) της κοινωνίας των πολιτών.

⁷⁰ Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, 3/7/2015.

⁷¹ Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών (εργαστήρια Ψηφιακών Συστημάτων, Προγραμματισμού και Επεξεργασίας Πληροφοριών) και Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης (εργαστήριο Πληροφοριακών Συστημάτων Διοίκησης) του Δημοκρίτειο Πανεπιστημίου.

⁷² Σύμφωνα με την έκθεση Horizon 2020 Expert Group on Cultural Heritage (Directorate-General for Research and Innovation 2015) με τίτλο “Getting cultural heritage to work for Europe” ... «η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει αυξανόμενα στο Ευρωπαϊκό ΑΕΠ, συνδεόμενη άρρηκτα με το κοινωνικο-οικονομικό, πολιτιστικό και φυσικό της κεφάλαιο».

⁷³ Quadruple Helix Model: εξέλιξη του Triple Helix model και αναφέρεται σε κοινές προσπάθειες και συνεργασία του δημόσιου τομέα, των επιχειρήσεων, της ακαδημαϊκής κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών.

Η Εθνική Στρατηγική αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης της δικτύωσης και της εξωστρέφειας, καθώς και της υποστήριξης ανοικτών πλατφορμών δημιουργικής συνεργασίας και υλοποίησης δράσεων ανοικτής καινοτομίας από εκπροσώπους της τετραπλής έλικας. Επίκεντρο θα αποτελούν υποτομείς των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στις οποίες στοχεύουν - κατά προτεραιότητα - περιφερειακές πολιτικές για τον πολιτισμό / τουρισμό, με παράλληλη υποστήριξη οριζόντιων δραστηριοτήτων διάχυσης και μεταφοράς τεχνογνωσίας μεταξύ των μερών της έλικας. Ως χαρακτηριστική δράση σημειώνεται η υποστήριξη των επιχειρηματικών συμπράξεων και συνεργειών για το σχεδιασμό νέων προϊόντων και υπηρεσιών σχετικών με τον πολιτισμό και τον τουρισμό, κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο, όπως πολιτιστικές διαδρομές, πολιτιστικά γεγονότα με αναβίωση εθίμων, καθώς και καινοτόμος επαναξιοποίηση και ανάδειξη πολιτιστικών πόρων.

Η Στρατηγική επίσης συστήνει την αξιοποίηση και διάχυση (από το εθνικό στο περιφερειακό επίπεδο και από το περιφερειακό στο διαπεριφερειακό επίπεδο) ερευνητικών αποτελεσμάτων σε πιλοτικά ή επιδεικτικά έργα εμβληματικής σημασίας, που ενισχύουν τις καινοτόμες υπηρεσίες και την προσβασιμότητα σε πολιτιστικούς πόρους, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τη διασύνδεση πολιτισμού και τουρισμού π.χ. μέσω στοχευμένων δράσεων πολιτιστικού τουρισμού. Προτείνεται ακόμη ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δράσεων για την εισαγωγή καινοτομίας στις διαδικασίες και στην παροχή καινοτόμων υπηρεσιών από φορείς πολιτισμού προς τους επισκέπτες μουσείων, αρχαιολογικών χώρων, συλλογών τέχνης και σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

- γ. Τη διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση της νέας επιχειρηματικής δραστηριότητας που απορρέει από τον πολιτισμό και τον τουρισμό, με ανάδειξη νέων, ποιοτικών, αναγνωρίσιμων και επώνυμων προϊόντων - υπηρεσιών και ποιοτική συμβολή στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού κατά προτεραιότητα, αλλά και καινοτόμο στήριξη άλλων ειδικών μορφών τουρισμού.
- δ. Την ανάδειξη του δίπολου «πολιτισμού-τουρισμού» ως κινητήριας δύναμης της ψηφιακής επιχειρηματικότητας, για την ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών, προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών βασισμένων στις νέες τεχνολογίες αιχμής.

Ενδεικτικές δράσεις των τομεακών Προγραμμάτων 2014-2020

Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»

Δράση 01-2b-1.2-01 «Ψηφιακές δράσεις των Υπηρεσιών του Τομέα Πολιτισμού»: στοχεύει στην ολοκλήρωση μείζονος σημασίας ψηφιακών υπηρεσιών στον τομέα του πολιτισμού, όπως ο εμπλουτισμός των ψηφιακών συλλογών κινητών μνημείων.

Δράση 01-3α-1.3-01 «Ανάπτυξη clusters και meta-clusters για τη δημιουργία εγχώριων αλυσίδων αξίας στους στρατηγικούς τομείς της χώρας»: θα ενισχύσει τη δημιουργία και την

ανάπτυξη συστάδων επιχειρήσεων με ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς οργανισμούς μεταξύ άλλων και στον τομέα του τουρισμού.

Δράση 01-3c-1.4-02 «Πρόγραμμα ενίσχυσης τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών»: αφορά την ενίσχυση υφιστάμενων τουριστικών επιχειρήσεων σε όλους τους κλάδους με απώτερο στόχο τον εκσυγχρονισμό και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Δράση 02-8v-2.2-01 «Σχέδια για την αναβάθμιση επαγγελματικών προσόντων αυτοαπασχολούμενων και εργαζομένων σε επιχειρήσεις κατά προτεραιότητα στους 9 στρατηγικούς τομείς του ΕΠΑνΕΚ»: αφορά σχέδια που θα καταρτίσουν και θα υποβάλλουν για χρηματοδότηση οι θεσμικοί κοινωνικοί εταίροι και θα σχετίζονται με την παροχή υποστήριξης προς τους αυτοαπασχολούμενους και τους εργαζόμενους για την αναβάθμιση των επαγγελματικών τους προσόντων.

Δράση 03-6c-3.5-02 «Αναβάθμιση προσφερόμενων υπηρεσιών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και πολιτιστικές υποδομές»: περιλαμβάνει ενέργειες για τον λειτουργικό εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων (προσβασιμότητα ΑμεΑ, σήμανση, υποδομές υγιεινής κλπ.) και την καλύτερη εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

Ε.Π «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη»

Δράση 3.2.2 «Κατασκευή / αναβάθμιση τμημάτων του αναλυτικού ΔΟΔ της ηπειρωτικής χώρας και συνδέσεων του βασικού»: κατασκευή και αναβάθμιση κρίσιμων τμημάτων του Διευρωπαϊκού Οδικού Δικτύου (ΔΕΔ) της ηπειρωτικής χώρας και των συνδέσεων με το βασικού ΔΕΔ-Μ.

Δράση 6.7.1 «Αναβάθμιση υποδομών λιμένων του βασικού ΔΕΔ-Μ»: επιδιώκεται η ολοκλήρωση των κύριων λιμενικών υποδομών που αφορούν την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών, με απώτερο στόχο την ανάδειξή τους σε σύγχρονους εμπορικούς και επιβατικούς διαμετακομιστικούς κόμβους.

Δράση 12.6d.21.3.1 «Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000»: στοχεύει στη θεσμική ενδυνάμωση και λειτουργική αναβάθμιση του Δικτύου Natura 2000.

Δράση 12.6d.21.4.1 «Υπολειπόμενες Δράσεις για Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών»: λειτουργική και θεσμική ενδυνάμωση των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών. Το πλέγμα ενεργειών στοχεύει στην ανάπτυξη και εγκατάσταση εθνικού συστήματος παρακολούθησης της βιοποικιλότητας, στη χαρτογράφηση των ζωνών ευαισθησίας και οικοσυστημάτων, στη δημιουργία πλατφόρμας επικοινωνίας-συντονισμού των δράσεων εποπτείας, στη διαχείριση των καλών πρακτικών κ.α.

Δράση 14.6ίν.33.33.3 «Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών»: πιλοτικές και καινοτόμες μορφές διαχείρισης των επισκεπτών σε τουριστικούς πόρους όπως ιστορικά, οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα πόλεων που χαρακτηρίζονται από αυξανόμενες τάσεις επισκεψιμότητας.

Δράση 14.6ίν.33.33.4 «Προστασία, ανάπτυξη και προβολή δημόσιων τουριστικών κεφαλαίων»: προαγωγή της αστικής αναζωογόνησης και βιώσιμη αστική κινητικότητα μέσω παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα (π.χ. Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής

Παρέμβασης, Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις). Πιλοτικές ενέργειες όπως στοχευμένες ζωγραφικές παρεμβάσεις αναβάθμισης σε ιστορικά, οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα πόλεων που εμφανίζουν αυξανόμενες τάσεις επισκεψιμότητας.

ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση"

Επενδυτική προτεραιότητα 8i: «Προγράμματα δημιουργίας Νέων Θέσεων Εργασίας στον ιδιωτικό τομέα για ανέργους και για ειδικές ομάδες ανέργων», «Στοχευμένα Προγράμματα κατάρτισης - σε κλάδους αιχμής της ελληνικής οικονομίας, που οδηγούν σε πιστοποίηση».

Επενδυτική προτεραιότητα 8ii: «Προγράμματα κατάρτισης σε ειδικότητες τομέων αιχμής της ελληνικής οικονομίας».

Με όρους περιφερειακού προσανατολισμού, ο σκοπός είναι ο τουρισμός να υπηρετήσει και να υπηρετηθεί από την περιφερειακή στρατηγική, να σχεδιαστεί με συνάφεια και αντιστοίχιση προς τους γενικότερους αναπτυξιακούς στόχους της περιφέρειας, να παραχθούν αποτελέσματα εντός της περιόδου προγραμματισμού και να κεφαλαιοποιηθούν πρωτοβουλίες για αποτελέσματα μακρύτερου χρόνου.

Ως προς την περιφερειακή στρατηγική λοιπόν, αξίζει καταρχήν να αναφέρουμε τα στοιχεία που επικαλείται το κείμενο του ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης 2014-2020, ότι σύμφωνα με το μοντέλο του IOBE για τον υπολογισμό της συνολικής συνεισφοράς του τουρισμού στο περιφερειακό ΑΕΠ, αυτή ανέρχεται σε € 505 εκατ. (2011).

Ειδικά για τον τομέα τουρισμού-πολιτισμού, η στρατηγική για την ΠΑΜΘ στοχεύει στο μετασχηματισμό της περιφέρειας σε τουριστικό προορισμό αριστείας και στην προσέλκυση ή υποστήριξη επενδύσεων σε ειδικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, πολιτιστικός, ιαματικός, θρησκευτικός, χειμερινός, συνεδριακός, γαστρονομικός τουρισμός, οινοτουρισμός κ.ά.). Επιπλέον κρίνεται ότι ο τομέας έχει την ανάγκη σχεδιασμού ενιαίων τουριστικών «προορισμών» με χαρακτηριστικά που να ικανοποιούν αντίστοιχες ομάδες τουριστών, ενώ στο επίπεδο της προσφοράς διακρίνεται από σχετικά χαμηλές επιδόσεις και χωρική/χρονική ανισοκατανομή (κορεσμό στη Θάσο και στην παραλιακή ζώνη Καβάλας, έλλειψη προσφοράς στο εσωτερικό, υψηλή ζήτηση κατά τους θερινούς μήνες). Προκύπτει επιπλέον ανάγκη για εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (π.χ. μαρίνες, οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις, συνεδριακά κέντρα, κέντρα προπονητικού αθλητικού τουρισμού, θεματικά πάρκα, μονάδες τουρισμού υγείας, κέντρα αποκατάστασης, επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα) και για εστιασμένες δυνατότητες

παροχής υπηρεσιών για «εναλλακτικό» ή ειδικό τουρισμό που παρά την ποικιλομορφία, τη μεγάλη βιοποικιλότητα και τον υψηλό βαθμό «φυσικότητας» του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και του πολιτιστικού πλούτου, δεν έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα. Ισχυρός προσανατολισμός επίσης υπάρχει προς την ενίσχυση της προσφοράς ψηφιακού περιεχομένου στους τομείς του πολιτισμού και του τουρισμού, τη συνεργασία των εν λόγω τομέων με κλάδους που επηρεάζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν (εστίαση, μεταφορές, εμπόριο, μεταποίηση) με στόχο την ενίσχυση των τουριστικών δικτύων και των ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων/προορισμών.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι γίνεται πράξη η ΟΧΕ τουρισμού-πολιτισμού και ειδικότερα της πολιτιστικής διαδρομής της Εγνατίας οδού, ικανοποιώντας την ανάγκη δημιουργίας «ολοκληρωμένων τουριστικών προορισμών», ενώ εν γένει υλοποιείται η ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Στον πυρήνα του προγραμματισμού ως προς την ΟΧΕ βρίσκεται η στρατηγική επιλογή της χωρικής συγκέντρωσης των πόρων, της βέλτιστης πρόσβασης σε διαμονή και εστίαση, της αξιοποίησης των πόλων έλξης, της ελαχιστοποίησης της απόστασης ανάμεσα στα θέλγητρα και τα αστικά κέντρα, της αξιοποίησης υφιστάμενων συγκεντρώσεων θαλάσσιου τουρισμού και της προσέλκυσης νέων ομάδων τουριστών (π.χ. άτομα με αναπηρία και τρίτης ηλικίας).

Via Egnatia

Πηγή: BCS Σύμβουλοι Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος ΕΠΕ⁷⁴

⁷⁴ Ανάδοχος του έργου «Υπηρεσίες Συμβούλου Τεχνικής Υποστήριξης για την εξειδίκευση της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης της πολιτιστικής διαδρομής της Εγνατίας Οδού».

Στο παραπάνω πνεύμα, στην «Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης–RIS3», ο τουρισμός αναγνωρίζεται ως υποσχόμενος / αναδυόμενος τομέας περιφερειακής εξειδίκευσης με μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης. Παράλληλα όμως επισημαίνεται το έλλειμμα εξειδικευμένων τουριστικών προορισμών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ιδέες που παρήγαγε η πλατφόρμα για τον τουρισμό, ανέδειξαν τον περιφερειακό οργανισμό τουρισμού, την ανάπτυξη του τουρισμού εκτός εποχής, τον οικολογικό τουρισμό, τις εφαρμογές ΤΠΕ και τη γαστρονομία.

Ένα πεδίο που θα πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής είναι η διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων και πιο συγκεκριμένα το μέγεθος, η διαχρονική εξέλιξη και ο βαθμός συγκέντρωσης - εστίασης τους. Σκοπός θα πρέπει να είναι η εξάντληση των δυνατοτήτων εξασφάλισης το δυνατόν περισσότερων οικονομικών πόρων, στοιχείο αυτονόητο για την ικανοποίηση του συνόλου του σχεδιασμού.

Αυτό όμως που διαφοροποιεί μια τέτοια προσπάθεια στην εποχή που διανύουμε, και αρκεί για αυτό το σημείο της μελέτης, είναι η παράλληλη ικανοποίηση της μέγιστης αποδοτικότητας (efficiency) των παρεμβάσεων, δεδομένου του εν γένει μικρού μεγέθους των διαθέσιμων πόρων. Της αριστοποίησης δηλαδή του αποτελέσματος ανά μονάδα δαπάνης.

Βασική λοιπόν επιδίωξη θα πρέπει να είναι η αξιοποίηση των πόρων των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων⁷⁵, του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος, των προγραμμάτων εδαφικής συνεργασίας⁷⁶ και των αμιγώς Ευρωπαϊκών προγραμμάτων⁷⁷, καθώς και λοιπών δυνατοτήτων που σχολιάζονται στη συνέχεια, προγραμματίζοντας και εκτελώντας κατεξοχήν δράσεις υψηλής αποδοτικότητας (efficiency of the plan).

Επισημαίνεται επίσης η ανάγκη αξιοποίησης υποδομών που βρίσκονται σε αδράνεια, υπολειπουμένη ή εγκατάλειψη.

Ως προς την μόχλευση ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων, δεδομένου ότι η πρόθεση των επενδυτών δεν προεξοφλείται, η δημόσια παρέμβαση, μεταξύ άλλων, θα πρέπει να προσφέρει διευκολύνσεις, άρση αντικινήτων και ανάδειξη ευκαιριών (για το σκοπό αυτό στο επιχειρησιακό σχέδιο προτείνεται η συγγραφή, μετάφραση, αναπαραγωγή και διανομή οδηγού τουριστικών επενδύσεων).

⁷⁵ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη».

⁷⁶ Ελλάδα - Βουλγαρία, Balkan - Mediterranean, Interreg Europe, ADRION, MED, MED-ENI.

⁷⁷ LIFE, HORIZON 2020, COSME, CREATIVE EUROPE, ERASMUS+, EasI.

Θεματικός τουρισμός

Βάσει των προδιαγραφών της μελέτης αναφορικά με τη διατύπωση προτάσεων στρατηγικής, έμφαση και προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στο θεματικό τουρισμό και στη δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων.

Σε αυτό συνηγορεί και η Α' Φάση, στην οποία μεταξύ άλλων διαπιστώνεται ότι στο τμήμα της τουριστικής αγοράς «ήλιος-θάλασσα», με εξαίρεση κάποιες υποπεριοχές της περιφέρειας (Θάσος, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη), η ΑΜΘ, γενικά, δεν έχει επί του παρόντος ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Με άλλα λόγια, ο προσανατολισμός στο θεματικό τουρισμό και στα νέα τουριστικά προϊόντα είναι μια ορθολογική επιλογή, που συνιστά τη στρατηγική επιδίωξη για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με ολοκληρωμένες τουριστικές προτάσεις, με αυθεντικές βιωματικές εμπειρίες και επισκέψιμες δυνατότητες, που θα ικανοποιούν τουριστικό κοινό με εξεζητημένα ενδιαφέροντα.

Η φυσιογνωμία της περιφέρειας, τα στοιχεία έλξης, τα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά της που μπορούν να λειτουργήσουν ως «πρεσβευτές», δύνανται να ικανοποιήσουν μία ήπια – αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, βασισμένη σε ζήτηση 12 μηνών και διάχυση του τουριστικού ρεύματος ισόρροπα στο χώρο. Οι επιλογές - προτάσεις, δεν θα λειτουργούν μονοδιάστατα, αλλά θα ενσωματώνουν όλα τα σημεία περιβαλλοντικού, ιστορικού, πολιτισμικού και τουριστικού ενδιαφέροντος, ώστε τόσο ο εγχώριος, όσο και ο ξένος επισκέπτης, να έρχεται σε επαφή με όλες τις εκφάνσεις του τόπου, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.

Τέλος κεντρική επιλογή αποτελεί η ποιοτική τουριστική ζήτηση, η οποία μάλιστα εκδηλώνεται από άτομα υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, ακαδημαϊκούς, επαγγελματικούς συνέδρους, οικοτουρίστες κ.α. και από άτομα με υψηλά εισοδήματα και εξεζητημένα ενδιαφέροντα.

Επενδύσεις

Η ανάγκη για δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις είναι αναμφισβήτητη και βασικό προαπαιτούμενο της τουριστικής ανάπτυξης που υπερτονίζεται εξαιτίας της διατηρούμενης οικονομικής κρίσης. Η Περιφέρεια θα πρέπει να κινηθεί προς τα ώριμα έργα και κυρίως τα έργα πολλαπλασιαστές, για να εξασφαλίσει ένα εμπροσθοβαρές αποτύπωμα της δημόσιας παρέμβασης της και να διευκολύνει με διοικητικές ρυθμίσεις και παρεμβάσεις τις ιδιωτικές επενδύσεις, να ενθαρρύνει και να στηρίξει τους επαγγελματίες του τουρισμού. Η επίτευξη

ικανού μεγέθους μόχλευσης οικονομικών πόρων (leverage effect) από τον ιδιωτικό τομέα, θα έχει υψηλή απόδοση στο σκέλος της τουριστικής προσφοράς και της αναθέρμανσης της οικονομίας. Πολύ σημαντικό είναι επίσης να συνεχιστούν οι προσπάθειες με αφετηρία τα έως τώρα επιτεύγματα. Είναι σημαντικό δηλαδή να «χτίσουμε» πάνω σε επιτυχημένες πρωτοβουλίες, είτε αυτές αφορούν υποδομές που απέδωσαν υψηλή ωφέλεια, είτε soft ενέργειες υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ο κατεχοχόν προσανατολισμός αφορά να προσθέσουμε αξία και να μην αφήσουμε να αποδυναμωθεί το δημιουργηθέν «κεφάλαιο»⁷⁸, να αξιοποιήσουμε λανθάνουσες κατάστασης υποδομές και κτίρια, αποδοτικά όλες τις δημόσιες επενδύσεις, να αμβλύνουμε το δυϊσμό μεταξύ Θάσου-Καβάλας και λοιπής περιφέρειας και να παράξουν θέσεις απασχόλησης οι επιχειρηματικές επενδύσεις.

Σε κάθε περίπτωση η Περιφέρεια θα πρέπει να γίνει τόπος φιλικός προς τις επενδύσεις, είτε συγχρηματοδοτούμενες, είτε με σύμπραξη δημόσιων και ιδιωτικών κεφαλαίων (ΣΔΙΤ), είτε ως επενδύσεις αμιγώς ιδιωτικών, εγχώριων και ξένων, κεφαλαίων.

Εμβληματικά στοιχεία

Κάθε ελκυστικός προορισμός έχει εμβληματικά στοιχεία – δεδομένα, δηλαδή τουριστικούς πόρους που προσδιορίζουν τη «μοναδική θέση» του (unique selling position). Με τα εμβληματικά στοιχεία χτίζεται και συντηρείται η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα, τα «επιχειρήματα» εξαιρετικής πώλησης και τα αναγνωρίσιμα, από τον (δυνατό) επισκέπτη, ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Εν προκειμένω, στην περίπτωση της ΑΜΘ, κύρια εμβληματικά, αναγνωρίσιμα στοιχεία, αλλά και σχετικώς δευτερεύοντα, είναι ενδεικτικά⁷⁹:

⁷⁸ μουσεία, επαναχρησιμοποιούμενα κτίρια, αναδεδειγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, παρεμβάσεις σε οικοτόπους, ιστότοπος www.emtgreece.com, έργα εδαφικής συνεργασίας TOURAGE, JTI-TARGET, iGuide, COASTGAP.

⁷⁹ Η λίστα δεν είναι εξαντλητική. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να υπογραμμιστεί ότι η "επένδυση" σε εμβληματικά στοιχεία, σχηματίζει "μοχλούς" διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, τοποθέτησης (positioning) και επιτάχυνσης της ανάπτυξης του προορισμού.

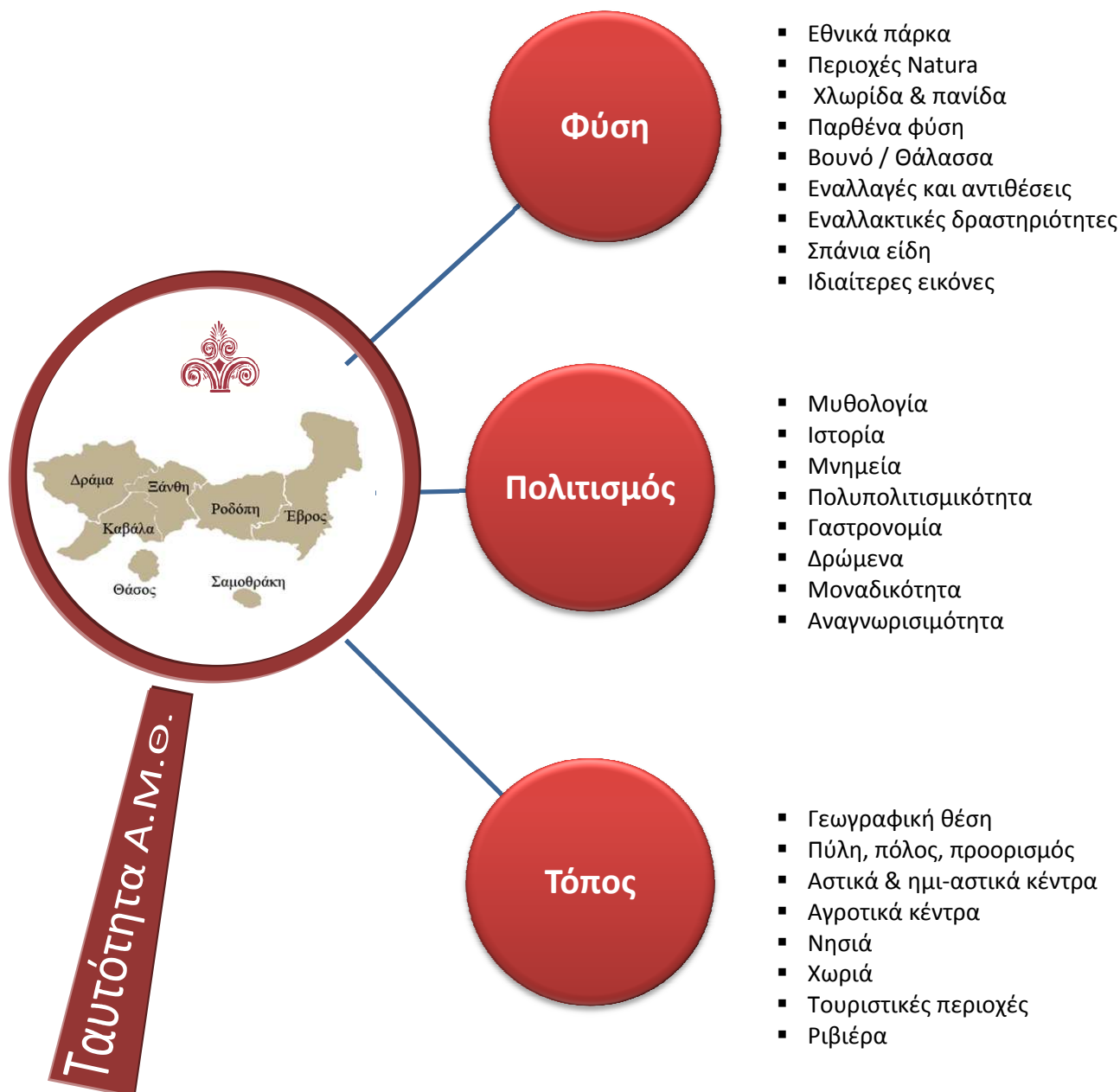

Νίκη της Σαμοθράκης	Εθνικά Πάρκα
Δημόκριτος	Απόστολος Παύλος
Οδυσσέας – Κύκλωπας	Εγνατία Οδός – Via Egnatia
Πολυπολιτισμικότητα	Παπίκιο Ορος
Πόλεις - Χωριά	Διόνυσος- Κρασιά υψηλής ποιότητας ⁸⁰
Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους Δράμας	Ονειρούπολη
Γιορτές παλιάς πόλης Ξάνθης	Ξανθιώτικο καρναβάλι
Φάρος Αλεξανδρούπολης	Μαρώνεια
Ηδώνιδα Γη	Φεστιβάλ Φιλίππων
Μάχη των Φιλίππων	Σπήλαιο Αγγίτη
Πόρτο Λάγος	Μεσημβρία - Ζώνη
Θερμά λουτρά	Μάνος Χατζηδάκις
Βυζάντιο	Ορφέας
Σουφλί – Γιορτή Μεταξιού	Απολιθωμένο δάσος Λευκίμμης
Παναγία Κοσμοσώττειρα	Στενά του Νέστου
Καμάρες Καβάλας	Φεστιβάλ Θάσου

⁸⁰ Οίνοι ΠΓΕ Άβδηρα, Δράμα, Έβρος, Θάσος, Θράκη, Ίσμαρος, Καβάλα και Παγγαίο, καθώς και λουπά προϊόντα πρωτογενούς τομέα όπως: πατάτες Νευροκοπίου, μετάξι, καπνός, σπαράγγια, σκόρδα Βύσσας, τσίπουρο, κατσικάκι Σαμοθράκης, ελαιόλαδο και ελιά Θάσου, φασόλια γίγαντες ελέφαντες Κάτω Νευροκοπίου ΠΓΕ, φασόλια κοινά μεσόσπερμα Κάτω Νευροκοπίου.

Τρίπτυχο της τουριστικής ταυτότητας της ΑΜΘ

Τα στοιχεία μοναδικότητας και οι «κρυμένοι θησαυροί» της ΑΜΘ μπορούν να διαμορφώσουν μία ισχυρή τουριστική ταυτότητα (brand⁸¹) ως σύνθεση στοιχείων ελκυστικότητας, ως βασική «υπόσχεση», ως αντίληψη των επισκεπτών ως ταξιδιωτική εικόνα, αλλά και ως label υπεραξίας. Αυτή η υπεραξία θα πρέπει να προταχθεί και να προβληθεί ως αυθεντικό, διαφοροποιημένο προϊόν ολοκληρωμένων εμπειριών για όλες τις εποχές του χρόνου και ως μια συμπαγής, συνολική, ταυτότητα (περιβάλλον, τοπία, ιστορία, πολιτισμός, παραδόσεις, προϊόντα, κουζίνα, δρώμενα, εκδηλώσεις), αλλά και ως μεμονωμένοι πόλοι έλξης (must see).

Προβολή – τουριστικό marketing

Βασικός πυλώνας και εργαλείο υλοποίησης της στρατηγικής θα είναι το ολοκληρωμένο brand του προορισμού ΑΜΘ. Αμιγώς ενδεικτικά σε αυτό το σημείο, παρατίθενται στοιχεία που πρέπει να μελετηθούν και να επιλεγούν μέσω της μελέτης branding που προτείνεται να εκπονηθεί.

Ειδικότερα πρόκειται για τα στοιχεία brand name, masterbrand emblem, brand moto, brand values, brand promise, on-line brands και co-branding που χρησιμοποιούνται ως πυλώνες και στην Εθνική προβολή (βλ. ΕΟΤ).

Όπως σχολιάστηκε στην ενότητα των αναπτυξιακών αναγκών, σε πρώτο στάδιο, με τις κατάλληλες επικοινωνιακές ενέργειες, ο προορισμός ΑΜΘ θα πρέπει να αποκτήσει αναγνωρισιμότητα (visibility, awareness) και μακροπρόθεσμα υψηλή άμεση αναγνωρισιμότητα (top of the mind awareness).

Σε δεύτερο στάδιο, με την κατάλληλη τμηματοποίηση⁸² (segmentation) θα πρέπει να γίνει ιεράρχηση και στόχευση συγκεκριμένων τμημάτων της αγοράς, διακριτά, με προσαρμοσμένα μηνύματα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, ούτως ώστε να γίνει εφαρμογή του πλάνου συνεχιζόμενης τουριστικής προβολής.

Βάσει στοιχείων της Eurostat αναφορικά με τις συνολικές δαπάνες, τις δαπάνες ανά ταξίδι και τις δαπάνες ανά διανυκτέρευση, κατά προτεραιότητα η στόχευση των χωρών θα πρέπει να περιλάβει τις εξής χώρες: Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Ιρλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Αυστρία, Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ελβετία (αντίστοιχα στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα για τη Σουηδία, αλλά βάσει του βιοτικού επιπέδου της εκτιμάται επίσης ως χώρα στόχος). Συναφή στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας,

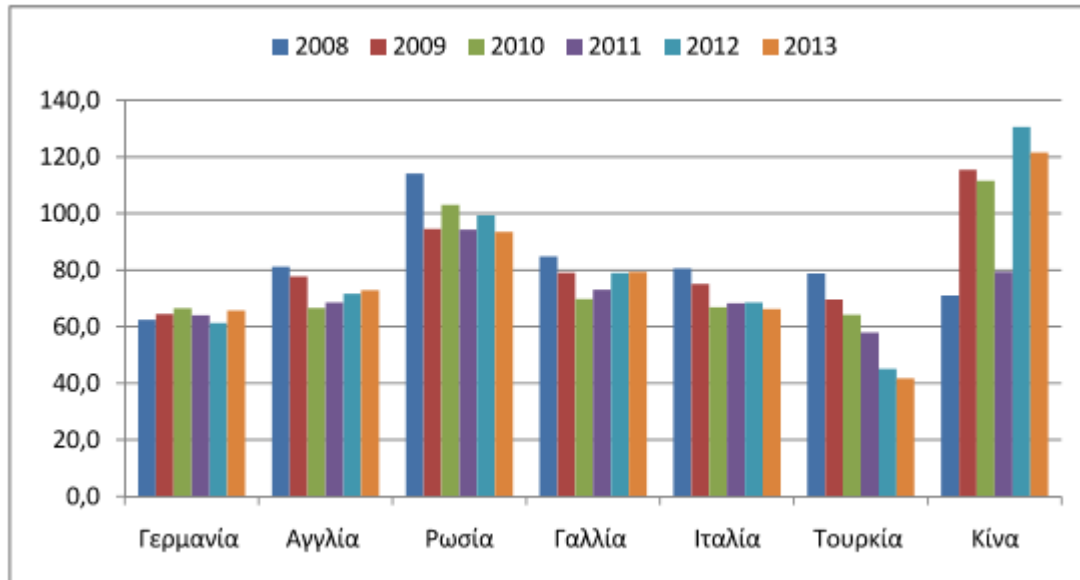
⁸¹ Το DNA του προορισμού, η φύση και ο μείζον χαρακτήρας του, οι αξίες που εκπέμπει και τα συναισθήματα που γεννά, η διακριτή ταυτότητα του.

⁸² Η στόχευση συγκεκριμένων τμημάτων της τουριστικής αγοράς είναι απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθεί επαρκής μόχλευση εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης.

αναδεικνύουν τη βαρύτητα των αγορών Κίνας, Ρωσίας και Γαλλίας, όπως τεκμηριώνεται από το παρακάτω ιστόγραμμα (η στόχευση περιλαμβάνει βεβαίως λόγω εγγύτητας και την αγορά της Τουρκίας).

Δαπάνη ανά διανυκτέρευση (2008 - 2013)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

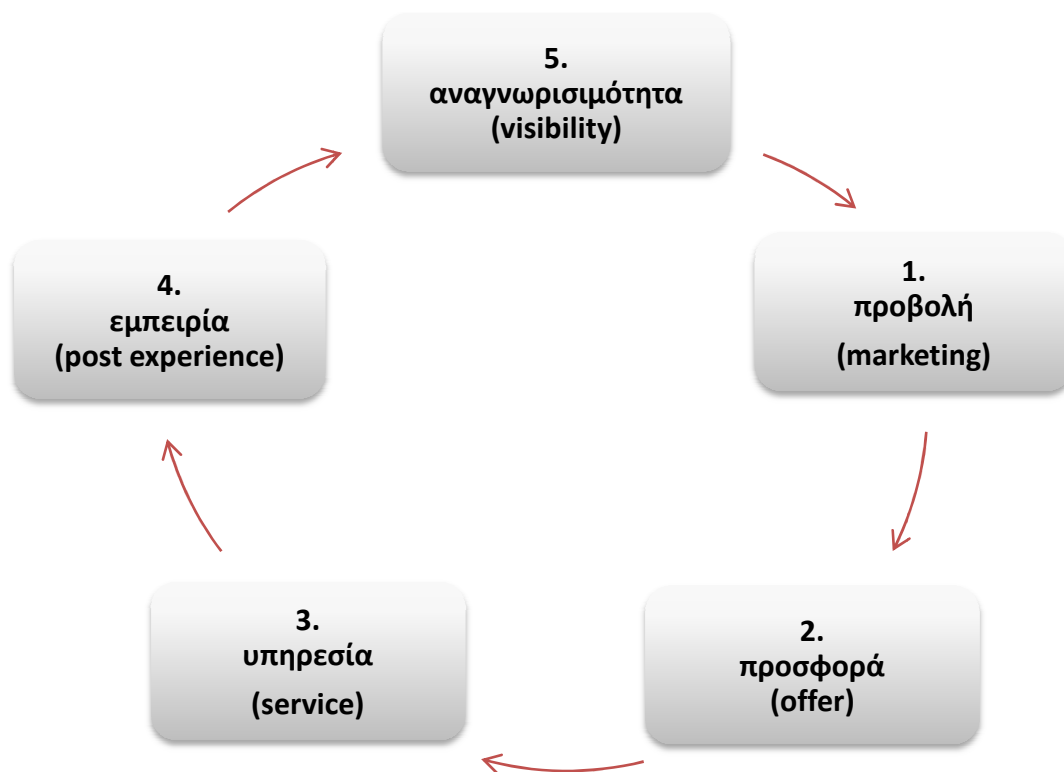
Η Περιφέρεια έχει αναδείξει με παραστατικό τρόπο το γεγονός ότι σε ακτίνα 400 χλμ. συγκεντρώνεται πληθυσμός 65 εκατ. περίπου, στοιχείο που θα πρέπει να αξιολογηθεί και να αξιοποιηθεί με τον πλέον πρόσφορο και αποτελεσματικό τρόπο.

Πηγή: Περιφέρεια ΑΜΘ

Ως ακολουθία, η τουριστική προβολή θα είναι ένας επαναλαμβανόμενος κύκλος κατάκτησης αναγνωρισιμότητας (visibility and awareness), εκτέλεσης ενεργειών προβολής – προώθησης (marketing), προσφοράς (offer), παροχής υπηρεσίας (service) και εκ των υστέρων δημιουργίας εικόνας για τον προορισμό και συνολικής εμπειρίας (image creation, post experience).

Όπως προαναφέρθηκε, το σημαντικότερο θέμα σε ότι αφορά στο Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο και ειδικότερα την τουριστική προβολή, είναι η εξασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών πόρων με κάθε πρόσφορο τρόπο.

Η αξιοποίηση των πόρων των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων, του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος και των αμιγώς Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, είναι κάτι παραπάνω από προφανής ανάγκη, τόσο για τις ανάγκες προβολής, όσο και για τις λοιπές ανάγκες για παρεμβάσεις και έργα.

6.5 Χρηματοδοτικά Μέσα

Αν και απαιτείται ενδελεχής έρευνα⁸³ για τον εντοπισμό και την προεκτίμηση των πόρων που μπορούν να αντληθούν, ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω πηγές, άμεσης και έμμεσης (μελέτες, ενημέρωση, προβολή, υλικά, γη, εθελοντισμός), χρηματοδότησης – άντλησης οικονομικών πόρων και λήψης στήριξης:

Δυνητικές πηγές, άμεσης και έμμεσης, χρηματοδότησης⁸⁴ του Στρατηγικού και Επιχειρησιακού Σχεδίου

<p>Προγράμματα 2014-2020 ΠΕΠ ΑΜΘ</p> <p>Τομεακά Προγράμματα: Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση, Αλιείας και Θάλασσας, Αγροτικής Ανάπτυξης.</p> <p>Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας 2014-2020: Ελλάδα – Βουλγαρία, Βαλκανική – Μεσόγειος, MED, Αδριατική – Ιόνιο, MED ENI, INTERREG EUROPE, Μαύρη Θάλασσα.</p> <p>Πράσινο Ταμείο.</p> <p>Ευρωπαϊκά Προγράμματα: LIFE, COSME, CREATIVE EUROPE, EaSI, Connecting Europe Facility, EOX (Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία).</p>	<p>Κεντρική Διοίκηση</p> <p>Υπουργεία Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.</p> <p>Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.</p>	<p>Τραπεζικοί Οργανισμοί</p> <p>Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων</p> <p>Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (Σχέδιο Γιούνκερ)</p> <p>Αναπτυξιακή Τράπεζα Συμβουλίου της Ευρώπης</p> <p>Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης</p> <p>Εμπορικές και Συνεταιριστικές Τράπεζες</p>
<p>Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουρισμού</p> <p>Σύνδεσμος Ξενοδόχων Θράκης</p> <p>Ένωση Ξενοδόχων Δράμας</p> <p>Ένωση Ξενοδόχων Θάσου</p> <p>Σύνδεσμος Ξενοδόχων Καβάλας</p> <p>Σύνδεσμος Ταξιδιωτικών</p>	<p>ΟΤΑ, συλλογικά και συνεργατικά σχήματα</p> <p>Περιφέρεια ΑΜΘ</p> <p>Περιφερειακή Ένωση Δήμων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης</p> <p>Διαπεριφερειακή συνεργασία με Δυτική και Κεντρική</p>	<p>Τουριστικές επαγγελματικές οργανώσεις εθνικής εμβέλειας</p> <p>Marketing Greece A.E., ΣΕΤΕ, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, Πανελλήνια Ένωση Ταξιδιωτικών Γραφείων Αερομεταφορών, Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων.</p>

⁸³ Εμπειρογνωμοσύνη αναλυτικού χρονοπροσδιορισμού και εκτίμησης του ύψους των δυνατοτήτων άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης του Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης

⁸⁴ άμεσες πηγές: χρηματικά κονδύλια, έμμεσες πηγές: μελέτες, ενημέρωση, προβολή, υλικά, γη, εθελοντισμός.

Πρακτόρων Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης Ομοσπονδία Ενοικιαζομένων Δωματίων Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης	Μακεδονία και Βόρειο Αιγαίο	
Αναπτυξιακές Εταιρείες Ροδόπης, Δράμας, Καβάλας, Δημοσυνεταιριστική Εταιρεία Έβρος	Περιφερειακά Επιμελητήρια και Επιχειρήσεις Επιμελητήρια Ροδόπης, Δράμας, Έβρου, Καβάλας, Ξάνθης Μεγάλες επιχειρήσεις της περιφέρειας	Μεγάλες επιχειρήσεις ΣΔΙΤ⁸⁵ Μεγάλες επιχειρήσεις της χώρας ⁸⁶
Ιδρύματα, χορηγοί, υποστηρικτές Ιδρύματα ⁸⁷ , Χορηγοί (χρήματος και σε είδος ⁸⁸), Χορηγοί επικοινωνίας, Υποστηρικτές, Εθελοντές, Crowdfunding	Ομογενείς Ομοσπονδίες, Ενώσεις, Οργανώσεις και Κοινότητες Ομογενών	Αντισταθμιστικά Fraport για το αεροδρόμιο Καβάλας Μουσείο Λούβρου για τη Νίκη της Σαμοθράκης

6.6 Στρατηγικές επιλογές και αποτελέσματα

Η ανάδειξη του τουρισμού σε μοχλό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης απαιτεί μείζονες στρατηγικές επιλογές και κυρίως στρατηγικά επιτεύγματα που κάνουν τη διαφορά, προσθέτουν υψηλή απόδοση και τοποθετούν την περιφέρεια στον τουριστικό «χάρτη».

Αναφέρουμε ενδεικτικά:

- ✓ το θέμα της visa 72 ωρών στο τουριστικό κοινό εκ Τουρκίας,
- ✓ τη δημιουργία βάσης σε ένα από τα δύο αεροδρόμια από αερομεταφορική εταιρεία χαμηλού κόστους⁸⁹,
- ✓ έναν ή περισσότερους προορισμούς γραμμής υδροπλάνων,
- ✓ έναν ενδιάμεσο σταθμό τακτικής αεροπορικής γραμμής σύνδεσης με το εξωτερικό (π.χ. Γερμανική πόλη – Καβάλα – Αθήνα, Ρωσική πόλη – Καβάλα - Ηράκλειο) ή / και ειδικότερα τακτική αεροπορική σύνδεση κατά τη χειμερινή περίοδο,

⁸⁵ π.χ. τηλεφερίκ, ηλεκτρικά οχήματα, μουσεία, γκόλφ, μαρίνες

⁸⁶ Ενδεικτικά οι μεγαλύτερες ΕΛΠΕ, MOTOR OIL, COCA COLA HBC, ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΟΠΑΠ, ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, ΒΙΟΧΑΛΚΟ, ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΔΕΠΑ.

⁸⁷ Ενδεικτικά, τα Ιδρύματα "Σταύρος Νιάρχος", "Ιωάννη Σ. Λάτση", «Μποδοσάκη» και "Α.Γ. Λεβέντη", πραγματοποιούν δωρέες μεταξύ άλλων στους τομείς του πολιτισμού και του περιβάλλοντος.

⁸⁸ Χορηγίες μελετών, επικοινωνίας, προβολής, υλικών κοκ

⁸⁹ Αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους: Ryanair, EasyJet, Air Berlin, Transavia, Norwegian, Wizzair, German Wings, Flybe, Jet2, Monarch, Smart Wings, Meridiana, NIKI, Air Baltic, WOW, Pegasus Airlines, Onur Air.

- ✓ τη δημιουργία κόμβου κρουαζιέρας πλοίων μεγάλης χωρητικότητας σε Καβάλα ή Αλεξανδρούπολη,
- ✓ ένα νέο μείζον γεγονός – event, λόγου χάριν αθλητικό⁹⁰, πολιτιστικό, ακαδημαϊκό, ομογενειακό, θρησκευτικό⁹¹ κ.α., επαναλαμβανόμενο ή μη, με μεγάλη δημοσιότητα ή / και εξαιρετικά υψηλή προσέλευση,
- ✓ έναν διαρκή πρεσβευτή – αναγνωρίσιμο πρόσωπο με καταγωγή από την ΑΜΘ,
- ✓ μια επίσκεψη σημαντικού προσώπου (π.χ. επίσκεψη του Πάπα στα βήματα του Αποστόλου Παύλου),
- ✓ σειρά στοχευμένων αδελφοποιήσεων πόλεων της ΑΜΘ με Ευρωπαϊκές και Ασιατικές πόλεις, με χριστιανικό και μουσουλμανικό πληθυσμό και με πόλεις περιοχών απ’ όπου διέρχεται το Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε6,
- ✓ αφιερώματα από μεγάλα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα,
- ✓ έμμεση προβολή της περιφέρειας μέσω τηλεοπτικής σειράς υψηλής θέασης,
- ✓ ανακήρυξη γεγονότων π.χ. έτος Τουρισμού ΑΜΘ.

Το σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης απαιτεί ολοκληρωμένη προσέγγιση τόσο στο σκέλος της ανάπτυξης και διαχείρισης ζήτησης, όσο και στο σκέλος της προσφοράς υποδομών και υπηρεσιών. Απαιτεί δηλαδή ένα ολοκληρωμένο χαρακτήρα, στοχευμένης και επιλεκτικής πολυτομεακής – πολυθεματικής παρέμβασης και όχι ένα πολυκερατισμένο πρόγραμμα δράσεων. Είναι πολύ σημαντικό ότι έχει ήδη δρομολογηθεί ο σχεδιασμός της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ) της πολιτιστικής διαδρομής της Εγνατίας Οδού, που στοχεύει σε μια πολύπλευρη παρέμβαση (υποδομές, επιχειρηματικότητα, ανθρώπινους πόρους, ΤΠΕ) και θα έχει ως αποτέλεσμα ένα εμβληματικό έργο διαχρονικού χαρακτήρα.

Ολοκληρωμένες προσεγγίσεις ως χαρακτήρα παρέμβασης θα έχουν επίσης οι δράσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και τα εργαλεία τοπικής ανάπτυξης με την πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων (Τοπικές Στρατηγικές CLLD).

Ως προς τα τουριστικά πακέτα, αυτά μπορεί να είναι προϊόντα εμπειριών ως εκδρομές με περιορισμένη γεωγραφική εμβέλεια και ως πολυήμερες παραμονές και περιηγήσεις που θα πραγματοποιούνται στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο της περιφέρειας.

⁹⁰ Βαλκανικοί αγώνες, τελικοί Ευρωπαϊκού πρωταθλήματος volley κ.α.

⁹¹ Εκκλησιαστική Σύνοδος, μείζον συλλείτουργο κ.α.

«...Σε αυτό το σημείο υπογραμμίζεται ότι η προσφορά και διαχείριση μεγάλου μέρους του τοπικού τουριστικού προϊόντος προτείνεται να γίνεται ουσιαστικά με σημείο αναφοράς τα αστικά κέντρα της περιφέρειας (παράλιων πόλεων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας και πόλεων της ενδοχώρας Δράμας, Ξάνθης, Κομοτηνής, Σουφλίου, Διδυμότειχου, Ορεστιάδας)⁹². Έτσι ο τουρισμός μπορεί να αναπτύσσεται εκτός περιόδου αιχμής του μαζικού τουρισμού, ακόμη και το χειμώνα, όταν εποχιακά καταλύματα και επιχειρήσεις εκτός πόλεων είναι σε μεγάλο βαθμό ή καθολικά κλειστές. Αντίθετα, το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων και των επιχειρήσεων εστίασης, ψυχαγωγίας κλπ. των αστικών κέντρων είναι σε λειτουργία, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους.

Με βάση την παραπάνω διαπίστωση συστήνεται η αξιοποίηση των αστικών και ημιαστικών κέντρων μέσω των προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΕΠ. Ενδεικτικά προτείνεται να δοθεί έμφαση στις υποδομές και δράσεις που υποστηρίζουν τον τουρισμό γενικά και τον επισκέπτη όπως: πολύγλωσση σήμανση και πληροφόρηση, προστατευόμενες θέσεις ανάπαυσης και θέας, βιώσιμη κινητικότητα, ικανοποιητικός φωτισμός, χώροι πολιτισμού, διευκολύνσεις ατόμων με προβλήματα κινητικότητας κλπ.

⁹² Όμοια οπτική καταγράφεται και στο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Β' Φάση, Στάδιο Β.1

Η αποτελεσματική διαχείριση του προορισμού απαιτεί τη σε βάθος αντίληψη τόσο των χαρακτηριστικών του, όσο και την άριστη γνώση των διεθνών τάσεων και εξελίξεων στον τουριστικό τομέα που: α) δύνανται να επηρεάσουν τις προτιμήσεις του επισκεπτών, β) δημιουργούν νέες απαιτήσεις και ανάγκες, γ) ενδέχεται να βλάψουν ή να ενισχύσουν το προφίλ του προορισμού, δ) απαιτούν μια διαφοροποιημένη στρατηγική προβολής.

Για την εκτέλεση του στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδίου είναι αναγκαίος ο φορέας διαχείρισης του προορισμού ΑΜΘ (Destination Management Organization) ως καταλύτης της ενδοπεριφερειακής και υπερτοπικής συνεργασίας, της λήψης αποφάσεων και της καταπολέμησης της αποσπασματικότητας και της αδράνειας.

Την ίδια στιγμή είναι απαραίτητος ένας στοχευμένος επιμερισμός των διαφόρων «χαρτοφυλακίων» εφαρμογής - υλοποίησης, ως συμμετοχική διαδικασία και συνεισφορά και άλλων επιτελικών και αντιπροσωπευτικών αρχών και δομών στον κοινό σκοπό (Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή, Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, Διεύθυνση Τουρισμού Περιφέρειας, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Επαγγελματικοί Φορείς, Πανεπιστήμιο, Δήμοι, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων περιοχών κ.α.).

Υπογραμμίζεται ότι η επιτυχία της ανάληψης υπευθυνοτήτων και της παραγωγής έργου τόσο από το φορέα διαχείρισης του προορισμού, όσο και από άλλους φορείς, θα εξαρτηθεί κατά μείζονα λόγο από τους «χειριστές» ανθρώπους και τη στήριξη που θα λάβουν. Η επιστημονική επάρκεια και κατεξοχήν η συνέπεια τους, θα έχει βαρύνοντα ρόλο σε ότι αφορά στην αποτελεσματικότητα της συνεισφοράς τους. Με άλλα λόγια ο άνθρωπος παράγοντας θα είναι απόλυτα καθοριστικός για τη μετουσίωση της επιχειρησιακής δράσης σε απτά αποτελέσματα.

Στο πλαίσιο αυτό η συμμετοχή των σχετιζόμενων, άμεσα και έμμεσα, με τον τουρισμό φορέων και η εξασφάλιση της απόλυτης συναίνεσης τους είναι αναγκαία. Δηλαδή είναι αναγκαία η ενεργός συμμετοχή και συνεργασία τόσο της επιχειρηματικότητας, όσο και των τοπικών κοινωνιών, προκειμένου να υποστηριχτεί η τουριστική προσφορά σε βάθος χρόνου.

Ειδικότερα, η επικοινωνία στον τοπικό πληθυσμό του προσανατολισμού της Περιφέρειας προς τον τουρισμό ως μια στρατηγική επιλογή και κατόπιν η καλλιέργεια ευρύτερης τουριστικής συνείδησης (βοηθούσης και της προοδευτικής αύξησης του τουριστικού ρεύματος), η στοχευμένη κατάρτιση και προώθηση του επαγγελματισμού ως ατομική και συλλογική συμπεριφορά φιλοξενίας και ποιοτικής παροχής υπηρεσιών, είναι μερικές από τις πρωτοβουλίες οι οποίες πρέπει να αναληφθούν άμεσα.

Η προσφορά ενός **διαφοροποιημένου** άρα και πρωτογενώς **ελκυστικού τουριστικού προϊόντος**, προαπαιτεί τη διαρκή ικανοποίηση της συνολικής **ποιότητας** του. Η "έκφραση" της ποιότητας είναι πολύπλευρη και αναφέρεται σε πλήθος παραμέτρων.

Πιο συγκεκριμένα μεταξύ άλλων αναφέρεται σε:

- υψηλό επαγγελματισμό,
- ποιοτικές υπηρεσίες κρατήσεων,
- ποιότητα υποδοχής και φιλοξενίας,
- εκπαιδευμένο προσωπικό,
- πολύγλωσση υποστήριξη,
- γνωστοποίηση (και τήρηση) ωραρίου επισκέψιμων χώρων με όλους τους πρόσφορους τρόπους,
- άνετες και ασφαλείς περιηγήσεις,
- υγιεινή εγκαταστάσεων,
- ορθολογική τιμολόγηση με αποφυγή απαράδεκτα υψηλών χρεώσεων, φαινομένων αισχροκέρδειας και κερδοσκοπικών πρακτικών,
- μοναδικές δραστηριότητες και εμπειρίες,
- δυνατότητες υποδοχής και εξυπηρέτησης ηλικιωμένων ατόμων και ατόμων με ειδικές ανάγκες,
- διαθεσιμότητα υπηρεσιών ΤΠΕ, διαδικτύου και κινητής τηλεφωνίας,
- επαρκή σήμανση και συντήρηση της,
- σεβασμό της κληρονομιάς, της κουλτούρας και των παραδόσεων,
- περιβαλλοντική ευαισθησία, καθαρότητα και διατήρηση της φυσικής ακεραιότητας των τοπίων,
- τήρηση αισθητικών προτύπων που συνάδουν με το φυσικό περιβάλλον, την αρχιτεκτονική κληρονομιά, τα υλικά, τα χρώματα και τις παραδοσιακές τεχνικές,

- καλαίσθητη διακόσμηση εσωτερικών χώρων,
- ακριβή και επαρκή πληροφόρηση,
- χειρισμό των παραπόνων στο σημείο και το χρόνο παροχής της υπηρεσίας,
- συνεργατική κουλτούρα μεταξύ φορέων και επαγγελματιών και αφοσίωση στο κοινό όραμα αριστείας.

Η έτσι κι αλλιώς επιβεβλημένη **εξωστρέφεια** των αρχών και συλλογικών φορέων που εμπλέκονται στο τουριστικό προϊόν, υπό τις παρούσες συνθήκες της στενότητας οικονομικών πόρων, καθίσταται επιτακτική καθώς μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη στόχων ιδιαίτερης βαρύτητας. Η διατήρηση λοιπόν **στενών δεσμών** με αρμόδια υπουργεία, τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, την Marketing Greece A.E., το Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), λοιπούς εθνικούς και περιφερειακούς ξενοδοχειακούς και τουριστικούς φορείς, είναι επιβεβλημένη. Γενικότερα είναι αναγκαίος ο **ενεργητικός ρόλος** και η ανάπτυξη ουσιαστικών **σχέσεων, πειθούς, επιρροής και συνεργασιών** σε διάφορα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης, της αυτοδιοίκησης, των συλλογικών φορέων, των επαγγελματιών κλπ. Ενδεικτικά αναφέρονται :

Συνεργασία, δικτύωση και ανάπτυξη σχέσεων επιρροής (lobbying)

<p>Ευρωπαϊκοί οργανισμοί European Travel Commission, European Ecotourism Network, European Federation of Farm and Village Tourism, European Ramblers Association, European Wilderness Society</p>	<p>Διεθνείς οργανισμοί UNWTO World Travel & Tourism Council International Ecotourism Society</p>
<p>Επαγγελματίες κρατήσεις Tour operators και τουριστικά γραφεία εξωτερικού και εσωτερικού</p>	<p>Αεροπορικές εταιρείες Αεροπορικές εταιρείες εσωτερικού και εξωτερικού (τακτικών πτήσεων, charters, low cost και υδροπλάνων), Σύνδεσμος Αντιπροσώπων Αεροπορικών Εταιρειών</p>
<p>Αρχές και φορείς εθνικού επιπέδου Υπηρεσία Πολιτική Αεροπορίας, Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, Ένωση Λιμένων Ελλάδας, Ένωση Μαρινών Ελλάδας, Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων, Συνομοσπονδία Επιχειρηματιών Ενοικιαζομένων Δωματίων Διαμερισμάτων Ελλάδος, Γενική Πανελλαδική Ομοσπονδία Επιχειρήσεων Τουρισμού, Ένωση Ελληνικών Γραφείων Εισερχομένου Τουρισμού, Σύνδεσμος Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων Ελλάδος, Πανελλήνια Ένωση Ταξιδιωτικών Γραφείων Αερομεταφορών, Σύνδεσμος Ελλήνων Οργανωτών Εκθέσεων και Συνεδρίων, Σύνδεσμος Ενώσεων Αγροτουρισμού Ελλάδας, Ελληνικό Δίκτυο Καταλύματων Υπαιθρου Guest inn, Πανελλήνια Ένωση Ιδιοκτητών Campings, Πανελλήνια Ομοσπονδία Διευθυντών Ξενοδοχείων Ελλάδος,</p>	<p>Αρχές και φορείς εθνικού επιπέδου Ένωση Εφοπλιστών Ακτοπλοίας, Ένωση Εφοπλιστών Επιβατηγών Πλοίων, Ένωση Πλοιοκτητών Ελληνικών Σκαφών Τουρισμού, Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Ενοικιάσεως Αυτοκινήτων, Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Γραφείων Εκμισθώσεως Αυτοκινήτων και Δικύκλων, Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Τουριστικών Ημερόπλοιων Σκαφών, Ελληνικός Σύνδεσμος Μεσιτών και Εμπειρογνομόνων Θαλαμηγών, Σωματείο Ιδιοκτητών Τουριστικών Επαγγελματιών Σκαφών Άνευ Πληρώματος, Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργατών Επισιτισμού και Υπαλλήλων Τουριστικών Επαγγελμάτων, Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξεναγών, Λέσχη Αρχιμαγείρων Ελλάδος, Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας και Αναρρίχησης, Ελληνικός Σύλλογος Τουριστικής Χιονοδρομίας, Ομοσπονδία Φυσιολατρικών Ορειβατικών Εκδρομικών Σωματείων Ελλάδος, Πάροχοι ιατρικοί τουρισμού και ηλεκτρονικής υγείας</p>
<p>Περιφερειακές αρχές και φορείς ΟΤΑ, 4η ΥΠΕ και Νοσοκομειακές Μονάδες, Εφορείες Αρχαιοτήτων (12η, 18η, 19η), Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, ΤΕΙ Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Ιερές Μητροπόλεις, Οργανισμοί Λιμένων Καβάλας και Αλεξανδρούπολης και Αερολιμένες, Επιμελητήρια Δράμας, Ξάνθης, Καβάλας, Ροδόπης, Έβρου, Οικονομικό, Τεχνικό και Γεωτεχνικό Επιμελητήριο, Ομοσπονδίες και σύλλογοι επαγγελματιών και εμπόρων, Ιδρύματα, Αθλητικά Σωματεία</p>	<p>Διμερή Επιμελητήρια Ελληνο-Βουλγαρικό, Ελληνο-Ρουμανικό, Ελληνο-Ρωσικό, Ελληνο-Τουρκικό, Ελληνο-Τουρκικό Βορείου Ελλάδας, Ελληνο-Αζερικό και άλλα διμερή επιμελητήρια</p>

Σε ότι αφορά το σημαντικό θέμα της ασφάλειας προορισμού για κάθε επισκέπτη η Ελλάδα είναι γενικά ένας ασφαλής τουριστικός προορισμός, όπου εν αντιθέσει με σημαντικούς προορισμούς του εξωτερικού, σπανίζουν οι παραβατικές συμπεριφορές και η έκθεση των επισκεπτών σε κινδύνους. Σε μεγαλύτερο βαθμό η περιφέρεια ΑΜΘ είναι ένας ασφαλής προορισμός και τέτοιος θα πρέπει να παραμείνει, αμβλύνοντας τις επιπτώσεις παραγόντων με αντίκτυπο στον τουρισμό είτε προληπτικά, είτε με ταχεία αντίδραση.

Συνοψίζοντας, το φιλόδοξο όραμα ανάπτυξης της ΑΜΘ ως ένας τουριστικός προορισμός αριστείας, απαιτεί μια τακτική ανασκόπηση της στρατηγικής και της επιχειρησιακής συνέπειας στον κατάλληλο περιοδικό χρόνο. Ένα ετήσιο πρόγραμμα που θα ανασκοπείται κατά τακτά χρονικά διαστήματα, είναι μια ενδεδειγμένη ακολουθία προσέγγισης με προσανατολισμό στα απτά αποτελέσματα, στην αναγνωρισιμότητα της περιφέρειας, στην αύξηση της τουριστικής κίνησης, στην ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας και αγοράς εργασίας.

**Σύνοψη των αδιαίρετων και ισοδύναμων συστατικών της στρατηγικής του σχεδίου
τουριστικής ανάπτυξης, αρχές και φιλοσοφία προσέγγισης**

οργάνωση και διαχείριση του προορισμού
συνέπεια προς την εθνική και περιφερειακή στρατηγική
προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα
προσήλωση και επένδυση σε εμβληματικά έργα
κεφαλαιοποίηση παρελθόντων επιτευγμάτων
ΟΧΕ τουρισμού – πολιτισμού και αστικά κέντρα ως σημεία αναφοράς
προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών
ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού
στόχευση αγορών υψηλής προστιθέμενης αξίας
ποιοτική τουριστική ζήτηση 12 μηνών
εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον
εμπροσθοβαρές αποτύπωμα παρέμβασης, παραγωγή αποτελεσμάτων εντός της προγραμματικής περιόδου
κουλτούρα, ικανότητες, συναίνεση, εξωστρέφεια και ανάπτυξη σχέσεων επιρροής
μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισόρροπη ανάπτυξη
περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής
ίδρυση και λειτουργία DMO

Αντιστοίχιση των αναπτυξιακών αναγκών, των συστατικών της στρατηγικής και των επιθυμητών θέσεων / συνθηκών στην περιφέρεια

Ζητούμενα	Συστατικά στρατηγικής	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες
Διαχείριση τουριστικής προσφοράς και ζήτησης	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής	Οργανισμός διαχείρισης προορισμού σε επιχειρησιακή λειτουργία
Ισχυρή τοποθέτηση στον εθνικό και διεθνή τουριστικό χάρτη	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα Επένδυση στα εμβληματικά προϊόντα Κεφαλαιοποίηση παρελθόντων επιτευγμάτων ΟΧΕ τουρισμού – πολιτισμού και αστικά κέντρα ως σημεία αναφοράς Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών Ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού Περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής	Κατάκτηση μεγαλύτερης και εξελικτικά ισχυρής αναγνωρισιμότητας ως προορισμός εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού
Ανάδειξη των στοιχείων ελκυστικότητας και ικανοποίηση ποικιλίας ενδιαφερόντων	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Επένδυση στα εμβληματικά προϊόντα ΟΧΕ τουρισμού – πολιτισμού και αστικά κέντρα ως σημεία αναφοράς Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών Ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού	Προσφορά διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος και ολοκληρωμένων τουριστικών εμπειριών
Ισόρροπη αύξηση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας, της αναλογίας των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλής τάξης και βελτίωση της ποιότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος	Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών Ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού	Ξενοδοχειακή δυναμικότητα αναπτυγμένη ισόρροπα στο χώρο και μεγαλύτερος αριθμός ξενοδοχείων 4 και 5 αστέρων
Τουριστικός προορισμός υψηλών επιδόσεων	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα Επένδυση στα εμβληματικά προϊόντα Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών Ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού Στόχευση αγορών υψηλής προστιθέμενης αξίας Ποιοτική τουριστική ζήτηση 12 μηνών Κουλτούρα, ικανότητες, συναίνεση, εξωστρέφεια και ανάπτυξη σχέσεων επιρροής Μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισόρροπη ανάπτυξη Περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής	Μεγέθυνση των δεικτών της διάρκειας της τουριστικής περιόδου, των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, της διάρκειας παραμονής, της κατά κεφαλή δαπάνης και των συνολικών εισπράξεων

Ζητούμενα	Συστατικά στρατηγικής	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες
Τουρισμός, κλάδος αντίβαρο στην ύφεση και στις επιπτώσεις της	Συνέπεια προς την εθνική και περιφερειακή στρατηγική Στόχευση αγορών υψηλής προστιθέμενης αξίας Εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον Εμπροσθοβαρές αποτύπωμα παρέμβασης, παραγωγή αποτελεσμάτων εντός της προγραμματικής περιόδου Μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισόρροπη ανάπτυξη Περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής	Τουριστική ανάπτυξη με υψηλή συνεισφορά στην περιφερειακή οικονομία και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης
Άμβλυνση των επιπτώσεων της ακριτικής θέσης και καλλιέργεια των δυνατοτήτων της κομβικής Ευρωπαϊκής θέσης	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον Μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισόρροπη ανάπτυξη	Περιφέρεια πύλη, πόλος και προορισμός
Μόχλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, αποτελεσματική και αποδοτική αξιοποίηση όλων των δυνατικών πηγών χρηματοδότησης	Εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον Εμπροσθοβαρές αποτύπωμα παρέμβασης, παραγωγή αποτελεσμάτων εντός της προγραμματικής περιόδου Μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισόρροπη ανάπτυξη	Σταθερά υψηλή επενδυτική δραστηριότητα
Χωροταξικός σχεδιασμός και ήπιες υποδομές θεματικού τουρισμού	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Συνέπεια προς την εθνική και περιφερειακή στρατηγική	Τουριστική ανάπτυξη με κανόνες, όρια και ήπιες παρεμβάσεις
Διατήρηση της φυσικότητας των τοπίων και των επισκέψιμων χώρων σε άριστη κατάσταση	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Αειφόρος ανάπτυξη	Φυσικοί πόροι και πολιτιστική κληρονομιά με σταθερά υψηλό επίπεδο προστασίας
Διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού	Κουλτούρα και ικανότητες	Ανθρώπινο δυναμικό με δεξιότητες, σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού
Εκσυγχρονισμός υποδομών αεροδρομίων, λιμένων και σιδηροδρόμων, βελτίωση της ασφάλειας του δευτερεύοντος οδικού δικτύου και της σήμανσης	Προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα Εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον	Υψηλού επιπέδου τεχνικές υποδομές
Βελτίωση της προσβασιμότητας των επισκέψιμων χώρων από άτομα με ειδικές ανάγκες και περιορισμένη κινητικότητα	Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών	Προσβάσιμος τουρισμός

Ζητούμενα	Συστατικά στρατηγικής	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες
Βελτίωση των συστημάτων παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας και πολιτικής προστασίας	Προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών	Προληπτική διαχείριση της ασφάλειας του προορισμού
Άμβλυνση των διοικητικών εμποδίων αναφορικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα εισερχόμενου τουρισμού από τρίτες χώρες (visa) και τις τουριστικές ιδιωτικές επενδύσεις	Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού Προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα Εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον	Προσφορά visa 72 ωρών και φιλικό επενδυτικό περιβάλλον

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Επιχειρησιακό Σχέδιο - Πρόγραμμα

7.1 ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Το ανάπτυγμα των ειδικών στόχων του επιχειρησιακού σχεδίου που ακολουθεί, υπακούει στην προσέγγιση των SMART⁹³ objectives. Συνιστά δηλαδή ένα σύστημα στόχων που είναι συγκεκριμένοι, μετρήσιμοι, εφικτοί, ρεαλιστικοί και χρονικά οριοθετημένοι. Οι στόχοι αυτοί επίσης σηματοδοτούν συγκεκριμένα προσδοκώμενα αποτελέσματα, σε έξι (6) κύριους τομείς (ειδικούς στόχους) της αναπτυξιακής στρατηγικής που υπηρετούν σε απόλυτους όρους το όραμα «ο τουρισμός βασικός πυλώνας οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αφετηρία μετεξέλιξης σε προορισμό αριστείας» και που αναλυτικά είναι οι παρακάτω:

⁹³ Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Time-bound.

Οι εν λόγω **Ειδικοί Στόχοι** λοιπόν είναι οι ακόλουθοι:

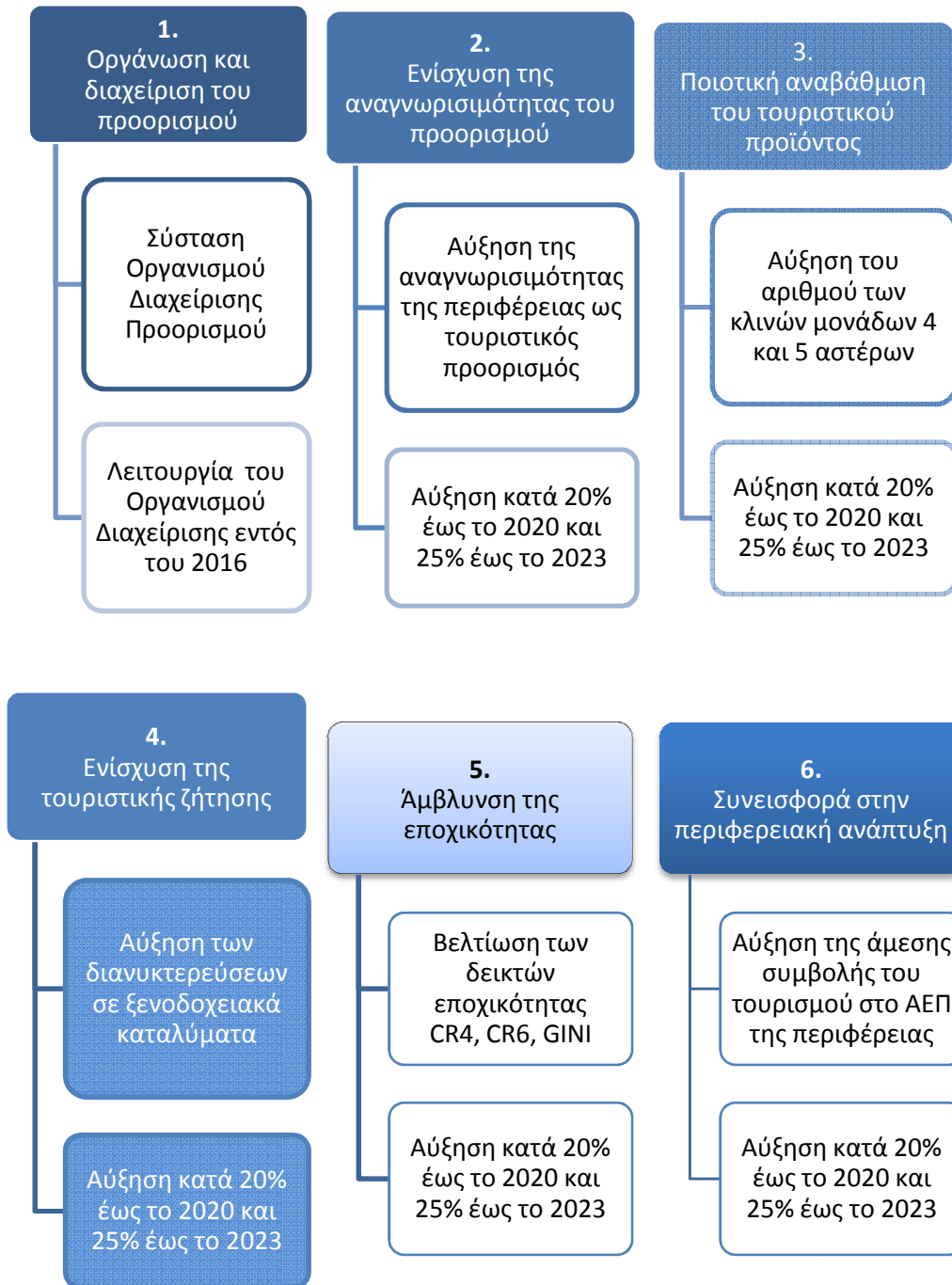
Αναφορικά με την **ποσοτικοποίηση** των παραπάνω στόχων και την αντιστοίχησή τους με συγκεκριμένους δείκτες αποτελέσματος που απεικονίζουν τις μείζονες πλευρές του συνολικού σχεδιασμού, τα ζητούμενα αναλυτικά είναι:

- Σύσταση και λειτουργία Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού έως το τέλος του 2016.
- Αύξηση της αναγνωρισιμότητας της περιφέρειας ως τουριστικός προορισμός κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023.
- Αύξηση του αριθμού των κλινών μονάδων 4 και 5 αστέρων κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023.
- Αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023.
- Βελτίωση των δεικτών εποχικότητας CR4, CR6, GINI⁹⁴ κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023.
- Αύξηση της άμεσης συμβολής του τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023.

⁹⁴ Δείκτης συγκέντρωσης CR4 (για τους μήνες Ιούνιος – Σεπτέμβριος), Δείκτης συγκέντρωσης CR6 (για τους μήνες Μάιος – Οκτώβριος), Συντελεστής ανισότητας GINI (όταν ισούται με τη μονάδα τότε το σύνολο της τουριστικής κίνησης καταγράφεται σε έναν μόνο μήνα).

Ειδικόί Στόχοι

7.2 ΆΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

7.2.1 Άξονες προτεραιότητας – πεδία παρέμβασης

Ο σκελετός του επιχειρησιακού σχεδίου συνίσταται σε **10 άξονες προτεραιότητας** στους οποίους πρέπει να εστιάσει η αναπτυξιακή **δημόσια και ιδιωτική παρέμβαση**. Αυτοί είναι οι παρακάτω:

1. Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού
2. Εμβληματικά έργα
3. Υποδομές
4. Πολιτισμός
5. Περιβάλλον
6. Επιχειρηματικότητα
7. Τουριστική προβολή
8. Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις
9. Ανθρώπινο δυναμικό
10. Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Κύριοι πυλώνες για το πρώτο στάδιο εφαρμογής είναι αφενός η οργάνωση και διαχείριση του προορισμού, με ισχυρή επιστημονική και επιχειρησιακή βάση, για την οποία συστήνεται η ίδρυση σχετικού οργανισμού DMO⁹⁵ και αφετέρου τα πρώτα εμβληματικά έργα (έργα «σημαίες»). Σε επόμενο στάδιο προτείνεται νέα δέσμη, μεσομακροπρόθεσμων, εμβληματικών έργων και δράσεων, εξίσου σημαντικών για τη στήριξη του τουριστικού προϊόντος.

⁹⁵ Destination Management Organization

Το πεδίο των υποδομών έχει κεντροβαρική σημασία και αρθρώνεται πολυτομεακά, όπως και αυτά του πολιτισμού και του περιβάλλοντος, ενώ το πεδίο των ιδιωτικών επενδύσεων καλύπτεται από τον άξονα της επιχειρηματικότητας, ο οποίος περιλαμβάνει και ειδικά τουριστικά προϊόντα.

Ειδική βαρύτητα έχουν οι άξονες της τουριστικής προβολής, επίσης με πολυπαρεμβατικό χαρακτήρα, καθώς και των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων που συνιστούν εργαλεία συγκέντρωσης της δημόσιας παρέμβασης.

Ο άξονας του ανθρώπινου δυναμικού υπερτονίζει τη σημασία της επαγγελματικής κουλτούρας, της γνώσης και των δεξιοτήτων των παρόχων, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, τουριστικών υπηρεσιών.

Τέλος, το πεδίο των μελετών καλύπτει ζητήματα ειδικού σχεδιασμού, έρευνας και ωρίμανσης έργων, ενώ οι θεσμικές δράσεις και πρωτοβουλίες έχουν άυλο επίσης χαρακτήρα και αναφέρονται στο φάσμα της παρεμβατικής αποστολής των πολιτικών αρχών και δημόσιων λειτουργιών που επικουρεί τη δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα.

7.2.2 Περιγραφή δράσεων ανά άξονα προτεραιότητας

Άξονας 1. Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού

Στον πρώτο άξονα προτείνεται η δημόσια παρέμβαση να έχει 3 σκέλη. Το πρώτο σκέλος αφορά την επικαιροποίηση του οργανογράμματος της Περιφέρειας και τη δημιουργία Διεύθυνσης Πολιτισμού – Τουρισμού, που εκτός των άλλων, θα περιλαμβάνει γραφείο ή διυπηρεσιακή επιτροπή στελεχών για τη διευκόλυνση και εξυπηρέτηση υποψηφίων και εν εξελίξει τουριστικών επενδύσεων, καθώς και λειτουργία ενός συμβουλίου πολιτικού και διυπηρεσιακού συντονισμού μεταξύ της Περιφέρειας και των ΟΤΑ Α' βαθμού, Εφορειών Αρχαιοτήτων, τοπικών φορέων, συλλογικών οργάνων και οργανισμών κ.α.

Το δεύτερο σκέλος αφορά τη δημιουργία επιστημονικής ομάδας προβληματισμού, επεξεργασίας και συμβουλευτικής από έμπειρους επαγγελματίες και επιστήμονες του τουρισμού, των σχετικών επιστημών και τεχνολογιών, καθώς και των επιστημών επικοινωνίας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και marketing, ενώ το τρίτο, τη μείζονα δράση της σύστασης του Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού (Destination Management Organization)⁹⁶.

Πολιτική εποπτεία των παραπάνω επίσημων και ad hoc δομών θα έχουν ο Περιφερειάρχης και ο αρμόδιος Αντιπεριφερειάρχης.

Άξονας 2. Εμβληματικά έργα

Το ειδικό βάρος το οποίο η Περιφέρεια αποδίδει στον τουρισμό και κατεξοχήν η ίδια η υλοποίηση του επιχειρησιακού σχεδίου, αναδεικνύουν τόσο για επικοινωνιακούς, όσο και για ουσιαστικούς λόγους, την εστίαση σε εμβληματικά έργα και πρωτοβουλίες. Βασικός σκοπός είναι αυτά να αποτελέσουν στοιχεία ταυτότητας και πιστοποίησης της εξελισσόμενης ανάπτυξης και υπεροχής του προορισμού, τόσο σε τοπικό όσο και σε υπεροπικό επίπεδο.

Το ισχυρότερο κεφάλαιο του προορισμού ΑΜΘ, το οποίο τρόπον τινά βρίσκεται σε λανθάνουσα κατάσταση, είναι η πολιτιστική κληρονομιά και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το αριστούργημα της Νίκης της Σαμοθράκης. Αν και θα αποτελούσε εύλογη απαίτηση το αίτημα επιστροφής της, οι πιθανότητες να τελεσφορήσει μία τέτοια προσπάθεια είναι μάλλον πολύ μικρές. Αν και επίσης εύλογα θα μπορούσε να διατυπωθεί ο ισχυρισμός της σκοπιμότητας ως αναγκαίας μιας έστω προσπάθειας για επιστροφή, είναι βέβαιο ότι θα πρέπει να συνυπολογιστούν πλείστα πολιτικά και διμερή ζητήματα των δύο χωρών, Ελλάδας και Γαλλίας. Άλλος εύλογος προβληματισμός αφορά τη συμμετοχή του τόπου καταγωγής του αγάλματος, τόσο στην επικοινωνία της απαράμιλλης τέχνης και ομορφιάς του, όσο και στο όφελος από το ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού.

⁹⁶ Αναλυτικός σχολιασμός γίνεται στο Κεφάλαιο 9 και σχετική πρόταση στο παράρτημα.

Άξονας 2. Εμβληματικά έργα

Για το μείζον αυτό θέμα και κατόπιν διαβούλευσης με τις περιφερειακές - τοπικές και κατεχογήν τις Ελληνικές εθνικές αρχές, ίσως πρέπει να ληφθεί μία απόφαση σχετικά με α) το εάν είναι σκόπιμο ή όχι, να ανοίξει ένας συνεχιζόμενος διάλογος με τις Γαλλικές αρχές και το Μουσείο του Λούβρου⁹⁷, για συνεργασία και β) εάν ανοίξει ο εν λόγω διάλογος, ποια θα είναι η ατζέντα και οι στόχοι προς επίτευξη από μέρους της Περιφέρειας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός από τα τεχνικά ζητήματα, υπάρχουν ζητήματα αναφορικά με τα δικαιώματα του μνημείου και τα εμπορικά παράγωγα του, ενώ καλό είναι να σημειωθεί το γεγονός ότι είναι εις γνώση όλων πρώτον, η πρόθεση της Περιφέρειας να διερευνήσει τη δυνατότητα κατασκευής ακριβούς αντιγράφου, και δεύτερο η τεχνολογική πρόοδος στον τομέα των έγχρωμων οπτικών κλώνων (ολογραφήματα) των οποίων τη δυνατότητα κατασκευής έχει τεκμηριώσει το Ελληνικό Ινστιτούτο Ολογραφίας⁹⁸.

Η χρήση εκθεματικών ολογραμμάτων για την αποτύπωση αντικειμένων πολιτιστικού ενδιαφέροντος και την περαιτέρω παρουσίασή τους στο ευρύ κοινό, έχει ήδη χρησιμοποιηθεί σε αρκετές περιπτώσεις από τη δεκαετία του 1980. Σκυθικοί θησαυροί, θρησκευτικά κειμήλια, αρχαιολογικά και ανθρωπολογικά ευρήματα, αλλά και ιστορικά έργα τέχνης, διατέθηκαν για ολογράφηση από διάσημα Μουσεία. Οι περιορισμοί όμως της τεχνολογίας και κυρίως η έλλειψη ρεαλιστικότητας λόγω της μονοχρωματικής τους μορφής, δεν επέτρεψαν την καθιέρωση της χρήσης τους παρά τις αρχικές προσδοκίες.

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Ολογραφίας ανακοίνωσε στο πρόσφατο συνέδριο OPTO2014 που έγινε στο Σαν Φρανσίσκο των ΗΠΑ στα πλαίσια της ετήσιας έκθεσης Photonics West, την εφαρμογή του προγράμματός του HoloCultura στην ολογραφική αποτύπωση πρωτότυπων αντικειμένων του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου της Αθήνας. Για πρώτη φορά στην Ελλάδα - αλλά και σε παγκόσμια πρωτιά - έγχρωμα ολογραμματα, που έχουν ληφθεί in situ με την χρήση πρότυπων φορητών συστημάτων, εκτίθενται στους χώρους του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου στη θέση των πρωτότυπων τεχνουργημάτων για την περίοδο που αυτά απουσιάζουν στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα, η έγχρωμη αναλογική ολογραφία αποτελεί σήμερα την πλέον υπερ-ρεαλιστική μορφή τρισδιάστατης απεικόνισης αντικειμένων, σε τέτοιο βαθμό που οι Οπτικοί «Κλώνοι» (Optoclones) να αντικαθιστούν με εντυπωσιακή πειστικότητα τα πρωτότυπα εκθέματα.

Ιδιαίτερη έμφαση και βαρύτητα συστήνεται σε ότι αφορά την προβολή της περιφέρειας μέσω της βράβευσης τουριστικών πόρων της και ένταξης της σε διεθνή, εγνωσμένου κύρους, δίκτυα. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται στο αμέσως επόμενο διάστημα, η

⁹⁷ Είναι αξιοσημείωτο ότι οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις Γάλλων σε ξενοδοχειακά καταλύματα και campings που βρίσκονται στην περιφέρεια ήταν το 2010 μόλις 3.280 (αφίξεις) και 6.806 (διανυκτερεύσεις).

⁹⁸ <http://www.hih.org.gr/>

Άξονας 2. Εμβληματικά έργα

συμμετοχή της Περιφέρειας στους διαγωνισμούς περιβάλλοντος και πολιτισμού:

- α) EDEN Awards, της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁹⁹
- β) Natura 2000 Awards, της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰⁰
- γ) Europa Nostra Awards (European Union Prize for Cultural Heritage)¹⁰¹
- δ) European Diploma for Protected Areas, του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁰²
- ε) World Network of Biosphere Reserves, της UNESCO¹⁰³.

Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της περιφέρειας (4 εθνικά πάρκα, περιοχές Ramsar, δέλτα ποταμών, παρθένα δάση, αρχαιολογικοί χώροι και θησαυροί, κλπ) έχουν τις σχετικές προϋποθέσεις για διάκριση, ενώ σημειώνεται ότι εκκρεμούν οι αποφάσεις σχετικά με την ένταξη του αρχαιολογικού χώρου των Φιλίππων στον κατάλογο των μνημείων της UNESCO (World Heritage List) και της Σαμοθράκης στο Παγκόσμιο Δίκτυο Αποθεμάτων Βιόσφαιρας (World Network of Biosphere Reserves). Τονίζεται ότι το βάρος της σχετικής προετοιμασίας ενδέχεται να υποδειξει, κάποιες από τις 5 παραπάνω συστάσεις (α-ε) να μεταφερθούν στον επόμενο Άξονα, αυτόν των Μεσομακροπρόθεσμων εμβληματικών δράσεων, ήτοι σε απώτερο χρόνο.

Το έτος 2016 έχει ανακηρυχθεί έτος Ελλάδας στη Ρωσία και Ρωσίας στην Ελλάδα. Δεδομένων των δυνατοτήτων ανάπτυξης του Ρωσικού τουριστικού ρεύματος, παρά τη συγκυριακή ύφεση του εξαιτίας της Ουκρανικής κρίσης και των επιπτώσεων της στις σχέσεις Ρωσίας – Ε.Ε., είναι σημαντικό η Περιφέρεια να εκμεταλλευθεί αυτό το γεγονός και να συμμετάσχει στις εκδηλώσεις πολιτιστικού και θρησκευτικού χαρακτήρα, επωφελούμενη από τις θετικές επιπτώσεις που θα έχει στον τουριστικό τομέα.

Προς την ίδια κατεύθυνση και στο πλαίσιο του εν λόγω Άξονα προτεραιότητας, προτείνεται η ανακήρυξη του 2017 ως έτους τουρισμού στην περιφέρεια ΑΜΘ. Αυτή η απόφαση θα

⁹⁹ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/eden/what-is-eden/index_en.htm

¹⁰⁰ <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/>

¹⁰¹ <http://www.europanostra.org/heritage-awards/>

¹⁰² http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Diploma/default_en.asp

¹⁰³ <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/biosphere-reserves/world-network-wnbr/>

Άξονας 2. Εμβληματικά έργα

δηλώσει με σαφήνεια την συνέχιση μιας επίπονης προσπάθειας για τουριστική ανάπτυξη στα επόμενα χρόνια και εκτιμάται ότι η πρωτοβουλία αυτή θα έχει ένα ισχυρό επικοινωνιακό αντίκτυπο. Στο πλαίσιο του έτους τουρισμού θα απαιτηθεί η οργάνωση της εναρκτήριας εκδήλωσης και μια μερική ή συνολική υλοποίηση παρενθετικών δράσεων όπως, η ανακήρυξη πρεσβευτών (από π.χ. το χώρο των Μακεδονοθρακών καλλιτεχνών, αθλητών, επιστημόνων, αιρετών και ατόμων υψηλού κύρους και αναγνωρισιμότητας), χορηγών και χορηγών επικοινωνίας. Διαδοχικά θα ακολουθήσουν η παρουσίαση του νέου brand της περιφέρειας βάσει της μελέτης που προτείνεται να εκπονηθεί, μία χαμηλού κόστους αλλά υψηλού αντίκτυπου καμπάνια στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και ένα συνέδριο των απανταχού ομογενών της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με επίκεντρο εμβληματικές προσωπικότητες της επιστήμης, των τεχνών και του επιχειρείν της ομογένειας.

Άλλη δράση προς αυτή την κατεύθυνση είναι η συγγραφή, μετάφραση, αναπαραγωγή και στοχευμένη διανομή οδηγού τουριστικών επενδύσεων στην ΑΜΘ. Σε άμεσο χρόνο, αλλά και κατεξοχήν στα επόμενα χρόνια, η Περιφέρεια θα πρέπει να στοχεύσει στην κεφαλαιοποίηση της αναγνωρισιμότητας της και των έργων που θα υλοποιηθούν, έτσι ώστε αυτά να αποτελέσουν μια στέρεη προετοιμασία ενός εν γένει φιλόξενου περιβάλλοντος για ιδιωτικές επενδύσεις. Σκοπός λοιπόν του οδηγού θα είναι η μόχλευση σημαντικού ύψους και σημασίας ιδιωτικών επενδύσεων στον ξενοδοχειακό κλάδο, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, στην παραθεριστική κατοικία (residence tourism), στην αναψυχή και στη δημιουργική βιομηχανία (πολιτισμός, τέχνες, χειροτεχνία, κινηματογράφος, μουσική κλπ).

Επόμενη πρωτοβουλία θα πρέπει να είναι η οργάνωση και ο χρονοπρογραμματισμός μείζονων επαφών με αεροπορικές και ναυτιλιακές επιχειρήσεις ακτοπλοΐας και κρουαζιέρας, tour operators, πρεσβευτές και πρόξενους, την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, την Ένωση Λιμένων Ελλάδας, το cluster λιμένων κρουαζιέρας Greek Cruise κ.α., ώστε να δηλώσει emphaticά τον προσανατολισμό και τους στόχους της Περιφέρειας σε ότι αφορά την τουριστική ανάπτυξη.

Σε συνέχεια των ήδη ανειλημμένων πρωτοβουλιών στα θέματα της τουριστικής visa, δεδομένου ότι το θέμα δεν έχει μέχρι σήμερα τελεσφορήσει, οι μεθοδευμένες ενέργειες θα πρέπει να συνεχιστούν στην κατεύθυνση της απλοποίησης και παγίωσης της διευκόλυνσης και της ταχύτητας διεκπεραίωσης των διαδικασιών χορήγησης τουριστικής visa 72 ωρών.

Επίσης, στα εμβληματικά έργα θα πρέπει να περιληφθούν ώριμο έργο ή πακέτο έργων σχετικών με τα 4 Εθνικά Πάρκα που συνιστούν μία σπάνια περίπτωση συγκέντρωσης στα όρια μίας μόνο περιφέρειας, εις τρόπον ώστε να αποτελέσουν αιχμή του δόρατος όσον αφορά την τουριστική ταυτότητα της περιφέρειας.

Παράλληλα, τα αιτήματα χαρακτηρισμού του αρχαιολογικού χώρου των Φιλίππων ως

Άξονας 2. Εμβληματικά έργα

Μνημείο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage List) και της ένταξης της Σαμοθράκης στο Παγκόσμιο Δίκτυο Αποθεμάτων Βιόσφαιρας (World Network of Biosphere Reserves) εξετάζονται. Αντίστοιχο προσανατολισμό και σκοπό μπορεί να υπηρετήσει η αίτηση χαρακτηρισμού, στα επόμενα χρόνια, ενός μείζονος άυλου πόρου της περιφέρειας (π.χ. γεγονός, τέχνη, δρώμενο, έθιμο), στον κατάλογο Άυλης Κληρονομιάς της UNESCO (Intangible Cultural Heritage of Humanity)¹⁰⁴.

Ακολουθώντας το επιδεικτικό παράδειγμα του Menalon Trail της Αρκαδίας (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μονοπατιών Κορυφαίας Ποιότητας - Leading Quality Trails) και κεφαλαιοποιώντας τις επαφές με την European Ramblers Association που προτείνονται παραπάνω (βλ. Άξονα 2) θα μπορεί να επιτευχθεί μία πολύ μεγάλου ειδικού βάρους πιστοποίηση σχετική με τον περιπατητικό τουρισμό.

Επίσης υπάρχουν προϋποθέσεις, κατόπιν σχετικής τεκμηριωμένης αίτησης, ένταξης μείζονος σημασίας έκτασης γεωποικιλότητας, στο ευρωπαϊκό¹⁰⁵ και παγκόσμιο¹⁰⁶ δίκτυο γεωπάρκων, καθώς και συντονισμένης διαπεριφερειακής και διακρατικής συνεργασίας Ελλάδας, Αλβανίας, Ελλάδας και Τουρκίας με απώτερο στόχο την αναγνώριση της Εγνατίας Οδού ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Διαδρομή του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Τέλος, υπηρετώντας το όραμα για τον τουριστικό προορισμό ΑΜΘ να αποτελέσει έναν προορισμό αριστείας, η Περιφέρεια θα πρέπει να προσκαλέσει το Παγκόσμιο Κέντρο Αριστείας Προορισμών (CED - World Center of Excellence for Destinations) να αξιολογήσει την περιφέρεια με το εργαλείο SMED και να την συμπεριλάβει στην παγκόσμια λίστα προορισμών αριστείας, όπου έχουν ενταχθεί διάφοροι προορισμοί ανά τον κόσμο [Douro Valley (Πορτογαλία), Mexico City (Μεξικό), το Πριγκιπάτο της Ανδόρρας, The Eastern Townships region (Καναδάς), The Mayan Riviera (Μεξικό), Madeira (Πορτογαλία), Τζέντα (Σ. Αραβία), Chengdu (Κίνα), Κρήτη, Σάμος κ.α].

Άξονας 3. Υποδομές

Στον άξονα των υποδομών το ενδιαφέρον εστιάζεται σε έργα των τομέων οδικών,

¹⁰⁴ <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00001>

¹⁰⁵ <http://www.europeangeoparks.org/>

¹⁰⁶ <http://www.globalgeopark.org/>

Άξονας 3. Υποδομές

θαλάσσιων, σιδηροδρομικών και αεροπορικών μεταφορών, καθώς και έργα βελτίωσης δημόσιων υποδομών και προμήθειας εξοπλισμού προσβάσιμου τουρισμού. Πιο αναλυτικά προτείνονται:

α) Οδικές μεταφορές

- Έργα οδικού δικτύου
- Συμπλήρωση, αντικατάσταση και αναβάθμιση δικτύου σήμανσης στο πρωτεύον και δευτερεύον οδικό δίκτυο
- Αναβάθμιση – εκσυγχρονισμός συνοριακών σταθμών
- Βελτίωση προσβασιμότητας και θέσεων στάθμευσης στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος
- Διαμόρφωση / ανάδειξη σημείων θέας.

β) Θαλάσσιες μεταφορές

- Έργα λιμένων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας
- Έργα υποδομής υποστήριξης τουρισμού κρουαζιέρας μεγάλων πλοίων
- Αναβάθμιση λιμένων/μαρινών εξυπηρέτησης παραθεριστικών σκαφών (sailing, yachting).

γ) Σιδηροδρομικές μεταφορές

- Αναβάθμιση / εκσυγχρονισμός συνοριακών και λοιπών σταθμών
- Κατασκευή υποδομών σιδηροδρομικού¹⁰⁷ δικτύου.
- Ηλεκτροκίνηση σιδηροδρομικού δικτύου

δ) Αεροπορικές μεταφορές

- Αναβάθμιση υποδομών αεροδρομίων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας
- Αναβάθμιση ελικοδρομίων.

ε) Αναπλάσεις / αισθητικές παρεμβάσεις τουριστικών πυρήνων, δημιουργία / βελτίωση δημόσιων υποδομών προσβάσιμου τουρισμού.

στ) Προμήθεια ποδηλάτων και ηλεκτρικών (δίτροχων και τετράτροχων) οχημάτων για περιηγητική μίσθωση εντός παραδοσιακών αστικών πυρήνων.

Ο τομέας της υγείας έχει ειδικό βάρος υπό την έννοια ότι η ασφάλεια του προορισμού κρίνεται μεταξύ άλλων και από τις υπηρεσίες υγείας που προσφέρονται στο τουριστικό κοινό, όπως άλλωστε και από την εν γένει πολιτική προστασία. Σχετικά λοιπόν με αυτή τη διάσταση της αναπτυξιακής παρέμβασης προτείνεται η ενίσχυση των υπηρεσιών άμεσης βοήθειας σε περιοχές υψηλής τουριστικής συγκέντρωσης, η αναβάθμιση υποδομών και

¹⁰⁷ Η ηλεκτροκίνηση της σιδηροδρομικής γραμμής βρίσκεται στις προτεραιότητες της Περιφέρειας, αξιοποιώντας το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (Σχέδιο Γιούνκερ).

Άξονας 3. Υποδομές

υπηρεσιών, η ανάπτυξη ιατρικού τουρισμού, καθώς και η ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικής υγείας (e-health) - τηλεϊατρικής.

Για τις υπάρχουσες τουριστικές και περιπατητικές διαδρομές προέχει η ενίσχυση και ανάδειξη τους (Διαδρομή κρασιού του Διονύσου, μονοπάτι Ε6 κ.α.), ενώ είναι απαραίτητη η χάραξη / κατασκευή νέων διαδρομών (πολυθεματικές – φύσης & πολιτισμού κατά μήκος ολόκληρης της περιφέρειας, αμιγείς οικοτουριστικές, θρησκευτικές, συνδυαστικές – «ενοποίησης» αρχαιολογικών και μουσειακών θέσεων, ποδηλατικές, γαστρονομικές, μικτές διαδρομές χλωρίδας και πανίδας, παραδοσιακών οικισμών και βυζαντινών μνημείων, σιδηροδρομικές μικροδιαδρομές σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κατά μήκος του δικτύου). Τέλος, δεδομένων των δυνατοτήτων λόγω του εξαιρετικά πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος, προτείνεται η δημιουργία νέων δασικών χωριών¹⁰⁸, που συνάδουν με τον ήπιο χαρακτήρα των παρεμβάσεων στις ευαίσθητες οικολογικά περιοχές.

Άξονας 4. Πολιτισμός

Το σκέλος του ΠΕΠ περιλαμβάνει τις δράσεις για τον πολιτισμό 6γ.12.1 και 6γ.12.2, που σύμφωνα με την εξειδίκευση του Προγράμματος περιλαμβάνουν τα παρακάτω έργα:

α) Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.1).

- Αποκατάσταση τεμένους Βαγιαζήτ Διδυμότειχου.

β) Αποκατάσταση, ανάδειξη και επανάχρηση διατηρητέων, ιστορικών και πολιτιστικών κτιρίων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.2).

- Αποκατάσταση διατηρητέου κτιρίου Δημαρχείου Ξάνθης και αλλαγή χρήσης σε χώρο συνάθροισης κοινού και γραφεία - προσθήκη ανελκυστήρα ΑΜΕΑ.
- Αποκατάσταση μεγάλης Λέσχης Καβάλας.
- Αποκατάσταση παλαιού Μεντρεσέ στις καμάρες, επανάχρησή του ως χώρος πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου του και ανάπλαση της περιοχής μεταξύ των οδών παλαιού υδραγωγείου και Λάμπρου Κατσώνη.

Το σκέλος «πολιτισμός» του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», διακρίνεται σε 3 σχετικές δράσεις. Αναλυτικότερα αυτές είναι:

α) Ψηφιακές δράσεις των υπηρεσιών του τομέα πολιτισμού (Δράση ΕΠΑΝΕΚ 01-2B-1.2-01) - εμπλουτισμός των ψηφιακών συλλογών των κινητών μνημείων.

β) Συνδρομή στη βελτίωση δημόσιων υποδομών που συμβάλλουν στην αξιοποίηση του

¹⁰⁸ Αν και είναι καταγεγραμμένες πολλές αδυναμίες διαχείρισης και επαρκούς συντήρησης των υπάρχουσων δασικών χωριών, συστήνεται η διατήρηση του προσανατολισμού σε αυτούς τους είδους τις καθ' όλα ήπιες υποδομές, καθώς δεν έχουν εξαντληθεί οι δυνατότητες «θεραπείας» των χρόνιων περιορισμών και προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.

Άξονας 4. Πολιτισμός

φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και την ανάπτυξη του τουρισμού (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-01)

γ) Αναβάθμιση προσφερόμενων υπηρεσιών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και πολιτιστικές υποδομές (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-02) - εργασίες για τον λειτουργικό εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης των επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και άλλες πολιτιστικές υποδομές, εξασφάλιση της προσβασιμότητας των ΑμεΑ, βελτίωση των χώρων υγιεινής, δημιουργία ή επέκταση και αναβάθμιση των εκδοτηρίων, γενική και ειδική σήμανση των χώρων και τη χάραξη διαδρομών.

Επιβάλλεται τέλος η στήριξη δράσεων ανάδειξης και αποκάλυψης πολιτιστικών πόρων με τη στήριξη ανασκαφικού έργου, όπως επίσης στους ήδη επισκέψιμους, στεγασμένους και υπαίθριους, χώρους, αφενός η παροχή δυνατότητας πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό, και αφετέρου υποδομών εξυπηρέτησης ατόμων με μειωμένη κινητικότητα.

Άξονας 5. Περιβάλλον

Η δράση 6δ.13.1 του ΠΕΠ με τίτλο «Προστασία και ανάδειξη οικοσυστημάτων», προβλέπει παρεμβάσεις που συνάδουν με τη φιλοσοφία και τις δράσεις που περιλαμβάνει το επιχειρησιακό σχέδιο. Ειδικότερα προβλέπονται:

- Σύνταξη και εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης και Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών σε περιοχές του δικτύου Natura 2000,
- Υποδομές / δράσεις / υλικό ερμηνείας περιβάλλοντος και διαχείρισης / προσέλκυσης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές όπως παρατηρητήρια, κέντρα πληροφόρησης, υποδομές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δράσεις προβολής – προσέλκυσης, δικτύωσης,
- Υλοποίηση πράσινων υποδομών και οικολογικών διαδρόμων,
- Δράσεις και εξοπλισμός εντοπισμού, φύλαξης, παρακολούθησης και αναφοράς παράνομων δραστηριοτήτων εντός των οριοθετημένων προστατευόμενων περιοχών (π.χ. οργάνωση εισόδων, σύστημα παρακολούθησης επισκεπτών).

Σε αυτή την κατεύθυνση προκρίνεται η αναβάθμιση μουσειακών - εκθεσιακών συλλογών φυσικού περιβάλλοντος, η παροχή πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό σε βιοτόπους υψηλής επισκεψιμότητας, η προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων (δίτροχων και τετράτροχων) για ξενάγηση ή/και περιηγητική μίσθωση εντός βιοτόπων και λοιπά έργα εξυπηρέτησης ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, κατασκευή περιβαλλοντικών πάρκων και έργα εμπλουτισμού προσφερόμενων δραστηριοτήτων και εμπειριών, υποδομών, ανάδειξης, προβολής, και βελτίωσης επισκεψιμότητας, εντός εθνικών πάρκων και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Επιπλέον, τον τομέα ευρύτερα του περιβάλλοντος καλύπτουν δράσεις του τομειακού

Άξονας 5. Περιβάλλον

προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» και πιο συγκεκριμένα οι ακόλουθες:

- Δράση 12.6D.21.3.1: Σύνταξη ΕΠΜ, Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του δικτύου Natura 2000
- Δράση 12.6D.21.4.1: Υπολειπόμενες δράσεις για Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
- Δράση 14.6III.32.31.1: Εφαρμογή της διαχείρισης οικοτόπων / ειδών και περιοχών Natura 2000 για τη μετρήσιμη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης
- Δράση 14.6IV.33.33.3: Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών, Πιλοτικές / καινοτόμες παρεμβάσεις διαχείρισης επισκεπτών σε ιστορικά ή/και οικονομικά ή/και πολιτιστικά κέντρα πόλεων που εμφανίζουν αυξανόμενες τάσεις επισκεψιμότητας και συνδυάζουν τουριστικές και πολιτιστικές λειτουργίες, επεμβάσεις για την ισόρροπη, αειφόρο, περιφερειακή ανάπτυξη, τη δημιουργία πρωτοπόρων οικονομιών, την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών απομονωμένων «κοινοτήτων», τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού.
- Δράση 14.6IV.33.33.4: Προστασία, ανάπτυξη και προβολή δημόσιων τουριστικών κεφαλαίων.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμη η πιστοποίηση των εθνικών πάρκων της περιφέρειας με τις διαδικασίες της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Πάρκων EUROPARC¹⁰⁹.

Άξονας 6. Επιχειρηματικότητα

Με αφετηρία το σχετικό τομεακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», υπογραμμίζεται αφενός η δράση 01-3α-1.3-01 «Ανάπτυξη clusters και meta-clusters¹¹⁰ για τη δημιουργία εγχώριων αλυσίδων αξίας στους στρατηγικούς τομείς της χώρας (σύσταση τουριστικού δικτύου)» και αφετέρου η δράση 01-3c-1.4-02 «Πρόγραμμα ενίσχυσης τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών».

¹⁰⁹ Η Ομοσπονδία Europarc, είναι μια ανεξάρτητη, μη κυβερνητική οργάνωση. Στόχο έχει τη συνεργασία με εθνικά πάρκα σε όλη την Ευρώπη για τη διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας. Ιδρύθηκε το 1973 και από το 2013 αντιπροσωπεύει περίπου 365 πάρκα σε 36 χώρες.

¹¹⁰ Το meta-cluster είναι ένα cluster των clusters και η συσταδοποίηση τους συνεισφέρει στην ανταλλαγή τεχνολογίας και στην κοινή πρόσβαση σε πόρους, για τη βελτίωση των επιδόσεων τους.

Στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου ειδικότερα, ζητούμενες είναι τουριστικές επενδύσεις ίδρυσης (μονάδες 4 και 5 αστέρων) και εκσυγχρονισμού μονάδων και λοιπών εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (καταλύματα, οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις συνεδριακά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, ιαματικές πηγές, κέντρα προπονητικού αθλητικού τουρισμού, θεματικά πάρκα, μονάδες τουρισμού υγείας, κέντρα αποκατάστασης, επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα).

Επιπλέον, ως σκόπιμες επενδυτικές πρωτοβουλίες κρίνονται η κατασκευή μαρινών, η δημιουργία υποδομών υδατοδρομιών και εξυπηρέτησης αεροπορικών συνδέσεων με υδροπλάνα και η αναβάθμιση των σταθμών οδικών υπεραστικών συγκοινωνιών.

Επενδυτικές επίσης δυνατότητες συνιστούν η αποκατάσταση εγκαταλειμμένων οικισμών και η διαμόρφωση τους σε χώρους φιλοξενίας και αναψυχής και η αποκατάσταση και επανάχρηση κτιρίων ιστορικής και αγροτοβιομηχανικής κληρονομιάς.

Για την ικανοποίηση περιηγητών με ειδικά ενδιαφέροντα, οι επιχειρηματικές επενδύσεις μπορούν να κατευθυνθούν σε extreme sports (π.χ. αλεξίπτωτο πλαγιάς, skydiving, rafting, canoe-kayak, ποδήλατο βουνού, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιού), παρατήρηση άγριας ζωής, ιππασία, παιχνίδια περιπέτειας, off road μηχανοκίνητες περιηγήσεις (jeeps και μοτοσυκλέτες), καταδυτικά κέντρα, και άλλες οργανωμένες υποδομές για θαλάσσια αθλήματα.

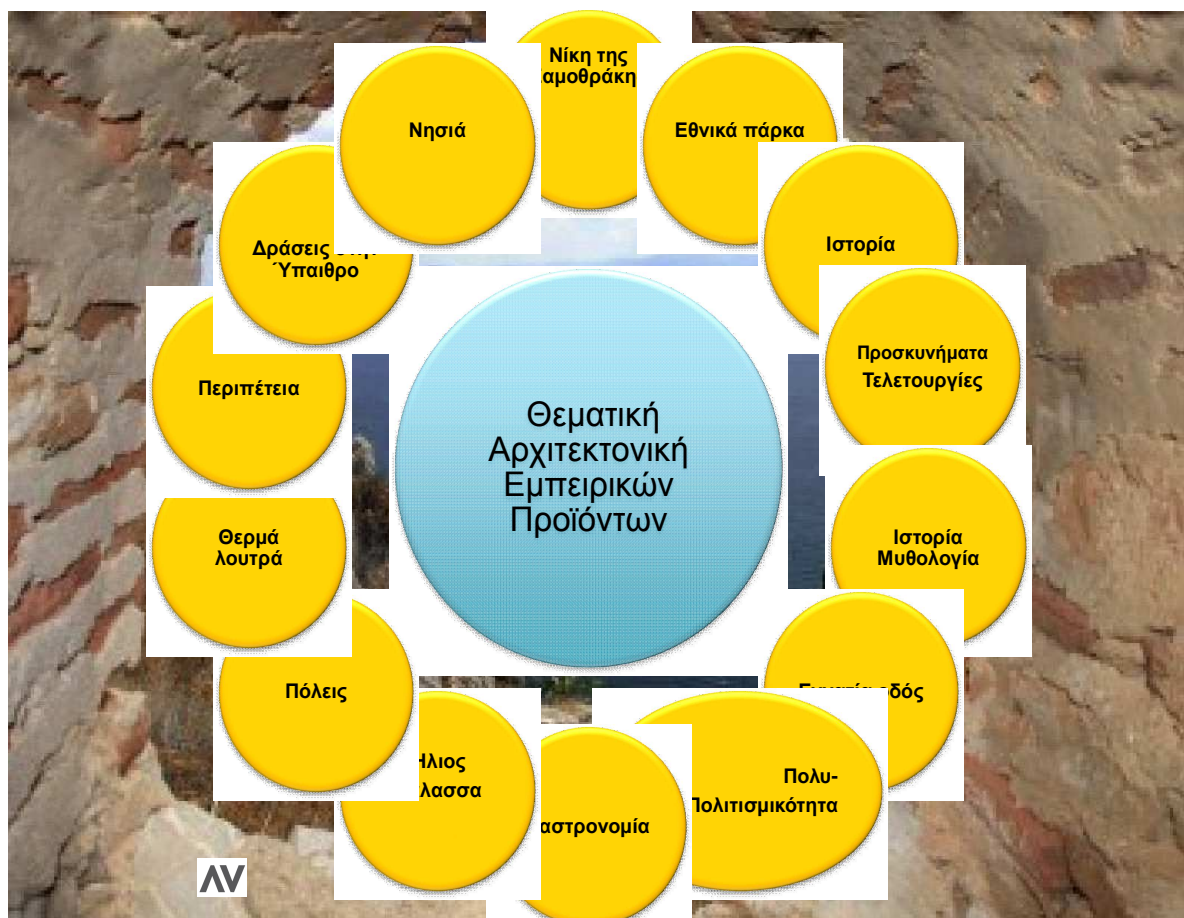
Με όρους ανάπτυξης των διακλαδικών σχέσεων, ενίσχυσης της αλυσίδας αξίας, αλλά και της συνολικής προστιθέμενης αξίας τόσο στον τουριστικό, όσο και στον αγροδιατροφικό τομέα, ενδείκνυνται και περιοδικές εκδηλώσεις - event προώθησης των τοπικών προϊόντων στα ξενοδοχεία με τη μορφή B2B συναντήσεων παραγωγών και επιχειρηματιών του αγροδιατροφικού τομέα με ξενοδόχους και εν συνεχεία σύναψης συμβάσεων προμήθειας τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων.

Εστιάζοντας στις κατευθύνσεις και τις επιλογές της Περιφέρειας, τα ειδικά τουριστικά προϊόντα έχουν μεγάλο ειδικό βάρος καθώς είναι μέρος της «έκφρασης» του θεματικού τουρισμού. Με συνέπεια προς τις σύγχρονες τάσεις, είναι σημαντική η εξειδίκευση ικανού αριθμού εμπειρικών προϊόντων, με συγκεκριμένη θεματική «αρχιτεκτονική», αντιπροσωπευτική του τύπου της ΑΜΘ, ως μείζονων τουριστικών προτάσεων που θα διαφοροποιούνται σε σχέση με τον ανταγωνισμό και θα προσελκύουν συγκεκριμένα κοινά-στόχους, αυξάνοντας έτσι την ελκυστικότητα και την επισκεψιμότητα.

Η εξειδίκευση ελκυστικών τουριστικών πακέτων για όλες τις εποχές του χρόνου, για ποικίλα ενδιαφέροντα και διάρκεια διακοπών, θα πρέπει να έχουν ως αφετηρία τη θεματολογία της αρχιτεκτονικής των εμπειρικών προϊόντων. Η εν λόγω προτεινόμενη θεματολογία καλό είναι να περιλαμβάνει στοιχεία που συνιστούν το "DNA" του προορισμού, εκφράζουν τη μοναδικότητα του ή μπορούν να σχηματίσουν εξαιρετικά ανταγωνιστικές προτάσεις. Ως προτεινόμενη θεματολογία λοιπόν προτείνεται η παρακάτω.

Προτεινόμενα Εμπειρικά Προϊόντα

Άξονας 7. Τουριστική προβολή

Η τουριστική προβολή είναι βασικός μοχλός στήριξης και εξέλιξης της τουριστικής ανάπτυξης. Όπως αναλύθηκε προηγουμένως, ένα σημαντικό στοιχείο που διαφοροποιεί τον τομέα αυτό στην τρέχουσα συγκυρία, είναι οι περιορισμένες δυνατότητες σε ότι αφορά τις συμβατικές μορφές χρηματοδότησης. Είναι βέβαιο όμως ότι με συγκεκριμένη στόχευση, καλό συντονισμό και εφευρετικότητα, μπορούν να εξασφαλιστούν άμεσες (χρηματικά κονδύλια) και έμμεσες πηγές (μελέτες, ενημέρωση, προβολή, υλικά, γη, εθελοντισμός) και κυρίως η απαιτούμενη συνέχεια και επαναληψιμότητα των προωθητικών ενεργειών που μεγεθύνει την αποτελεσματικότητά τους.

Η δράση 6γ.12.3 του ΠΕΠ υπό τον τίτλο «Αναβάθμιση / ενίσχυση τουριστικού προϊόντος» υπογραμμίζει τη δημιουργία εμπειρικών προϊόντων, την υιοθέτηση σύγχρονης οπτικής ταυτότητας, την παραγωγή υλικού επικοινωνίας και στοχευμένου έντυπου υλικού προβολής, το web marketing, τη συμμετοχή σε θεματικές τουριστικές εκθέσεις (π.χ. Seatrade Cruise Global, Seatrade Cruise Med, ITB Berlin Adventure Travel και Cultural Tourism, DESTINATIONS NATURE, DIVE, BIT, TourNatur, Vakantiebeurs, TUR, Outdoor-show, MATKA). Επιπλέον, σε προτεραιότητα θα πρέπει να τεθούν ταξίδια εξοικείωσης

Άξονας 7. Τουριστική προβολή

δημοσιογράφων και εκδοτών ταξιδιωτικού τύπου, δημοσιογράφων ταξιδιωτικών και lifestyle στηλών, travel bloggers, δημοσιογράφων έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου εναλλακτικού τουρισμού, tour operators και τουριστικών πρακτόρων Ευρώπης, δημοκρατιών πρώην ΕΣΣΔ, Μαύρης Θάλασσας, Εύξεινου Πόντου, Τουρκίας και Κίνας.

Ένα μέρος της καμπάνιας θα πρέπει επίσης να αφορά οπτικοακουστική και στοχευμένη έντυπη και ηλεκτρονική διαφήμιση σε MME του εσωτερικού και του εξωτερικού, καθώς επίσης οργάνωση εκδηλώσεων μεγάλης εμβέλειας (π.χ. ενίσχυση και περαιτέρω αναβάθμιση εκδηλώσεων Φιλίππων – Θάσου, Γιορτών Παλιάς Πόλης Ξάνθης, Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους Δράμας, Καβάλα AirSea Show, νέα Βαλκανική τουριστική γιορτή, μεγάλες αθλητικές¹¹¹ διοργανώσεις όπως λόγου χάριν Final Four Volley, τουρνουά Beach Volley, Βαλκανικοί και πανευρωπαϊκοί αγώνες, διαπεριφερειακός θεσμός αγώνα διάσχισης του Ελληνικού τμήματος του Ε6, υπερμαραθώνιος ή ημιμαραθώνιος Via Egnatia, Ιστιοπλοϊκό Κύπελλο Βορείου Αιγαίου, διεθνείς ιστιοπλοϊκοί αγώνες, εκδηλώσεις στο πλαίσιο του νέου θεσμού European Week of Sport, μεγάλα συνέδρια ακαδημαϊκά και ιατρικά και εκθέσεις) και προσέλκυση και παροχή διευκολύνσεων σε τηλεοπτικές και κινηματογραφικές παραγωγές μεγάλου μήκους.

Εντός και εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής θα πρέπει να διατηρηθούν σε υψηλό επίπεδο οι περιφερειακές και τοπικές εκδηλώσεις, (π.χ. runningGreece, φεστιβάλ Via Egnatia, ετήσιες κυλιόμενες εκδηλώσεις οινοποιών, εκδηλώσεις Μεγάλου Μουσικής Κομοτηνής, φεστιβάλ καλών τεχνών και γαστρονομίας, αθλητικές εκδηλώσεις, εορτασμός «Ευρωπαϊκής Ημέρας Τουρισμού» κ.α.) και η προβολή εκδηλώσεων με μεγάλες δυνατότητες μεγέθυνσης της συμμετοχής του κοινού από την υπόλοιπη Ελλάδα στο βαθμό που θα γίνουν ευρύτερα γνωστές (π.χ. Αγώνες Παρθένου Δάσους Παρανεστίου, Δραμοινογνωσία, Ονειρούπολη, Wave Running παραλίας Αβδήρων- Κεραμωτής κ.α.).

Σε ότι αφορά την παραγωγή προωθητικού υλικού, αυτό προτείνεται να είναι αποκλειστικά θεματικά προσανατολισμένα έντυπα ή έντυπα για τα εμπειρικά προϊόντα, press kits, own brand προϊόντα, γιγαντοαμπέλες τύπου “visit ...”¹¹², kits καλωσορίσματος, ενώ αναφορικά με το e-marketing συστήνεται η παραγωγή promo videos, banners ιστοσελίδων, social media marketing, search engine optimization, συνεχιζόμενη επικαιροποίηση ψηφιακού περιεχομένου και ηλεκτρονικές εκδόσεις.

Διακριτό σκέλος της προβολής θα πρέπει να αφορά τον εσωτερικό τουρισμό, αυτόν δηλαδή που είναι περισσότερο ανελαστικός δεδομένων των εισοδηματικών περιορισμών που διατηρεί η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση (ιαματικός, μαθητικός, κοινωνικός, συνεδριακός, ακαδημαϊκός, χιονοδρομικός, καταδυτικός-αλιευτικός, αστικός-city break και θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός ηλικιωμένων και κρουαζιέρας, οικοτουρισμός, σχετιζόμενος με τις στρατιωτικές μονάδες και τα πανεπιστήμια) και ειδικότερα την τουριστική προβολή στη

¹¹¹ Τα ερασιτεχνικά σωματεία στην περιφέρεια ξεπερνούν τα 300.

¹¹² Γιγαντοαμπέλες τύπου “visit...”, “welcome.....” σε πύλες εισόδου αεροδρομίων, λιμανιών και συνοριακών σταθμών, σε σταθμούς λεωφορείων και σιδηροδρόμων, σε πλατείες και κεντρικά σημεία πόλεων, καθώς και σε πύλες εισόδου, χαμηλού κόστους δαπάνης, σε άλλες περιοχές της χώρας με μεταφορικές συνδέσεις π.χ. αερολιμένας Σητείας.

Άξονας 7. Τουριστική προβολή

Βόρεια Ελλάδα και στις περιοχές με σύνδεση αεροπορική και δια θαλάσσης (π.χ. Ανατολική Κρήτη, Αττική, Βόρειο Αιγαίο), τον τουρισμό διήμερης, σαββατοκύριακου, τριημέρων και εθνικών εορτών ή επιμέρους στοχεύσεις όπως λόγου χάριν τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων, ενοριακούς συλλόγους και συλλόγους συνταξιούχων.

Σε ένα άλλο επίπεδο, προστιθέμενη αξία θα παράγουν η προβολή στους ομογενείς, η σταθερή παρουσία στις εθνικές ενέργειες προβολής (ΕΟΤ), τα ενδοξενοδοχειακά events και promo υπαίθρου (π.χ. γευστικές δοκιμές κρασιών, παρουσιάσεις φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μαθήματα μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής κλπ) και η συντονισμένη παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τους συνδέσμους ξενοδόχων. Ειδικότερες δράσεις μπορούν να αποτελούν η παγίωση του θεσμού των τουριστικών πρεσβευτών (βλ. Άξονα 2), η υποστήριξη προγραμμάτων θερινών ακαδημαϊκών σχολείων (summer schools του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου και του ΤΕΙ ΑΜΘ) και η επαρκής επικοινωνία των ανοικτών επισκέψιμων χώρων και του ωραρίου τους κατά την περίοδο χαμηλής αιχμής (off season).

Επίσης είναι αναγκαίο να «τοποθετηθεί» περιεχόμενο σε μείζονες ιστοσελίδες (π.χ. <http://www.visiteurope.com>, <http://www.tastingeurope.com>, <http://www.lonelyplanet.com>, <http://travel.nationalgeographic.com/travel/> κ.α.) και σε αυτοδιαχειριζόμενα μέσα του ΕΟΤ (www.visitgreece.gr, <http://www.discovergreece.com/>) όπου εν αντιθέσει με άλλες περιφέρειες, η "παρουσία" της ΑΜΘ είναι ισχνή.

Άλλες δυνατότητες που προσφέρονται αφορούν την καλλιέργεια δημοσίων σχέσεων, την εκτεταμένη "παρουσία" σε μεγάλο πλήθος μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα advertorials σε εφημερίδες και περιοδικά (γενικής και ειδικής θεματολογίας και περιοδικά αεροπορικών εταιρειών - in-flight magazines) και κινητά μέσα προβολής (π.χ. λεωφορεία).

Τέλος, για ουσιαστικούς, αλλά και επικοινωνιακούς λόγους, μπορεί να υποβληθεί αίτηση για δανεισμό και χρήση εξοπλισμού Google Trekker. Σε τουριστικούς φορείς, ΜΚΟ, πανεπιστήμια, ερευνητικούς φορείς ή άλλους φορείς που έχουν δυνατότητα πρόσβασης και συλλογής εικόνων από μέρη στα οποία η πρόσβαση είναι δύσκολη, δίδεται η δυνατότητα από την εταιρεία Google να υποβάλουν αίτηση δανεισμού του Trekker και να βοηθήσουν στην παγκόσμια καμπάνια χαρτογράφησης.

Άξονας 8. Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις

Η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 συγκαταλέγεται στα εργαλεία εφαρμογής αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων χωρικών ενοτήτων και στα μέσα αντιμετώπισης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων σε χωρικό επίπεδο. Ως τέτοια πρόκειται να υπηρετήσει στενά το σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης μέσω της ΟΧΕ της Εγνατίας οδού, ενώ οι ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, επίσης θα συνεισφέρουν, με την εν γένει βελτίωση των αστικών μικροζωνών παρέμβασης και ειδικότερα ει δυνατόν με βελτίωση της προσβασιμότητας των αστικών υποδομών, προσαρμοσμένων στις ανάγκες

Άξονας 8. Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις

ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρίες, με αναβάθμιση αστικών συνόλων, παραδοσιακών συμπλεγμάτων και μεμονωμένων πολιτιστικών στοιχείων (π.χ. μουσεία, πολιτιστικά κέντρα). Αντίστοιχες παρεμβάσεις δύνανται να υλοποιηθούν και να συνεισφέρουν στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, μέσω της Τοπικής Ανάπτυξης με πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤοΚ - δράσεις τύπου LEADER).

Άξονας 9. Ανθρώπινο δυναμικό

Ο άξονας του ανθρώπινου δυναμικού θα υπηρετήσει αφενός συνεχιζόμενες, οριζόντιες ανάγκες διατήρησης δεξιοτήτων σε υψηλό επίπεδο και αφετέρου ανάγκες σχετικές με το θεματικό τουρισμό και τις ιδιαιτερότητες του σε όρους προσφοράς και ζήτησης. Οι σχετικές ομάδες στόχοι είναι σκόπιμο να συμπεριλάβουν επαγγελματίες και εργαζόμενους του ξενοδοχειακού κλάδου και του κλάδου της εστίασης, των δημόσιων συγκοινωνιών και ταξί, της ενοικίασης οχημάτων, των εμπόρων και των ξεναγών, σε θεματικές όπως:

- e-tourism, διαδικτυακές συναλλαγές και ψηφιακά εργαλεία
- marketing στον τουρισμό και τη φιλοξενία
- διαπολιτισμική επικοινωνία
- δραστηριότητες υπαίθρου
- ξένες γλώσσες
- εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- οργάνωση και διοίκηση καταλυμάτων υπαίθρου
- οργάνωση και διοίκηση μικρομεσαίων ξενοδοχειακών μονάδων
- οργάνωση και λειτουργία επισιτιστικών μονάδων
- παροχή υπηρεσιών υποδοχής και κρατήσεων
- περιβάλλον, πολιτισμός, αειφορία
- προσβάσιμος τουρισμός
- τουρισμός και μεταφορές

Άξονας 10. Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Σε μελετητικό επίπεδο ένα σημαντικό σκέλος θα πρέπει να αφορά μελέτες ωρίμανσης έργων και προετοιμασίας της υλοποίησής τους. Ειδικότερο προσανατολισμό θα έχουν άλλες μελέτες όπως:

- Μελέτη branding και εμπειρικών τουριστικών προϊόντων.
- Επαναλαμβανόμενη έρευνα αναγνωρισιμότητας προορισμού και εντυπώσεων τουριστών και η έρευνα του δείκτη μέτρησης της ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού (λόγοι ταξιδιού άλλοι από διακοπές ήλιου και θάλασσας).
- Εμπειρογνωμοσύνη αναλυτικού χρονοπροσδιορισμού και εκτίμησης του ύψους των

Άξονας 10. Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

δυνατοτήτων άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης του Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης .

- Εμπειρογνωμοσύνη - οδικός χάρτης προσέγγισης νέων αγορών στόχων (Ευρώπης, Τουρκίας, Κίνας, Ρωσίας, χωρών Μαύρης θάλασσας και παρευξείνιων χωρών).
- Ερευνες για τη χωροθέτηση οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) τουριστικής κατεύθυνσης.
- Εμπειρογνωμοσύνη ανάπτυξης ιατρικού τουρισμού στην Περιφέρεια ΑΜΘ.
- Σύνταξη χάρτας ποιοτικού τουρισμού.

Επιπλέον, στον εν λόγω άξονα περιλαμβάνονται προτάσεις σχετικά με πολιτικές ενέργειες, θεσμικές παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες για:

- διευκόλυνση, στήριξη και επιτάχυνση των ιδιωτικών επενδύσεων,
- προγραμματικές συμβάσεις με αρχές και φορείς και ειδικότερα με τον ΕΟΤ, το Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, τα Ινστιτούτα ΙΝΣΕΤΕ και ΙΤΕΠ του ΣΕΤΕ και του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου αντίστοιχα,
- μέριμνα διατήρησης, μειζόνων και ικανού αριθμού, αξιοθέατων, ανοικτών κατά τη χειμερινή περίοδο.

Είναι ακόμη απαραίτητο να προγραμματιστούν σειρά κλειστών συναντήσεων εργασίας:

α) με τη Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μονάδα Τουρισμού και Δημιουργικής Βιομηχανίας), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ταξιδίων (European Travel Commission), το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδίων και Τουρισμού (World Travel & Tourism Council) και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), την πολιτική ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και την Enterprise Greece (πρώην Invest in Greece), με σκοπό την ενημέρωση και την επίκληση καθοδηγητικής στήριξης για τις δημόσιες και ιδιωτικές παρεμβάσεις,

β) με τις αναπτυγμένες τουριστικά Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής, για να προετοιμαστεί η μεταφορά καλών πρακτικών και διδαγμάτων, δοκιμασμένων σε Ελληνικές περιοχές,

γ) με Συνδέσμους Ξενοδόχων αναπτυγμένων τουριστικά περιοχών, ήτοι Κρήτης, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου, Κέρκυρας, Αττικής, Δικτύου Ζαγοροχωρίων και Πηλίου, προκειμένου να επικοινωνηθεί μεταξύ των επαγγελματιών η επιχειρηματική κουλτούρα και οι εμπειρίες της αγοράς,

δ) με τον Ευρωπαϊκό Σύνδεσμο Περιπατητών (European Ramblers Association), το Διεθνή Σύνδεσμο Οικοτουρισμού (International Ecotourism Association), το Ευρωπαϊκό

Άξονας 10. Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Δίκτυο Οικοτουρισμού (European Ecotourism Network), την Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την Άγρια Ζωή (European Wilderness Society), την Ομοσπονδία Τουρισμού Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων και Υπαίθρου (Federation of Farm and Village Tourism), τους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, την Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας και Αναρρίχησης και άλλους συναφείς οργανισμούς που έχουν τον προσανατολισμό που διεκδικεί να κεφαλαιοποιήσει η περιφέρεια ΑΜΘ.

Επίσης προτείνεται, προκειμένου να αμβλυνθούν οι περιορισμοί σε ότι αφορά τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους εκτέλεσης του σχεδίου, να σχηματιστεί και να οργανωθεί με επάρκεια δίκτυο εθελοντών, φυσικών και νομικών προσώπων, και εν συνεχεία να οργανωθούν ειδικότερα ανά θεματικό πεδίο (ενδεικτικά, πανεπιστημιακού και ερευνητικού προσωπικού, ειδικών τουρισμού, περιβαλλοντολόγων, ειδικών σε θέματα ΤΠΕ και μέσω κοινωνικής δικτύωσης, οδηγών βουνού, συνοδών ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, προβολής και δημοσιότητας, μέσω μαζικής ενημέρωσης και marketing κ.α.).

Μία περιφέρεια που διεκδικεί να κατακτήσει αναγνωρισιμότητα (visibility, awareness) και μια ισχυρή τουριστική παρουσία, οφείλει να είναι έντονα εξωστρεφής. Σε αυτή την κατεύθυνση λοιπόν ενθαρρύνεται η συνέχιση της επιτυχούς πορείας συμμετοχής σε έργα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό στο πλαίσιο διασυνοριακών, διαπεριφερειακών και διακρατικών προγραμμάτων (νέα προγράμματα Ελλάδα - Βουλγαρία, Balkan - Mediterranean, Interreg Europe, ADRION, MED, MED-ENI).

Επιπλέον, σημαντική στήριξη στην τουριστική ζήτηση θα προσφέρει η δημιουργία δικτύου τουριστικών πρακτόρων της διεθνούς τουριστικής αγοράς, «διαπιστευμένων» (κατόπιν σχετικού εκπαιδευτικού workshop, εντατικότερου ενός ταξιδιού εξοικίωσης-fam trip) σχετικά με το τουριστικό προϊόν της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Σε θεσμικό επίπεδο συστήνεται η παγίωση στενής και συνεχούς συνεργασίας με το αρμόδιο Υπουργείο, τον ΕΟΤ, τα Γραφεία του ΕΟΤ στο εξωτερικό και τους Οικονομικούς – Εμπορικούς Ακόλουθους των Ελληνικών πρεσβειών, τους Πανελλαδικούς Τουριστικούς Φορείς και συνδέσμους ξεναγών, με lobbying και επικοινωνία σε υψηλό επίπεδο. Επιπλέον η παγίωση στενής και συνεχούς συνεργασίας με το Υπουργείο Εξωτερικών στο πεδίο της παροχής visa 72 ωρών, με όλες τις εγγύς και σχετικά εγγύς περιοχές (Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου, Τουρκίας, Βουλγαρίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Μολδαβίας, Ουκρανίας, Γεωργίας, Κύπρου) και ένα πρόγραμμα στοχευμένων αδελφοποιήσεων, ενδεικτικά παραδείγματος χάριν, των πόλεων της περιφέρειας με πόλεις χωρών τουριστικών στόχων και περιοχών χωρών που διασχίζει το μονοπάτι Ε6.

Τέλος ως απολύτως απαραίτητη εκτιμάται η συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά δίκτυα, όπως λόγω χάριν τα NECSTour, EARTH-European Alliance for Responsible Tourism, AGE Platform Europe, DestiNet, ERRIN-European Regions Research and Innovation Network, EUROMONTANA, Eurosite, CREATIVE CITIES NETWORK και Mediterranean Experience of Ecotourism-MEET.

NECSTour: δίκτυο μεταξύ Ευρωπαϊκών Περιφερειών με στόχο τον αιεφόρο τουρισμό και την ανταγωνιστικότητα. Συμμετέχουν 28 Περιφέρειες της ΕΕ αλλά και 30 εκπρόσωποι από το χώρο της ακαδημαϊκής και επιχειρηματικής κοινότητας της Ευρώπης.

EARTH-European Alliance for Responsible Tourism: μη κερδοσκοπικός οργανισμός που συστάθηκε από ειδικούς του αιεφόρου τουρισμού. Τα μέλη του είναι κυρίως ιδιωτικοί φορείς, ενώ ο οργανισμός έχει παρουσία σε εννέα χώρες της ΕΕ.

AGE Platform Europe: αποτελεί ευρωπαϊκό δίκτυο με στόχο την καλύτερη ποιότητα ζωής του πληθυσμού πάνω από πενήντα ετών. Ένα από τα σημαντικά πεδία δράσης του αποτελεί ο τουρισμός τρίτης ηλικίας.

DestiNet: δίκτυο που στοχεύει στην αλληλεπίδραση της παγκόσμιας κοινότητας για τον αιεφόρο τουρισμό. Λειτουργεί επικουρικά και στοχεύει στην ανταλλαγή καλών πρακτικών αιεφόρου τουρισμού.

ERRIN-European Regions Research and Innovation Network: συνεργατική πλατφόρμα με στόχο την ενδυνάμωση των Περιφερειών και των ενδιαφερομένων μερών στα πεδία της έρευνας και της καινοτομίας, που περιλαμβάνει ειδική ομάδα εργασίας για τα θέματα του τουρισμού.

EUROMONTANA: πολυτομεακή ένωση συνεργασίας για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, η οποία περιλαμβάνει οργανισμούς σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Eurosite: πανευρωπαϊκός οργανισμός που συγκεντρώνει κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς, με κύριο σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος και της φύσης στην Ευρώπη.

CREATIVE CITIES NETWORK: πρωτοβουλία στα πλαίσια της UNESCO με στόχο την ανάδειξη και διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας.

Mediterranean Experience of Ecotourism-MEET: δίκτυο για το περιβάλλον και τον οικοτουρισμό που δεν περιορίζεται στην Ευρωπαϊκή ήπειρο αλλά αναπτύσσει δίκτυα συνεργασίας με χώρες από τη Βόρεια Αφρική και την Ασία.

Στους πίνακες που ακολουθούν, παρατίθενται διαδοχικά οι προτεινόμενες δράσεις ανά άξονα – πεδίο παρέμβασης. Οι δράσεις με το **σύμβολο της σημαίας** είναι δράσεις προτεραιότητας είτε σε όρους οργάνωσής τους, είτε σε όρους εκτέλεσής τους.

7.2.3 Πίνακας δράσεων ανά άξονα προτεραιότητας

ΑΞΟΝΑΣ 1: Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 €	Δημιουργία και λειτουργία Διεύθυνσης Πολιτισμού – Τουρισμού στην Περιφέρεια και γραφείου ή διυληρεσιακής επιτροπής στελεχών για τη διευκόλυνση και εξυπηρέτηση εν δυνάμει και εν εξελίξει τουριστικών επενδύσεων	-	-	2016-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ: Διοικητικές ενέργειες για την αλλαγή του οργανογράμματος, έκδοση αποφάσεων, επιλογή στελεχών, στελέχωση.
2 €	Σύσταση και λειτουργία συμβουλίου πολιτικού και διυληρεσιακού συντονισμού μεταξύ της Περιφέρειας και των ΟΤΑ Α' βαθμού, Εφορειών Αρχαιοτήτων, τοπικών φορέων και οργανισμών κ.α. και σύσταση επιστημονικής ομάδας συμβουλευτικής από έμπειρους επαγγελματίες και επιστήμονες του τουρισμού, των σχετικών επιστημών και τεχνολογιών, καθώς και των επιστημών επικοινωνίας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και marketing	-	-	2016-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ: Διοικητικές ενέργειες, έκδοση αποφάσεων, πρόσκληση, ορισμός αντιπροσώπων μελών και σχηματισμός επιστημονικής ομάδας συμβουλευτικής. Ορισμός αντιπροσώπων – μελών του συμβουλίου από τους αντίστοιχους φορείς.
3 €	Σύσταση Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ (DMO)	100.000	Μέτοχοι: Περιφερειακό Ταμείο, Ενώσεις Ξενοδόχων, ΠΕΔ ΑΜΘ, Σύνδεσμος Τουριστικών Πρακτόρων, Επιμελητήρια	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ: Πρόσκληση υποψήφιων μετόχων, διαβουλεύσεις, σύσταση, στελέχωση.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα					
Εμβληματικά έργα εκκίνησης (έργα «σημαίες»)					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 Ρ	Νίκη της Σαμοθράκης Διαβούλευση με τις περιφερειακές - τοπικές και εθνικές αρχές για την πολιτική και τεχνική διαχείριση του θέματος της ανάπτυξης δεσμών με το Μουσείο του Λούβρου	-	-	2016-2018	Περιφέρεια ΑΜΘ: Πρόσκληση – επαφές εντός και εκτός της περιφέρειας. Σειρά διαβουλεύσεων με τις αρχές, χρονοπρογραμματισμός υπευθυνοτήτων και ενεργειών. Δαπάνες ταξιδίων.
2 Ρ	Αντίγραφο αγάλματος Νίκης της Σαμοθράκης	250.000	Χορηγοί Crowdfunding Αντισταθμιστικά Fraport Ομοσπονδίες, Ενώσεις και Κοινότητες Ομογενών Ιδρύματα Υπουργείο Πολιτισμού ΕΟΤ Περιφέρεια ΑΜΘ Δήμος Σαμοθράκης Πολιτιστικοί Σύλλογοι Λοιπές αρχές και θεσμοί	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ: Επαφές συνεργασίας και συντονισμού με Εφορείες Αρχαιοτήτων και σχολές καλών τεχνών. Διαγωνισμός επιλογής γλύπτη/γλυπτικής ομάδας.
3 Ρ	Δημιουργία οπτικού κλώνου Νίκης της Σαμοθράκης	100.000	Χορηγοί Crowdfunding Αντισταθμιστικά Fraport Ομοσπονδίες, Ενώσεις και Κοινότητες Ομογενών Ιδρύματα ΕΟΤ Περιφέρεια ΑΜΘ Δήμος Σαμοθράκης Πολιτιστικοί Σύλλογοι Ελληνικό Ινστιτούτο Ολογραφίας Λοιπές αρχές και θεσμοί	2016-2018	Περιφέρεια ΑΜΘ, Ελληνικό Ινστιτούτο Ολογραφίας: Επαφές με το Υπουργείο Εξωτερικών, την Ελληνική Πρεσβεία στο Παρίσι, το Γαλλικό Υπουργείο Πολιτισμού και το Μουσείο του Λούβρου.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα					
Εμβληματικά έργα εκκίνησης (έργα «σημεία»)					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
4 Ρ	Ενεργοποίηση – Αξιοποίηση εθνικών πάρκων ανάδειξής τους σε βασικούς πυλώνες της ανάπτυξης της Περιφέρειας	500.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο Ιδρύματα	2016-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ, ΕΥΔ ΑΜΘ, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Επιλογή εκ των ώριμων έργων, δημοπράτηση και έναρξη υλοποίησης.
5 Ρ	Συμμετοχή στους Διαγωνισμούς περιβάλλοντος και πολιτισμού, α) EDEN Awards, β) Natura 2000 Awards, γ) Europa Nostra Awards, δ) European Diploma for Protected Areas, ε) World Network of Biosphere Reserves	50.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ Ιδρύματα Χορηγοί.	2016-2018	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού, Περιφερειακοί σύνδεσμοι τουριστικών επιχειρηματιών, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Εφορείες Αρχαιοτήτων, ΕΥΔ ΑΜΘ. Χρονοπρογραμματισμός εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Ανάθεση προετοιμασίας σε υπηρεσιακούς, μέλη του δικτύου εθελοντών και εμπειρογνώμονες.
6 Ρ	Συμμετοχή στο εορταστικό έτος 2016 Ελλάδας – Ρωσίας Επιχειρηματική αποστολή αρχών, φορέων και συνδέσμων επαγγελματιών τουρισμού στη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη	50.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ Περιφερειακοί σύνδεσμοι τουριστικών επιχειρηματιών.	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού: Επαφές με τα αρμόδια Υπουργεία συντονισμού των εκδηλώσεων (Εξωτερικών, Εσωτερικών, κ.α.). Εξειδίκευση λεπτομερειών και χρονοπρογραμματισμού αποστολής.
7 Ρ	2017 έτος τουρισμού στην περιφέρεια ΑΜΘ	100.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Χορηγοί Περιφερειακοί σύνδεσμοι τουριστικών επιχειρηματιών Ομοσπονδίες, Ενώσεις και Κοινότητες Ομογενών Εθελοντές	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ, ΠΕΔ, Δήμοι, Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών: Λήψη απόφασης από το Περιφερειακό Συμβούλιο. Ανακοίνωση. Οργάνωση εναρκτήριας εκδήλωσης, υλοποίηση παρενθετικών δράσεων όπως, η ανακήρυξη πρεσβευτών (από π.χ. το χώρο των Μακεδονοθρακών καλλιτεχνών, αθλητών, επιστημόνων, αιρετών και ατόμων υψηλής αναγνωρισιμότητας) και χορηγών. Παρουσίαση του νέου τουριστικού brand της

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα					
Εμβληματικά έργα εκκίνησης (έργα «σημαίες»)					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
					περιφέρειας, χαμηλού κόστους καμπάνια στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οργάνωση συνέδριου ομογενών.
8 Ρ	Συγγραφή, μετάφραση, αναπαραγωγή και διανομή οδηγού τουριστικών επενδύσεων στην ΑΜΘ	30.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ. Enterprise Greece.	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ: Εξειδίκευση προδιαγραφών φυσικού αντικειμένου και τεύχους προκήρυξης. Διαγωνισμός επιλογής αναδόχου. Αναπαραγωγή ηλεκτρονικών εκδόσεων.
9 Ρ	Ενέργειες για την τουριστική visa 72 ωρών σε τουρίστες εκ Τουρκίας	-	-	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ: Εκ του σύνεγγυς συνεχιζόμενες πολιτικές επαφές με το Υπουργείο Εξωτερικών. Συνεργασία με ενδιαφερόμενες Περιφέρειες.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα					
Μεσομακροπρόθεσμες εμβληματικές δράσεις					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1	Υποβολή αίτησης χαρακτηρισμού και εγγραφής μείζονος άυλου πόρου ¹¹³ στον κατάλογο Άυλης Κληρονομιάς της UNESCO (Intangible Cultural Heritage of Humanity)	30.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ Υπουργείο Πολιτισμού ΕΟΤ Χορηγοί.	2018-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ: Διαβούλευση, μελέτες επιλογή άυλου πόρου, χρονοπρογραμματισμός, επαφές με κεντρική διοίκηση. Ανάθεση προετοιμασίας σε εμπειρογνώμονα, υπηρεσιακούς και επιστήμονες.
2	Πιστοποίηση διαδρομής και ένταξη στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μονοπατιών Κορυφαίας Ποιότητας - Leading Quality Trails	30.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ Υπουργείο Περιβάλλοντος ΕΟΤ Χορηγοί.	2018-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός διαχείρισης προορισμού, ορειβατικοί και περιπατητικοί σύλλογοι: Μελέτη, Διαβούλευση με σχετικούς φορείς για την επιλογή της διαδρομής. Σειρά επαφών και συνεργασίας με τη European Ramblers Association. Κατασκευή των αναγκαίων υποδομών. Υποβολή αιτήματος – φακέλου υποψηφιότητας.

¹¹³ γαστρονομία, τέχνη, τεχνική, δρώμενο, έθιμο, προϊόν.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα

Μεσομακροπρόθεσμες εμβληματικές δράσεις

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
3	Υποβολή αίτησης ένταξης μείζονος σημασίας έκτασης γεωποικιλότητας, στο Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο δίκτυο γεωπάρκων	20.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ.	2017-2019	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Ελληνικό Forum Γεωπάρκων: Χρονοπρογραμματισμός Ανάθεση προετοιμασίας σε εμπειρογνώμονα, υπηρεσιακούς και επιστήμονες μέλη του δικτύου εθελοντών.
4	Αναγνώριση της Εγνατίας Οδού ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Διαδρομή (European Cultural Route) του Συμβουλίου της Ευρώπης	30.000	Υπουργείο Πολιτισμού Περιφέρεια ΑΜΘ Αποκεντρωμένη Διοίκηση	2018-2019	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού: συνεργασία με αρμόδιες αρχές όμορων περιφερειών ή και χωρών από όπου διέρχεται η Εγνατία Οδός.
5	Αξιολόγηση της περιφέρειας με το εργαλείο SMED του Παγκόσμιου Κέντρου Αριστείας Προορισμών (World Center of Excellence for Destinations) και αναγνώριση της ως προορισμός αριστείας	30.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ.	2020	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ: Χρονοπρογραμματισμός. Πρόσκληση προς το Κέντρο Αριστείας. Υποδοχή εμπειρογνομένων.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές

Προσβασιμότητα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1	Έργα οδικού δικτύου	40.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη ΣΔΙΤ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων Αναπτυξιακή Τράπεζα Συμβουλίου της Ευρώπης Connecting Europe Facility	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, ΕΥΔ ΑΜΘ, Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού, Ειδική Γραμματεία ΣΔΙΤ, ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.: Επαφές με εθνικές και Ευρωπαϊκές αρχές. Ωρίμανση δημοπρατήσεων.
2 Ρ	Συμπλήρωση, αντικατάσταση και αναβάθμιση δικτύου σήμανσης στο πρωτεύον και δευτερεύον οδικό δίκτυο	100.000	Περιφέρεια ΑΜΘ ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ: Καταγραφή αναγκών, προκήρυξη διαγωνισμού.
3	Αναβάθμιση – εκσυγχρονισμός συνοριακών σταθμών οδικού δικτύου	400.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
4 Ρ	Βελτίωση προσβασιμότητας και θέσεων στάθμευσης στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος	300.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Υπουργείο Πολιτισμού	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ, Εφορείες Αρχαιοτήτων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
5 Ρ	Διαμόρφωση / ανάδειξη σημείων θέας επί του οδικού δικτύου	200.000	Περιφέρεια ΑΜΘ	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
6	Έργα λιμένων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας	4.000.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμοί Λιμένων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
7 Ρ	Έργα υποδομής υποστήριξης τουρισμού κρουαζιέρας μεγάλων πλοίων	500.000	ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμοί Λιμένων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές

Προσβασιμότητα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
8 β	Αναβάθμιση λιμένων εξυπηρέτησης σκαφών αναψυχής	500.000	ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2017	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμοί Λιμένων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
9	Αναβάθμιση / εκσυγχρονισμός συνοριακών και λοιπών σταθμών σιδηροδρομικού δικτύου	400.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2023	ΕΡΓΑ ΟΣΕ Α.Ε.: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
10	Κατασκευή υποδομών σιδηροδρομικού δικτύου	5.000.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	ΕΡΓΑ ΟΣΕ Α.Ε.: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
11	Αναβάθμιση και εγκατάσταση συστημάτων ηλεκτροκίνησης και σηματοδότησης της σιδηροδρομικής γραμμής Στρυμόνα – Αλεξανδρούπολης	252.000.000	Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (Σχέδιο Γιούνκερ)	2016-2023	ΕΡΓΑ ΟΣΕ Α.Ε.: Ωρίμανση και υποβολή αιτήσεων χρηματοδότησης.
12	Αναβάθμιση σε εντοπισμένα τμήματα της σιδηροδρομικής γραμμής Αλεξανδρούπολης – Ορμένιο (Σύνορα), ανακαίνιση Σιδηροδρομικού Σταθμού Πυθίου και Σιδηροδρομικού Σταθμού Ορμενίου και εγκατάσταση συστήματος Ηλεκτροκίνησης και Τηλεδιόικησης	185.000.000	Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (Σχέδιο Γιούνκερ)	2016-2023	ΕΡΓΑ ΟΣΕ Α.Ε.: Ωρίμανση και υποβολή αιτήσεων χρηματοδότησης.
13	Αναβάθμιση υποδομών αεροδρομίων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας	1.000.000	FRAPORT	2016-2023	Επαφές ΠΑΜΘ με FRAPORT σε πλαίσιο αντισταθμιστικών οφελών.
14	Αναβάθμιση ελικοδρομίων	300.000	ΥΠΑ	2016-2023	Επαφές και συντονισμός μεταξύ ΠΑΜΘ και Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές

Προσβασιμότητα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
15 €	Αναπλάσεις / αισθητικές παρεμβάσεις τουριστικών πυρήνων, δημιουργία / βελτίωση δημόσιων υποδομών προσβάσιμου τουρισμού	1.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Δήμοι: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
16 €	Προμήθεια ποδηλάτων και ηλεκτρικών (δίτροχων και τετράτροχων) οχημάτων για περιηγητική μίσθωση εντός παραδοσιακών αστικών πυρήνων	200.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2018	Δήμοι: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων με τα προβλεπόμενα συνημμένα, διαγωνισμοί προμήθειας

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές

Υγεία

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1	Ενίσχυση των υπηρεσιών άμεσης βοήθειας σε περιοχές υψηλής τουριστικής συγκέντρωσης	300.000	Χορηγοί Ιδρύματα Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών.	2016-2020	4 ^η ΥΠΕ: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
2	Αναβάθμιση υποδομών και υπηρεσιών και η ανάπτυξη ιατρικού τουρισμού σε δημόσιες μονάδες υγείας	500.000	Χορηγοί	2016-2020	4 ^η ΥΠΕ, Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Έβρου: προγραμματισμός και μελέτη αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών
3	Ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικής υγείας (e-health) - τηλεϊατρικής	500.000	Πάροχοι υπηρεσιών Χορηγοί Ιδρύματα Ομοσπονδίες, Ενώσεις, Οργανώσεις και Κοινότητες Ομογενών	2016-2020	Ανάληψη πρωτοβουλιών από παρόχους υπηρεσιών τηλεϊατρικής.

ΑΞΟΝΑΣ 3 : Υποδομές

Ειδικά τουριστικά προϊόντα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 B	Ανάδειξη Διαδρομής κρασιού του Διονύσου	50.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας Οινοποιητικές επιχειρήσεις	2016-2018	Συνεργασία ΠΑΜΘ με Ένωση Αμπελουργών Οινοποιών Βορείου Ελλάδας και Οινοποιούς
2 B	Κατασκευή υποδομών και ανάδειξη μονοπατιού Ε6	100.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2018	Αποκεντρωμένη Διοίκηση: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
3 B	Χάραξη - κατασκευή νέων διαδρομών (πολυθεματικές – φύσης & πολιτισμού, αμιγείς οικοτουριστικές, θρησκευτικές, θρησκευτικές διαπολιτισμικού χαρακτήρα {χριστιανικών και μουσουλμανικών}, συνδετικές - ενοποίησης αρχαιολογικών και μουσειακών θέσεων, ποδηλατικές, γαστρονομικές, μικτές διαδρομές χλωρίδας και πανίδας, παραδοσιακών οικισμών και βυζαντινών μνημείων, σιδηροδρομικές μικροδιαδρομές σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κατά μήκος του δικτύου)	750.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας Πράσινο Ταμείο Ιδρύματα	2016-2023	Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης για μελέτες χάραξης και κατασκευή
4	Δημιουργία νέων δασικών χωριών	1.000.000	Αποκεντρωμένη Διοίκηση ΟΤΑ Πράσινο Ταμείο Ιδρύματα	2016-2023	Συντονισμός Αποκεντρωμένης Διοίκησης με Δημοτικές Επιχειρήσεις.

ΑΞΟΝΑΣ 4 : Πολιτισμός

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 €	Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.1) Αποκατάσταση Τεμένους Βαγιαζήτ Διδυμότειχου. Συμπληρωματικά έργα	8.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2023	Υπουργείο Πολιτισμού / Διεύθυνση Βυζαντινών – Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων : Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
2 €	Αποκατάσταση, ανάδειξη και επανάχρηση διατηρητέων, ιστορικών και πολιτιστικών κτιρίων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.2) Αποκατάσταση διατηρητέου κτιρίου Δημαρχείου Ξάνθης και αλλαγή χρήσης σε χώρο συνάθροισης κοινού και γραφεία - προσθήκη ανελκυστήρα ΑΜΕΑ Αποκατάσταση μεγάλης Λέσχης Καβάλας Αποκατάσταση παλαιού Μεντρεσέ στις καμάρες, επανάχρησή του ως χώρος πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου του και ανάπλαση της περιοχής μεταξύ των οδών παλαιού υδραγωγείου και Λάμπρου Κατσώνη. Συμπληρωματικά έργα.	8.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2023	Δήμοι Ξάνθης και Καβάλας: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
3 €	Ψηφιακές δράσεις των υπηρεσιών του τομέα πολιτισμού (Δράση ΕΠΑνΕΚ 01-2Β-1.2-01) - εμπλουτισμός των ψηφιακών συλλογών των κινητών μνημείων	500.000	ΕΠΑνΕΚ	2016-2023	Υπουργείο Πολιτισμού, Εφορείες Αρχαιοτήτων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΑνΕΚ.
4 €	Συνδρομή στη βελτίωση δημόσιων υποδομών που συμβάλλουν στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και την ανάπτυξη του τουρισμού (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-01)	1.000.000	ΕΠΑνΕΚ	2016-2023	Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΑνΕΚ.

ΑΞΟΝΑΣ 4 : Πολιτισμός

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
5 €	Αναβάθμιση προσφερόμενων υπηρεσιών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και πολιτιστικές υποδομές (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-02) - εργασίες για τον λειτουργικό εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης των επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και άλλες πολιτιστικές υποδομές, εξασφάλιση της προσβασιμότητας των ΑμεΑ, τη βελτίωση των χώρων υγιεινής, τη δημιουργία ή επέκταση και αναβάθμιση των εκδοτηρίων, τη γενική και ειδική σήμανση των χώρων και τη χάραξη διαδρομών	400.000	ΕΠΑνΕΚ	2016-2023	Εφορείες Αρχαιοτήτων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΑνΕΚ.
6	Παρεμβάσεις αποκάλυψης πολιτιστικών πόρων - στήριξη ανασκαφικού έργου	250.000	Χορηγοί Ιδρύματα Ξένες αρχαιολογικές σχολές	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Εφορείες Αρχαιοτήτων: οργάνωση, χρονοπρογραμματισμός, εκτέλεση.
7 €	Παροχή δυνατότητας πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό στους επισκέψιμους, στεγασμένους και υπαίθριους, χώρους	50.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Ιδρύματα	2016-2017	Εφορείες Αρχαιοτήτων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
8 €	Έργα για την εξυπηρέτηση ατόμων με μειωμένη κινητικότητα σε επισκέψιμους χώρους	150.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2020	Εφορείες Αρχαιοτήτων, Μουσεία: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων

ΑΞΟΝΑΣ 5: Περιβάλλον

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 €	<p>«Προστασία και ανάδειξη οικοσυστημάτων» (Δράση ΠΕΠ 6δ.13.1)</p> <p>Σύνταξη και εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης και Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών σε περιοχές του δικτύου Natura 2000,</p> <p>Υποδομές / δράσεις / υλικό ερμηνείας περιβάλλοντος και διαχείρισης / προσέλευσης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές όπως παρατηρητήρια, κέντρα πληροφόρησης, υποδομές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δράσεις προβολής – προσέλευσης, δικτύωσης,</p> <p>Υλοποίηση πράσινων υποδομών και οικολογικών διαδρόμων,</p> <p>Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας παράκτιων και παραθαλάσσιων περιοχών. Ειδικές δράσεις αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής σε παράκτιες περιοχές που κινδυνεύουν,</p> <p>Δράσεις και εξοπλισμός εντοπισμού, φύλαξης, παρακολούθησης και αναφοράς παράνομων δραστηριοτήτων εντός των οριοθετημένων προστατευόμενων περιοχών (π.χ. οργάνωση εισόδων, σύστημα παρακολούθησης επισκεπτών).</p> <p>Συμπληρωματικά έργα.</p>	3.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
2 €	Αναβάθμιση μουσειακών - εκθεσιακών συλλογών φυσικού περιβάλλοντος	200.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Μουσεία: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
3 €	Παροχή πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό σε βιοτόπους υψηλής επισκεψιμότητας	50.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2017	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
4 €	Προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων (δίτροχων και τετράτροχων) για ξενάγηση ή/και περιηγητική μίσθωση εντός βιοτόπων	150.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2017	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων

ΑΞΟΝΑΣ 5: Περιβάλλον

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
5 Ρ	Έργα για την εξυπηρέτηση ατόμων με μειωμένη κινητικότητα	150.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης
6	Κατασκευή περιβαλλοντικού πάρκου	150.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Περιφέρεια ΑΜΘ, Δήμοι: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
7 Ρ	Έργα εμπλουτισμού προσφερόμενων δραστηριοτήτων και εμπειριών, υποδομών, ανάδειξης, προβολής και βελτίωσης επισκεψιμότητας, εντός εθνικών πάρκων και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	300.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων
8 Ρ	Σύνταξη Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του δικτύου Natura 2000 (Δράση 12.6D.21.3.1)	200.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠ ΥΜΠΑΑ
9 Ρ	Υπολειπόμενες δράσεις για Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (Δράση 12.6D.21.4.1)	80.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠ ΥΜΠΑΑ.
10 Ρ	Εφαρμογή της διαχείρισης οικοτόπων / ειδών και περιοχών Natura 2000 για τη μετρήσιμη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης (Δράση 14.6III.32.31.1)	500.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΥΜΠΑΑ.

ΑΞΟΝΑΣ 5: Περιβάλλον

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
11 €	Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών, Πιλοτικές / καινοτόμες παρεμβάσεις διαχείρισης επισκεπτών σε ιστορικά ή/και οικονομικά ή/και πολιτιστικά κέντρα πόλεων που εμφανίζουν αυξανόμενες τάσεις επισκεψιμότητας και συνδυάζουν τουριστικές και πολιτιστικές λειτουργίες, επεμβάσεις για την ισόρροπη, αειφόρο, περιφερειακή ανάπτυξη, τη δημιουργία πρωτοπόρων οικονομιών, την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών απομονωμένων «κοινοτήτων», τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού (Δράση 14.6IV.33.33.3)	800.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Δήμοι, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΥΜΠΑΑ.
12 €	Προστασία, ανάπτυξη και προβολή δημόσιων τουριστικών κεφαλαίων (Δράση 14.6IV.33.33.4)	200.000	ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Δήμοι, Εφορείες Αρχαιοτήτων: Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης πράξεων Πολιτική και υπηρεσιακή παρακολούθηση του ΕΠΥΜΠΑΑ
13	Πιστοποίηση των εθνικών πάρκων της περιφέρειας με τις διαδικασίες της EUROPARC	30.000	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Περιφέρειας ΑΜΘ	2017-2020	Συνεργασία με EUROPARC Συμμορφωση με χάρτα αειφόρου τουρισμού

ΑΞΟΝΑΣ 6 : Επιχειρηματικότητα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1	«Ανάπτυξη clusters και meta-clusters για τη δημιουργία εγχώριων αλυσίδων αξίας στους στρατηγικούς τομείς της χώρας (σύσταση τουριστικού δικτύου)» (Δράση 01-3α-1.3-01)	700.000	ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»	2016-2023	Υποβολή πρότασης χρηματοδότησης σε συνέχεια της σχετικής προκήρυξης
2 Ρ	«Πρόγραμμα ενίσχυσης τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών» (Δράση 01-3c-1.4-02)	3.000.000	ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»	2016-2023	Υποβολή προτάσεων από ενδιαφερόμενες ΜΜΕ
3 Ρ	Τουριστικές επενδύσεις ίδρυσης και εκσυγχρονισμού μονάδων και λοιπών εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (καταλύματα, οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις συνεδριακά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, ιαματικές πηγές, κέντρα προπονητικού αθλητικού τουρισμού, θεματικά πάρκα, μονάδες τουρισμού υγείας, κέντρα αποκατάστασης, επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα)	15.000.000	Αναπτυξιακός Νόμος ΕΠ Αγροτικής Ανάπτυξης Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2023	Υποβολή προτάσεων από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις
4 Ρ	Επιχειρηματικές επενδύσεις extreme sports (π.χ. αλεξίπτωτο πλαγιάς, skydiving, rafting, canoe-kayak, ποδήλατο βουνού, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιού), παρατήρηση άγριας ζωής, ιππασία, παιχνίδια περιπέτειας, off road μηχανοκίνητες περιηγήσεις (jeeps και μοτοσυκλέτες), καταδυτικά κέντρα, οργανωμένες υποδομές για θαλάσσια αθλήματα	1.000.000	ΕΠ Αγροτικής Ανάπτυξης ΕΠ Αλιείας και Θάλασσας Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2023	Υποβολή προτάσεων από ενδιαφερόμενες ΜΜΕ
5 Ρ	Κατασκευή μαρινών	4.500.000	ΣΔΙΤ Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Οργανισμοί Λιμένων: ωρίμανση διαγωνισμού σύμβασης παραχώρησης.
6 Ρ	Δημιουργία υποδομών υδατοδρομίων και εξυπηρέτησης αεροπορικών συνδέσεων με υδροπλάνα	1.000.000	Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Συνεργασία παρόχου με ΠΑΜΘ, Δήμους και Οργανισμούς Λιμένων
7 Ρ	Αναβάθμιση των σταθμών υπεραστικών συγκοινωνιών	1.000.000	Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Ανώνυμες εταιρείες ΚΤΕΛ
8	Αποκατάσταση εγκαταλειμμένων οικισμών και διαμόρφωση τους σε χώρους φιλοξενίας και αναψυχής	2.500.000	Αναπτυξιακός Νόμος Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Υποβολή προτάσεων από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις

ΑΞΟΝΑΣ 6 : Επιχειρηματικότητα

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
9	Αποκατάσταση και επανάχρηση κτιρίων ιστορικής και αγροτοβιομηχανικής κληρονομιάς	1.500.000	Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Υποβολή προτάσεων από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις
10	Περιοδική εκδήλωση - event προώθησης των τοπικών προϊόντων στα τοπικά ξενοδοχεία με τη μορφή B2B συναντήσεων παραγωγών και επιχειρηματιών αγροδιατροφικού τομέα με ξενοδόχους - σύναψη συμβάσεων προμήθειας τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων	50.000	Επιμελητήρια Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2020	Κοινή πρωτοβουλία των Επιμελητηρίων, των Συνδέσμων Ξενοδόχων, των Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, των Αγροτικών Συνεταιρισμών και Οργανώσεων Παραγωγών, των Επιχειρήσεων του Αγροδιατροφικού τομέα, των γεωργών, κτηνοτρόφων, μελισσοκόμων
11 Ρ	Προσέλκυση και παροχή διευκολύνσεων σε τηλεοπτικές και κινηματογραφικές παραγωγές μεγάλου μήκους	50.000	Crowdfunding Ομογενειακές ενώσεις	2016-2023	Σύμπραξη ΠΑΜΘ με Πολιτιστικό Οργανισμό Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας, επαφές με σκηνοθέτες τηλεοπτικών παραγωγών, τηλεοπτικά κανάλια εθνικής εμβέλειας και ομογενειακές ενώσεις για λήψη υποστήριξης.
12 Ρ	Τουριστικά πακέτα εμπειρικών προϊόντων: Νίκη της Σαμοθράκης, Εθνικά πάρκα – Φύση - Άγρια ζωή, Επιστήμη – Φιλοσοφία – Δημόκριτο, Προσκυνήματα – Βυζάντιο - Απόστολος Παύλος, Μυθολογία – Όμηρος, Εγνατία οδός, Πολυπολιτισμικότητα-Χριστιανοί-Μουσουλμάνοι, Οίνος – Γαστρονομία, Ήλιος-Θάλασσα-Νησιά, Πόλεις-City-break-Συνέδρια, Θερμά λουτρά-Ηλικιωμένοι, Περιπέτεια, Ακρίτες, Οικογένειες	500.000	Ιδιωτικά κεφάλαια	2016-2023	Σε συνέχεια της μελέτης για τα εμπειρικά προϊόντα, σχηματισμός τουριστικών πακέτων από τουριστικούς πράκτορες και επιχειρηματίες.

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 Ρ	«Αναβάθμιση / ενίσχυση τουριστικού προϊόντος», Δημιουργία εμπειρικών προϊόντων και σύγχρονης οπτικής ταυτότητας, παραγωγή υλικού επικοινωνίας και στοχευμένου έντυπου υλικού προβολής, web marketing, συμμετοχή σε θεματικές τουριστικές εκθέσεις (Seatrade Cruise Global, Seatrade Cruise Med, ITB Berlin Adventure Travel και Cultural Tourism, DESTINATIONS NATURE, DIVE, BIT, TourNatur, Vakantiebeurs, TUR, Outdoor-show, ΜΑΤΚΑ) (Δράση 6γ.12.3 ΠΕΠ) Συμπληρωματικά έργα.	1.000.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, ΕΥΔ ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού: ωρίμανση διαγωνισμών
2 Ρ	Ταξίδια εξοκείωσης δημοσιογράφων και εκδοτών ταξιδιωτικού τύπου, δημοσιογράφων ταξιδιωτικών και lifestyle στηλών, travel bloggers, δημοσιογράφων έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου εναλλακτικού τουρισμού, tour operators και τουριστικών πρακτόρων Ευρώπης, δημοκρατιών πρώην ΕΣΣΔ, Μαύρης Θάλασσας, Εύξεινου Πόντου και Κίνας	250.000	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. ΕΟΤ.	2016-2023	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. Επιλογή προσκαλούμενων-υποδοχή.
3	Οπτικοακουστική και στοχευμένη έντυπη διαφήμιση σε ΜΜΕ του εσωτερικού και του εξωτερικού	300.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. ΕΟΤ.	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
4 Ρ	Οργάνωση εκδηλώσεων μεγάλης εμβέλειας (αναβάθμιση εκδηλώσεων Φιλιππων – Θάσου, Γιορτών Παλιάς Πόλης Ξάνθης, Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους Δράμας, Καβάλα AirSea Show, νέα Βαλκανική τουριστική γιορτή, μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις - Final Four Volley, τουρνουά Beach Volley, Βαλκανικοί και πανευρωπαϊκοί αγώνες, διαπεριφερειακός θεσμός αγώνα διάσχισης του Ελληνικού τμήματος του Ε6, υπερμαραθώνιος ή ημιμαραθώνιος Via Egnatia, εκδηλώσεις στο πλαίσιο του νέου θεσμού European Week of Sport, μεγάλα συνέδρια και εκθέσεις)	400.000	ΠΑΜΘ Δήμοι Αθλητικά σωματεία Χορηγοί	2016-2023	Σύμπραξη Περιφέρειας ΑΜΘ, Δήμων και Δημοτικών Επιχειρήσεων, φορέων οργάνωσης και εκτέλεσης εκδηλώσεων

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
5 Ρ	Περιφερειακές και τοπικές εκδηλώσεις, εντός και εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής (π.χ. φεστιβάλ Via Egnatia, ετήσιες κυλιόμενες εκδηλώσεις οινοποιών, εκδηλώσεις Μεγάλου Μουσικής Κομοτηνής, φεστιβάλ καλών τεχνών και γαστρονομίας, αθλητικές εκδηλώσεις, εορτασμός «Ευρωπαϊκής Ημέρας Τουρισμού» κ.α.) και προβολή εκδηλώσεων με μεγάλες δυνατότητες μεγέθυνσης της συμμετοχής του κοινού από την υπόλοιπη Ελλάδα (π.χ. Αγώνες Παρθένου Δάσους Παρανεστίου, Δραμοινογνωσία, Ονειρούπολη, Wave Running παραλίας Αβδήρων - Κεραμωτής κ.α.)	200.000	Περιφέρεια ΑΜΘ. Δήμοι. Πολιτιστικοί και άλλοι οργανισμοί.	2016-2023	Φορείς οργάνωσης εκδηλώσεων
6 Ρ	Θεματικά προσανατολισμένα έντυπα - έντυπα για τα εμπειρικά προϊόντα	50.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
7	Press kits	60.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
8	Own brand προϊόντα	50.000	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
9 Ρ	Γιγαντοταμπέλες τύπου “visit ....”	60.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
10	Kits καλωσορίσματος	40.000	Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις	2016-2023	Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
11 Ρ	e-marketing - παραγωγή promo videos, banners ιστοσελίδων, social media marketing, search engine optimization, συνεχιζόμενη επικαιροποίηση ψηφιακού περιεχομένου και ηλεκτρονικές εκδόσεις, online καμπάνιες	500.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο ΤΕΙ ΑΜΘ Χορηγοί Εθελοντές	2016-2023	Υποστήριξη – παροχή υπηρεσίας από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ ΑΜΘ. Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
12 Ρ	Προβολή εσωτερικού τουρισμού Ιαματικός, μαθητικός, κοινωνικός, συνεδριακός, ακαδημαϊκός, χιονοδρομικός, καταδυτικός-αλιευτικός, αστικός-city break και θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός ηλικιωμένων και κρουαζιέρας, οικοτουρισμός, σχετιζόμενος με τις στρατιωτικές μονάδες και τα πανεπιστήμια Τουριστική προβολή στη Βόρεια Ελλάδα και στις περιοχές με σύνδεση αεροπορική και δια θαλάσσης (Ανατολική Κρήτη, Αττική, Βόρειο Αιγαίο) Τουρισμός διήμερουσης, σαββατοκύριακου, τριημέρων και εθνικών εορτών Προβολή σε Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων, ενοριακούς συλλόγους και συλλόγους συνταξιούχων	200.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. Χορηγοί.	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
13	Ενδοξενοδοχειακά events και promo υπαίθρου (π.χ. γευστικές δοκιμές κρασιών, παρουσιάσεις φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μαθήματα μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής κλπ)	100.000	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Οινοποιοί Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις	2016-2023	Σύμπραξη – συνεργασία: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού, Οινοποιοί Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις
14 Ρ	Συντονισμένη παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τους συνδέσμους ξενοδόχων	-	-	2016-2023	Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή					
Α/Α	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
15	Θεσμός τουριστικών πρεσβευτών	-	-	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
16 Ρ	Υποστήριξη προγραμμάτων θερινών ακαδημαϊκών σχολείων (summer schools του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου και του ΤΕΙ ΑΜΘ)	40.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο ΤΕΙ ΑΜΘ	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
17 Ρ	Ηλεκτρονική προβολή (e-mail και social media καμπάνια) στην ομογενειακή κοινότητα σε όλες τις ηπείρους	-	Χορηγοί	2016-2023	Υποστήριξη – παροχή υπηρεσίας από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ ΑΜΘ. Συνεργασία με Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού και Συνδέσμους Τουριστικών Επιχειρηματιών.
18	Δημόσιες σχέσεις	100.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών.	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
19	Advertorials σε εφημερίδες και περιοδικά γενικής και ειδικής θεματολογίας και περιοδικά αεροπορικών εταιρειών - in-flight magazines	200.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Περιφέρεια ΑΜΘ Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
20	Προβολή σε κινητά μέσα Λεωφορεία, ταξί, οχήματα διεθνών μεταφορών	50.000	Χορηγοί	2016-2023	Οργάνωση, συντονισμός, εκτέλεση: Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
21 Ρ	Συμμετοχή στις εθνικές ενέργειες τουριστικής προβολής - προώθηση εσωτερικού τουρισμού, παραγωγή προωθητικού υλικού, νέες αγορές, διεθνείς εκθέσεις κλπ	-	ΕΟΤ	2016-2023	Συνεργασία Περιφέρειας και DMO με τις υπηρεσίες του ΕΟΤ - Δ/σης Έρευνας Αγοράς και Διαφήμισης, και Γραφεία Εξωτερικού.
22 Ρ	Δανεισμός και χρήση εξοπλισμού Google Trekker	-	-	2016-2018	Υποβολή αίτησης στην ειδική διαδικτυακή πλατφόρμα της Google για δανεισμό του εξοπλισμού. Υποβολή αιτήματος από τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών ή άλλους συναφείς φορείς και συλλόγους (π.χ. ορειβατικούς) με σχετική δραστηριότητα.

ΑΞΟΝΑΣ 8 : Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 Ρ	ΟΧΕ της Εγνατίας οδού	16.930.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2023	ΕΥΔ ΑΜΘ: Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη
2 Ρ	ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Βελτίωση προσβασιμότητας αστικών υποδομών, προσαρμοσμένων στις ανάγκες ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρίες, αναβάθμιση αστικών συνόλων, παραδοσιακών συμπλεγμάτων και μεμονωμένων πολιτιστικών στοιχείων (π.χ. μουσεία, πολιτιστικά κέντρα)	Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016-2023	ΕΥΔ ΑΜΘ, ΟΤΑ: Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη

ΑΞΟΝΑΣ 9 : Ανθρώπινο δυναμικό

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1	Κατάρτιση επαγγελματιών και εργαζόμενων ξενοδοχειακού κλάδου	2.000.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Πόροι Περιφερειακών Συνδέσμων Τουριστικών Επιχειρηματιών. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος των τοπικών συλλογικών φορέων και επιχειρηματιών για συμμετοχή στα προγράμματα κατάρτισης που θα εξειδικεύσουν εθνικής εμβέλειας φορείς.
2	Κατάρτιση κλάδου εστίασης	500.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Πόροι Περιφερειακών Συνδέσμων Επαγγελματιών Εστίασης. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος των τοπικών συλλογικών φορέων και επιχειρηματιών για συμμετοχή στα προγράμματα κατάρτισης που θα εξειδικεύσουν εθνικής εμβέλειας φορείς.
3	Κατάρτιση κλάδου δημόσιων συγκοινωνιών	50.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα τοπικά προγράμματα κατάρτισης.
4	Κατάρτιση κλάδου ταξί	50.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Πόροι Φορέων Επαγγελματοβιοτεχνών και Αυτοκινητιστών. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα τοπικά προγράμματα κατάρτισης.
5	Κατάρτιση επαγγελματιών κλάδου ενοικίασης οχημάτων	100.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Πόροι Φορέων Επαγγελματοβιοτεχνών και Εμπόρων. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα τοπικά προγράμματα κατάρτισης.
6	Κατάρτιση εμπόρων	100.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Πόροι Φορέων Επαγγελματοβιοτεχνών και Εμπόρων. Επιχειρηματικοί πόροι.	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος των τοπικών συλλογικών φορέων και επιχειρηματιών για συμμετοχή στα προγράμματα κατάρτισης που θα εξειδικεύσουν εθνικής εμβέλειας φορείς.
7	Κατάρτιση ξεναγών	150.000	ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Σύνδεσμος ξεναγών Βόρειας Ελλάδας	2016-2023	Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα τοπικά εκπαιδευτικά προγράμματα του ΕΟΤ-Οργανισμού Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Μελέτες

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 €	Μελέτες ωρίμανσης έργων και προετοιμασίας δημοπράτησης	600.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Δήμοι	2016-2020	ΠΑΜΘ, ΕΥΔ, ΠΤΑ, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Δήμοι, Δημοτικές Επιχειρήσεις, Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, Εφορείες Αρχαιοτήτων
2 €	Επαναλαμβανόμενη έρευνα αναγνωρισιμότητας προορισμού και εντυπώσεων τουριστών και έρευνα πεδίου για το δείκτη μέτρησης της ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού (λόγοι ταξιδιού άλλοι από διακοπές ήλιου και θάλασσας)	50.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Ξενοδόχων Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο ΤΕΙ ΑΜΘ Εθελοντές	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού. Η έρευνα μέτρησης της αναγνωρισιμότητας για το έτος 2016 είναι προτεραιότητας (εμπροσθοβαρής).
3 €	Εμπειρογνωμοσύνη αναλυτικού χρονοπροσδιορισμού και εκτίμησης του ύψους των δυνατοτήτων άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης του Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης	50.000	ΠΕΠ ΑΜΘ Χορηγοί	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού: προκήρυξη διαγωνισμού
4 €	Μελέτη branding και εμπειρικών τουριστικών προϊόντων	60.000	ΠΕΠ ΑΜΘ	2016	ΕΥΔ ΑΜΘ: εξειδίκευση προδιαγραφών και τεύχους διαγωνισμού. Μελέτη προτεραιότητας (εμπροσθοβαρής).
5	Εμπειρογνωμοσύνη - οδικός χάρτης προσέγγισης νέων αγορών στόχων (Ευρώπης, Τουρκίας, Κίνας, Ρωσίας)	15.000	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών	2016-2017	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού με στοχευμένη τεχνική βοήθεια εμπειρογνομητών.
6	Πακέτο μελετών για τη χωροθέτηση οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) τουριστικής κατεύθυνσης	100.000	Πράσινο Ταμείο	2016-2020	Συνεργασία ΠΑΜΘ, Αποκεντρωμένης Διοίκησης και Υπουργείου Περιβάλλοντος
7	Εμπειρογνωμοσύνη ανάπτυξης ιατρικού τουρισμού στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης	10.000	Χορηγοί	2017	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού με στοχευμένη τεχνική βοήθεια ειδικού.
8	Σύνταξη χάρτας ποιοτικού τουρισμού	5.000	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί τουριστικοί σύνδεσμοι	2017	Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού με στοχευμένη τεχνική βοήθεια ειδικού.

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Θεσμικές πρωτοβουλίες

Α/Α	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
1 Ρ	<p>Κλειστές συναντήσεις εργασίας με:</p> <p>α) Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μονάδα Τουρισμού και Δημιουργικής Βιομηχανίας), Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ταξιδιών (European Travel Commission), Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (World Travel & Tourism Council) και Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), πολιτική ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και Enterprise Greece (πρώην Invest in Greece)</p> <p>β) αναπτυγμένες τουριστικά Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής,</p> <p>γ) Συνδέσμους Ξενοδόχων αναπτυγμένων τουριστικά περιοχών, Κρήτης, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου, Κέρκυρας, Αττικής, Δικτύου Ζαγοροχωριών και Πηλίου</p> <p>δ) Ευρωπαϊκό Σύνδεσμο Περιπατητών (European Ramblers Association), Διεθνή Σύνδεσμο Οικοτουρισμού (International Ecotourism Association), Ευρωπαϊκό Δίκτυο Οικοτουρισμού (European Ecotourism Network), Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την Άγρια Ζωή (European Wilderness Society), Ομοσπονδία Τουρισμού Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων και Υπαίθρου (Federation of Farm and Village Tourism), Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας και Αναρρίχησης, ΕΟΣ Ξάνθης, Καβάλας και Προσοτσάνης, Θάσιος Ορειβατικός Σύλλογος, Λέσχη Ορειβασίας Χιονοδρομίας Καβάλας, Σύλλογος Χιονοδρομίας Ορειβασίας Καβάλας, ΕΟΣ Κομοτηνής και Δράμας</p>	30.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Περιφερειακοί σύνδεσμοι τουριστικών επιχειρηματιών Ευρωπαϊκή Επιτροπή.	2016	<p>Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού, Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών, ΕΥΔ ΑΜΘ.</p> <p>Χρονοπρογραμματισμός, αποστολή προσκλήσεων, υποδοχή, φιλοξενία, απολογισμός και κεφαλαιοποίηση συναντήσεων ενσωματώνοντας τα αποτελέσματα επιχειρησιακά στις λειτουργίες του DMO.</p>

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Θεσμικές πρωτοβουλίες

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
2 Ρ	Δημιουργία δικτύου εθελοντών φυσικών και νομικών προσώπων, πανεπιστημιακού και ερευνητικού προσωπικού, ειδικών τουρισμού, περιβαλλοντολόγων, ειδικών σε θέματα ΤΠΕ και μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οδηγών βουνού, συνοδών ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, γραφιστικής, προβολής και δημοσιότητας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και marketing	-	-	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού, Πανεπιστήμια, Επιμελητήρια, Επαγγελματικοί επιστημονικοί σύλλογοι, επιστήμονες, επαγγελματίες, πολιτιστικοί σύλλογοι: Έκδοση προκλήσεων, δελτίων τύπου, επικοινωνία από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Κοινή συνεισφορά στις ενέργειες σχηματισμού του δικτύου, ενημέρωσης και εκπαίδευσης των εθελοντών.
3 Ρ	Οργάνωση και πραγματοποίηση επαφών με αεροπορικές και ναυτιλιακές επιχειρήσεις ακτοπλοΐας και κρουαζιέρας, tour operators, πρεσβευτές και πρόξενους, Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Ένωση Λιμένων Ελλάδας, cluster λιμένων κρουαζιέρας Greek Cruise	20.000	Περιφέρεια ΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ. Περιφερειακοί σύνδεσμοι τουριστικών επιχειρηματιών.	2016	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ: Χρονοπρογραμματισμός, ταξίδια επαφών, υποδοχή προσκεκλημένων Συνεργασία για την ενίσχυση των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συνδέσεων (τακτικών, charters, υδροπλάνων - AEGEAN, SKY EXPRESS, ASTRA, Ellinair, Υδροπλάνοι Ελλάδας, Ελληνικά Υδατοδρόμια), Συνεργασία με το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών και την εταιρεία Fraport για το αεροδρόμιο της Καβάλας,
4 Ρ	Διευκόλυνση, στήριξη και επιτάχυνση των ιδιωτικών επενδύσεων	-	-	2016-2023	Συνεργασία Διεύθυνσης Πολιτισμού – Τουρισμού, Διυπηρεσιακής επιτροπής τουριστικών επενδύσεων, Συμβουλίου πολιτικού και διυπηρεσιακού συντονισμού,

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες

Θεσμικές πρωτοβουλίες

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
					Επιστημονικής ομάδας συμβουλευτικής και Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού.
5	Προγραμματικές συμβάσεις με αρχές και φορείς και ειδικότερα με τον ΕΟΤ, το Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, τα Ινστιτούτα ΙΝΣΕΤΕ και ΙΤΕΠ του ΣΕΤΕ και του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου	250.000	ΠΑΜΘ	2016-2023	Έναρξη και προοδευτική ενίσχυση της συνεργασίας ΠΑΜΘ με ΕΟΤ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου και Πανεπιστήμιο Πειραιώς, ΙΝΣΕΤΕ και ΙΤΕΠ
6 €	Μέριμνα διατήρησης μειζόνων και ικανού αριθμού αξιοθέατων ανοικτών κατά τη χειμερινή περίοδο	-	-	2016-2023	Συνεργασία ΠΑΜΘ και Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού με φορείς λειτουργίας επισκέψιμων χώρων (αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία κ.α.).
7 €	Δημιουργία δικτύου τουριστικών πρακτόρων της διεθνούς τουριστικής αγοράς, διαπιστευμένων σχετικά με το τουριστικό προϊόν της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	150.000	ΠΑΜΘ Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών.	2016-2020	Πρόσκληση προς τους τουριστικούς πράκτορες, εκπαίδευση μικρού κύκλου.
8 €	Πρόσκληση τουριστικών πρακτόρων από τις εγγύς αγορές (Βαλκάνια, Τουρκία, Μαύρης Θάλασσας κλπ) για Β2Β συναντήσεις με πράκτορες της ΑΜΘ για ανάπτυξη συνεργασιών	150.000	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών. Χορηγοί.	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού Περιφερειακοί Σύνδεσμοι Τουριστικών Επιχειρηματιών
9 €	Παγίωση στενής συνεργασίας, lobbying και επικοινωνία σε υψηλό επίπεδο, με το αρμόδιο Υπουργείο, τον ΕΟΤ, τα	-	-	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες					
Θεσμικές πρωτοβουλίες					
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
	Γραφεία του ΕΟΤ στο εξωτερικό, τους Πανελλαδικούς Τουριστικούς Φορείς και συνδέσμους ξεναγών				
10 Ρ	Παγίωση στενής συνεργασίας με το Υπουργείο Εξωτερικών στο πεδίο της παροχής visa 72 ωρών για τους Τούρκους πολίτες	-	-	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
11 Ρ	Παγίωση στενής συνεργασίας με όλες τις εγγύς και σχετικά εγγύς περιοχές (Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου, Τουρκίας, Βουλγαρίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Μολδαβίας, Ουκρανίας, Γεωργίας, Κύπρου)	-	-	2016-2023	Περιφέρεια ΑΜΘ, Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού
12	Πρόγραμμα στοχευμένων αδελφοποιήσεων πόλεων της περιφέρειας με πόλεις χωρών τουριστικών στόχων και περιοχών χωρών που διασχίζει το μονοπάτι Ε6	-	-	2016-2023	Ανάληψη πρωτοβουλιών από πλευράς Περιφερειακής Ένωσης Δήμων και Δήμων
13 Ρ	Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά δίκτυα, NECSTour, EARTH-European Alliance for Responsible Tourism, AGE Platform Europe, DestiNet, ERRIN-European Regions Research and Innovation Network, EUROMONTANA, Eurosite, CREATIVE CITIES NETWORK και Mediterranean Experience of Ecotourism-MEET	-	-	2016-2018	Συντονισμός ενεργειών από τον Οργανισμό Διαχείρισης Προορισμού για την κατά περίπτωση υποβολή αιτήματος και ένταξη τοπικών αρχών και φορέων.
14 Ρ	Έργα διασυνοριακών, διαπεριφερειακών και διακρατικών προγραμμάτων στα πεδία τουρισμού, πολιτισμού και φυσικού περιβάλλοντος	1.500.000	Ελλάδα - Βουλγαρία, Balkan - Mediterranean, Interreg Europe, ADRION, MED, MED-ENI	2016-2023	ΠΑΜΘ, Περιφερειακό Ταμείο: Συντονισμός και συνεργασία εντός και εκτός περιφέρειας. Υποβολή προτάσεων – αιτήσεων χρηματοδότησης

7.2.4 Δείκτες αποτελεσμάτων - επιδόσεων

Το ανάπτυγμα των ειδικών στόχων του επιχειρησιακού σχεδίου, όπως προαναφέρθηκε (βλ. Κεφάλαιο 7.1), συνιστά ένα σύστημα στόχων που είναι συγκεκριμένοι, μετρήσιμοι, εφικτοί, ρεαλιστικοί και χρονικά οριοθετημένοι. Αυτοί σηματοδοτούν συγκεκριμένα προσδοκώμενα αποτελέσματα, στους έξι (6) κύριους τομείς της αναπτυξιακής στρατηγικής που είναι, η οργάνωση και διαχείριση του προορισμού, η ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας του, η ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, η ενίσχυση της τουριστικής ζήτησης, η άμβλυση της εποχικότητας και η συνεισφορά στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Εφόσον υπήρχε δυνατότητα για την εκπόνηση πλήθους ερευνών πεδίου, η μελετητική επιλογή θα ήταν να εξειδικευτούν περισσότεροι ποιοτικοί δείκτες, οι οποίοι μάλιστα θα εστίαζαν στην ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού και στην αριστεία που είναι κεντρικά ζητούμενα. Δεδομένων όμως των σχετικών περιορισμών κόστους όσον αφορά την εκπόνηση πλήθους ερευνών πεδίου, η προσπάθεια εστιάστηκε στην εξάντληση διερεύνησης των πηγών ποσοτικών δεικτών, η "δεξαμενή" των οποίων θα αποτελούσε την αφετηρία τόσο για τον προσδιορισμό ενός λελογισμένου αριθμού δεικτών αποτελέσματος (που απεικονίζουν τις μείζονες πλευρές της παρέμβασης), όσο και για την κεφαλαιοποίηση ενός γενικότερου "συστήματος" δεικτών που θα φώτιζαν στα έτη βάσης, ορόσημου και στόχου, το τι επιτυγχάνεται ή αποκλίνει από τα επιθυμητά επίπεδα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι δείκτες αποτελέσματος διαμορφώθηκαν ως εξής:

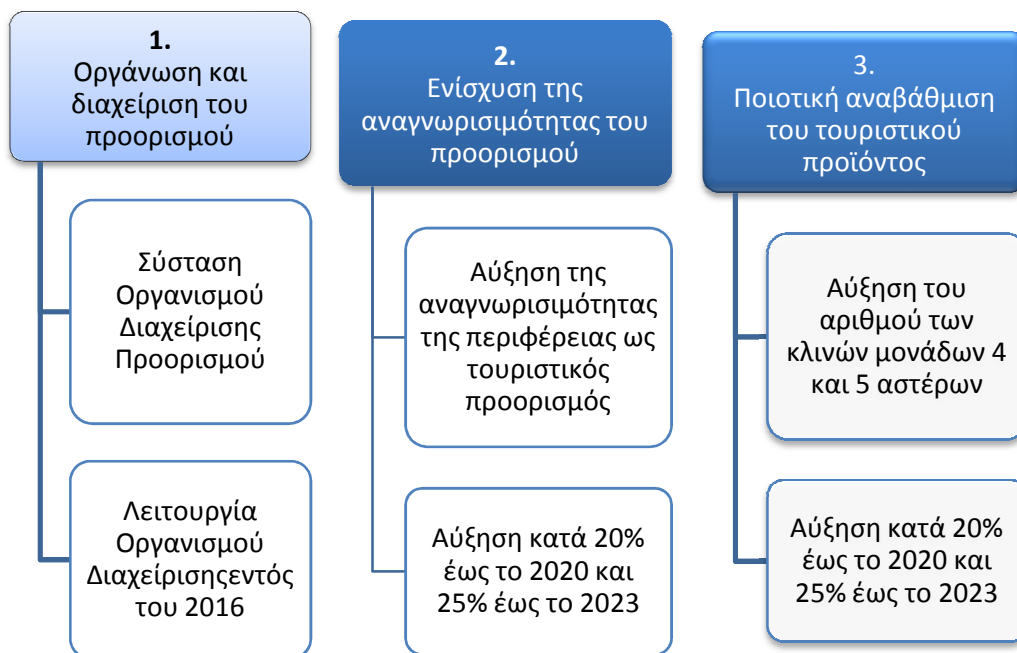
- Σύσταση και λειτουργία Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού έως το τέλος του 2016
- Αύξηση της αναγνωρισιμότητας της περιφέρειας ως τουριστικός προορισμός κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023 (ο μοναδικός εκ των δεικτών αποτελέσματος που απαιτεί έρευνα πεδίου)
- Αύξηση του αριθμού των κλινών μονάδων 4 και 5 αστέρων κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023
- Αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023

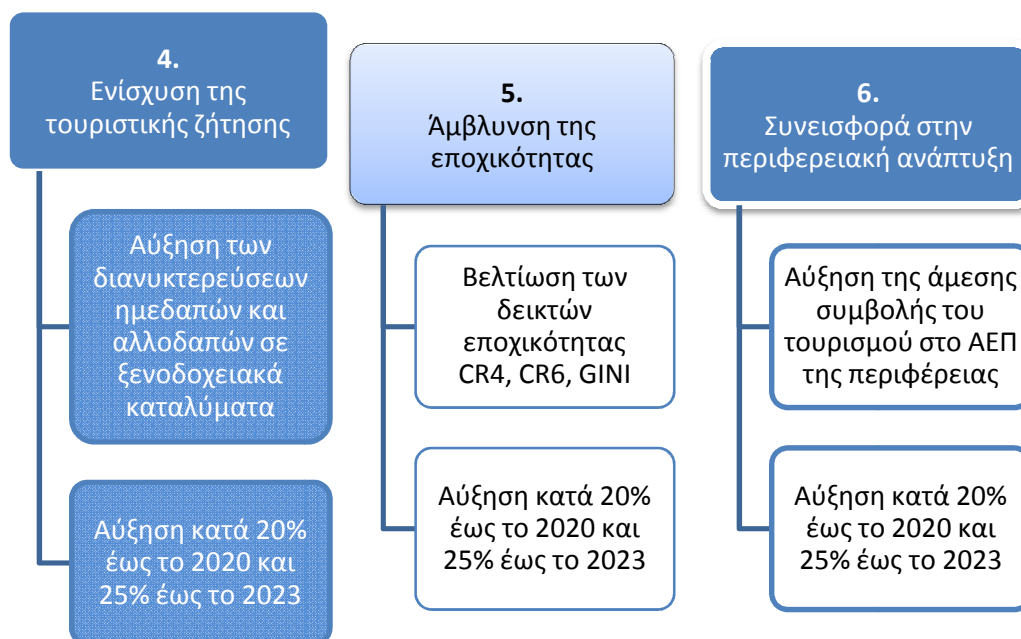
- Βελτίωση των δεικτών εποχικότητας CR4, CR6, GINI¹¹⁴ κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023
- Αύξηση της άμεσης συμβολής του τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας κατά 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023

Ο "πήγης" της στοχοθεσίας (20% έως το 2020 και 25% έως το 2023) αφενός είναι συνεπής με τα επίπεδα που έχουν τεθεί στο ΠΕΠ και στη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και αφετέρου είναι και για την εκτίμηση της ομάδας μελέτης εφικτός.

Σημειώνεται ότι θα είναι στην ευχέρεια του Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού, εφόσον έχει τη δυνατότητα, να εξειδικεύσει και να μετρά ποιοτικούς δείκτες πέραν όσων εξειδικεύονται στο παρόν σχέδιο.

¹¹⁴ Δείκτης συγκέντρωσης CR4 (για τους μήνες Ιούνιος – Σεπτέμβριος), Δείκτης συγκέντρωσης CR6 (για τους μήνες Μάιος – Οκτώβριος), Συντελεστής ανισότητας GINI (όταν ισούται με τη μονάδα τότε το σύνολο της τουριστικής κίνησης καταγράφεται σε έναν μόνο μήνα).

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δείκτες αποτελέσματος, αλλά και ένα εκτενέστατο σύστημα δεικτών (στο Παράρτημα), με τιμές βάσης πρόσφατων ετών και τιμές έτους ορόσημου και στόχου (αύξηση 20% έως το 2020 και 25% έως το 2023 αντίστοιχα, συγκριτικά με το έτος βάσης).

Δείκτες αποτελέσματος σε αντιστοιχία με τους Ειδικούς Στόχους του Σχεδίου

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ / ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Σύσταση και λειτουργία οργανισμού διαχείρισης προορισμού	Αριθμός	2015	0	2016	1	2023	1
Δείκτης αναγνωρισιμότητας (visibility, awareness) προορισμού	%	2016	*	2020	Τιμή 2016+20%	2023	Τιμή 2016+25%
Αριθμός κλινών σε μονάδες 5 και 4 αστέρων	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	5.680	2020	6.816	2023	7.100
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ	2013	1.695.632	2020	2.034.758	2023	2.119.540
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR4 ¹¹⁵	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	76,07%	2020	60,86%	2023	57,05%
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR6	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	87%	2020	69,60%	2023	65,25%
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών GINI	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	51,39%	2020	41,11%	2023	38,54%
Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας	% / ΕΛΣΤΑΤ – SETE INTELLIGENCE	2012	5%	2020	6%	2023	6,25%

* Υπολογισμός τιμής βάσης με έρευνα πεδίου που θα εκπονηθεί το 2016.

¹¹⁵ Δείκτης συγκέντρωσης CR4 (για τους μήνες Ιούνιος – Σεπτέμβριος), Δείκτης συγκέντρωσης CR6 (για τους μήνες Μάιος – Οκτώβριος), Συντελεστής ανισότητας GINI (όταν ισούται με τη μονάδα τότε το σύνολο της τουριστικής κίνησης καταγράφεται σε έναν μόνο μήνα).

Ζητούμενα	Επιθυμητές θέσεις / συνθήκες	Συστατικά της στρατηγικής	Ειδικοί στόχοι SMART	Άξονες προτεραιότητας	Δείκτες αποτελέσματος
<p>Διαχείριση τουριστικής προσφοράς και ζήτησης</p> <p>Ισχυρή τοποθέτηση στον εθνικό και διεθνή τουριστικό χάρτη</p> <p>Ανάδειξη των στοιχείων ελκυστικότητας και ικανοποίηση ποικιλίας ενδιαφερόντων</p> <p>Ισορροπητή αύξηση της ξενοδοχειακής δυναμικότητας, της αναλογίας των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλής τάξης και βελτίωση της ποιότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος</p> <p>Τουριστικός προορισμός υψηλών επιδόσεων</p> <p>Τουρισμός, κλάδος αντίβαρο στην ύφεση και στις επιπτώσεις της</p> <p>Άμβλυση των επιπτώσεων της ακριτικής θέσης και καλλιέργεια των δυνατοτήτων της κομβικής Ευρωασιατικής θέσης</p> <p>Μόχλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, αποτελεσματική και αποδοτική αξιοποίηση όλων των δυναμικών πηγών χρηματοδότησης</p> <p>Χωροταξικός σχεδιασμός και ήπιες υποδομές θεματικού τουρισμού</p> <p>Διατήρηση της φυσικότητας των τοπίων και των επισκέψιμων χώρων σε άριστη κατάσταση</p> <p>Διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού</p> <p>Εκσυγχρονισμός υποδομών αεροδρομίων, λιμένων και σιδηροδρόμων, βελτίωση της ασφάλειας του δευτερεύοντος οδικού δικτύου και της σήμανσης</p> <p>Βελτίωση της προσβασιμότητας των επισκέψιμων χώρων από άτομα με ειδικές ανάγκες και περιορισμένη κινητικότητα</p> <p>Βελτίωση των συστημάτων παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας και πολιτικής προστασίας</p> <p>Άμβλυση των διοικητικών εμποδίων αναφορικά με τα ταξιδιωτικά έγγραφα εισερχόμενου τουρισμού από τρίτες χώρες (visa) και τις τουριστικές ιδιωτικές επενδύσεις</p>	<p>Οργανισμός διαχείρισης προορισμού σε επιχειρησιακή λειτουργία</p> <p>Κατάκτηση μεγαλύτερης και εξελικτικά ισχυρής αναγνωρισιμότητας ως προορισμός εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού</p> <p>Προσφορά διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος και ολοκληρωμένων τουριστικών εμπειριών</p> <p>Ξενοδοχειακή δυναμικότητα αναπτυγμένη ισορροπητά στο χώρο και μεγαλύτερος αριθμός ξενοδοχείων 4 και 5 αστέρων</p> <p>Μεγέθυνση των δεικτών της διάρκειας της τουριστικής περιόδου, των αφίξεων και διανυκτερεύσεων, της διάρκειας παραμονής, της κατά κεφαλή δαπάνης και των συνολικών εισπράξεων</p> <p>Τουριστική ανάπτυξη με υψηλή συνεισφορά στην περιφερειακή οικονομία και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης</p> <p>Περιφέρεια πύλη, πόλος και προορισμός</p> <p>Σταθερά υψηλή επενδυτική δραστηριότητα</p> <p>Τουριστική ανάπτυξη με κανόνες, όρια και ήπιες παρεμβάσεις</p> <p>Φυσικοί πόροι και πολιτιστική κληρονομιά με σταθερά υψηλό επίπεδο προστασίας</p> <p>Ανθρώπινο δυναμικό με δεξιότητες, σε ολοκληρωτήν αλυσίδα αξίας του τουρισμού</p> <p>Υψηλού επιπέδου τεχνικές υποδομές</p> <p>Προσβάσιμος τουρισμός</p> <p>Προληπτική διαχείριση της ασφάλειας του προορισμού</p> <p>Προσφορά visa 72 ωρών και φιλικό επενδυτικό περιβάλλον</p>	<p>οργάνωση και διαχείριση του προορισμού</p> <p>συνέπεια προς την εθνική και περιφερειακή στρατηγική</p> <p>προσανατολισμός σε στρατηγικά επιτεύγματα</p> <p>επένδυση στα εμβληματικά προϊόντα</p> <p>ανάδειξη της Νίκης της Σαμοθράκης και της συγκέντρωσης 4 εθνικών πάρκων</p> <p>κεφαλαιοποίηση παρελθόντων επιτευγμάτων</p> <p>ΟΧΕ τουρισμού – πολιτισμού και αστικά κέντρα ως σημεία αναφοράς</p> <p>προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών και εμπειριών</p> <p>ολοκληρωμένες προτάσεις βιωματικών εμπειριών</p> <p>θεματικού τουρισμού</p> <p>στόχευση αγορών υψηλής προστιθέμενης αξίας</p> <p>ποιοτική τουριστική ζήτηση 12 μηνών</p> <p>εξασφάλιση ικανών οικονομικών πόρων, φιλικό επενδυτικό περιβάλλον</p> <p>εμπροσθοβαρές αποτύπωμα παρέμβασης, παραγωγή αποτελεσμάτων εντός της προγραμματικής περιόδου</p> <p>κουλτούρα, ικανότητες, συναίνεση, εξωστρέφεια και ανάπτυξη σχέσεων επιρροής</p> <p>μετρήσιμη προστιθέμενη αξία σε τοπικό επίπεδο, αειφόρος και ισορροπητή ανάπτυξη</p> <p>περιοδική ανασκόπηση της στρατηγικής</p>	<p>Σύσταση και λειτουργία Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού</p> <p>Αύξηση της αναγνωρισιμότητας της περιφέρειας ως τουριστικός προορισμός</p> <p>Αύξηση του αριθμού των κλινών μονάδων 4 και 5 αστέρων</p> <p>Αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα</p> <p>Βελτίωση των δεικτών εποχικότητας</p> <p>Αύξηση της άμεσης συμβολής του τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας</p>	<p>Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού</p> <p>Εμβληματικά έργα</p> <p>Υποδομές</p> <p>Πολιτισμός</p> <p>Περιβάλλον</p> <p>Επιχειρηματικότητα</p> <p>Τουριστική προβολή</p> <p>Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις</p> <p>Ανθρώπινο δυναμικό</p> <p>Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες</p>	<p>Σύσταση και λειτουργία οργανισμού διαχείρισης προορισμού</p> <p>Δείκτης αναγνωρισιμότητας (visibility, awareness) προορισμού</p> <p>Αριθμός κλινών σε μονάδες 5 και 4 αστέρων</p> <p>Διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings</p> <p>Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR4</p> <p>Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR6</p> <p>Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών GINI</p> <p>Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Διαδικασία Μετεξέλιξης της Π-ΑΜΘ σε Τουριστικό Προορισμό Αριστείας

Η μετεξέλιξη της ΠΑΜΘ σε τουριστικό προορισμό αριστείας αποτελεί στρατηγικό στόχο και σε πρακτικό επίπεδο ιδιαίτερα σημαντική απόφαση, δεδομένου ότι είναι ο μόνος τρόπος και δρόμος ο οποίος μπορεί να προωθήσει, να στηρίξει και να αναβαθμίσει τη θέση της Περιφέρειας στον εγχώριο και στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Στο πλαίσιο αυτό, η «στρατηγική φιλοδοξία» να καταστεί τουριστικός προορισμός αριστείας, λαμβάνει υπόψη εκτός των άλλων τα επίπεδα-πρότυπα-κριτήρια, τα οποία κατά κανόνα χαρακτηρίζουν τους προορισμούς αριστείας τόσο σε διεθνές, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με βάση τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο «Ευρωπαϊκό Σύστημα Τουριστικών Δεικτών», τουριστικός προορισμός σημαίνει:

- Μια γεωγραφική περιοχή που αποτελεί ή ενδέχεται να αποτελέσει πόλο έλξης επισκεπτών/τουριστών.
- Ένας τόπος ή μια περιοχή που έχει αναγνωριστεί και μπορεί να χαρακτηριστεί με ευκολία προορισμός επισκεπτών και διαθέτει σειρά εγκαταστάσεων και προϊόντων για τουριστικούς σκοπούς.
- Ένας τόπος ή μια περιοχή που προωθείται ως προορισμός.
- Ένας τόπος ή μια περιοχή όπου είναι δυνατή η μέτρηση της παροχής και της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών, ήτοι της οικονομίας επισκεπτών.
- Ένας τόπος ή μια περιοχή όπου η διαδικασία διαχείρισης των επισκεπτών περιλαμβάνει συνήθως ενδιαφερόμενα μέρη από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, από κοινού με την κοινότητα υποδοχής.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις για την προετοιμασία ανάδειξης και καθιέρωσης ενός προορισμού αριστείας, αυτό δεν είναι μια διαδικασία *one size fits all* αλλά μια συνεχής, διαρκής και επαναλαμβανόμενη διαδικασία που διαφοροποιείται ανά προορισμό. Η διαδικασία αυτή είναι σημαντικό να προσαρμόζεται πάντοτε στα χαρακτηριστικά του προορισμού και στη στοχοθεσία ανά πεδίο θεματικού τουρισμού. Ο προσδιορισμός των

κριτηρίων αριστείας είναι μια πολύ-τομεακή διαδικασία που αφορά στο εσωτερικό περιβάλλον του προορισμού, στην υφιστάμενη κατάσταση σε αυτόν, στους τουριστικούς πόρους, αλλά και στο ανθρώπινο δυναμικό. Σημαντικός παράγοντας επιρροής είναι επίσης, το εξωτερικό περιβάλλον και τα διεθνή κριτήρια ποιότητας και αειφορίας, που συνήθως καθιστούν και διακρίνουν έναν τουριστικό προορισμό ως προορισμό αριστείας έναντι κάποιων άλλων. Όσον αφορά στο θέμα ειδικότερα της αειφορίας, αυτό είναι μείζον καθώς λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το στοιχείο της οικονομικής μεγέθυνσης, αλλά και εκείνο της αλληλεξάρτησης του πολιτισμού και της καθημερινότητας του τόπου με το φυσικό περιβάλλον του προορισμού.

Σε όρους προσαρμογής και συμμόρφωσης σε διεθνές επίπεδο, η στρατηγική του τουρισμού της ΠΑΜΘ λαμβάνει υπόψη και υιοθετεί τις αρχές του *Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού*¹¹⁶ για τον αειφόρο τουρισμό και ειδικότερα εκείνες του Οργανισμού *Global Sustainable Tourism Council*¹¹⁷ (GSTC), δεδομένου ότι εξειδικεύονται περαιτέρω σε κατηγορίες και εμπλουτίζονται με άλλες διεθνείς. Οι τέσσερις κατηγορίες του GSTC¹¹⁸ για τους τουριστικούς προορισμούς είναι σημαντικές και περιγράφονται ως εξής:

Η 1η κατηγορία καταδεικνύει ως σημαντική την αποτελεσματική και αειφόρο διαχείριση του προορισμού ("*demonstrate effective sustainable management*"), μέσα από ενέργειες όπως τη σύσταση φορέα διαχείρισης (DMO), τη σύνταξη στρατηγικής για την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, τη δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης, το προσδιορισμό αρχών αειφορίας, τη διαχείριση της εποχικότητας αλλά και άλλων ενεργειών που έχουν ως στόχο την αειφόρο ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Η 2^η κατηγορία αναφέρεται στη μεγιστοποίηση των οικονομικών ωφελειών για τη κοινωνία υποδοχής και στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού ("*maximize economic benefits to the host community and minimize negative impacts*"), μέσα από ενέργειες όπως η καταγραφή των συνεπειών στην οικονομία, στην απασχόληση, στην επιχειρηματικότητα, στην προσβασιμότητα των πόρων και στη συμβολή του τουρισμού στην αειφόρο ανάπτυξη της Περιφέρειας.

¹¹⁶United Nations World Tourism Organization. 2005. "Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers".

¹¹⁷ Global Sustainable Tourism Council: <https://www.gstcouncil.org/en/>

¹¹⁸Global Sustainable Tourism Council. 2013. "Global Sustainable Tourism Council Criteria. Suggested Performance Indicators for Destinations".

Η 3^η κατηγορία αφορά στη μεγιστοποίηση των ωφελειών για τις τοπικές κοινωνίες, τους επισκέπτες και τη πολιτιστική κληρονομιά (“*maximize benefits to communities, visitors, and culture*”), μέσα από ενέργειες όπως η ανάπτυξη ενός πλαισίου προστασίας και αειφόρου διαχείρισης των μνημείων, η μέτρηση της φέρουσας ικανότητας των πολιτιστικών πόρων, η διαχείριση των επισκεπτών και η ενημέρωσή τους.

Η 4^η κατηγορία στοχεύει στη μεγιστοποίηση των ωφελειών για το περιβάλλον και στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού (“*maximize benefits to the environment and minimize negative impacts*”), μέσα από ενέργειες που αφορούν την αειφόρο διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων, την εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων, την προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας, τη διαχείριση των υδάτων και της ηχορύπανσης στις προστατευόμενες περιοχές, κ.α.

Παράλληλα, η Περιφέρεια ΑΜΘ οφείλει να λάβει υπόψη:

- α) τους Δείκτες που έχει υιοθετήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκά Κριτήρια για τους Βιώσιμους Προορισμούς)
- β) τα πεδία των προορισμών αριστείας της πρωτοβουλίας EDEN και
- γ) την Ευρωπαϊκή πολιτική για τον τουρισμό.

Συγκεκριμένα, η πρωτοβουλία του 2010 «*Ευρώπη, ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο – ένα νέο πλαίσιο πολιτικής για τον ευρωπαϊκό τουρισμό*», είναι αξιωματική υποχρέωση αφενός γιατί υποδεικνύει τις κατευθύνσεις και τις πρακτικές που θα υιοθετηθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέχρι το 2020 και αφετέρου, γιατί αναφέρεται σε εξειδικευμένα εργαλεία ποιότητας όπως οι αρχές του *Ευρωπαϊκού Ποιοτικού Τουρισμού*¹¹⁹. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται σε άξονες δράσης που είναι πολύ σημαντικοί για το στόχο της ΠΑΜΘ, όπως η ανάπτυξη συνεργιών μεταξύ των Ευρωπαϊκών Προορισμών, η ανάπτυξη της καινοτομίας στην τουριστική βιομηχανία, η κατάρτιση και η δια βίου μάθηση του ανθρώπινου δυναμικού, η επέκταση της τουριστικής περιόδου και η σωστή ενημέρωση του επισκέπτη.

Όσον αφορά στα Κριτήρια για τους Βιώσιμους Προορισμούς μέσα από το *Ευρωπαϊκό Σύστημα Τουριστικών Δεικτών* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013), αυτά παρουσιάζουν

¹¹⁹ European Commission. 2014. “European Tourism Quality Principles”. Brussels.

σημαντικές ομοιότητες με εκείνα του UNWTO και του GSTC που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Τουριστικών Δεικτών έχει σχεδιαστεί με κύριο σκοπό την παρακολούθηση, τη διαχείριση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας ενός τουριστικού προορισμού μέσα από 27 βασικούς και 40 προαιρετικούς δείκτες προσαρμοσμένους στη στοχοθεσία της αειφόρου ανάπτυξης. Ενδεικτικά αναφέρονται οι τέσσερις κύριες κατηγορίες δεικτών, ήτοι : «Διαχείριση Προορισμού», «Οικονομική Αξία», «Κοινωνικός και Πολιτιστικός Αντίκτυπος» και «Περιβαλλοντικός Αντίκτυπος».

Η 1^η κατηγορία «Διαχείριση Προορισμών» βασίζεται σε κριτήρια που στη συνέχεια εξειδικεύονται σε υποχρεωτικούς και προαιρετικούς δείκτες. Πιο συγκεκριμένα, το κριτήριο A.1 «Δημόσια Πολιτική Βιώσιμου Τουρισμού» περιλαμβάνει τον υποχρεωτικό δείκτη (A.1.1) που αφορά στην υλοποίηση της στρατηγικής για το βιώσιμο τουρισμό, αλλά και στον προαιρετικό δείκτη (A.1.1.1) για το βαθμό συμμετοχής της κοινωνίας στο σχεδιασμό του τουριστικού προϊόντος. Το κριτήριο A.2 «Βιώσιμη Διαχείριση του Τουρισμού σε Τουριστικές Επιχειρήσεις» περιλαμβάνει το δείκτη (A.2.1) για τον αριθμό των πιστοποιημένων τουριστικών επιχειρήσεων (π.χ. ISO 14001), με δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (A.2.1) και εκθέσεις (π.χ. Global Reporting Initiative). Το κριτήριο A.3. «Ικανοποίηση Πελατών» καταγράφει το βαθμό ικανοποίησης του επισκέπτη (A.3.1), ενώ το κριτήριο A.4 «Ενημέρωση και Επικοινωνία» αναφέρεται σε δείκτες που αξιολογούν την ποιότητα και τη διάχυση της πληροφορίας στον επισκέπτη (A.4.1).

Η 2^η κατηγορία δεικτών «Οικονομική Αξία» βασίζεται στο κριτήριο B.1 «Τουριστική Ροή» και σε δείκτες όπως για παράδειγμα τον αριθμό διανυκτερεύσεων ανά επισκέπτη (B.1.1) και τις ημερήσιες δαπάνες των επισκεπτών στον προορισμό (B.1.1.3). Το κριτήριο B.2 «Επιδόσεις Τουριστικής Επιχείρησης» αναφέρεται στη μέση διάρκεια διαμονής των επισκεπτών (B.2.1), ενώ το κριτήριο B.3 «Μέγεθος και Ποιότητα Απασχόλησης» περιλαμβάνει δείκτες που σχετίζονται τόσο με την άμεση (B.3.1), όσο και με την εποχιακή (B.3.1.1) απασχόληση στον τουρισμό. Το κριτήριο B.4 «Ασφάλεια και Υγεία» σχετίζεται με δείκτες ασφάλειας των επισκεπτών στον προορισμό (B.4.1) και το B.5 «Αλυσίδα Εφοδιασμού του Τουρισμού» περιέχει δείκτες που καταγράφουν τη χρήση τοπικών προϊόντων στο catering των ξενοδοχείων (B.5.1) ή τις πρωτοβουλίες ενίσχυσης των τοπικών προϊόντων (B.5.1.1).

Όσον αφορά στην 3^η κατηγορία δεικτών «Κοινωνικός και Πολιτιστικός Αντίκτυπος», αυτή περιλαμβάνει το κριτήριο Γ.1 «Αντίκτυπος σε Επίπεδο Κοινότητας» που περιέχει δείκτες όπως ο αριθμός των επισκεπτών (Γ.1.1). Το κριτήριο Γ.2 «Ισότητα μεταξύ των δύο φύλων» βασίζεται σε δείκτες ισότητας στην απασχόληση (Γ.2.1) και το Γ.3 «Ισότητα/ Προσβασιμότητα» περιέχει δείκτες για τον προσβάσιμο τουρισμό (Γ.3.1., Γ.3.1.2.). Το κριτήριο Γ.4 «Προστασία και ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της τοπικής ταυτότητας και των περιουσιακών στοιχείων» αναφέρεται κατά κύριο λόγο σε δείκτες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Γ.4.1).

Η 4^η κατηγορία δεικτών «Περιβαλλοντικός Αντίκτυπος» βασίζεται σε κριτήρια όπως το Δ.1 «Μείωση του αντίκτυπου των μεταφορών» που περιλαμβάνει δείκτες χρήσης των δημόσιων ή των ιδιωτικών μέσων μεταφοράς από τους επισκέπτες (Δ.1.1). Το κριτήριο Δ.2 «Κλιματική Αλλαγή» περιλαμβάνει δείκτες όπως τον αριθμό των επιχειρήσεων ή των οργανισμών με συγκεκριμένη πολιτική στη μείωση των ρύπων CO₂ (Δ.2.1). Υπάρχουν επίσης κριτήρια που αφορούν στη διαχείριση των λυμάτων, των υδάτων, των στερεών αποβλήτων και της ενέργειας (Δ3, Δ4, Δ5, Δ6). Τα τελευταία μάλιστα κριτήρια βασίζονται σε πολύ σημαντικούς δείκτες σχετικούς με τη χρήση του νερού, το διαχωρισμό των αποβλήτων στις τουριστικές μονάδες, τη χρήση του ηλεκτρικού ρεύματος κ.α.

Το "δίκτυο" των *Ευρωπαϊκών Προορισμών Αριστείας*¹²⁰ (EDEN) είναι σημαντικό για το στρατηγικό στόχο της ΠΑΜΘ δεδομένου ότι κάθε χρόνο διακρίνονται και αναδεικνύονται νέοι προορισμοί αριστείας, από τα παραδείγματα και τις εμπειρίες των οποίων μπορούν να εξαχθούν σημαντικές πληροφορίες και να μεταφερθούν καλές πρακτικές. Σημαντικό, επίσης, είναι ότι το EDEN μέσα από τη συλλογή καλών πρακτικών διακρίνει τους αναπτυσσόμενους προορισμούς αριστείας με βάση διάφορα πεδία εξειδίκευσης όπως για παράδειγμα της προώθησης του προορισμού, της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, της τουριστικής καινοτομίας, της οργάνωσης και διοίκησης του προορισμού, της αειφόρου διαχείρισης του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού κεφαλαίου. Ενδεικτικά αναφέρονται τα θέματα αριστείας του 2013 «Βιώσιμος Τουρισμός», του 2011 «Τουρισμός και Ανάπλαση Φυσικών Χώρων» και του 2008 «Τουρισμός και Τοπική Άυλη Κληρονομιά».

¹²⁰ European Destinations of Excellence:
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/eden/index_en.htm

Ειδικότερα:

Ευρωπαϊκοί Προορισμοί Αριστείας (EDEN) - Καλές Πρακτικές

Soča Valley - Σλοβενία

Η περιοχή Soča Valley της Σλοβενίας αποτελεί έναν προορισμό αριστείας στην κατηγορία προώθησης του προορισμού και συγκεκριμένα της υποκατηγορίας προώθησης των αθλητικών δραστηριοτήτων. Το πεδίο αυτό αναφέρεται γενικά σε προορισμούς με καινοτόμο τρόπο διαχείρισης και προώθησης της τουριστικής ταυτότητας στη διεθνή τουριστική αγορά. Ειδικότερα, ο προορισμός αυτός αριστείας αποτελεί μια περιοχή απaráμιλλου φυσικού κάλλους στην οποία υπάρχει το ένα και μοναδικό Εθνικό Πάρκο της Χώρας (το Triglav), που είναι και ένα από τα παλαιότερα Εθνικά Πάρκα της Ευρώπης. Το ενδιαφέρον και σημαντικό στοιχείο για τον προορισμό αυτό είναι οι αθλητικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται εντός του, και οι οποίες βασίζονται στους περιβαλλοντικούς πόρους της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, ο προορισμός αξιοποιεί τις προστατευόμενες περιοχές και το τοπικό οικοσύστημα στο πλαίσιο της ανάπτυξης αθλητικών δραστηριοτήτων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, όπως: πεζοπορία, ποδηλασία, ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, ορεινή ποδηλασία, ορειβασία, εξερεύνηση σπηλαίων, γκολφ, σκι, κ.α. Σημαντικό, επίσης, είναι ότι εκτός από τον αθλητικό τουρισμό στον προορισμό αναπτύσσεται και επιστημονικός τουρισμός στο Βοτανικό Κήπο των Άλπεων, ένα μοναδικό μέρος που παράλληλα αποτελεί και το σπίτι του θρυλικού «Χρυσοκέρατου» (Goldhorn).

Durbuy στη Βαλλονία - Βέλγιο

Η περιοχή Durbuy στη Βαλλονία του Βελγίου αποτελεί έναν προορισμό αριστείας που διακρίνεται για το μοντέλο διαχείρισής του, το οποίο χαρακτηρίζεται από υψηλή και οριζόντια συμμετοχικότητα των ενδιαφερόμενων μερών. Πιο συγκεκριμένα, το πεδίο αυτό αφορά προορισμούς αριστείας που είναι οργανωτικά και λειτουργικά δομημένοι με οριζόντιο τρόπο και οι οποίοι διαθέτουν μηχανισμό διαβούλευσης, συνεργασίας και σχεδιασμού της τουριστικής στρατηγικής με τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders). Χαρακτηριστικό του προορισμού Durbuy είναι η εύστοχη επικοινωνιακή του προώθηση ως «η μικρότερη πόλη στον κόσμο για να την επισκεφτείς». Προϊόν, επίσης, της οργανωτικής καινοτομίας του τοπικού φορέα διαχείρισης προορισμού αποτελεί το στρατηγικό σχέδιο για τον τουρισμό και η υψηλή συμμετοχικότητα των ενδιαφερομένων μερών. Το τοπικό στρατηγικό σχέδιο εξειδικεύεται σε επιχειρησιακούς στόχους και δείκτες απόδοσης - ποιότητας, οι οποίοι ομαδοποιούνται σε κατηγορίες όπως η ποιότητα των τουριστικών δραστηριοτήτων, η τοπική οικονομία, η αειφόρος ανάπτυξη και η κοινωνική ευθύνη (τοπικός κώδικας δεοντολογίας).

Kuhmo-Suomussalmi - Φινλανδία

Η περιοχή Kuhmo-Suomussalmi ή Wild Taiga της Φινλανδίας αποτελεί προορισμό αριστείας για την εύστοχη διαχείριση του πολιτισμικού κεφαλαίου, της ιστορίας και του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος. Το πεδίο αυτό αφορά προορισμούς που διαχειρίζονται εύστοχα το

Corinaldo αποτελεί προορισμό αριστείας λόγω του πολιτιστικού της χαρακτήρα και των εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα όλο το χρόνο. Συγκεκριμένα, ο προορισμός αυτός χαρακτηρίζεται από την τυπική Ιταλική ύπαιθρο και τα μνημεία του που χρονολογούνται από τη Ρωμαϊκή περίοδο μέχρι και το Μεσαίωνα. Η πόλη παρουσιάζει σημαντικές καλλιτεχνικές δραστηριότητες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου στα ιστορικά της θέατρα (art gallery Claudio Ridolfi, Carlo Goldoni κ.α.) που αποτελούν το σήμα κατατεθέν του προορισμού. Οι λοιπές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους είναι για παράδειγμα η έκθεση και βράβευση των καλλιτεχνών λαϊκής τέχνης, το jazz φεστιβάλ και ο εθνικός διαγωνισμός φωτογραφίας. Στον προορισμό, τέλος, πραγματοποιούνται σημαντικές για την Ιταλία θρησκευτικές εορτές και γαστρονομικές εκδηλώσεις, αλλά και το Contesa del Pozzo della Polenta (μοναδικό στην Περιφέρεια Ancona) που αναβιώνει μεσαιωνικές δραστηριότητες και αθλήματα (π.χ. τοξοβολία με παραδοσιακές φορεσιές).

Clonakilty District - Ιρλανδία

Ο προορισμός Clonakilty District της Ιρλανδίας αποτελεί αντικείμενο αριστείας στο πεδίο της αειφορίας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Το πεδίο της αειφορίας αφορά συνήθως ζητήματα ποιότητας και διαφοροποίησης στην τουριστική υπηρεσία με έμφαση στον περιβαλλοντικό μοντερνισμό. Ο προορισμός αποτελεί ένα αναπτυσσόμενο τουριστικό θέρετρο που έχει αναπτύξει τουριστικές υπηρεσίες σε τομείς όπως : φιλοξενία, εστίαση, παρατήρηση πανίδας και χλωρίδας, θεματικά πάρκα (Model Railway Village), δραστηριότητες στην ύπαιθρο και παραδοσιακές εκδηλώσεις Κέλτικης τέχνης. Ειδικότερα, ο προορισμός διακρίνεται για τη διάχυση αειφόρων πρακτικών μέσα από μηχανισμούς περιβαλλοντικής διαχείρισης ή τοπικά σύμφωνα ποιότητας στα πεδία της διαμονής, της γαστρονομίας και της διαχείρισης του πολιτιστικού κεφαλαίου. Ως προορισμός αριστείας έχει αποσπάσει σημαντικά διεθνή βραβεία σε δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος και αειφόρου διαχείρισης του προορισμού, ενώ έχει συσταθεί και το δημοφιλές τοπικό δίκτυο «Δίκαιου Εμπορίου».

Specchia Lecce - Ιταλία

Ο προορισμός Specchia του Lecce χαρακτηρίζεται ως προορισμός αριστείας στα πεδία της τουριστικής εκπαίδευσης, της καινοτομίας και της διεθνούς συνεργασίας. Χαρακτηρίζεται από σπουδαίους πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς πόρους, με σημαντικά ιστορικά μνημεία, αλλά και απaráμιλλο φυσικό κάλλος. Αυτό, ωστόσο, που τον ξεχωρίζει είναι ότι συνδυάζει τα ιστορικά μνημεία της περιοχής με καινοτόμες εφαρμογές ενημέρωσης του επισκέπτη, αλλά και με ακαδημαϊκές σπουδές στον τουρισμό. Η ολιστική για παράδειγμα προσέγγιση στην τουριστική διαχείριση του προορισμού αποδεικνύεται από το ότι η τοπική αυτοδιοίκηση ανακαίνισε και αναστήλωσε το Φραγκισκανικό Μοναστήρι του 15^{ου} αιώνα, το οποίο στη συνέχεια μετατράπηκε σε αίθουσα διδασκαλίας για μεταπτυχιακά προγράμματα στον τουρισμό. Στον προορισμό πραγματοποιούνται επίσης και εκπαιδευτικές δραστηριότητες βασισμένες στην ανταλλαγή μαθητών μέσα από τα διεθνή προγράμματα Erasmus και Comenius. Τέλος, ο προορισμός διακρίνεται και στο πεδίο της καινοτομίας για τα ψηφιακά εργαλεία πληροφόρησης και ξενάγησης του επισκέπτη, αλλά και για τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η ΠΑΜΘ ως Τουριστικός Προορισμός Αριστείας

Λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διακρίνουν έναν προορισμό αριστείας με βάση τις αρχές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, του Global Sustainable Tourism Council και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που έχουν περιγραφεί παραπάνω), είναι αναγκαίο να προσδιορίσουμε τις βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για να μετεξελιχθεί και η ΠΑΜΘ σε τουριστικό προορισμό αριστείας. Βασικό ζητούμενο για την ΠΑΜΘ είναι να αναδειχθεί και να εδραιωθεί στο πεδίο του (θεματικού κυρίως) τουρισμού και να αξιοποιήσει προς την κατεύθυνση αυτή όλους τους διαθέσιμους, και κατά γενική ομολογία μοναδικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς της πόρους. Οι πόροι αυτοί αποτελούν το συγκριτικό της πλεονέκτημα ως τουριστικός προορισμός, αλλά και τη βάση για μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Βασικό ζητούμενο για την υλοποίηση του στόχου αυτού αποτελεί ο καθορισμός «Προϋποθέσεων Αριστείας» με αειφόρο χαρακτήρα: α. για τη διαχείριση του προορισμού, β. για τον αναπτυξιακό αντίκτυπο του τουρισμού (π.χ. οικονομία, απασχόληση), γ. για την αξιοποίηση του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού κεφαλαίου και δ. για τον προσδιορισμό της ποιότητας του προορισμού.

Με βάση τα παραπάνω και το γενικό όραμα "Ο τουρισμός, βασικός πυλώνας οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αφετηρία μετεξέλιξης σε «Προορισμό Αριστείας» καταλήγουμε στα εξής:

© **Αειφόρος και Οριζόντια Διαχείριση του Προορισμού ΑΜΘ**

Προϋπόθεση για την ανάπτυξη του προορισμού είναι η αειφόρος και οριζόντια διαχείρισή του. Για να είναι εφικτή και βιώσιμη η διαχείριση του, θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι στην ΠΑΜΘ να προχωρήσουν σε ένα κοινό σχεδιασμό με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη της. Η διαχείριση του τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να αποτελεί κοινό πεδίο δράσης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών σε όλα τα στάδια εξέλιξης του. Στην πράξη αυτό σημαίνει, αφενός ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει κεντρικό και επιτελικό ρόλο στο σχεδιασμό και τη διαχείριση του προορισμού και αφετέρου, ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι εμπλεκόμενοι φορείς αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και από κοινού δράσεις με τις τοπικές αρχές. Η κάλυψη του συγκεκριμένου κριτηρίου απαιτεί συγκεκριμένα βήματα όπως η σύσταση και λειτουργία περιφερειακού οργανισμού διαχείρισης προορισμού

(DMO), τον προσδιορισμό περιφερειακών κριτηρίων αειφορίας, τη διασύνδεση-εξωστρέφεια του προορισμού και την προβολή του στις διεθνείς τουριστικές αγορές.

Για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων αριστείας, η σύσταση και λειτουργία περιφερειακού Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού (*Destination Management Organization*), κρίνεται άκρως επιβεβλημένη απορρέοντας από την απαίτηση για οργανωμένη, συστηματική και διαχρονική προώθηση και διαχείριση του προορισμού στην ΠΑΜΘ. Ο οργανισμός αυτός θα πρέπει να είναι εναρμονισμένος με το όραμα της Περιφέρειας, να συμμετέχουν σε αυτό εκπρόσωποι από όλη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού, να στελεχώνεται από εξειδικευμένο προσωπικό και να λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια στην υπηρεσία του τουριστικού τομέα και της τοπικής επιχειρηματικότητας.

Η μετεξέλιξη της ΠΑΜΘ σε τουριστικό προορισμό Αριστείας σημαίνει μια μακροχρόνια στρατηγική (πενταετίας τουλάχιστον) στην κατεύθυνση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Η εν λόγω στρατηγική θα είναι προϊόν κοινής προσέγγισης, σοβαρής και συστηματικής δουλειάς και κυρίως ευρείας αποδοχής, ενώ για να μπορέσει να φέρει ουσιαστικά αποτελέσματα θα πρέπει να είναι ρεαλιστική και προσαρμοσμένη στα δομικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας. Σαφώς, πρέπει να είναι το αποτέλεσμα συμμετοχικού σχεδιασμού, υιοθετώντας τη διαδικασία της «από τα κάτω προς τα πάνω προσέγγισης» (*bottom up approach*) ενεργοποιώντας όλους τους εμπλεκόμενους στον τουριστικό κλάδο. Σε μια τέτοια στρατηγική, θέματα ποιότητας, περιβάλλοντος, διαχείρισης φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών πόρων, ανθρώπινου δυναμικού είναι ύψιστης σημασίας.

Προς αυτή την κατεύθυνση είναι αναγκαίος ο προσδιορισμός (Περιφερειακών) *Κριτηρίων Αειφορίας*. Τα κριτήρια αυτά είναι σημαντικά για την ορθή διαχείριση της ΠΑΜΘ ως τουριστικού προορισμού, ειδικά όταν δίνει έμφαση στα πεδία του θεματικού τουρισμού. Τέτοια κριτήρια αειφορίας μπορούν να σχετίζονται με τη διαχείριση της τουριστικής περιόδου τόσο σε σχέση με τη φέρουσα ικανότητα του προορισμού (π.χ. περιβαλλοντικοί πόροι), όσο και με τα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια που σχετίζονται με την απασχόληση και την τοπική οικονομία. Άλλο κριτήριο αειφορίας που συναντάμε σε διεθνείς προορισμούς είναι το κριτήριο προσαρμογής και αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, όπως και εκείνο της προσβασιμότητας του προορισμού για ειδικές ομάδες τουριστών (π.χ. ΑμεΑ ή άτομα τρίτης ηλικίας).

Η *Εξωστρέφεια και η Διασύνδεση* του προορισμού με άλλους προορισμούς αριστείας ή δίκτυα αριστείας αποτελεί κρίσιμο κεφάλαιο για την υλοποίηση της αειφόρου διαχείρισης του προορισμού. Σημαντικό για έναν προορισμό αριστείας είναι η εξωστρέφειά του, προκειμένου να επωφεληθεί μέσα από συνεργασίες που θα στοχεύουν στην υλοποίηση καλών πρακτικών, την ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών, αλλά και στη μεταφορά τεχνογνωσίας από προορισμούς αριστείας σε διεθνές επίπεδο. Αυτό στην πράξη μπορεί να συμβεί μέσα από τη δικτύωση με άλλους προορισμούς-δίκτυα όπως το NECSTour των Ευρωπαϊκών Περιφερειών για τον Αειφόρο και Ανταγωνιστικό Τουρισμό, το EDEN για τους ευρωπαϊκούς προορισμούς αριστείας και αδελφοποιήσεις με περιοχές που συμμετέχουν στα δίκτυα αυτά.

Σημαντικό, τέλος, για την υλοποίηση αυτής της προϋπόθεσης αποτελεί η *Επικοινωνία του Προορισμού* και η αναγνωρίσιμη τοποθέτησή του στη διεθνή τουριστική αγορά. Η ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων προβολής και διαδραστικής επικοινωνιακής πλατφόρμας αποτελεί προτεραιότητα. Το σημαντικό για την ΠΑΜΘ είναι να αναπτυχθεί μια συνολική στρατηγική προβολής και διαδραστικής επικοινωνίας με τον επισκέπτη, μέσα από την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και την ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων στην κατεύθυνση των σύγχρονων τάσεων πρόωθησης και προβολής τουριστικών προορισμών.

☉ **Οικονομική Ανάπτυξη, Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή**

Η επιτακτική ανάγκη παραμένει, να μπορέσει ο προορισμός της ΠΑΜΘ να κεφαλαιοποιήσει τα οφέλη του τουρισμού για την περαιτέρω ανάπτυξη της Περιφέρειας, την οικονομική μεγέθυνση, την απασχολησιμότητα και την κοινωνική συνοχή, έχοντας τον τουριστικό κλάδο στο επίκεντρο και σε απόλυτη διασύνδεση με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας.

Σημαντική παράμετρος είναι η ενίσχυση της *Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης* στον τουρισμό και τις θεματικές του διαστάσεις. Βασικό συστατικό αριστείας είναι το σωστά εκπαιδευμένο και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό. Ζητούμενο, λοιπόν, για το συγκεκριμένο πεδίο είναι η βαρύτητα που θα δοθεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στην απόκτηση και την ενίσχυση επαγγελματικής κουλτούρας και στην ενίσχυση του πνεύματος φιλοξενίας. Αυτές οι πρωτοβουλίες βάσιμα θα ενισχύσουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου κεφαλαίου της ΠΑΜΘ, έτσι ώστε το πεδίο του τουρισμού να αναβαθμιστεί

επαγγελματικά και να μπορεί να συμβαδίσει, να υπηρετήσει και να υποστηρίξει το στρατηγικό σχεδιασμό της Περιφέρειας.

Παράλληλη επιδίωξη είναι η τόνωση της απασχόλησης στον τουρισμό με απώτερο στόχο και την *Κοινωνική Ένταξη Ευαίσθητων Κοινωνικών Ομάδων*, που αποτελεί μέρος της στρατηγικής για την απασχόληση, αλλά και της εναρμόνισης με την Ευρωπαϊκή προσέγγιση για ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς. Στη διαδικασία αυτή το σύνολο του παραγωγικού πληθυσμού είναι αναγκαίο, συμπεριλαμβανομένων των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων που πλήττονται από την ανεργία και χαρακτηρίζονται από χαμηλή εξειδίκευση στον τουρισμό. Ως εκ τούτου, η υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης, η ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας, αλλά και η ένταξη μεγαλύτερου μέρους του τοπικού εργατικού δυναμικού στην απασχόληση αποτελούν αναγκαίες πρωτοβουλίες για την κάλυψη της εν λόγω προϋπόθεσης.

Η *συνεργασία*, τέλος, του τουριστικού κλάδου με τον ακαδημαϊκό τομέα της ΠΑΜΘ και την *Τοπική Αυτοδιοίκηση* κρίνεται νευραλγικής σημασίας ιδιαίτερα στα πεδία της καινοτομίας και της εκπαίδευσης. Είναι απολύτως χρήσιμο να αναπτυχθεί μια μόνιμη συνεργασία μεταξύ των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων (ΑΕΙ, ΤΕΙ) και των ενδιαφερόμενων μερών του τουρισμού σε επίπεδο υποστήριξης εκπαιδευτικών αναγκών. Η συνεργασία των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της ΠΑΜΘ θα συμβάλει στο σχεδιασμό στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατάρτισης με απώτερο στόχο την ποιότητα του προορισμού αλλά και τη συνολική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

© Πολιτισμική Ανάπτυξη και Ταυτότητα Προορισμού

Ο πολιτισμός ως τοπικό αναπτυξιακό κεφάλαιο αποτελεί αναμφίβολα τον βασικότερο πυλώνα για την τουριστική ανάπτυξη της ΠΑΜΘ και μετεξέλιξής της σε προορισμό αριστείας. Ως εκ τούτου, η διατήρηση των πολιτιστικών πόρων και η ανάδειξή τους είναι ενέργειες αναγκαίες που συμβάλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται άκρως αναγκαία η λειτουργία *Δικτύου Αρχαιολογικών χώρων και Μνημείων* της ΠΑΜΘ για την αειφόρο αξιοποίηση του πολιτισμικού πλούτου, την ενιαία προβολή τους και το σχεδιασμό δράσεων που εμπλουτίζουν την εμπειρία του επισκέπτη

ειδικά για μονάδες που τοποθετούνται περιφερειακά των τουριστικών θυλάκων και βασίζονται στο πλούσιο περιβαλλοντικό κεφάλαιο της ΠΑΜΘ.

- ⊙ Ανάπτυξη συνεργιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τουριστικών επιχειρήσεων πλησίον των περιοχών NATURA 2000.

Η Καινοτόμος Προβολή και Αξιοποίηση του Δικτύου Natura και των προστατευόμενων περιοχών με ψηφιακά εργαλεία αποτελεί ακόμη μία αναγκαία ενέργεια, η οποία θα εμπλουτίσει το περιεχόμενο και θα βοηθήσει ουσιαστικά στην όλη προσπάθεια. Στο πλαίσιο αυτής προτείνεται:

- ⊙ Η συστηματική προώθηση και προβολή των προστατευόμενων περιοχών μέσα από ψηφιακά εργαλεία και εφαρμογές.
- ⊙ Η ήπια τουριστική αξιοποίηση των προστατευόμενων περιοχών με στόχο:
  - το θεματικό τουρισμό,
  - την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας,
  - την ανάπτυξη δραστηριοτήτων οικοτουρισμού.

⊙ Η Ποιότητα του Τουριστικού Προορισμού ΑΜΘ

Η ποιότητα ως προϋπόθεση σηματοδοτεί την ανάγκη για μια νέα φιλοσοφία στο μάνατζμεντ ενός προορισμού, ενός οργανισμού ή μίας τουριστικής επιχείρησης. Η νέα αυτή προσέγγιση, εμπεριέχει τη συνεχή αναζήτηση και προσπάθεια για βελτίωση όλης της αλυσίδας αξίας μέχρι και το τελικό προϊόν ή υπηρεσία. Η επένδυση λοιπόν στην ποιότητα, αποτελεί την πιο αναγκαία και ταυτόχρονα την πιο αποδοτική διαδικασία με θεαματικά αποτελέσματα στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να δημιουργήσει την προσδοκώμενη «διαφοροποίηση» της τουριστικής υπηρεσίας σε σχέση με τον ανταγωνισμό.

Η εφαρμογή Διοίκησης Ολικής Ποιότητας από τις τουριστικές επιχειρήσεις αποτελεί ένα από τα κύρια ζητούμενα και αναγκαίες δράσεις στο πλαίσιο της μετεξέλιξης της Π-ΑΜΘ σε προορισμό αριστείας. Η ποιότητα πρέπει να τοποθετηθεί στο κέντρο των επιχειρηματικών διαδικασιών με στόχο την ικανοποίηση των επισκεπτών, των συνεργατών και γενικότερα της κοινωνίας. Τα τουριστικά προϊόντα και οι υπηρεσίες πρέπει όχι μόνο να ικανοποιούν τις προσδοκίες των πελατών, αλλά πρέπει επίσης να παρέχονται με ένα συνεχώς βελτιούμενο,

αποδοτικό, έγκαιρο, παραγωγικό και φιλόξενο τρόπο. Βασικός στόχος, λοιπόν, είναι οι επιχειρήσεις να είναι προσανατολισμένες προς τους πελάτες και η λειτουργία τους να καθοδηγείται από τα κριτήρια που καθορίζουν τους όρους αυτούς, όπως για παράδειγμα η ποιότητα εξυπηρέτησης, η υψηλή ποιότητα εμπειριών, το ποιοτικό υλικό και άυλο τουριστικό προϊόν κ.α.

Σε κάθε περίπτωση γίνεται σαφές ότι η ποιότητα είναι πολύ σημαντική και καίρια για τη συνολική στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης στην ΠΑΜΘ, δεδομένου ότι εκτός των άλλων βοηθά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, τη διαφοροποίηση του προορισμού από τον ανταγωνισμό, τη βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και την αξιοποίηση των οικονομικών δυνατοτήτων της Περιφέρειας. Ως εκ τούτου, η αναβάθμιση της ποιότητας για ένα τουριστικό προορισμό αποτελεί μια εξελικτική διαδικασία που απαιτεί μεθοδικότητα και δεν αποκτάται από τη μια μέρα στην άλλη.

Είναι σημαντικό, λοιπόν, η διαδικασία αυτή να βασιστεί σε συγκριμένα βήματα όπως η *Αναβάθμιση της Ποιότητας των τουριστικών υποδομών και των τουριστικών επιχειρήσεων στην ΠΑΜΘ*. Βασικό ζητούμενο για το κριτήριο αυτό είναι η βελτίωση της ποιότητας των καταλυμάτων και η αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών μέσα από την επικαιροποίηση της αξιολόγησής τους (π.χ. αστέρια, κλειδιά). Αυτό μπορεί, επίσης, να επιτευχθεί μέσα από την υιοθέτηση συγκεκριμένων κριτηρίων στο σύνολο του τουριστικού δυναμικού με βάση - οδηγό το σύστημα ποιότητας *ΕΛΟΤ 1427* για τις Τουριστικές Επιχειρήσεις.

Σημαντική, επίσης, κρίνεται η Πιλοτική Εφαρμογή Διεθνών και Ευρωπαϊκών Συστημάτων Ποιότητας. Τα *European Tourism Quality Principles (Commission, 2014)* που έχουν αναφερθεί παραπάνω αποτελούν ένα πολύ σημαντικό όπλο στην κατεύθυνση της ποιότητας, των οποίων η υιοθέτηση στην ΠΑΜΘ μπορεί να διαφοροποιήσει σημαντικά τις τουριστικές υπηρεσίες και υποδομές στο μέλλον. Επιτυχημένο παράδειγμα αποτελεί, επίσης, το Ελβετικό σήμα ποιότητας¹²¹ Q που αφορά τουριστικές επιχειρήσεις, ξενοδοχεία, υποδομές μεταφορών κ.α. Το συγκεκριμένο σήμα ποιότητας¹²² είναι διεθνώς αναγνωρίσιμο

¹²¹ Πετράς .Χ .2011. «Παράγοντες και Πρακτικές Στρατηγικού Σχεδιασμού Ποιοτικής Διαχείρισης σε Τουριστικούς Προορισμούς». Πρόγραμμα SWIFT. Σαμοθράκη και Θάσος Ιούλιος 2011.

¹²² Quality Programme-Switzerland “Q”:
http://www.swisstourfed.ch/index.cfm?fuseaction=sprachewechseln&sprache=it&parents_id=939

και διακρίνεται σε τρία επίπεδα τα οποία σχετίζονται με το είδος και το περιεχόμενο της εταιρικής στρατηγικής για το σύστημα διαχείρισης ποιότητας.

Προς αυτή την κατεύθυνση κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη στο προσεχές χρονικό διάστημα, περιφερειακού *Συμφώνου Ποιότητας που θα αφορά την διατροφική αλυσίδα*. Η ανάπτυξη και χρήση ενός τέτοιου εργαλείου εμπλουτίζει σημαντικά την τουριστική υπηρεσία (επιχειρήσεις εστίασης, ξενοδοχεία) και το προϊόν της Περιφέρειας. Η ΠΑΜΘ με αυτό τον τρόπο επιστρατεύει το πλούσιο γαστρονομικό της κεφάλαιο και αξιοποιεί το εργαλείο «της γεύσης» προς χάριν της δημιουργίας ενός προορισμού αριστείας με άξονα τον πολιτισμό και το περιβάλλον. Ταυτόχρονα, μέσα από την ενέργεια αυτή επιτυγχάνεται η ποιότητα και η επιτομή της βιώσιμης ανάπτυξης, αφού στην αλυσίδα του τουριστικού προϊόντος αποτυπώνεται η συνέργια του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα και την τυποποίηση των τοπικών προϊόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Σενάρια - Προτάσεις για τον τρόπο διαχείρισης του Τουριστικού Προορισμού Π-ΑΜΘ

Το παραδοσιακό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, έχει εξαντλήσει τις δυνατότητές του και αδυνατεί να δώσει αποτελεσματικές λύσεις στις αλλαγές και ανακατατάξεις που συμβαίνουν στην τουριστική αγορά, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον που επηρεάζει τον τουρισμό και τις ταξιδιωτικές συνήθειες και τάσεις.

Αυτό που διαπιστώνεται είναι μια μετάβαση από το μαζικό τουρισμό των 3S (Sea, Sand, Sun) στα τα 3E (Entertainment, Excitement, Education). Η μετάβαση αυτή παρατηρείται σε περιοχές της Ευρώπης που αναδεικνύουν το θεματικό τουρισμό ή άλλες εναλλακτικές μορφές ως απάντηση στις σύγχρονες τάσεις που ταυτόχρονα συμβάλουν στην αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό παρατηρείται, επίσης, τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία, όσο και στην τουριστική πρακτική, η εξειδίκευση της νέας αυτής τάσης σε «πράσινες» τουριστικές προτάσεις σε συνάρτηση με τη τάση για «υπεύθυνες» τουριστικές επιλογές από πλευράς επισκέπτη-πελάτη. Το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών αυτών στην Ευρώπη δίνει έμφαση στην εμπειρία, στις τοπικές παραδόσεις, στον πολιτισμό, στην ποιότητα της υπηρεσίας, στο περιβαλλοντικό κεφάλαιο και στο κάλλος. Για παράδειγμα, σε περιοχές και χώρες που περιβάλλουν τις Άλπεις (π.χ. Ελβετία, Αυστρία, Σλοβενία, Γαλλία) διαπιστώνεται η ανάπτυξη μια νέας μορφής τουρισμού αυτή των “4 L Tourism” (Landscape, Leisure, Learning, Limit), η οποία στοχεύει στο είδος αυτό των επισκεπτών.

Σήμερα ο ανταγωνισμός μεταξύ των τουριστικών προορισμών εντείνεται συνεχώς και έχει αποδειχτεί πλέον ότι αποσπασματικές δράσεις δεν προσθέτουν καμία αξία στον τουρισμό και στο τελικό προϊόν αυτού. Ειδικά στην Ευρώπη που αποτελεί τον δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό διεθνώς, ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος και η διαχείριση του προορισμού μια σύνθετη διαδικασία. Στο παραπάνω ανταγωνιστικό περιβάλλον, το κύριο ζητούμενο για ένα προορισμό, αποτελεί η συσπείρωση και συνάθροιση δυνάμεων που θα σχεδιάσουν αποτελεσματικά και θα διαχειριστούν ορθολογικά με κοινό όραμα και βιώσιμη

προσέγγιση τα περιφερειακά και τοπικά πλεονεκτήματα, και κατ' επέκταση την τουριστική ανάπτυξη του προορισμού, προβάλλοντας μια ενιαία και κοινή ταυτότητα.

Κατά συνέπεια τίθεται θέμα άμεσου και από μηδενικής βάσης επανασχεδιασμού του μοντέλου οργάνωσης και διαχείρισης του τουρισμού. Επαναλαμβάνεται επίσης ότι καταγράφεται, στην ΠΑΜΘ η ανάγκη ύπαρξης ενός συντονιστικού, στρατηγικού και ταυτόχρονα εποπτικού οργάνου, ώστε οι επιμέρους στρατηγικές κατευθύνσεις των προορισμών να είναι συμπληρωματικές. Οι στρατηγικές αυτές είναι σημαντικό να μετουσιώνονται σε μία ενιαία κατεύθυνση και στρατηγική, αποτελώντας αρμονικά μέρη μιας ευρύτερης εικόνας ενός ενιαίου ελκυστικού και ποιοτικού τουριστικού προορισμού.

Γενικότερα, κάθε προορισμός θα πρέπει να προσδιορίζει προσεκτικά και αξιόπιστα την τουριστική του ταυτότητα και να θέτει τις βάσεις για μια νέα πορεία αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη σε αρμονικό πάντα συνδυασμό με την περιβαλλοντική ευαισθησία, την κοινωνική ευημερία και την οικονομική βιωσιμότητα. Μια τέτοια ορθολογική και ταυτόχρονα νεωτερική προσέγγιση απαιτεί πρωτίστως κοινό όραμα και ρεαλιστικούς στόχους, αλλά και συναίνεση των εμπλεκόμενων φορέων που θα κληθούν να πάρουν «στα χέρια» τους τις τύχες του τουρισμού τοπικά. Παράλληλα απαιτεί την εμπλοκή τεχνοκρατών που θα αναλύσουν αντικειμενικά τα υφιστάμενα δεδομένα, και θα προτείνουν με τεκμηριωμένο τρόπο εναλλακτικά σενάρια και πολιτικές για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Η πιο επιτυχημένη εξέλιξη στα θέματα οργάνωσης, ανάδειξης και προώθησης ενός τουριστικού προορισμού παγκοσμίως είναι οι «**Οργανισμοί Διαχείρισης Προορισμού**» οι οποίοι δρουν ως τοπικές υπερκυβερνήσεις με ισχυρές εξουσίες, αρμοδιότητες και πόρους, έχοντας, βεβαίως, μια αποτελεσματική οργάνωση και στελέχωση. Οι Οργανισμοί στηρίζονται σε εταιρικές σχέσεις και συνεργασίες με τοπικούς φορείς, ώστε από κοινού να αναδείξουν και να προωθήσουν το ιδιαίτερο τουριστικό προϊόν της περιοχής τους. Οι εν λόγω οργανισμοί λειτουργούν στην κατεύθυνση της ολιστικής προσέγγισης για τον προγραμματισμό, την ανάπτυξη και το μάρκετινγκ προορισμού. Μέτοχοι των Οργανισμών είναι φορείς της περιοχής (Περιφέρεια, Αυτοδιοίκηση, φορείς τουρισμού, εμπορίου και βιομηχανίας κλπ), που συνεισφέρουν στα έσοδα και έχουν κάθε λόγο ο Οργανισμός να είναι ισχυρός, ώστε να αποφέρει αποτέλεσμα. Ενδεικτικά, επιτυχημένοι Οργανισμοί

Διαχείρισης Προορισμού είναι αυτοί της Βαρκελώνης, της Βιέννης, του Παρισιού και του Αμβούργου, οι οποίοι εκτός της ουσιαστικής συνεισφοράς τους στο σχεδιασμό, στήριξη και διαχείριση του τουρισμού παρεμβαίνουν και σε κάθε πρόβλημα και συνήθως το επιλύουν γρήγορα και αποτελεσματικά.

Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω, ο Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού για να έχει θετικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη, και ταυτόχρονα αειφόρο προσανατολισμό, θα πρέπει να στηρίζει τη λειτουργία του στα παρακάτω:

- Μακρόπνοο όραμα για την τουριστική ανάπτυξη του προορισμού
- Σαφή ορισμό των αρμοδιοτήτων αναφορικά με τη διαχείριση του
- Κατάλληλες επιχειρησιακές και οργανωτικές δομές
- Διαφάνεια στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων
- Λειτουργία μηχανισμού διαβούλευσης και συνεργιών με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Ως εκ τούτου, οι πρωτοβουλίες ενός ΟΔΠ στη διαχείριση ενός προορισμού είναι σύνθετες και καταδεικνύουν ως κρίσιμες τις παρακάτω λειτουργίες:

- σχεδιασμός για την επίτευξη βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης
- οργάνωση και διαχείριση του τουριστικού προϊόντος
- συνεχής αναβάθμιση και εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς
- δικτύωση και συντονισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με συναφή προς το τουρισμό δραστηριότητα
- τόνωση της απασχολησιμότητας και δημιουργία νέων εισοδηματικών εισροών
- βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του προορισμού
- ενθάρρυνση και ενημέρωση των επενδυτών στο πεδίο του τουρισμού
- βελτίωση και αναβάθμιση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών
- εμπλουτισμός της τουριστικής εμπειρίας του επισκέπτη
- σύσταση παρατηρητηρίου για την έρευνα και μέτρηση των τουριστικών μεγεθών
- προώθηση του προορισμού μέσα από εύστοχο branding, τουριστικό μάρκετινγκ και προβολή
- περιφερειακή εκπροσώπηση, έτσι ώστε να προσφέρεται στους συντελεστές του τουρισμού μια ενωμένη και ισχυρή φωνή.

Το πετυχημένο μοντέλο των Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμού άλλων περιοχών της Ευρώπης κυρίως μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστη λύση οργάνωσης και διαχείρισης του προορισμού «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη», εάν και εφόσον αντιμετωπίσει το τουρισμό ολιστικά. Η σκοπιμότητα ίδρυσης ενός τέτοιου Φορέα στην Περιφέρεια ΑΜΘ πέραν των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω πηγάζει, επίσης, και από την ανάγκη για αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και των ευκαιριών αναφορικά με την μοναδικότητα του προορισμού (περιβαλλοντικά, πολιτιστικά). Σημαντικό, επίσης, είναι η αντιμετώπιση των αδυναμιών και των απειλών που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον της περιφέρειας.

Συνοψίζοντας η ανάγκη σύστασης και λειτουργίας του Οργανισμού υπογραμμίζεται από τα παρακάτω:

- **Τον ιδιαίτερα αυξημένο ανταγωνισμό** στην τουριστική αγορά γενικά και ειδικά της Μεσογείου και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συνεχώς αναδεικνύονται νέοι τουριστικοί προορισμοί που προσφέρουν προϊόντα σε καλύτερη ποιότητα και ανταγωνιστικότερη τιμή. Ως εκ τούτου, η επανατοποθέτηση της Περιφέρειας ΑΜΘ στον τουριστικό χάρτη θεωρείται επιτακτική ανάγκη, γεγονός που θα πρέπει να στηριχθεί σε νέες βάσεις, αναδεικνύοντας και αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα που τη διαφοροποιούν συγκριτικά με τους ανταγωνιστές της και προβάλλοντας μια ανανεωμένη, δυναμική και μοναδική εικόνα και ταυτότητα.
- Τις **συνεχώς μεταβαλλόμενες τάσεις** της τουριστικής αγοράς. Σήμερα οι επισκέπτες είναι απαιτητικοί και επιδιώκουν κατά μεγάλο μέρος την ουσιαστική επαφή και γνωριμία με τον τόπο προορισμού. Επιζητούν νέες δραστηριότητες και ξεχωριστές εμπειρίες, ενώ δίδουν ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα όπως: ποιότητα και προστασία του περιβάλλοντος, ιστορία, πολιτισμός, παράδοση, γαστρονομία, αθλητισμός.
- Τη **μεγάλη συγκέντρωση και ποικιλία πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων** σε ολόκληρη την Περιφέρεια ΑΜΘ που δεν έχουν αναδειχθεί, προβληθεί και αξιοποιηθεί επαρκώς και στοιχειοθετούν την ανάγκη δρομολόγησης ενεργειών προς αυτή την κατεύθυνση για την (μεγαλύτερη – ευκολότερη) προσέλκυση επισκεπτών, τη διάχυσή τους σε όλη την Περιφέρεια και ειδικά στην ενδοχώρα, τη διατήρηση και ανάπτυξη της υπαίθρου, του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

- Τη λειτουργία του DMO ως μια περισσότερο συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση με παράλληλη έμφαση στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και τη διαχείριση του τουριστικού προϊόντος.

Είναι λοιπόν φανερό ότι η λειτουργία μιας τέτοιας δομής είναι απολύτως σκόπιμη και αναγκαία. Σημειώνεται ότι δεν είναι εύκολο εγχείρημα και για να έχει μακρό ορίζοντα επιχειρησιακής δράσης και προοπτική επιτυχίας απαιτείται η εξασφάλιση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού λειτουργίας. Σε κάθε άλλη περίπτωση η προσπάθεια αυτή θα μείνει μετέωρη, θα αποτελέσει άλλη μια ευχή και άλλη μια προσπάθεια χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα για την τοπική κοινωνία και οικονομία και εκ των πραγμάτων θα έχει από την αρχή ακόμη ημερομηνία λήξης. Εν κατακλείδι, έχει σημασία η διαπίστωση ότι η διαχείριση ενός προορισμού αποτελεί μια διαδικασία ουσιαστική που εξασφαλίζει την υψηλότερη ποιότητα εμπειρίας για ένα επισκέπτη, προσπαθώντας ταυτόχρονα να την αναπτύξει περαιτέρω ανταποκρινόμενος στις ανάγκες, τις τάσεις και τις προσδοκίες των επισκεπτών.

Στο παράρτημα επισυνάπτεται σχετική μελέτη ίδρυσης φορέα διαχείρισης του τουριστικού προορισμού στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Χρονοδιάγραμμα ενεργειών, προϋπολογισμού και ιεράρχησης δράσεων

ΑΞΟΝΑΣ 1: Οργάνωση και διαχείριση του προορισμού			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	Δημιουργία και λειτουργία Διεύθυνσης Πολιτισμού – Τουρισμού στην Περιφέρεια και γραφείου ή διυπηρεσιακής επιτροπής στελεχών για τη διευκόλυνση και εξυπηρέτηση εν δυνάμει και εν εξελίξει τουριστικών επενδύσεων	-	2016-2020
2	Σύσταση και λειτουργία συμβουλίου πολιτικού και διυπηρεσιακού συντονισμού μεταξύ της Περιφέρειας και των ΟΤΑ Α' βαθμού, Εφορειών Αρχαιοτήτων, τοπικών φορέων και οργανισμών κ.α. και σύσταση επιστημονικής ομάδας συμβουλευτικής από έμπειρους επαγγελματίες και επιστήμονες του τουρισμού, των σχετικών επιστημών και τεχνολογιών, καθώς και των επιστημών επικοινωνίας, μέσω μαζικής ενημέρωσης και marketing	-	2016-2020
3	Σύσταση Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού ΑΜΘ (DMO)	100.000	2016

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα			
Εμβληματικά έργα εκκίνησης (έργα «σημαίες»)			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 €	Νίκη της Σαμοθράκης Διαβούλευση με τις περιφερειακές - τοπικές και εθνικές αρχές για την πολιτική και τεχνική διαχείριση του θέματος της ανάπτυξης δεσμών με το Μουσείο του Λούβρου	-	2016-2018
2 €	Αντίγραφο αγάλματος Νίκης της Σαμοθράκης	250.000	2016-2017
3 €	Δημιουργία οπτικού κλώνου Νίκης της Σαμοθράκης	100.000	2016-2018
4 €	Ενεργοποίηση – Αξιοποίηση εθνικών πάρκων ανάδειξής τους σε βασικούς πυλώνες της ανάπτυξης της Περιφέρειας	500.000	2016-2020
5 €	Συμμετοχή στους Διαγωνισμούς περιβάλλοντος και πολιτισμού, α) EDEN Awards, β) Natura 2000 Awards, γ) Europa Nostra Awards, δ) European Diploma for Protected Areas, ε) World Network of Biosphere Reserves	50.000	2016-2018

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα			
Εμβληματικά έργα εκκίνησης (έργα «σημαίες»)			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
6 €	Συμμετοχή στο εορταστικό έτος 2016 Ελλάδας – Ρωσίας Επιχειρηματική αποστολή αρχών, φορέων και συνδέσμων επαγγελματιών τουρισμού στη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη	50.000	2016
7 €	2017 έτος τουρισμού στην περιφέρεια ΑΜΘ	100.000	2016-2017
8 €	Συγγραφή, μετάφραση, αναπαραγωγή και διανομή οδηγού τουριστικών επενδύσεων στην ΑΜΘ	30.000	2016-2017
9 €	Ενέργειες για την τουριστική visa 72 ωρών σε τουρίστες εκ Τουρκίας	-	2016

ΑΞΟΝΑΣ 2: Εμβληματικά έργα			
Μεσομακροπρόθεσμες εμβληματικές δράσεις			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	Υποβολή αίτησης χαρακτηρισμού και εγγραφής μείζονος άυλου πόρου ¹²⁴ στον κατάλογο Άυλης Κληρονομιάς της UNESCO (Intangible Cultural Heritage of Humanity)	30.000	2018-2020
2	Πιστοποίηση διαδρομής και ένταξη στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μονοπατιών Κορυφαίας Ποιότητας - Leading Quality Trails	30.000	2018-2020
3	Υποβολή αίτησης ένταξης μείζονος σημασίας έκτασης γεωποικιλότητας, στο Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο δίκτυο γεωπάρκων	20.000	2017-2019
4	Αναγνώριση της Εγνατίας Οδού ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Διαδρομή (European Cultural Route) του Συμβουλίου της Ευρώπης	30.000	2018-2019
5	Αξιολόγηση της περιφέρειας με το εργαλείο SMED του Παγκόσμιου Κέντρου Αριστείας Προορισμών (World Center of Excellence for Destinations) και αναγνώριση της ως προορισμός αριστείας	30.000	2020

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές			
Προσβασιμότητα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	Έργα οδικού δικτύου	40.000.000	2016-2023
2 €	Συμπλήρωση, αντικατάσταση και αναβάθμιση δικτύου σήμανσης στο πρωτεύον και δευτερεύον οδικό δίκτυο	100.000	2016-2017
3	Αναβάθμιση – εκσυγχρονισμός συνοριακών σταθμών οδικού δικτύου	400.000	2016-2023
4 €	Βελτίωση προσβασιμότητας και θέσεων στάθμευσης στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος	300.000	2016-2017
5 €	Διαμόρφωση / ανάδειξη σημείων θέας επί του οδικού δικτύου	200.000	2016-2017

¹²⁴ γαστρονομία, τέχνη, τεχνική, δρώμενο, έθιμο, προϊόν.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές			
Προσβασιμότητα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
6	Έργα λιμένων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας	4.000.000	2016-2023
7 €	Έργα υποδομής υποστήριξης τουρισμού κρουαζιέρας μεγάλων πλοίων	500.000	2016-2017
8 €	Αναβάθμιση λιμένων εξυπηρέτησης σκαφών αναψυχής	500.000	2016-2017
9	Αναβάθμιση / εκσυγχρονισμός συνοριακών και λοιπών σταθμών σιδηροδρομικού δικτύου	400.000	2016-2023
10	Κατασκευή υποδομών σιδηροδρομικού δικτύου	5.000.000	2016-2023
11	Αναβάθμιση και εγκατάσταση συστημάτων ηλεκτροκίνησης και σηματοδότησης της σιδηροδρομικής γραμμής Στρυμόνα – Αλεξανδρούπολης	252.000.000	2016-2023
12	Αναβάθμιση σε εντοπισμένα τμήματα της σιδηροδρομικής γραμμής Αλεξανδρούπολης – Ορμένιο (Σύννορα), ανακαίνιση Σιδηροδρομικού Σταθμού Πυθίου και Σιδηροδρομικού Σταθμού Ορμενίου και εγκατάσταση συστήματος Ηλεκτροκίνησης και Τηλεδιοίκησης	185.000.000	2016-2023
13	Αναβάθμιση υποδομών αεροδρομίων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας	1.000.000	2016-2023
14	Αναβάθμιση ελικοδρομίων	300.000	2016-2023
15 €	Αναπλάσεις / αισθητικές παρεμβάσεις τουριστικών πυρήνων, δημιουργία / βελτίωση δημόσιων υποδομών προσβάσιμου τουρισμού	1.000.000	2016-2020
16 €	Προμήθεια ποδηλάτων και ηλεκτρικών (δίτροχων και τετράτροχων) οχημάτων για περιηγητική μίσθωση εντός παραδοσιακών αστικών πυρήνων	200.000	2016-2018

ΑΞΟΝΑΣ 3: Υποδομές			
Υγεία			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	Ενίσχυση των υπηρεσιών άμεσης βοήθειας σε περιοχές υψηλής τουριστικής συγκέντρωσης	300.000	2016-2020
2	Αναβάθμιση υποδομών και υπηρεσιών και η ανάπτυξη ιατρικού τουρισμού σε δημόσιες μονάδες υγείας	500.000	2016-2020
3	Ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικής υγείας (e-health) - τηλεϊατρικής	500.000	2016-2020

ΑΞΟΝΑΣ 3 : Υποδομές			
Ειδικά τουριστικά προϊόντα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 €	Ανάδειξη Διαδρομής κρασιού του Διονύσου	50.000	2016-2018
2 €	Κατασκευή υποδομών και ανάδειξη μονοπατιού Ε6	100.000	2016-2018

ΑΞΟΝΑΣ 3 : Υποδομές			
Ειδικά τουριστικά προϊόντα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
3 €	Χάραξη - κατασκευή νέων διαδρομών (πολυθεματικές – φύσης & πολιτισμού, αμιγείς οικοτουριστικές, θρησκευτικές, θρησκευτικές διαπολιτισμικού χαρακτήρα {χριστιανικών και μουσουλμανικών}, συνδυετικές - ενοποίησης αρχαιολογικών και μουσειακών θέσεων, ποδηλατικές, γαστρονομικές, μικτές διαδρομές χλωρίδας και πανίδας, παραδοσιακών οικισμών και βυζαντινών μνημείων, σιδηροδρομικές μικροδιαδρομές σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κατά μήκος του δικτύου)	750.000	2016-2023
4	Δημιουργία νέων δασικών χωριών	1.000.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 4 : Πολιτισμός			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 €	Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.1) Αποκατάσταση Τεμένους Βαγιαζήτ Διδυμότειχου. Συμπληρωματικά έργα	8.000.000	2016-2023
2 €	Αποκατάσταση, ανάδειξη και επανάχρηση διατηρητέων, ιστορικών και πολιτιστικών κτιρίων (Δράση ΠΕΠ 6γ.12.2) Αποκατάσταση διατηρητέου κτιρίου Δημαρχείου Ξάνθης και αλλαγή χρήσης σε χώρο συνάθροισης κοινού και γραφεία - προσθήκη ανελκυστήρα ΑΜΕΑ Αποκατάσταση μεγάλης Λέσχης Καβάλας Αποκατάσταση παλαιού Μεντρεσέ στις καμάρες, επανάχρησή του ως χώρος πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ανάδειξη περιβάλλοντος χώρου του και ανάπτυξη της περιοχής μεταξύ των οδών παλαιού υδραγωγείου και Λάμπρου Κατσώνη. Συμπληρωματικά έργα.	8.000.000	2016-2023
3 €	Ψηφιακές δράσεις των υπηρεσιών του τομέα πολιτισμού (Δράση ΕΠΑνΕΚ 01-2B-1.2-01) - εμπλουτισμός των ψηφιακών συλλογών των κινητών μνημείων	500.000	2016-2023
4 €	Συνδρομή στη βελτίωση δημόσιων υποδομών που συμβάλλουν στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και την ανάπτυξη του τουρισμού (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-01)	1.000.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 4 : Πολιτισμός			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
5 €	Αναβάθμιση προσφερόμενων υπηρεσιών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και πολιτιστικές υποδομές (Δράση ΕΠΑνΕΚ 03-6c-3.5-02) - εργασίες για τον λειτουργικό εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης των επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και άλλες πολιτιστικές υποδομές, εξασφάλιση της προσβασιμότητας των ΑμεΑ, τη βελτίωση των χώρων υγιεινής, τη δημιουργία ή επέκταση και αναβάθμιση των εκδοτηρίων, τη γενική και ειδική σήμανση των χώρων και τη χάραξη διαδρομών	400.000	2016-2023
6	Παρεμβάσεις αποκάλυψης πολιτιστικών πόρων - στήριξη ανασκαφικού έργου	250.000	2016-2023
7 €	Παροχή δυνατότητας πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό στους επισκέψιμους, στεγασμένους και υπαίθριους, χώρους	50.000	2016-2017
8 €	Έργα για την εξυπηρέτηση ατόμων με μειωμένη κινητικότητα σε επισκέψιμους χώρους	150.000	2016-2020

ΑΞΟΝΑΣ 5: Περιβάλλον			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 €	«Προστασία και ανάδειξη οικοσυστημάτων» (Δράση ΠΕΠ 6δ.13.1) Σύνταξη και εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης και Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, Υποδομές / δράσεις / υλικό ερμηνείας περιβάλλοντος και διαχείρισης / προσέλκυσης επισκεπτών σε προστατευόμενες περιοχές όπως παρατηρητήρια, κέντρα πληροφόρησης, υποδομές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δράσεις προβολής – προσέλκυσης, δικτύωσης, Υλοποίηση πράσινων υποδομών και οικολογικών διαδρομών, Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας παράκτιων και παραθαλάσσιων περιοχών. Ειδικές δράσεις αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής σε παράκτιες περιοχές που κινδυνεύουν, Δράσεις και εξοπλισμός εντοπισμού, φύλαξης, παρακολούθησης και αναφοράς παράνομων δραστηριοτήτων εντός των οριοθετημένων προστατευόμενων περιοχών (π.χ. οργάνωση εισόδων, σύστημα παρακολούθησης επισκεπτών). Συμπληρωματικά έργα.	3.000.000	2016-2023
2 €	Αναβάθμιση μουσειακών - εκθεσιακών συλλογών φυσικού περιβάλλοντος	200.000	2016-2020
3 €	Παροχή πολύγλωσσης audio-ξενάγησης με ατομικό εξοπλισμό σε βιοτόπους υψηλής επισκεψιμότητας	50.000	2016-2017

ΑΞΟΝΑΣ 5: Περιβάλλον			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
4 Ρ	Προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων (δίτροχων και τετράτροχων) για ξενάγηση ή/και περιηγητική μίσθωση εντός βιοτόπων	150.000	2016-2017
5 Ρ	Έργα για την εξυπηρέτηση ατόμων με μειωμένη κινητικότητα	150.000	2016-2020
6	Κατασκευή περιβαλλοντικού πάρκου	150.000	2016-2020
7 Ρ	Έργα εμπλουτισμού προσφερόμενων δραστηριοτήτων και εμπειριών, υποδομών, ανάδειξης, προβολής και βελτίωσης επισκεψιμότητας, εντός εθνικών πάρκων και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	300.000	2016-2020
8 Ρ	Σύνταξη Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του δικτύου Natura 2000 (Δράση 12.6D.21.3.1)	200.000	2016-2023
9 Ρ	Υπολειπόμενες δράσεις για Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (Δράση 12.6D.21.4.1)	80.000	2016-2023
10 Ρ	Εφαρμογή της διαχείρισης οικοτόπων / ειδών και περιοχών Natura 2000 για τη μετρήσιμη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης (Δράση 14.6III.32.31.1)	500.000	2016-2023
11 Ρ	Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών, Πιλοτικές / καινοτόμες παρεμβάσεις διαχείρισης επισκεπτών σε ιστορικά ή/και οικονομικά ή/και πολιτιστικά κέντρα πόλεων που εμφανίζουν αυξανόμενες τάσεις επισκεψιμότητας και συνδυάζουν τουριστικές και πολιτιστικές λειτουργίες, επεμβάσεις για την ισόρροπη, αειφόρο, περιφερειακή ανάπτυξη, τη δημιουργία πρωτοπόρων οικονομιών, την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών απομονωμένων «κοινοτήτων», τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού (Δράση 14.6IV.33.33.3)	800.000	2016-2023
12 Ρ	Προστασία, ανάπτυξη και προβολή δημόσιων τουριστικών κεφαλαίων (Δράση 14.6IV.33.33.4)	200.000	2016-2023
13	Πιστοποίηση των εθνικών πάρκων της περιφέρειας με τις διαδικασίες της EUROPARC	30.000	2017-2020

ΑΞΟΝΑΣ 6 : Επιχειρηματικότητα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	«Ανάπτυξη clusters και meta-clusters για τη δημιουργία εγχώριων αλυσίδων αξίας στους στρατηγικούς τομείς της χώρας (σύσταση τουριστικού δικτύου)» (Δράση 01-3α-1.3-01)	700.000	2016-2023
2 Ρ	«Πρόγραμμα ενίσχυσης τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών» (Δράση 01-3c-1.4-02)	3.000.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 6 : Επιχειρηματικότητα			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
3 €	Τουριστικές επενδύσεις ίδρυσης και εκσυγχρονισμού μονάδων και λοιπών εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (καταλύματα, οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις συνεδριακά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γκολφ, χιονοδρομικά κέντρα, ιαματικές πηγές, κέντρα προπονητικού αθλητικού τουρισμού, θεματικά πάρκα, μονάδες τουρισμού υγείας, κέντρα αποκατάστασης, επισκέψιμες φάρμες, αγροκτήματα)	15.000.000	2016-2023
4 €	Επιχειρηματικές επενδύσεις extreme sports (π.χ. αλεξίπτωτο πλαγιάς, skydiving, rafting, canoe-kayak, ποδήλατο βουνού, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγιού), παρατήρηση άγριας ζωής, ιπασία, παιχνίδια περιπέτειας, off road μηχανοκίνητες περιηγήσεις (jeeps και μοτοσυκλέτες), καταδυτικά κέντρα, οργανωμένες υποδομές για θαλάσσια αθλήματα	1.000.000	2016-2023
5 €	Κατασκευή μαρινών	4.500.000	2016-2020
6 €	Δημιουργία υποδομών υδατοδρομιών και εξυπηρέτησης αεροπορικών συνδέσεων με υδροπλάνα	1.000.000	2016-2020
7 €	Αναβάθμιση των σταθμών υπεραστικών συγκοινωνιών	1.000.000	2016-2020
8	Αποκατάσταση εγκαταλειμμένων οικισμών και διαμόρφωση τους σε χώρους φιλοξενίας και αναψυχής	2.500.000	2016-2020
9	Αποκατάσταση και επανάχρηση κτιρίων ιστορικής και αγροτοβιομηχανικής κληρονομιάς	1.500.000	2016-2020
10	Περιοδική εκδήλωση - event προώθησης των τοπικών προϊόντων στα τοπικά ξενοδοχεία με τη μορφή B2B συναντήσεων παραγωγών και επιχειρηματιών αγροδιατροφικού τομέα με ξενοδόχους - σύναψη συμβάσεων προμήθειας τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων	50.000	2016-2020
11 €	Προσέλκυση και παροχή διευκολύνσεων σε τηλεοπτικές και κινηματογραφικές παραγωγές μεγάλου μήκους	50.000	2016-2023
12 €	Τουριστικά πακέτα εμπειρικών προϊόντων: Νίκη της Σαμοθράκης, Εθνικά πάρκα – Φύση - Άγρια ζωή, Επιστήμη – Φιλοσοφία – Δημόκριτο, Προσκυνήματα – Βυζάντιο - Απόστολος Παύλος, Μυθολογία – Όμηρος, Εγνατία οδός, Πολυπολιτισμικότητα-Χριστιανοί-Μουσουλμάνοι, Οίνος – Γαστρονομία, Ήλιος-Θάλασσα-Νησιά, Πόλεις-City-break-Συνέδρια, Θερμά λουτρά- Ηλικιωμένοι, Περιπέτεια, Ακρίτες, Οικογένειες	500.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 7 : Τουριστική προβολή

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 Ρ	«Αναβάθμιση / ενίσχυση τουριστικού προϊόντος», Δημιουργία εμπειρικών προϊόντων και σύγχρονης οπτικής ταυτότητας, παραγωγή υλικού επικοινωνίας και στοχευμένου έντυπου υλικού προβολής, web marketing, συμμετοχή σε θεματικές τουριστικές εκθέσεις (Seatrade Cruise Global, Seatrade Cruise Med, ITB Berlin Adventure Travel και Cultural Tourism, DESTINATIONS NATURE, DIVE, BIT, TourNatur, Vakantiebeurs, TUR, Outdoor-show, MATKA) (Δράση 6γ.12.3 ΠΕΠ) Συμπληρωματικά έργα.	1.000.000	2016-2023
2 Ρ	Ταξίδια εξοικείωσης δημοσιογράφων και εκδοτών ταξιδιωτικού τύπου, δημοσιογράφων ταξιδιωτικών και lifestyle στηλών, travel bloggers, δημοσιογράφων έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου εναλλακτικού τουρισμού, tour operators και τουριστικών πρακτόρων Ευρώπης, δημοκρατιών πρώην ΕΣΣΔ, Μαύρης Θάλασσας, Εύξεινου Πόντου και Κίνας	250.000	2016-2023
3	Οπτικοακουστική και στοχευμένη έντυπη διαφήμιση σε ΜΜΕ του εσωτερικού και του εξωτερικού	300.000	2016-2023
4 Ρ	Οργάνωση εκδηλώσεων μεγάλης εμβέλειας (αναβάθμιση εκδηλώσεων Φιλιππων – Θάσου, Γιορτών Παλιάς Πόλης Ξάνθης, Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους Δράμας, Καβάλα AirSea Show, νέα Βαλκανική τουριστική γιορτή, μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις - Final Four Volley, τουρνουά Beach Volley, Βαλκανικοί και πανευρωπαϊκοί αγώνες, διαπεριφερειακός θεσμός αγώνα διάσχισης του Ελληνικού τμήματος του Ε6, υπερμαραθώνιος ή ημιμαραθώνιος Via Egnatia, εκδηλώσεις στο πλαίσιο του νέου θεσμού European Week of Sport, μεγάλα συνέδρια και εκθέσεις)	400.000	2016-2023
5 Ρ	Περιφερειακές και τοπικές εκδηλώσεις, εντός και εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής (π.χ. φεστιβάλ Via Egnatia, ετήσιες κυλιόμενες εκδηλώσεις οινοποιών, εκδηλώσεις Μεγάλου Μουσικής Κομοτηνής, φεστιβάλ καλών τεχνών και γαστρονομίας, αθλητικές εκδηλώσεις, εορτασμός «Ευρωπαϊκής Ημέρας Τουρισμού» κ.α.) και προβολή εκδηλώσεων με μεγάλες δυνατότητες μεγέθυνσης της συμμετοχής του κοινού από την υπόλοιπη Ελλάδα (π.χ. Αγώνες Παρθένου Δάσους Παρανεστίου, Δραμοινογνωσία, Ονειρούπολη, Wave Running παραλίας Αβδήρων - Κεραμωτής κ.α.)	200.000	2016-2023
6 Ρ	Θεματικά προσανατολισμένα έντυπα - έντυπα για τα εμπειρικά προϊόντα	50.000	2016-2023
7	Press kits	60.000	2016-2023
8	Own brand προϊόντα	50.000	2016-2023
9 Ρ	Γιγαντοταμπέλες τύπου “visit ....”	60.000	2016-2023
10	Kits καλωσορίσματος	40.000	2016-2023

11 €	e-marketing - παραγωγή promo videos, banners ιστοσελίδων, social media marketing, search engine optimization, συνεχιζόμενη επικαιροποίηση ψηφιακού περιεχομένου και ηλεκτρονικές εκδόσεις, online καμπάνιες	500.000	2016-2023
12 €	Προβολή εσωτερικού τουρισμού Ιαματικός, μαθητικός, κοινωνικός, συνεδριακός, ακαδημαϊκός, χιονοδρομικός, καταδυτικός-αλιευτικός, αστικός-city break και θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός ηλικιωμένων και κρουαζιέρας, οικοτουρισμός, σχετιζόμενος με τις στρατιωτικές μονάδες και τα πανεπιστήμια Τουριστική προβολή στη Βόρεια Ελλάδα και στις περιοχές με σύνδεση αεροπορική και δια θαλάσσης (Ανατολική Κρήτη, Αττική, Βόρειο Αιγαίο) Τουρισμός διημέρευσης, σαββατοκύριακου, τριημέρων και εθνικών εορτών Προβολή σε Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων, ενοριακούς συλλόγους και συλλόγους συνταξιούχων	200.000	2016-2023
13	Ενδοξενοδοχειακά events και promo υπαίθρου (π.χ. γευστικές δοκιμές κρασιών, παρουσιάσεις φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μαθήματα μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής κλπ)	100.000	2016-2023
14 €	Συντονισμένη παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τους συνδέσμους ξενοδόχων	-	2016-2023
15	Θεσμός τουριστικών πρεσβευτών	-	2016-2023
16 €	Υποστήριξη προγραμμάτων θερινών ακαδημαϊκών σχολείων (summer schools του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου και του ΤΕΙ ΑΜΘ)	40.000	2016-2023
17 €	Ηλεκτρονική προβολή (e-mail και social media καμπάνια) στην ομογενειακή κοινότητα σε όλες τις ηπείρους	-	2016-2023
18	Δημόσιες σχέσεις	100.000	2016-2023
19	Advertorials σε εφημερίδες και περιοδικά γενικής και ειδικής θεματολογίας και περιοδικά αεροπορικών εταιρειών - in-flight magazines	200.000	2016-2023
20	Προβολή σε κινητά μέσα λεωφορεία, ταξί, οχήματα διεθνών μεταφορών	50.000	2016-2023
21 €	Συμμετοχή στις εθνικές ενέργειες τουριστικής προβολής - προώθηση εσωτερικού τουρισμού, παραγωγή προωθητικού υλικού, νέες αγορές, διεθνείς εκθέσεις κλπ	-	2016-2023
22 €	Δανεισμός και χρήση εξοπλισμού Google Trekker	-	2016-2018

ΑΞΟΝΑΣ 8 : Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις

A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 €	ΟΧΕ της Εγνατίας οδού	16.930.000	2016-2023
2 €	ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Βελτίωση προσβασιμότητας αστικών υποδομών, προσαρμοσμένων στις ανάγκες ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρίες, αναβάθμιση αστικών συνόλων, παραδοσιακών συμπλεγμάτων και μεμονωμένων πολιτιστικών στοιχείων (π.χ. μουσεία, πολιτιστικά κέντρα)	Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 9 : Ανθρώπινο δυναμικό			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1	Κατάρτιση επαγγελματιών και εργαζόμενων ξενοδοχειακού κλάδου	2.000.000	2016-2023
2	Κατάρτιση κλάδου εστίασης	500.000	2016-2023
3	Κατάρτιση κλάδου δημόσιων συγκοινωνιών	50.000	2016-2023
4	Κατάρτιση κλάδου ταξί	50.000	2016-2023
5	Κατάρτιση επαγγελματιών κλάδου ενοικίασης οχημάτων	100.000	2016-2023
6	Κατάρτιση εμπόρων	100.000	2016-2023
7	Κατάρτιση ξεναγών	150.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες			
Μελέτες			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 Ρ	Μελέτες ωρίμανσης έργων και προετοιμασίας δημοπράτησης	600.000	2016-2020
2 Ρ	Επαναλαμβανόμενη έρευνα αναγνωρισιμότητας προορισμού και εντυπώσεων τουριστών και έρευνα πεδίου για το δείκτη μέτρησης της ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού (λόγοι ταξιδιού άλλοι από διακοπές ήλιου και θάλασσας)	50.000	2016-2023
3 Ρ	Εμπειρογνωμοσύνη αναλυτικού χρονοπροσδιορισμού και εκτίμησης του ύψους των δυνατοτήτων άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης του Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης	50.000	2016
4 Ρ	Μελέτη branding και εμπειρικών τουριστικών προϊόντων	60.000	2016
5	Εμπειρογνωμοσύνη - οδικός χάρτης προσέγγισης νέων αγορών στόχων (Ευρώπης, Τουρκίας, Κίνας, Ρωσίας)	15.000	2016-2017
6	Πακέτο μελετών για τη χωροθέτηση οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) τουριστικής κατεύθυνσης	100.000	2016-2020
7	Εμπειρογνωμοσύνη ανάπτυξης ιατρικού τουρισμού στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης	10.000	2017
8	Σύνταξη χάρτας ποιοτικού τουρισμού	5.000	2017

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες			
Θεσμικές πρωτοβουλίες			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
1 Ρ	Κλειστές συναντήσεις εργασίας με: α) Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μονάδα Τουρισμού και Δημιουργικής Βιομηχανίας), Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ταξιδιών (European Travel Commission), Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (World Travel & Tourism Council) και Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), πολιτική ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και Enterprise Greece (πρώην Invest in Greece)	30.000	2016

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες			
Θεσμικές πρωτοβουλίες			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
	<p>β) αναπτυγμένες τουριστικά Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής,</p> <p>γ) Συνδέσμους Ξενοδόχων αναπτυγμένων τουριστικά περιοχών, Κρήτης, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου, Κέρκυρας, Αττικής, Δικτύου Ζαγοροχωριών και Πηλίου</p> <p>δ) Ευρωπαϊκό Σύνδεσμο Περιπατητών (European Ramblers Association), Διεθνή Σύνδεσμο Οικοτουρισμού (International Ecotourism Association), Ευρωπαϊκό Δίκτυο Οικοτουρισμού (European Ecotourism Network), Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την Άγρια Ζωή (European Wilderness Society), Ομοσπονδία Τουρισμού Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων και Υπαιθρου (Federation of Farm and Village Tourism), Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας και Αναρρίχησης, ΕΟΣ Ξάνθης, Καβάλας και Προσοτσάνης, Θάσιος Ορειβατικός Σύλλογος, Λέσχη Ορειβασίας Χιονοδρομίας Καβάλας, Σύλλογος Χιονοδρομίας Ορειβασίας Καβάλας, ΕΟΣ Κομοτηνής και Δράμας</p>		
2 Ρ	Δημιουργία δικτύου εθελοντών φυσικών και νομικών προσώπων, πανεπιστημιακού και ερευνητικού προσωπικού, ειδικών τουρισμού, περιβαλλοντολόγων, ειδικών σε θέματα ΤΠΕ και μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οδηγών βουνού, συνοδών ατόμων με μειωμένη κινητικότητα, γραφιστικής, προβολής και δημοσιότητας, μέσων μαζικής ενημέρωσης και marketing	-	2016
3 Ρ	Οργάνωση και πραγματοποίηση επαφών με αεροπορικές και ναυτιλιακές επιχειρήσεις ακτοπλοΐας και κρουαζιέρας, tour operators, πρεσβευτές και πρόξενους, Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Ένωση Λιμένων Ελλάδας, cluster λιμένων κρουαζιέρας Greek Cruise	20.000	2016
4 Ρ	Διευκόλυνση, στήριξη και επιτάχυνση των ιδιωτικών επενδύσεων	-	2016-2023
5	Προγραμματικές συμβάσεις με αρχές και φορείς και ειδικότερα με τον ΕΟΤ, το Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, τα Ινστιτούτα ΙΝΣΕΤΕ και ΙΤΕΠ του ΣΕΤΕ και του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου	250.000	2016-2023
6 Ρ	Μέριμνα διατήρησης μεϊζόνων και ικανού αριθμού αξιοθέατων ανοικτών κατά τη χειμερινή περίοδο	-	2016-2023
7 Ρ	Δημιουργία δικτύου τουριστικών πρακτόρων της διεθνούς τουριστικής αγοράς, διαπιστευμένων σχετικά με το τουριστικό προϊόν της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	150.000	2016-2020
8 Ρ	Πρόσκληση τουριστικών πρακτόρων από τις εγγύς αγορές (Βαλκάνια, Τουρκία, Μαύρης Θάλασσας κλπ) για	150.000	2016-2023

ΑΞΟΝΑΣ 10 : Μελέτες και θεσμικές πρωτοβουλίες			
Θεσμικές πρωτοβουλίες			
A/A	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
	B2B συναντήσεις με πράκτορες της ΑΜΘ για ανάπτυξη συνεργασιών		
9 €	Παγίωση στενής συνεργασίας, lobbying και επικοινωνία σε υψηλό επίπεδο, με το αρμόδιο Υπουργείο, τον ΕΟΤ, τα Γραφεία του ΕΟΤ στο εξωτερικό, τους Πανελλαδικούς Τουριστικούς Φορείς και συνδέσμους ξεναγών	-	2016-2023
10 €	Παγίωση στενής συνεργασίας με το Υπουργείο Εξωτερικών στο πεδίο της παροχής visa 72 ωρών για τους Τούρκους πολίτες	-	2016-2023
11 €	Παγίωση στενής συνεργασίας με όλες τις εγγύς και σχετικά εγγύς περιοχές (Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου, Τουρκίας, Βουλγαρίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Μολδαβίας, Ουκρανίας, Γεωργίας, Κύπρου)	-	2016-2023
12	Πρόγραμμα στοχευμένων αδελφοποιήσεων πόλεων της περιφέρειας με πόλεις χωρών τουριστικών στόχων και περιοχών χωρών που διασχίζει το μονοπάτι Ε6	-	2016-2023
13 €	Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά δίκτυα, NECSTour, EARTH-European Alliance for Responsible Tourism, AGE Platform Europe, DestiNet, ERRIN-European Regions Research and Innovation Network, EUROMONTANA, Eurosite, CREATIVE CITIES NETWORK και Mediterranean Experience of Ecotourism-MEET	-	2016-2018
14 €	Έργα διασυνοριακών, διαπεριφερειακών και διακρατικών προγραμμάτων στα πεδία τουρισμού, πολιτισμού και φυσικού περιβάλλοντος	1.500.000	2016-2023

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Παραδοσιακές Συνταγές ΠΑΜΘ

<p><u>Συνταγές με κοτόπουλο</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Κοτόπουλο Ακατμάδες 2. Κοτόπουλο η Γαλοπούλα με καρύδια 3. Κοτόπουλο λαχανιά (τουρσί) 4. Κοτόπουλο λαχανοντολμάδες 5. Κοτόπουλο με κουσκούσι 6. Κοτόπουλο με κρεμμύδια και λαλαγγίτες 7. Κοτόπουλο με πλιγούρι 8. Κοτόπουλο με ρύζι 9. Κοτόπουλο με τραχανά 10. Τσουχουρμάς 	<p><u>Συνταγές για Σαλάτες</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Λάχανο Τουρσί 2. Πιρπιρίμα: σαλάτα γλυστρίδα με γιαούρτι 3. Σαλάτα Μαρινάδα: Πιτιρίτσα ή Τσιμπίκα ή Τσουμπρίκα 4. Σπανάκι-Σαλάτα 5. Φασόλια Κόκκινα
<p><u>Συνταγές με Κρέας</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αλευρένιοι κεφτέδες (Ουν κιοφτεσί) 2. Αντάκ πιλάφ(ι)-Αρνί ή βοδινό με ρύζι 3. Αρνάκι ή κατσικάκι με ρύζι 4. Αρνάκι σε πήλινο 5. Αρνί γεμιστό στο φούρνο 6. Αρνί ή κατσίκι με μαϊντανό 7. Βοσπέ κιοφτέ (κεφτέδες με φακές) 8. Γκιουβέτσι 9. Γλώσσα Μοσχαρίσια στιφάδο 10. Γοργόβραστο 11. Γυριστιλίχτια Λουκάνικα 12. Καβουρμάς 13. Καβουρμάς με κοτόπουλο και χοιρινό 14. Κατσίκι με κουκουδιές 15. Κισίρ 16. Κόκορας με μακαρόνια 17. Κορμπανούδι 18. Κουρκούτα 19. Κρέας ζηγούρι (αρνί 1 έτους) στο γάστρο 20. Κρέας με πιπεριές και ντομάτες 21. Κρέας με πλιγούρι 22. Κυδώνι Γεμιστό 23. Λαρδί (χοιρινό λίπος) 	<p><u>Συνταγές για Γλυκά και Γαλακτοκομικά</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αναϊτ 2. Ατζελέ μπακλαβά (εύκολος μπακλαβάς) 3. Βερίκοκο γλυκό του κουταλιού 4. Γερμίκι 5. Γκιουλμάτλις (γλυκό τριαντάφυλλο) 6. Γλυκάδι 7. Γλυκό Ναπολέων 8. Ιρμίκ Τατλισί (σιμιγδάλι γλυκό) 9. Καπίγκα Μαρμελάδα από άγρια Βατόμουρα 10. Καρπούζι Γλυκό 11. Κετέ-Πασχαλινό Ποντιακό Τσουρέκι 12. Κολοκύθι γλυκό του κουταλιού 13. Κολοκύθι κίτρινο γεμιστό (Τίγκμπα) 14. Κομπόστα Κράνα 15. Κουσμίρι 16. Μαρμελάδα Κράνα 17. Μαρωνίτικος Χαλβάς 18. Μουσταλευριά-Σουφλί 19. Μουστολαμπάδα 20. Μπουρμάς: είδος σαραϊλί-γαμήλιο γλυκό 21. Ντοματάκι γλυκό 22. Πεστήλ 23. Πόσιντ

14. Τραχανάς Σαρακατσάνικος	14. Κουλούρια
15. Τρίμμαν(νηστίσιμο):σβώλοι αλευριού σε σούπα	15. Κουλουρόπιτα ή στριφτόπιτα
16. Τριφτάδια Εποχιακός Κύκλος: Τραχανάς άσπρος	16. Κουσκούσι
17. Φακές με πλιγούρι	17. Κρεατόπιτα (Αρναούτ μπερέκ)
18. Χαρίσα ή Αρίσα (σούπα με κοτόπουλο και πλιγούρι)	18. Κρεατόπιτα της Αίνου
Χυλός	19. Λαλαγγίτες
	20. Λεπ (ψωμί)
	21. Μακαρόνες
	22. Μαντί της Σαμοθράκης
	23. Μιλίνες από τα Ρίζια του Ν.Εβρου
	24. Μπογάτσα
	25. Παρένκα ή Πάρενικ-Πίτα με καλαμποκίσιο αλεύρι
	26. Πατατοκεφτέδες
	27. Πατένικ ή Κουπιρνι (πατατόπιτα)
	28. Περέκ ή Πορέκ ή Πορέχ ή Περέ: Φύλλο με τυρί Πιροσκιά
	29. Πισία:τηγανιτά βουτυρωμένα φύλα
	30. Πίτα με κρεμμυδόφυλλα
	31. Πίτα με λάχανο
	32. Πίτα με ρύζι και τυρί
	33. Πίτα με τσουκνίδες
	34. Πίτα της νύφης
	35. Πλιγουρόπιτα γλυκιά
	36. Πλιγουρόπιτα με τσιγαρίδες
	37. Πρασοκεφτέδες Εποχιακός
	38. Πρασόπιτα χωρίς φύλλο ζύμης
	39. Πρωτόψωμο
	40. Σιρόν: ρολά ζυμαρικών ψημένα
	41. Σταφιδόπιτα
	42. Σωληνόπιτα της Αίνου
	43. Τουρσόπιτα από τα Ρίζια
	44. Τραχανόπιτα
	45. Τσιριχτά: ζυμάρι με αυγά και μαγιά
	46. Τυρνόπιτα-Σαμοθράκης
	47. Τυρόπιτα στριφτή
	48. Τυρόψωμο
	49. Φλουμάρια της Σαμοθράκης
	50. Φουρνόπιτα

	51. Χορταρόπιτα
<p><u>Ποτά</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Λικέρ κράνο 2. Ντρέγκα 3. Ποτό κράνο (χοσάφ) 4. Σουσουύκλε 	<p><u>Συνταγές με Ψαρικά</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αυγοτάραχο 2. Αχινοί σαλάτα 3. Γαύρος Γεμιστός 4. Θρίσες (σαρδελομένες) Λιόκαφτο 5. Καβούρια «ιταλοί» 6. Κακαβιά 7. Μύδια Γεμιστά 8. Παλαμήδα μελίπαστη 9. Πέστροφα με κρασί 10. Σαρδέλλες μελίπαστες 11. Τσίρος (Κολιός μικρός) 12. Χαψοτήγανο: τηγανιτός γαύρος 13. Χέλι Μυρωδάτο 14. Ψάρι Σμύρνα ή Σμέρνα Σαμοθράκης 15. Ψάρι-Νιάκι

2. Ατζέντα συζήτησης

Ατζέντα Συζήτησης:

Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης

Στο πλαίσιο της μελέτης για το Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης για τη Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης κρίθηκε από την ομάδα μελέτης σκόπιμο να συναντηθούμε και να συζητήσουμε με εκπροσώπους φορέων και με πρόσωπα «κλειδιά» που εμπλέκονται ή και επηρεάζουν σημαντικά τον κλάδο του τουρισμού.

Η διαδικασία της συζήτησης βασίστηκε στη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία κατά κύριο λόγο αναπτύχθηκε μέσα από προβληματισμούς-ερωτήματα για τα οποία ο συνομιλητής μας είχε τη δυνατότητα να εκφράσει την προσωπική του άποψη, εκτίμηση και πρόταση.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στη διαδικασία της συζήτησης συμμετείχαν πρόσωπα-εκπρόσωποι-στελέχη φορέων που εμπλέκονται ή σχετίζονται με τον τουρισμό στην Π-ΑΜΘ, όπως για παράδειγμα: Αιρετοί Εκπρόσωποι και στελέχη της Περιφέρειας, ξενοδόχοι, Επιμελητήρια, στελέχη τουριστικών επιχειρήσεων, εργαζόμενοι, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, εκπρόσωποι μέλη δρόμων του κρασιού, Εφορίες Αρχαιοτήτων κ.α.

Οι ημιδομημένες αυτές συνεντεύξεις βασίστηκαν σε Ατζέντα Συζήτησης, η οποία αποτελείται από τρία θεματικά πεδία, ως ακολούθως:

1. «Τουριστικός Προορισμός: Ανατολική Μακεδονία - Θράκη»
2. «Τουριστική δραστηριότητα, ανάγκες, πρωτοβουλίες»
3. «Θεματικός Τουρισμός, Πολιτισμός και Περιβάλλον»

Θεματικό Πεδίο:
«Τουριστικός Προορισμός: Ανατολική Μακεδονία-Θράκη»

- Σε τι συνειρμούς παραπέμπει κατά τη γνώμη σας ο τουριστικός προορισμός «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη»;
- Ποια στοιχεία αποτελούν την τουριστική ταυτότητα της Περιφέρειας;
- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα σημαντικότερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ιδιαιτερότητα της ΠΑΜΘ ως τουριστικό προορισμό;
- Ποιές τάσεις-προοπτικές διαμορφώνονται σε σχέση με τον εισερχόμενο και εγχώριο τουρισμό από άποψη αριθμού και ποιότητας επισκεπτών;
- Ποιά είναι η γνώμη σας αναφορικά με την ίδρυση Φορέα Διαχείρισης Τουριστικού Προορισμού;
- Πώς κατά τη γνώμη σας θα προσελκύσουμε και θα φέρουμε ευκολότερα τον επισκέπτη στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης;
- Με βάση την εμπειρία σας, πώς σχολιάζατε την εποχικότητα στον κλάδο του τουρισμού στην Π-ΑΜΘ και πώς αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί;
- Με βάση τις υπάρχουσες τουριστικές υποδομές πως αξιολογείτε την επάρκεια, την ποιότητα και τη χωρική κατανομή τους σε σχέση με τον τουριστικό προορισμό ΑΜΘ και τη προοπτική του;
- Σε ποιο τομέα-δράση τουριστικής προβολής θα αποδώσουν περισσότερο οι πόροι της περιφέρειας κατά τη νέα προγραμματική περίοδο;

Θεματικό Πεδίο:
«Τουριστική δραστηριότητα, ανάγκες, πρωτοβουλίες»

- Είναι διατεθειμένοι κατά τη γνώμη σας οι ξενοδόχοι και οι λοιπές ξενοδοχειακές μονάδες της Π-ΑΜΘ να λειτουργήσουν με χαμηλότερες πληρότητες εκτός εποχής; Ποιο είναι το νεκρό του σημείο;
- Είναι διατεθειμένες κατά τη γνώμη σας οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι εμπλεκόμενοι φορείς να μοιραστούν το ρίσκο με αεροπορικές εταιρείες low cost, προκειμένου να αυξηθεί η επισκεψιμότητα στην ΠΑΜΘ;
- Υπάρχει κατά τη γνώμη σας το κατάλληλα εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό για τη στήριξη του τουρισμού στην ΠΑΜΘ;
- Σε ποιο βαθμό μπορεί να επηρεαστεί η τουριστική κίνηση στην ΠΑΜΘ από τοπικούς φορείς, εφόσον τα κανάλια διανομής επηρεάζονται κατά κύριο λόγο από ξένα τουριστικά πρακτορεία;
- Ποιες εκτιμάτε ότι είναι οι ανάγκες των επιχειρήσεων και φορέων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του τουρισμού σε θέματα εκπαίδευσης, εξειδίκευσης και αναβάθμισης τους;
- Υπάρχουν δυνατότητες (και ποιες) τουριστικής ανάπτυξης σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες της ΑΜΘ και αν όχι υπό ποιες προϋποθέσεις μπορούν αυτές να επιτευχθούν;

Θεματικό Πεδίο:
«Θεματικός Τουρισμός, Πολιτισμός και Περιβάλλον»

- Υπάρχουν προοπτικές και τρόποι ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού –ποια/ές κατηγορία/ιες στην Π-ΑΜΘ; (υπαίθρου-θρησκευτικός-μαθητικός-τρίτης ηλικίας-αθλητικός-ιαματικός-γαστρονομικός κ.α.)
- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα σημαντικότερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το περιβαλλοντικό κεφάλαιο της ΠΑΜΘ επιγραμματικά;
- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα σημαντικότερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το πολιτιστικό κεφάλαιο της ΠΑΜΘ επιγραμματικά;
- Πως κρίνετε την κατάσταση των αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων της ΠΑΜΘ ως προς την πρόσβαση, τη λειτουργία, την εξυπηρέτηση και την επισκεψιμότητα τους; Αναφέρετε χαρακτηριστικά παραδείγματα.
- Πιστεύετε ότι υπάρχει η δυνατότητα να αναβαθμιστούν τα μνημεία της ΠΑΜΘ, έτσι ώστε να καταστούν επισκέψιμα; Ποια μνημεία είναι κατά τη γνώμη σας ευκολότερο να αναβαθμιστούν και ποια θα βάζατε σε προτεραιότητα;
- Πως αποτιμάτε την παρουσία των Εθνικών Πάρκων και των προστατευόμενων περιοχών και ποια μπορεί να είναι η συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη της ΠΑΜΘ;
- Θεωρείτε ότι η ανάδειξη και προβολή των Εθνικών Πάρκων της Π-ΑΜΘ στο πλαίσιο ενός ενιαίου τουριστικού σχεδίου ανάπτυξης θα βρει ανταπόκριση και από πού (π.χ. κοινό, χώρα);

3. Συνολικό σύστημα δεικτών για την παρακολούθηση των επιδόσεων του προορισμού ΑΜΘ

Συνολικό σύστημα δεικτών

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Σύσταση και λειτουργία οργανισμού διαχείρισης προορισμού	Αριθμός	2015	0	2016	1	2023	1
Δείκτης αναγνωρισιμότητας προορισμού	%	2016	έρευνα πεδίου	2020	Τιμή 2016+20%	2023	Τιμή 2016+20%
Αριθμός μονάδων (σύνολο ξενοδ. δυναμικού)	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	383	2020	460	2023	479
Αριθμός κλινών (σύνολο ξενοδ. δυναμικού)	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	21.637	2020	25.964	2023	27.046
Αριθμός μονάδων 5 αστέρων	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	10	2020	12	2023	13
Αριθμός μονάδων 4 αστέρων	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	27	2020	32	2023	34
Αριθμός κλινών σε μονάδες 5 αστέρων	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	1.926	2020	2.311	2023	2.408
Αριθμός κλινών σε μονάδες 4 αστέρων	Αριθμός / ΞΕΕ	2015	3.754	2020	4.505	2023	4.693
Μέσο μέγεθος ξενοδοχείων (σύνολο ξενοδ. δυναμικού)	Δωμάτια / ΞΕΕ	2013	28	2020	34	2023	35
Μέσο μέγεθος ξενοδοχείων 5 αστέρων	Δωμάτια / ΞΕΕ	2013	95	2020	114	2023	119

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Μέσο μέγεθος ξενοδοχείων 4 αστέρων	Δωμάτια / ΞΕΕ	2013	69	2020	83	2023	86
Ετήσιες διεθνείς τουριστικές αφίξεις στο αεροδρόμιο Καβάλας	Άτομα / SETE INTELLIGENCE	2014	76.430	2020	91.716	2023	95.538
Αφίξεις επιβατών εξωτερικού στο αεροδρόμιο Αλεξανδρούπολης ¹²⁵	Άτομα / ΥΠΑ	2014	448	2020	537,6	2023	560
Αφίξεις επιβατών εξωτερικού στο αεροδρόμιο Καβάλας	Άτομα / ΥΠΑ	2014	75.370	2020	90.444	2023	94.213
Αφίξεις οδικώς μη κατοίκων από το εξωτερικό στο σταθμό εισόδου Κήπων Έβρου	Άτομα / Τράπεζα Ελλάδας-ΕΛΣΤΑΤ	2014	514.263	2020	617.116	2023	642.829
Επιβάτες κρουαζιέρας στο λιμάνι Καβάλας	Αριθμός / http://www.greekcruise.gr	2014	13.087	2020	15.704	2023	16.359
Επιβάτες κρουαζιέρας στο λιμάνι Αλεξανδρούπολης	Αριθμός / Ένωση Λιμένων Ελλάδας	2013	474	2020	569	2023	593
Αφίξεις ημεδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	320.671	2020	384.805	2023	400.839
Αφίξεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	203.708	2020	244.450	2023	254.635
Αφίξεις ημεδαπών σε campings	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	7.310	2020	8.772	2023	9.138
Αφίξεις αλλοδαπών σε campings	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	11.584	2020	13.901	2023	14.480

¹²⁵ το ιστορικά υψηλό του αεροδρομίου Αλεξανδρούπολης (έτος 2004) είναι 2.600 επιβάτες, ήτοι σημαντικά υψηλότερο της τιμής οροσήμου και στόχου.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ	2013	844.519	2020	1.013.423	2023	1.055.649
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ	2013	851.113	2020	1.021.336	2023	1.063.891
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε campings	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ	2013	77.389	2020	92.867	2023	96.736
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε campings	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ	2013	48.675	2020	58.410	2023	60.844
Ημέρες διαμονής	Ημέρες / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	7,1	2020	8,5	2023	8,9
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα ΠΕ Καβάλας	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2013	743.383	2020	892.060	2023	929.229
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα ΠΕ Έβρου	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2013	64.781	2020	77.737	2023	80.976
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα ΠΕ Ροδόπης	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2013	17.561	2020	21.073	2023	21.951
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα ΠΕ Ξάνθης	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2013	15.560	2020	18.672	2023	19.450
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα ΠΕ Δράμας	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2013	9.828	2020	11.794	2023	12.285
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	27,50%	2020	33,00%	2023	34,38%

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings (Δράμας)	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	20,70%	2020	24,84%	2023	25,88%
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings (Καβάλας)	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	43,0%	2020	51,60%	2023	53,75%
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings (Εβρου)	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	15,50%	2020	18,60%	2023	19,38%
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings (Ξάνθης)	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	21,10%	2020	25,32%	2023	26,38%
Πληρότητα σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings (Ροδόπης)	% / ΕΛΣΤΑΤ	2013	32,30%	2020	38,76%	2023	40,38%
Γενικός Δείκτης Ικανοποίησης (Global Review Index-GRI) πελατών ξενοδοχείων ¹²⁶	% / SETE INTELLIGENCE	2014	81%	2020	90%	2023	90%
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Μεσημβρία - Ζώνη	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	8.786	2020	10543,2	2023	10982,5
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Σαμοθράκης	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	4.445	2020	5.334	2023	5.556
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Φιλίππων	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	48.380	2020	58.056	2023	60.475
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Μαρώνειας	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	575	2020	690	2023	719

¹²⁶ Η τιμή οροσήμου και στόχου δεν ξεπερνά το 90% που είναι το μέγιστο που παρατηρείται για περιφέρειες της χώρας βάσει των ερευνών του ΙΝΣΕΤΕ.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Δράμας	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	2.258	2020	2.710	2023	2.823
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Σαμοθράκης	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	8.360	2020	10.032	2023	10.450
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Θάσου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	16.529	2020	19.835	2023	20.661
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Καβάλας	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	4.695	2020	5.634	2023	5.869
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Φιλίππων	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	848	2020	1.018	2023	1.060
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Αβδήρων	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	363	2020	436	2023	454
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Αρχοντικό Ταβανιώτη (Μαρώνεια)	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	1.186	2020	1.423	2023	1.483
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Κομοτηνής	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	6.355	2020	7.626	2023	7.944
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ροδόπης - Παρανέστι	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	2.577	2020	3.092	2023	3.221
Σπήλαιο Πηγών Αγγίτη Ποταμού	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	15.829	2020	18.995	2023	19.786
Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Παρανέστι	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	8.900	2020	10.680	2023	11.125
Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	3.485	2020	4.182	2023	4.356
Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας-Ισαμρίδας (Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Νέστου)	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	1.307	2020	1.568	2023	1.634

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας-Ισμαρίδας (Κέντρο Πληροφόρησης Λιμνών Βιστωνίδας-Ισμαρίδας)	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2013	2.265	2020	2.718	2023	2.831
Δείκτης εποχικότητας αφίξεων αλλοδαπών τουριστών CR4	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	69,68%	2020	55,74%	2023	52,26%
Δείκτης εποχικότητας αφίξεων αλλοδαπών τουριστών CR6	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	86,50%	2020	69,20%	2023	64,88%
Δείκτης εποχικότητας αφίξεων αλλοδαπών τουριστών GINI	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	45,52%	2020	36,42%	2023	34,14%
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR4	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	76,07%	2020	60,86%	2023	57,05%
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών CR6	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	87%	2020	69,60%	2023	65,25%
Δείκτης εποχικότητας διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών GINI	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	51,39%	2020	41,11%	2023	38,54%
Δείκτης εποχικότητας δαπανών αλλοδαπών τουριστών CR4	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	73,11%	2020	58,49%	2023	54,83%
Δείκτης εποχικότητας δαπανών αλλοδαπών τουριστών CR6	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	84,22%	2020	67,38%	2023	63,17%
Δείκτης εποχικότητας δαπανών αλλοδαπών τουριστών GINI	% / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	47,84%	2020	38,27%	2023	35,88%

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Ετήσιες διεθνείς τουριστικές αφίξεις στο αεροδρόμιο Καβάλας πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / SETE INTELLIGENCE	2014	24.780	2020	29.736	2023	30.975
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Μεσημβρία - Ζώνη πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	2.485	2020	2.982	2023	3.106
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Σαμοθράκης πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	685	2020	822	2023	856
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Φιλίππων πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	34.620	2020	41.544	2023	43.275
Αριθμός επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Μαρώνειας πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	205	2020	246	2023	256
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Δράμας πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	1.739	2020	2.087	2023	2.174
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Σαμοθράκης πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	2.979	2020	3.575	2023	3.724
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Θάσου πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	5.359	2020	6.431	2023	6.699
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Καβάλας πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	3.315	2020	3.978	2023	4.144
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Φιλίππων πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	513	2020	616	2023	641

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Αβδήρων πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	363	2020	436	2023	454
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Αρχοντικό Ταβανιώτη (Μαρώνεια) πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	915	2020	1.098	2023	1.144
Αριθμός επισκεπτών στο μουσείο Κομοτηνής πλην του καλοκαιρινού τριμήνου	Άτομα / ΕΛΣΤΑΤ	2014	5.756	2020	6.907	2023	7.195
Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων (Μεσημβρία Ζώνη, Έβρου)	ευρώ / ΤΑΠ-ΕΛΣΤΑΤ	2014	934	2020	1.121	2023	1.168
Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων (Σαμοθράκης, Έβρου)	ευρώ / ΤΑΠ-ΕΛΣΤΑΤ	2014	11.031	2020	13.237	2023	13.789
Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων (Φιλίππων, Καβάλας)	ευρώ / ΤΑΠ-ΕΛΣΤΑΤ	2014	112.660	2020	135.192	2023	140.825
Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων (Μαρώνειας, Ροδόπης)	ευρώ / ΤΑΠ-ΕΛΣΤΑΤ	2014	551	2020	661	2023	689
Εισπράξεις μουσείου (Δράμας)	ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2014	1.023	2020	1.228	2023	1.279
Εισπράξεις μουσείου (Σαμοθράκης)	ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2014	12.256	2020	14.707	2023	15.320
Εισπράξεις μουσείων (Θάσου, Καβάλας, Φιλίππων)	ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2014	29.387	2020	35.264	2023	36.734
Εισπράξεις μουσείου (Αβδήρων)	ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2014	193	2020	232	2023	241

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Εισπράξεις μουσείων (Αρχοντικό Ταβανιώτη, Κομοτηνής)	ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2014	1.497	2020	1.796	2023	1.871
Δαπάνες	Δις ευρώ / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	0,45	2020	0,54	2023	0,56
Δαπάνες ανά επίσκεψη	Ευρώ / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	390,3	2020	468	2023	488
Δαπάνες ανά διανυκτέρευση	Ευρώ / Τράπεζα Ελλάδας-ΙΤΕΠ	2013	55,0	2020	66,0	2023	68,8
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	255,3	2020	306,3	2023	319,1
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (Εβρου)	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	54,5	2020	65	2023	68
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (Ξάνθης)	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	35,4	2020	42	2023	44
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (Ροδόπης)	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	31,5	2020	38	2023	39

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ / ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΤΙΜΗ ΤΙΜΗ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ	ΕΤΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (Δράμας)	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	29,5	2020	35	2023	37
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (Καβάλας)	εκατ.ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	104,4	2020	125	2023	131
Επενδύσεις επιχειρήσεων του κλάδου Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	χιλ. ευρώ / ΕΛΣΤΑΤ	2012	19.366	2020	23.239	2023	24.208
Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ της περιφέρειας	% / ΕΛΣΤΑΤ – SETE INTELLIGENCE	2012	5%	2020	6,0%	2023	6,25%
Συνολική επίδραση (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη) αλυσίδας αξίας τουριστικού τομέα στην περιφερειακή οικονομία	Εκατ.ευρώ / RIS3	2011	505	2020	606	2023	631
Αριθμός απασχολούμενων στον τουρισμό	Αριθμός / ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΠΕ	2014	1.791	2020	2.149	2023	2.239
Λόγοι ταξιδιού άλλοι από διακοπές ήλιου και θάλασσας (δείκτης θεματικού τουρισμού)	%	2016	έρευνα πεδίου	2020	Τιμή 2016+20%	2023	Τιμή 2016+25%

Βιβλιογραφία

1. Arantxa H.C, Carmen A.L and Martínez. I P. (2013). “Guide to best practices and recommendations for accessible Greenways”. Environmental Activities and Greenways Department. Spanish Railways Foundation.
2. Bono, P., J.S. Castillo Valero, and C. Iliopoulos (2012). “Case Study Report; Structure and Strategy of Wine Cooperatives: Comparing Veneto, Italy, to Castilla-La Mancha, Spain”. Wageningen: Wageningen UR.
3. Commission of the European Communities. (2013). “Annual Tourism Report. 2013. Greece”. Brussels.
4. Commission of the European Communities. (2013). “Subject: Senior tourism initiative “Europe, the best destination for seniors”. Brussels.
5. Commission of the European Communities. (2013). «Ευρωπαϊκό Σύστημα Τουριστικών Δεικτών. Εργαλειοθήκη. Για Βιώσιμους Προορισμούς». Βρυξέλες.
6. Commission of the European Communities. (2013). «Πράσινη Υποδομή-Ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης». Βρυξέλες.
7. Commission of the European Communities. (2014). “Annex to the Commission Implementing Decision concerning the adoption of the work programme for 2014 and the financing for the implementation of Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises”. Brussels.
8. Commission of the European Communities. (2014). «Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής. Τεχνικές πληροφορίες σχετικά με τις πράσινες υποδομές (ΠΥ) που συνοδεύει το έγγραφο Πράσινη Υποδομή-Ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ευρώπης». Βρυξέλες.
9. Commission of the European Communities. (2014). «Πρόταση. Σύσταση του Συμβουλίου για τις αρχές ποιότητας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου». Βρυξέλες.
10. Commission of the European Communities. DG Enterprise (2010). “Calypso Study. Compendium of good practices”. Brussels.
11. De Bruyn. C (2006). “Managing quality in tourism destinations”. Quality Management models for the Services of a Tourist Destination or Company. Thessaloniki, 15 November 2006.
12. Debarbieux B, Oiry Varacca M, Rudaz G, Maselli D, Kohler T, Jurek M (eds.). (2014). “Tourism in Mountain Regions: Hopes, Fears and Realities”. Sustainable Mountain Development Series. Geneva, Switzerland: UNIGE, CDE, SDC, pp. 108

13. Drumm. A and Moore. A. (2005). "An Introduction to Ecotourism Planning". Ecotourism Development. A Manual for Conservation Planners and Managers. Second Edition, Volume I. Arlington USA.
14. Drumm. A, Moore. A, Soles. A, Patterson. C and Terborgh. J. E (2004). "The Business of Ecotourism Development and Management". Ecotourism Development. A Manual for Conservation Planners and Managers. Volume II. Arlington USA.
15. European Travel Commission and World Tourism Organization. (2009). "Handbook on Tourism Destination Branding, with an introduction by Simon Anholt. Draft Edition". Belgium.
16. Eurostat. (2008). "Statistical classification of economic activities in the European Community. NACE Rev. 2". Theme: General and regional statistics Collection: Methodologies and working papers. Luxembourg.
17. Filippi, M. (2012). "Support for Farmers' Cooperatives. Case Study Report; Structure and Strategy of Wine Cooperatives: Southern France". Wageningen: Wageningen UR.
18. Flash Eurobarometer (2009). "Survey on the attitudes of Europeans towards tourism Analytical report". TNS Political and Social. Brussels.
19. Flash Eurobarometer 414. (2015). "Preferences of Europeans towards Tourism. Report". TNS Political and Social. Brussels.
20. Government of the Northwest Territories. (2008). "Tourism Development Handbook for the Northwest Territories". Canada.
21. Iliopoulos C., I. Theodorakopoulou, A. Liontakis and G. Angelopoulou (2012). "Case Study Report; Structure and Strategy of Wine Cooperatives: The Case of the Santo Wine Cooperative in Santorini, Greece". Wageningen: Wageningen UR.
22. Iliopoulos, C. (2012). "Support for Farmers' Cooperatives; Country Report Greece". Wageningen: Wageningen UR.
23. Innova Management. (2012). "Evaluation of the Profitability and Economic Impact generated by the "Europe Senior Tourism". Barcelona.
24. Mc Kinsey and Company. (2012). "Greece 10 years ahead. Defining Greece's new growth model and strategy. Executive summary". Athens.
25. Micallef. G (2006). "Getting the most of Public Private Partnerships (PPP) in Tourism". Destination Marketing Workshop. Philoxenia 06 - Thessaloniki, Greece November, 2006.
26. Ministry of Culture and Tourism. (2007). "Tourism Strategy of Turkey-2023 and Activity Plan for Tourism Strategy of Turkey 2007-2013". Ankara.
27. Ministry of Industry, Energy and Tourism (2012). "National and Integral Tourism Plan". Plan Nacional e Integral de Turismo 2012-2015. Spain.

28. Organization for Economic Co-operation and Development (2001). "Measuring the Role of Tourism in OECD Economies". Paris.
29. Organization for Economic Co-operation and Development (2013). "OECD Tourism Papers: Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism". Paris.
30. PRC – THR – MRB. (2007). «Εικόνα Προορισμού». Αθήνα.
31. Pricewaterhouse Coopers (2014). "Εποχικότητα και χειμερινός τουρισμός: το Κυπριακό προϊόν μέσα από τα μάτια των τουριστών». Κύπρος.
32. Promote Iceland (2012). "Long-term strategy for the Icelandic tourism industry". Iceland.
33. World Centre of Excellence for Destinations. (2009) "System of Measures for Excellence in Destinations. Portugal. Madeira". WCED. Friday, November 20, 2009.
34. World Tourism Organization (2015). "Repository of National Tourism Master and Marketing Plans". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
35. World Tourism Organization (2015). "Update of the 2005 UNWTO General Assembly Recommendations on Accessible Tourism for All, taking into consideration the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 2007". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
36. World Tourism Organization and European Travel Commission. (2011). "Handbook on Tourism Product Development". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
37. World Tourism Organization and European Travel Commission. (2011). "Handbook on Tourism Destinations Branding". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
38. World Tourism Organization and European Travel Commission. (2011). "Handbook on E-marketing for Tourism Destinations". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
39. World Tourism Organization and European Travel Commission. (2011). "Towards Measuring the Economic Value of Wildlife Watching Tourism in Africa Briefing Paper". World Tourism Organization, Madrid, Spain.
40. World Travel and Tourism Council. (2014). "Travel and Tourism Economic Impact 2014. Greece". United Kingdom.
41. Βαγιονής, Ν και Σκούλτσος, Σ. (2015). «Ο ρόλος της Ρωσίας και της Κίνας στον ελληνικό τουρισμό». Νο. 144. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. Αθήνα.
42. Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων. (2015). «Εγκύκλιος. Σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020». Εθνική Αρχή Συντονισμού. Αθήνα.

43. Γενική Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (2014). «Πλατφόρμα τουρισμού της ΓΓΕΤ. Συνοπτική Έκθεση Συμπερασμάτων». Αθήνα.
44. Δήμος Αθηναίων. (2013). «Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Σχέδιο Γραφείου Συνεδρίων & Επισκεπτών Δήμου Αθηναίων». Αθήνα.
45. Δήμος Ανωγείων. (2010). «Μελέτη Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ήπιας Ανάπτυξης Ανωγείων. Β-φάση». Ρέθυμνο.
46. Δήμος Κεφαλονιάς. (2015). «Σχέδιο Τουριστικής Προβολής». Κεφαλονιά.
47. Ε.Υ.Δ./Ε.Π ΕΠΑΝΕΚ (2015). «Εξειδίκευση εφαρμογής του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020». Αθήνα.
48. Ε.Υ.Δ./Ε.Π. Υ.ΜΕ.ΠΕΡ.Α.Α. Τομέας Μεταφορών. (2015). «Εξειδίκευση Εφαρμογής του επιχειρησιακού προγράμματος Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020». Αθήνα.
49. Ε.Υ.Δ./Ε.Π. Υ.ΜΕ.ΠΕΡ.Α.Α. Τομέας Περιβάλλον. (2015). «Εξειδίκευση Εφαρμογής του επιχειρησιακού προγράμματος Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020». Αθήνα.
50. Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης. (2012). «Φορέας Διαχείρισης Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας. Έκθεση Πεπραγμένων 2011». Πόρτο Λάγος.
51. Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης. (2013). «Φορέας Διαχείρισης Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας. Έκθεση Πεπραγμένων 2012». Πόρτο Λάγος.
52. Ελληνική Δημοκρατία (2003). «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης». Αριθμός Φύλλου 1471. Αθήνα.
53. Ελληνική Δημοκρατία (2014). «Ο κλάδος του τουρισμού στην Τουρκία». Πρεσβεία της Ελλάδας στην Άγκυρα. Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.
54. Ελληνική Δημοκρατία (2015). «Αποφάσεις: Έγκριση Υπογραφής από ΤΑΙΠΕΔ της Σύμβασης Παραχώρησης Αναβάθμισης, Συντήρησης, Διαχείρισης και Λειτουργίας περιφερειακών αεροδρομίων Κρήτης, Ηπειρωτικής Ελλάδος και Ιονίου (Ομάδα Α) και Αιγαίου (Ομάδα Β)». Τεύχος Πρώτο. Αρ. Φύλλου 98. Αθήνα.
55. Ελληνική Δημοκρατία (2015). «Ο κλάδος του τουρισμού στην Τουρκία». Πρεσβεία της Ελλάδας στην Άγκυρα. Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.
56. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (2003). «Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης». Αθήνα.
57. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (2007). «Γ. Συνολικό Σχέδιο Μάρκετινγκ». Αθήνα.
58. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (2013). «Στρατηγική Προώθησης και Προβολής του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού για την τριετία 2014-2015-2016». Αθήνα.

59. Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας ΑΜΘ (2015). «Κατάλογος ενταγμένων έργων στο Ε.Π. Μακεδονίας-Θράκης 2007-2013». Περιφέρεια ΑΜΘ.
60. Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Βορείου Ελλάδος. (2008). «Η διαδρομή του κρασιού του Διονύσου». Οι Δρόμοι του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος. Θεσσαλονίκη.
61. Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας ΑΜΘ (2015). «Entrepreneurial Discovery Process In Eastern Macedonia and Thrace Tourism focus-group». Αλεξανδρούπολη.
62. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2012). «Η επίδραση του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία». Αθήνα.
63. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2014). «Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα: Επιδράσεις στην οικονομία». Αθήνα.
64. Ίκκος, Α και Λάμπρου, Ε. (2015). «Διεθνείς αφίξεις στην Ελλάδα 2013 & 2014 - καταγραφή βάσει διοικητικών στοιχείων». ΣΕΤΕ. Αθήνα.
65. Ίκκος, Α. (2015). «Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2014- συνοπτική απεικόνιση βασικών μεγεθών». ΣΕΤΕ Ιούλιος 2015.
66. Ινστιτούτο ΣΕΤΕ. (2015). «Newsletter - Data No. 1. Ιανουάριος 2015». Αθήνα.
67. Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2008). «Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης». Αθήνα.
68. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. (2013). «Εξελίξεις στον Τουρισμό και στην Ελληνική Ξενοδοχεία». Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος. Αθήνα
69. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. (2014). «Η εποχικότητα στο Τουρισμό». Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος. Αθήνα
70. Καραμανίδης, Ι (2006). «Η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης». Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
71. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. (2015). «Οικονομικές Εξελίξεις». Τετραμηνιαία έκδοση του ΚΕΠΕ. Τεύχος 27, Ιούνιος 2015
72. Κυπριακή Δημοκρατία (2014). «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη. 2014-2020». Κύπρος.
73. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (2006). “Strategic Action Plan for the implementation of e-marketing in CTO”. Κύπρος.
74. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (2007). «Ρόλος και Διάρθρωση Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 της Πολιτικής Συνοχής της . Δομή και Οργανωτικές Διευθετήσεις». Κύπρος.

75. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (2010) «Επικαιροποιημένη Στρατηγική Τουρισμού 2011-2015». Κύπρος.
76. Μυλωνάς. Π. και Λαμπροπούλου. Τ.Ν. (2015). «Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις. Έρευνες Συγκυρίας. Ειδικό Θέμα: Ξενοδοχεία». Εθνική Τράπεζα. Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης.
77. Παπαδημητρίου. Δ, Νικηφόρου. Μ και Zessa. G. (2014). «Θα σώσει ο τουρισμός την Ελλάδα;». Στρατηγική Ανάλυση. Levy Economics Institute of Bard College.
78. Παρατηρητήριο Εγνατίας Οδού. (2013). «2η Έκθεση Χωρικών Επιδράσεων Θεσσαλονίκη, Ιούλιος». Εγνατία Οδός. Θεσσαλονίκη.
79. Παρατηρητήριο Εγνατίας Οδού. (2013). «Δελτίο Αποτελεσμάτων Δείκτη SET08: Προσπελάσιμοι τόποι τουριστικού ενδιαφέροντος». Εγνατία Οδός. Θεσσαλονίκη.
80. Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης (2014). «Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης 2014- 2020».
81. Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης. (2015). «Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης». Έκδοση 9^η. Απρίλιος 2015.
82. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. (2012). «Στρατηγική της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για τον Τουρισμό».
83. Περιφέρεια Πελοποννήσου. (2012). «Συνδυασμένες Ενέργειες Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Πελοποννήσου. Παραδοτέο Α: Δημιουργία εμπειρικών προϊόντων για τον προορισμό Πελοπόννησος». Δ/ση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού. Περιφέρεια Πελοποννήσου. Τρίπολη.
84. Σιγάλα. Μ και Χρήστου. Ε (2014). «Από τον μαζικό τουρισμό στον τουρισμό της εμπειρίας». Ενότητα Β: Διεθνώς ανταγωνιστικοί κλάδοι. Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής.
85. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (2015) «Τουριστικός Στρατηγικός Σχεδιασμός 2021. Οδικός Χάρτης Υλοποίησης». Αθήνα.
86. Τράπεζα της Ελλάδος. (2013). «Δελτίο Περιφερειακής Οικονομική Συγκυρίας Μακεδονίας-Θράκης». Τεύχος 83, Ιανουάριος 2013. Ευρωσύστημα. Υποκατάστημα Θεσσαλονίκης.
87. Τσέκερης. Θ. και Σούλτσος. Σ (2015). «Εκτίμηση της Κατανομής του Εισοδήματος από Εισερχόμενο Τουρισμό, ως προς το μέρος που παραμένει στη χώρα και σε αυτό που επανεξάγεται στο εξωτερικό». Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. Αθήνα.

88. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2014). «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Αθήνα.
89. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013). «Έγκριση πορισμάτων της έκθεσης αξιολόγησης της εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό». Ελλάδα.
90. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013). «Έγκριση τροποποίησης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού». Ελλάδα
91. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2013). «Αναθεώρηση, Αξιολόγηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας- Θράκης». Αθήνα.
92. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014). «Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την προγραμματική περίοδο 2014-2020». Ελλάδα.
93. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014). «Β.1.3 Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων». Ανατολική Μακεδονία Θράκη». Αθήνα.
94. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014). «Β.1.1 Αναθεώρηση-Εξειδίκευση των Περιφερειακών Πλαισίων. Τεύχος 1ο. Ανατολική Μακεδονία Θράκη». Αθήνα.
95. Υπουργείο Τουρισμού. (2012). «Σχέδιο Κατευθύνσεων. Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020 στο τομέα του τουρισμού». Αθήνα.

